

Dobszay János
Mozaikok a Regnum életéből
a hetvenes évektől napjainkig

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyar nyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Dobszay János

Mozaikok a Regnum életéből a hetvenes évektől napjainkig

Cím

A címlapon az 1991-es zánkai nagytábor emblémája.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1996-ban jelent meg Budapesten, a Regnum Marianum megbízásából a Corvinus Kiadó kiadásában, a 963 85403 7 0 azonosítóval. Az elektronikus változat a szerző engedélyével készült. A könyvet lekipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más jog a szerzőé.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Ajánlás	4
Előszó.....	4
„Játszani is engedd”	5
Borókástól Nagymarosig	9
Katakombák kora	14
Disciplina arcani	19
„Hagyományunk, hogy nincsen hagyományunk”	24
Akcio-rádiusz.....	28
Nomádok és telepések.....	30
Táborok világa	34
Méta-forma	41
Patkoltak és hajszoltak.....	46
Gödörből Börzsönybe	53
Tartalom és forma.....	58
Rétegélet	61
Alkotmányozás	64
Regnum az Egyházban.....	70
„Jók” és „rosszak”.....	75
Lelki vegyesházasságok.....	80
Feljövőben.....	84
Nép-számlálás	88
Helyi Regnumok	93
Útelágazások	97
Missziós utak	100
Arcvonások	104
Kronológia	107
Irodalom.....	110

Ajánlás

A Zászlónk könyvsorozatban 1991-ben jelent meg a Regnum Marianum első évtizedeit elbeszélő könyv, az Így – vagy sehogy! A cím egyeseknek fellengzősnek tűnt, mintha csak a Regnum élete lenne egyedül hiteles. Ez természetesen nem volt így. Inkább kitartásunknak, lelkesedésünknek akart nevet adni ez a Prohászka Ottokártól kölcsönzött cím.

1996-ban lesz 100 éves a Regnum Marianum. Kevés magyarországi szerveződés mondhatja el ezt magáról. Ennek szeretnénk emléket állítani történetünk további leírásával: MOZAIKOK A REGNUM ÉLETÉBŐL az 1970-es évektől napjainkig.

Mozaikok: sok-sok emlékből összeállított kép, a maga töredékességével. Nem ad teljes képet a könyv a Regnum Marianum utolsó két évtizedéről, hanem csak mozaikjait. A szerző, Dobszay János – kívülállóként – a maga szemszögéből állította össze ezeket az emlékeket.

Szolgálja ez a könyv elsősorban Közösségünk célját, az emlékezést és a tiszteletet múltunk iránt, adjon lelkesedést és kitartást a jövő feladataihoz.

1995. december 8.

Szeplőtelen Fogantatás napján

Györgydeák Márton
házfőnök

Előszó

Amikorra ezek a sorok megjelennek, megalakulása századik évfordulóját ünnepli a magyar katolikus ifjúság vallási nevelésére vállalkozó Regnum Marianum. Ilyenkor a szokás azt diktálná, hogy az eltelt 100 év főbb állomásairól írjon az emlékező. Ebben a könyvben mégsem talál az olvasó történelmi áttekintést, mivel ezt az 1991-ben megjelent Így – vagy sehogy!-ból megismerheti. A történelmi előzményekre – a múltat összefoglaló fejezet („Játszani is engedd”) kivételével – itt már csak akkor és oly mértékben utalok vissza, ami a megértéshez feltétlenül szükséges.

A Regnum-krónikát néhány éve azzal zártam, hogy ha a történelmi távlatból szemlélhető események feldolgozását megtoldanám a közelmúlt, a jelen bemutatásával, az a vád érhetne, történelemmé akarom avatni azt az időszakot, amelynek megítéléséhez még nincs kellő távolság. Ezért az 1970-es évek elején történtek bemutatásával lezártam a krónikát. E mostani könyv – szemben az előzővel – csak bő két évtized eseményeit fogja át. A feldolgozás módja is eltér a korábbitól. Nem történelmi összefüggéseiben, sokkal inkább a maga élményszerűségében kívánom bemutatni, milyen szerepe volt a Regnum Marianumnak a hetvenes-nyolcvanas évek magyar katolikus egyházában. Úgy gondolom ugyanis, e százasztendős, mégis ízig-vérig fiatalos lelkeségi mozgalom szellemiségéhez az áll a legközelebb, ha a centenáriumra megjelenő könyv nem a dátumokkal túlterhelt visszaemlékezésé, hanem a jelené, a jövőé.

Az olvasó – remélem – választ kap majd arra is, milyen szerepe volt e közösségnek a „katolikus beat-nemzedék” önmagára találásában, s milyen szerepe lehet az ezredfordulóhoz közelítő Magyarországon, egy olyan társadalmi közegben, amely számos ponton eltér attól, amely a Regnum Marianumot alapító atyákat hajdan körülvette.

„Játszani is engedd”

A rendszerváltás óta egyre többször emlegetik a regnumi közösségeket. „Sokak számára ez a közösség ismeretlen világokról tudósít. Ezek a fiatalok és papjaik nemcsak átvészelték az újkor legrafináltabb egyházüldözését, hanem közben meg is erősödtek. Jelenleg is együtt van közel 1200 elkötelezett, kisközösségekben élő fiatal, több száz boldog, sokgyermekes család, valamint 4 különböző egyházmegyéhez tartozó 27 aktív pap. Ők alkotják a magot. Körülöttük, mellettük: munkatársak, barátok, szimpatizánsok – egy új magyar egyház csírái.” Ezekkel a szavakkal mutatta be „háterszágát” Balás Béla – akkor még mint segédpüspök – a Veszprémi Naplóban 1992-ben. Beton atya – merthogy az utóbb kaposvári püspökké kinevezett Balás Béla ezen a néven vált ismertté katolikus ifjúsági körökben – személyében a Regnum Marianum lelkeségi mozgalom nem az első püspököt adta az egyháznak. Ám erről – és magáról a közösségről – csak kevesen tudhattak az országban. A hatóságok mindent megtettek annak érdekében, hogy az ötvenes évekig széles körben ismert nevet még a magyar katolikus társadalom emlékezetéből is kitöröljék (lásd: Hetényi V. 1985, Hetényi V. 1992).

A Regnum Marianum története a századfordulón, pontosabban 1896-ban kezdődött. Prohászka Ottokár – Mailáth Gusztáv erdélyi püspök és Kanter Károly plébános anyagi támogatásával – az esztergomi egyházmegyes hittanárok egy kis csoportjából családi közösséget szervezett. A közös fedél alá költöző papok nem tettek szerzetesi fogadalmat, csak arra „szerződtek”, hogy egymást segítve, Néri Szent Fülöp példáját követve foglalkoznak a külvárosi fiúkkal. Philippinum néven papi egyesületet hoztak létre. A Regnum Marianum (Mária országa) elnevezést a közösség 1901-től használta. A névválasztással az atyák a keresztény és a nemzeti értékek egységét kívánták jelezni, emlékezve és emlékeztetve arra, hogy Szent István király Mária oltalmába ajánlotta Magyarországot. Ennek szellemében olyan, mélyen hívő magyar hírességeket állítottak példaként a fiatalok elé, akiket követve – úgymond – „nemcsak emberebb emberré, magyarabb magyarrá, hanem hívőbb hívővé” is válhattak. A név ugyanakkor utalt arra a „máriás lelkületre” is, amely az atyákat jellemezte, s amelyről Emődi László, a közösség krónikása így írt: „Nagyon kedves mindannyiunk számára az a Mária-tisztelet, amelyik a Szentírásra épül és nem is tér le arról az alapról.”

A közösség otthona – a Damjanich utca 50. számú ház – néhány év alatt Budapest ismert ifjúsági és hitoktatói központjává vált. Többször tartott itt lelkigyakorlatot a főváros hittanárainak Prohászka Ottokár, aki naplójában 1913. november 4-én így emlékezett az atyákra: „Mindig nagy érdeklődéssel, s mondhatom, tisztelettel néztem föl a Regnum Marianum papjaira. Van bennük valami iram. Törik magukat, dolgoznak, s fáradnak... a kereszténységet a világba beállítani, mégpedig úgy, hogy ne veszítsen semmit, hanem ellenkezőleg, adjon az új miliőben... Hálát adok Uramnak, hogy a fiatal papokra rányomhattam a lelkes papság karakterét...”

A Regnum Marianum munkája kezdetben a fővárosra – azon belül is inkább csak az akkor még külterületinek számító otthonuk környékére, a „pesti Chicagóra” – koncentrálódott. Azáltal azonban, hogy három, gyermekeknek szóló lapot adott ki (Zászlónk, Nagyasszonyunk, Kispajtás), országosan is hatással volt az ifjúság vallási nevelésének megújulására. Lapjainak sikere elsősorban abban rejlett, hogy a játszópajtás közvetlenségével szólt a gyermekekhez. Az idősebb generációkhoz tartozók is számos olyan lelki olvasmányt vehettek kezükbe, amelyet a közösség „jegyzett”, ők tartották fenn ugyanis az Élet Kiadót, amely tucatnyi könyvet jelentetett meg.

A közösségben kezdetektől fogva általános szabály lett, hogy a tagok nem akarnak valamiféle új dogmatikát, morálist vagy liturgiát csinálni, hanem „hozzákötve magukat az Egyház általános tanításához” olyan módszereket keresnek, amelyeknek segítségével az Evangélium hirdetése a korábbiaknál hatékonyabb, mindenkor a „mához szóló” lehet.

A Házban (a regnumi hagyományokat követve a következőkben nagy kezdőbetűt használok, ha a közösség egykori, Damjanich utcai „székhelyéről” írok – D.J.) minden időben számos közismert, egyházi és világi körökben egyaránt nagy tekintélynek örvendő személyiség élt. Csak néhány név a teljesség igénye nélkül: Shvoy Lajos, aki elsőként szervezett Magyarországon egyházközséget, majd utóbb székesfehérvári püspök lett: Witz Béla, a Cserkészszövetség elnöke és Teleki Pál gyóntatója; Krywald Ottó, a hittanárok érseki főbiztosa; Marczell Mihály, aki nyolckötetes Bontakozó Élet és Pedagógia című könyveivel osztatlan elismerést aratott, Koszterszitz József, akinek ifjúsági regényein nemzedékek nőttek fel, Werner Alajos, zenetudós, zeneszerző.

Az együttlakás önmagában is növelte a közösség összetartó erejét. A házigyűlések, a közös étkezések – különösképpen a vacsora utáni időszak – alkalmat adtak egy-egy teológiai, nevelési kérdés megvitatására.

Emődi Lászlótól valók a következő emléktöredékek: „Magam, egyszer rajtafogtam Werner atyát. Ő, házfőnökként, a kérdező alakjában becsempészett egy teológiai témát, ennek nyomán az egész estét betöltötte a hittudományos vita.” Másutt ezt írja a krónikás: „Mindig történt valami. Valaki hírt hozott valamiről. Könyvet mutatott. Elbeszélte valamit. Megkérdezte a közösség véleményét. ... Mindnyájan ugyanannak a főegyházmegyének voltunk a papjai, minden egyházi és világi esemény szinte egyformán érintett mindannyiunkat.”

A közösség csak olyan papokat hívott meg soraiba, akik értettek a gyermekek nyelvén. A Házban minden pap számára természetes volt, hogy folyamatosan tanuljon – például valamilyen nyelvet –, képezze magát. Nem kellett, hogy mindenki mindenhez értsen, mégis, ha felmerült egy kérdés, mindig akadt valaki, aki gyors, pontos és szakszerű választ tudott adni rá.

Az 1926-ban felszentelt Kosztolányi István például – két-két évig – a műszaki, majd az orvostudományi egyetemen is hallgatott órákat. Később – ugyancsak pusztán érdeklődésből – két évig csillagászatot tanult. Pihenésképpen látcsőbe való üvegeket csiszolt. Mikor hosszú idő után elkészült a műszerrel, lelkesen mutatta a gyerekeknek, mit rejt az égbolt. Máskor perzsaszövegeket csomózott. Egyszer azt is kitűzte, hogy végigjárja Magyarország összes várromját. Előre tanulmányozta a soron következő vár történelmét, s lelkesen magyarázta a vele kirándulóknak. Mindemellett nyelveket is tanult – állítólag még kínaiul is. Saját szakterületen, a biblikumban is nevet szerzett magának és a közösségnek: a jelenleg használt Biblia (Szent István Társulat, 1972.) több könyvét ő fordította, látta el jegyzettel. Kosztolányi István és a többi- hozzá hasonló – regnumi atya „különcségei” jól harmonizáltak azzal az „előírással”, amit úgy fogalmazott meg a közösség az újonnan érkezetteknek: „Tartsd meg egyéniségedet, vigyázz, hogy ne szürkülj közénk”.

Érthető, hogy ott, ahol ilyen színes egyéniségek éltek, mindig történt valami, ami egy kamasz fiú számára izgalmas. Emődi László atya – aki a harmincas években került a közösségbe – több írásában is megemlékezett arról, milyen pezsgő élet folyt a Házban, megpróbálva visszaadni azt a hangulatot, légkört, ami a Damjanich utca 50-ben élők mindennapjait jellemezte:

„Vidáman hangos volt az udvar, ha Szép atya röplabdázott. Ugyanígy a műhely is, mert Kosztolányi atya csónakot épített. Felizzott a klub, mert Witz atya leült bridzselni. Ha Csizsér

atya és Emődi lábteniszezett, nagy volt a nézősereg. Csiszér úr technikája bámulatos volt. Nem paposan óvatos, nem ügyeskedő. A nézők között volt az akkori Fradi üdvöskéje, Bokréta Jóska. Ott volt és csak bámult. László atyánál mindig készült valami érdekes. Színdarab vagy megragadó bábfigura. Tompa atya pedig mindig rendelkezésére állott azoknak, akik éppen problémáztak valamivel...”

A Regnum megannyi papi hivatás ébresztője lett. Hajnal Róbert atya így vallott erről egy rövid írásában:

„Tízéves koromban találkoztam először a Regnummal egy élő személyen keresztül. Ötödikes általános iskolás koromban énektanárunk – Tury Peregrin –, egy alkalommal nagyon sok írásbeli feladatot adott föl. Az osztály sztrájkba lépett. Megbeszéltük, senki nem írja meg a házfeladatot, és a következő órán letagadjuk. Így is történt. A tanár azonban nem hitte el. Fölhívta a legjobb énekest:

- Rékay Iván!
- Tessék, tanár úr!
- Föl volt adva, vagy nem?
- Föl volt adva.
- Megcsináltad, vagy nem?
- Nem.
- Miért?
- Mert sokat tetszett föladni.
- Meg kellett volna írnod, vagy nem?
- Igen.
- Megérdemled a büntetést, vagy nem?
- Megérdemlem.
- És a többiek miért nem csinálták meg?
- Azt nem tudom.

És minden kérdés után elcsattant egy pofon, Rékay meg tiszta szemével állta a tanár tekintetét. Kapta a pofonokat, és adta a nyugodt válaszokat. Nem árulta el egy szóval sem az osztályt. A tanár úr rajta kitöltötte dühét, és mi megúsztuk. Tízpercben a folyosón elkaptam:

– Klassz voltál, Rékay! Se nem hazudtál, se nem árulkodtál. Helyettünk is téged pofozott meg. Ráadásul egyedül te tudtad volna könnyűszerrel megírni a feladatot, de nem akartál sztrájktörő lenni. Hogy tudtad te ezt megcsinálni?

- Én regnumista vagyok.
- Mi az a Regnum?
- Hát ott csupa ilyen gyerek van.

Mondanom se kell, ez a Regnum érdekelni kezdett. Megmondta: minden szombat... délután 4 óra... Damjanich u. 50... Daru csapat.

Így lettem regnumista. Ott tanultam meg a morzeábécé-t, a sípjeleket, a csomók kötését és a paprikáskrumpli főzését. Otthonunk volt, amelyet mi dekoráltunk: minden falat más űrs. Udvarunk volt, ahol kiütöztünk és métáztunk, ahol gyakoroltuk a kötélén való függeszkedést. Színpadunk volt, amelyen szombatról szombatra a főpróbákat végignéztük, évenként kétszer mi is játszottunk. Atyáink voltak, akik sziporkázó lelkigyakorlatokat adtak. És kápolnánk, ahová jövet-menet betértünk a Ház Urához. Kirándulni jártunk. A Regnum fiús kalandokat, strammságot, baráti kapcsolatokat, értékes időtöltést, egészséges vallási szellemet, papi eszményképeket adott, közvetített. Tudat alatt lehet, hogy papi hivatásom itt kezdett megélni.”

* * *

A Regnumnak – úgymond – „gyermeknevelő levegője” volt. Tanulni-, de főként inkább tennivalót kínált az iskolán kívüli életre. A Házba kerülő papok önálló, de nem ellenőrizetlen munkát kaptak, annak az elvnek a megtartásával: „első az Isten, második a gyermek, utána nagyon sokáig semmi, aztán jön az atyák érdeke”.

A Regnum papjai „főmunkaidőben” egy-egy iskola hittanárai voltak, ezen kívül a Házban egy csoportot – vagy ahogy mondani szokták: népet – vezettek. A csoportoknak – amelyek különféle madárneveket választottak maguknak – papi vezetőik mellett két civil vezetőjük, tisztjük is volt. (Utóbbiakat több évig tartó, elméleti és gyakorlati ismereteket nyújtó vezetőképzőkön készítették fel.) A közösségbe meghívott gyermekek (akiket az atyák aszerint válogattak ki – kezdetben iskolai tanítványaik közül –, ki az, aki a kötelezőnél többre is kapható) tartalmas lelki-szellemi táplálékot kaptak iskola utáni szabadidejük eltöltésére.

A Regnum egyik időtállóan bizonyuló „titka”, hogy vezetői mindenkor ügyeltek arra, egyensúly és harmónia legyen a komoly és a játékos programok – az ima, az áhítat, illetve a szórakozás – között. Nevelési gyakorlatukat úgy alakították ki, hogy abban a természetes és a természetfeletti harmonikusan járja át egymást. Az „egész embert” kívánták nevelni: értelmét, akaratát, érzelmeit, hitét, vágyait és tetteit.

A Regnum nyitott volt az újdonságok felkutatására, átszűrésére és – adott esetben – alkalmazására. A kezdet kezdetén a jezsuita kongreganista, utóbb pedig a cserkészmozgásból vették át mindazokat, amelyekről úgy ítélték meg, a lelki fejlődést szolgálhatják. A Regnum úgymond „megkeresztelte” az angol eredetű, főként evilági ügyességet kínáló cserkészmozgalmat. Bár a cserkészlet meghonosításában az elsők között volt – cserkészcsapatuk a 3-as számot viselte –, amikor a mozgalom a negyvenes években katonás jelleget kezdett öltetni és eltolódott a leventemozgalom felé (lásd például Gergely Ferenc magyar cserkészettörténetét – Gergely F., 1989), irányt váltott és még inkább a lelkiek felé fordult.

A Házban már a második világháborút megelőzően számos olyan korszerű lelkipásztori, lelki vezetési módszert alkalmaztak – kisközösségi pasztoráció, világi munkatársak bekapcsolása a lelkipásztori munkába, lelki beszélgetéssel egybekötött gyónás stb. –, amelyek általános elterjedésére csak a II. Vatikáni Zsinat utáni években került sor.

Természetesen az elődök közössége sem csak „hősökből” állt. „Akármilyen szépnek látjuk is a múltat, akármilyen hálások vagyunk a Szentléleknek, hogy a nehéz időkben is vezetett, éltetett és túléltetett minket, sohasem voltunk a tökéletesek társasága. Nem kell letagadnunk régi sebeinket.” – vallja Somogyi Sándor atya, akit vezetői munkája miatt a hatvanas évek végén, majd pedig a hetvenes évek elején több évi börtönbüntetéssel sújtottak. Izsóf Alajos, a Zászlónk főszerkesztője például nemcsak a Regnumot, hanem a papi szolgálatot is elhagyta. Mindig akadt azonban valaki, aki a távozók helyére állt.

A fordulópontot az ötvenes évek jelentették. A szerzetesrendek felszámolásával egyidejűleg (lásd például, Gergely Jenő, 1990) a hatóságok kísérletet tettek a Regnum Marianum megszüntetésére is. Visszaemlékezésekből úgy tudni, a BM azért is neheztelt különösen a Regnumra, mert amikor Mindszenty József hercegprímás utolsó körleveleit a hatóságok „lefogták”, a megmaradt példányokat a regnumiak hordták szét kerékpárral a városban.

Jóllehet a Regnum Marianum feloszlatására jogilag nem került sor, előbb a Városliget szélén álló Regnum templomot rombolták le (városrendezési okokra hivatkozva), majd az Esztergomi Főegyházmegyét olyan leirat kiadására kényszerítették, amelyben az egyházi főhatóság megtiltotta, hogy a közösség papjai a Damjanich utcai Házban 1951 augusztusától

ifjúságpasztorációs munkát folytassanak. Nem sokkal később a papoknak el kellett hagyniuk a Házat. Ahogy mondták: elkezdődött a „Szellemi Ház” építésének időszaka.

Az események – bármennyire is megrázóak voltak – nem érték váratlanul a közösséget. A Házban mindenkit úgy neveltek, hogy tisztában legyen vele, mit és hogyan kell művelnie, ha a körülmények megváltoznak. A csoportok többsége a „kiűzetés” után is együtt maradt, s ha már a Házban nem lehetett, magánlakásokon tartották meg szokásos találkozóikat. Voltak persze olyan népek is, amelyek feloszlottak. Az életrevalóbb tagok más csoportot kerestek, a gyámoltalanabbak várták, hogy történjen velük valami.

A Háztalanság első évtizede viszonylagos nyugalomban telt. A különböző plébániákra helyezett regnumi papok természetesen új helyükön is szervezték a népeket. A működés folytatásának azonban egyenes következménye lett, hogy később többször is bíróság elé kerültek.

Az 1961-es, 1965-ös és 1971-es koncepciók perekben a közösség vezetőire – államellenes összeesküvések szervezése, előkészítése címén – közel nyolcvan esztendő összبüntetést róttak ki a bíróságok. A harmadik per végén úgy tűnt, a közösség működése minden egyes esztendejéért legalább egy-egy évi börtönévet kapott.

Miközben az atyák egy része börtönben volt – mások pedig „rovott” múltjuk miatt nem kerülhettek vissza az egyházmegyei keretbe, s így civil munkájuk mellett csak titokban végezhatték a pasztorációt –, sorra szentelték fel a fiatal regnumi papokat. Azokat a csoportokat, amelyeket a hatóságok „lefejeztek”, a megmaradt – illetve az időközben e feladatra felkészített – vezetők kézből kézbe adtak. Régi megállapodás volt ugyanis: „ha elvállaltunk valakit, akkor azt a közösség vállalta el”, következésképp egyetlen vezető eltávovása sem járhatott a munka megszűnésével.

Borókástól Nagymarosig

A kívülállóak a nyolcvanas évek végéig csak szagunkról ismerhettek bennünket: látták, hogy X atya ugyanúgy csinálja, mint Y, de a köztük lévő összekötő kapocs rejtve maradt előttük – jellemzi az illegalitás korszakát az egyik regnumi atya. A magyar katolikus társadalom nagyobb része előtt a közösség a nyolcvanas évek végéig gyakorlatilag láthatatlan volt. Nem mintha tagjai valamiféle titkos társaságot akartak volna létrehozni, a körülmények hozták úgy, hogy a Regnumot nem volt tanácsos néven nevezniük. A katolikus ifjúság valójában számtalanszor találkozott velük, csak ezt a nagy többség nem tudta (mert – objektív okokból – egyszerűen nem is tudhatta).

A hetvenes években látszólag alvó, egyre visszaszoruló, fogyatkozó magyar egyházban új életjelek mutatkoztak. Gondoljunk csak az 1971-ben Kismaroson megkezdett, majd rendkívüli „látogatottsága” miatt 1978 után Nagymarosra költöző ifjúsági találkozóakra vagy a különféle ifjúsági zarándoklatokra. A mindezeket szervezők között szép számmal akadtak olyan papok és laikusok, akik tagjai voltak a Regnumnak.

Ők voltak az első kezdeményezők a lelkeségi mozgalmak rendszeres találkozójának. A közeledést elősegíteni hivatott konzultációnak Kemenes Gábor atya Borókáspusztán megvásárolt tanyája adott otthont. Bár a hatósági megfigyelések miatt utóbb más helyeket kellett keresni – így került sor a szigetközi, a sárisápi és a budaörsi összejövetelekre –, a „Borókás” név megmaradt.

A rabló zsinatként is emlegetett találkozóra összesen kilenc alkalommal került sor. (Az elnevezés onnan ered, hogy a Regnum minden mozgalmat meghívott a fórumra, tekintet nélkül arra, hogy azok hogyan viszonyultak a hierarchiához.) A nyolcvanas évek elején a

sorozat megszakadt, a szervezők szerint a Bokor-mozgalom „túlsúlyos” megjelenése és szélsőséges karizmatikus hatások miatt. „Nem akartuk valami szellemi összeesküvéssé zülleszteni azt, ami eredetileg katolicitásunk megőrzésére alakult. Kezdetben azzal indultunk, hogy az asztalra tesszük és egyeztetjük dogmatikánkat, morálisunkat, így vigyázunk egymásra” – fogalmaz Balás Béla.

A Borókásnak – félbeszakadása ellenére is – jelentős szerepe volt az egyházi mozgalmak közötti párbeszéd megteremtésében. Nélküle valószínűleg nem került volna sor 1989-ben a lelkiségi mozgalmak első hivatalos találkozására (erről részletesen szólok a „Feljövőben” című fejezetben), amelyen viszont már a Magyar Katolikus Püspöki Kar tagjai közül is többen részt vettek.

* * *

Az egyházi iskolák népszerű lelkigyakorlatos előadói között is szép számmal akadtak regnumi atyák – „származásukat” persze a hallgatóság nem ismerhette.

A lelkigyakorlatos sorozat 1969 márciusában, Balás Béla Pannonhalmán megtartott lelkigyakorlatával kezdődött. A gimnazisták számára újdonság volt, hogy egy pap az akkor igencsak népszerű Illés zenekar dalaival illusztrálja mondandóját. A siker elsőpró volt. Betont még ötször hívták, de sorra érkeztek a meghívások a kecskeméti, győri, esztergomi, szentendrei szerzetesiskoláktól is. Idővel újabb és újabb regnumi atyákkal erősödött a „lelkigyakorlatos csapat” (Blanckenstein Miklós, Diószegi László, (Györgydeák Márton, Müller György, Nagy Zoltán, Sebők Sándor, Turcsik György).

A budapesti Patrona Hungariae és a debreceni Svetits katolikus leánygimnáziumok vezetői is szívesen hívták az atyákat, bár az Állami Egyházügyi Hivatal (ÁEH) ezt többször is kifogásolta. Az ÁEH támadásai miatt a debreceniek végül cselhez folyamodtak: az utolsó pillanatig nem hozták nyilvánosságra, ki tartja majd a lelkigyakorlatot, tudván, hogy menet közben a világi hatóságoknak már kínos lenne az előadó eltávolítását kérni.

Egy-egy lelkigyakorlatot több hónapos felkészülés előzött meg. E tekintetben is bőven akadt követhető példa a fiatalabbak számára. Emődi László atya nemcsak megírta, hanem kívülről meg is tanulta beszédeit. Egy vasárnapi – negyedórás – prédikációra olykor 15 órát is készült. Marczell Mihály atya arany szabálya pedig úgy szólt: „Sose azt prédikáld, ami először eszedbe jut. Ami másodszorra jut eszedbe, azt tedd el véstartaléknak. Ami harmadszorra, azt mondd el, mert az te vagy. Ha végképp semmi nem jut eszedbe, a másodikat vedd elő. Az elsőt a világért sem, mert azt mindenki úgyis tudja.”

Az egyházi iskolákban tartott beszédek – és az azokat követő, éjszakába nyúló gyónatások – nyomán egyre nagyobb igény jelentkezett a folytatásra. A hetvenes évek végén „fű alatt” megkezdődött a hivatásgondozó, hivatástisztázó lelkigyakorlatok sorozata. Elsőként Bajót, Balás Béla plébániája adott otthont a hivatásukat kereső lányoknak. Később – ugyanitt és másutt – ministránsoknak és férfiaknak is tartottak rekollekciókat. (A katolikus fiúknak szánt lelkigyakorlatoknak – amelyeket Balás Béla Diószegi Lászlóval és Molnár Alajossal szervezett – különféle problémákra hivatkozva eleinte nem adtak helyet Esztergomban. A győri szeminárium azonban befogadta a résztvevőket. A kezdeményezésnek kedvező visszhangja nyomán rövidesen az esztergomi szeminárium is megnyitotta kapuit.)

A hivatásgondozó lelkigyakorlatokra általában hétvégeken vagy valamelyik állami ünnephez – november 7., április 4. – kapcsolódó munkaszüneti napokon került sor. Egy-egy alkalommal viszonylag kis létszámú csoportot fogadtak az atyák. Szigorú napirendet állítottak össze (előadásokkal, zsolozsmával, virrasztással, gyónással, közös beszélgetésekkel, kirándulásokkal), de a szigorúság nem párosult fanyarsággal, komorsággal. Már az első

leány-lelkigyakorlatokon nagy sikert arattak a játékos szenttéavatási perek és a diavetítéses meditációk.

Az illegális lelkigyakorlatok előadói között természetesen nemcsak regnumiak voltak. Többször is besegített Kerekes Károly, Tarjányi Béla, Nyíri Tamás, Halász Piusz, Lénárd Ödön, Fila Lajos és mások. Az atyák olykor nővéreket is meghívtak, biztatva őket: „halásszanak, vadásszanak” a résztvevők között. „A lányok közel egyharmada utóbb visszajelzett, hogy többet nem jön, mert megtalálta hivatását és nagyon köszöni a segítséget. Így sikerült csendben megsegíteni a magyar szerzetesnői utánpótlást” – vonja meg a többéves munka mérlegét Balás Béla.

A hetvenes évek elején a Regnum néhány papja – megerősítve a közösségben nevelkedett Opálény Mihállyal – kétkötetes ifjúsági zsolozsmát is készített. Gépelve, színes lapokon, képekkel, zenei anyagokkal illusztrálva egyházi szamizdatként terjesztették a könyvet, amelybe modern zsolnáraparafrázisok is bekerültek (Hagyó József fordította őket franciából). Ez idő tájt terjedtek el a nyári táborokban a kiscsoportos szentírásolvasások, -elemzések. A zempléni hegyekben és a Bakonyban kipróbált módszerekből álltak össze később a nagyok hittankönyvének (Hitünk és életünk, Bp., 1975) biblikus házfeladatai.

Amikor a gitáros énekek még újdonságnak számítottak, a Regnum nagy lelkesedéssel terjesztette azokat. Nemcsak Nagymaroson vagy azt megelőzően Kismaroson, hanem már jóval korábban. 1967-ben Abonyban Zöldi Sándor káplánsága idején mutatták be az első beatmisét – amit Szilas Imre írt –, s ezt egy évvel később már Budapesten, a Mátyás templomban is előadták. (A templom ifjúsági kórusában kétharmad részben regnumiak énekeltek. Számos barátság szövődött itt – talán a legérdekesebb: a kórustagokon keresztül került a közösségbe egy fekete bőrű, nigériai fiú, Chuké is.)

Valamikor a hetvenes évek elején – ugyancsak Opálény Mihállyal összedolgozva – kezdték kötetbe gyűjteni az addig áttekinthetetlen egyházi ifjúsági dalokat. Magnóval járták a közösségeket, a szerzőket; fordítások esetén az eredeti kottákat összevetették a magyarított változattal. Ennek a munkának az eredménye lett, hogy később – a piarista Maklári Lajos, Fekete István, és a ciszter Kerekes Károly segítségével – Bécsben megjelenhetett a „Daloljunk az Úrnak” című énekgyűjtemény.

Sillye Jenő dalai a közösség népdalkincsévé váltak. Ám a vezetők azt is célul tűzték ki, hogy a magyar népdalokat is megismertetik, megszerettetik a fiatalokkal. Somogyi Sándor, akit többen a Regnum énekes folklórjának legjelentősebb formálójaként tartanak számon, meséli: „Első táborozókkal voltam. Az esti tábortűznél belekezdtem egy népdalba. Egy gyerek felkiáltott: Fúj, népdal!... Az énektanárunk megutáltatta velük. Tábortűzhöz ma mintegy száz nótából álló címjegyzéket tartok magamnál, benne a dalok műfaj szerint csoportosítva: klasszikus kánonoktól komoly és vidám népdalokon, cserkészénekeken át a bolondozókig. Ebből válogatok, egyúttal irányítom is a hangulatot: az elején komolyak, aztán bolondosak jönnek, majd az esti ima előtt néhány csendes ének, elcsöndesítő. A kisebbeknél a bolondos dalokból csak a szelídebbeket énekelem, legyen tartalék kamaszkorra.”

* * *

A Regnum mint szervezet nem, de néhány papján és világi tagján keresztül közvetve résztvett a czestochowai, majd – a hetvenes évek végén – a márianosztrai zárándoklatok szervezésében. Külön említést érdemel Varga Miklós Péter, a zárándoklatok egyik fő kezdeményezője és felfuttatója és Bajcsy Lajos, aki a magyarok lengyelországi útjának szervezésében többször segédkezett.

A közösségben egy időben elterjedt gyakorlattá vált, hogy a miséket valamelyik tag lakásán tartják. Bajcsy Lajos, aki 1969-től kezdve gyakran misézett így, az okokról a következőket mondja:

„Indítást éreztem arra, hogy a már évek óta tanított, nevelt, vezetett közösségekkel – akik a város különböző pontjairól verbuválódtak össze – együtt ünnepeljük az Eucharisziát, hiszen ez az Egyház ereje. Utóbb az egyik kihallgatáson a detektív – közömbösnek tűnő hangon érdeklődve – meg is kérdezte:

– Hogy van az, hogy maguk templomon kívül is miséznek? – Rögtön tudtam, hogy ki akarja ugratni a házimiséket, ezért azt mondtam:

– Hát, ahhoz püspöki engedély kell.

Mire ő hirtelen:

– És maga kért?

– Én nem – válaszoltam, mire ő:

– Hát, ezt nem értem! Mondja, hogy van az, hogy maga templomon kívül misézik?

– Mondtam már, hogy püspöki engedély kell hozzá...

– Maga kért?

– Nem.

– Akkor hogyan tudja ezt összeegyeztetni a lelkiismeretével? – tette fel a költői kérdést, s mivel egyetlen szót sem ejtettem arról, hogy miséztem-e a templomon kívül vagy nem, a témát végül is ejtette... Mi persze jól tudtuk, s azt hiszem ő is, hogy különleges helyzetekben – üldözések, háborúk, betegségek, börtön idején – »supplet Ecclesia«, az Egyház megadja az engedélyt.”

A táborokban, sőt egyes kirándulásokon az atyák minden további nélkül miséztek. Nem volt újdonság ez, hiszen korábban a cserkész táborokban is naponta sor került erre – akkor persze még szabályos püspöki engedéllyel. Az „illegális Regnum” tehát a korábbi gyakorlatot inkább csak folytatta, illetve kibővítette, élve azzal a lehetőséggel, amit Róma 1944-ben – még a szovjet megszállás előtt – arra az esetre adott ki, ha a megszállt területeken egyházüldözés kezdődne. Az úgynevezett „44-es fakultások” – amelyek az Esztergomi Ordinarius 1944. szeptemberi keltezésével ellátva, gépiratos formában terjedtek – messzemenő felhatalmazást adtak a fogságban lévő vagy bujkálni kénytelen papok számára. (Róma nagyvonalú egyszerűsítéseket engedélyezett például a szentmise liturgiájában, ami az akkori szigorú előírások közepette rendkívülinek számított. Emellett gyóntatási felhatalmazást is adott az ország egész területére.)

Már az ötvenes évek elején tartott táborok elengedhetetlen kelléke volt a misekoffer, amelyben megvolt a teljes felszerelés, terítővel, miseruhával együtt. Az évek múlásával egyre nyilvánvalóbb lett: rejtőzködni kell a váratlan látogatók elől. „Oltárt, keresztet már nem állíthattunk az erdőben, csak egy körakást, amelyre közvetlenül a szentmise előtt tettük fel az oltárlapot és a térítőt. Hasonlóképpen a kereszt alapját képező, földbeszúrt rúdra is csak szentmise közben tettük fel a vízszintes ágat” – meséli egy visszaemlékező, aki szerint a lakásokon tartott szentmisék liturgiájának kialakításában is nagy szerepe volt a kényszernek. „A nyugati kísérletekkel szemben minket inkább a szükség ösztönzött alkotó megoldásokra, mint az újítás vágya. Egyszerűen alkalmazható, mégis a szentmiséhez illő megoldásokat kellett kitalálnunk. A szobában természetes volt, hogy az oltár céljára szolgáló asztalt körülálljuk. Az összeforrt közösség miséje a szobában vagy kinn az erdő mélyén természetes meghittséget adott a liturgiának, s a katakombák levegőjét idézte. Ugyanakkor sokkal jobban éreztük, hogy a liturgia a mi nyelvünkön szól.”

A II. Vatikáni Zsinat liturgikus reformja jelentős változásokat hozott. (Csak emlékeztetőül: A zsinat előtt a templomot két részre tagolták. A szentély volt az oltár és a

papok helye, a hajó a híveké; a kettőt rács választotta el. Ez a megosztottság 1965 után megszűnt, az áldozati asztalt a zsinat előrehozta, a rácsokat lebontatta, így téve világossá, „az Egyház nem más, mint Isten népe az áldozati asztal körül”. A Magyar Katolikus Püspöki Kar 1964 novemberében rendelte el, hogy a hívek részvételével mondott szentmiséken az olvasmányt és az evangéliumot a nép nyelvén, a nép felé fordulva kell mondani, és már 1966 novemberét mutatta a naptár, amikor körlevélben adta tudtul, hogy ordináriusi engedéllyel szembemiséző oltárt lehet állítani.)

A nyugati kísérleteken felbuzdulva egy ideig regnumi körökben is megjelentek új, „alternatív” kánon szövegek, de a helyzet kikristályosodásával végül is megmaradtak a jóváhagyottaknál. A közös bűnbánati liturgiát például 1966-ban kezdték el (egyrészt Szunyogh Xavér bencés atya misszáléja, másrészt a Caeremoniale Episcoporum – elvben érvényes, de már rég nem alkalmazott – rítusa alapján). Hogy semmi kivetnivaló ne legyen az alkalmazandó módszerekben, az arról készült vázlatot Endrey püspökkel átnézték, aki azt – szóban – jóvá is hagyta. A gyónásra való felkészülés igeliturgia keretében történt, majd egyenként ki-ki odament a jelenlévő papok valamelyikéhez gyónni vagy beszélgetni. Így biztosítva volt az önkéntesség és a diszkréció: nem lehetett tudni, ki gyónt, ki nem. Az ezt követően tartott szentmise elején egyszerre, közösen kaptak feloldozást azok, akik gyóntak – a liturgia ezáltal kifejezte a bűnbocsánat egyházközségi jellegét.

* * *

Az Eucharisztia templomon kívüli megünneplésének gyakorlata a hetvenes – sőt a nyolcvanas – években is megmaradt. A Regnum december 8-i főünnepén, karácsonykor, húsvétkor a közösségi szentmiséket általában a Budai-hegység egy-egy elrejtett barlangjában – többnyire Budaörs fölött, Solymár mellett vagy a csobánkai kegykápolnában – tartották. A miséket lelki program egészítette ki. Az egyik visszaemlékező így idézi fel az ünnepi hangulatot: „Sokáig ereszkedtünk lefelé a gyertyafényben úszó barlangban. Voltak, akik modern hangvételű misztériumjátékot adtak elő. László Gábor atya újmódi karácsonyi kánonokat tanított: egybeénekelve a Mennyből az angyalt, az Ó, gyönyörű széppel.”

A közösség „zsinati szellemiségének” elismerését jelentette, hogy egy-egy papját bevonták a megújulást szolgáló „hivatalos, központi” kezdeményezésekbe. 1968-ban például a püspöki kar pályázatot írt ki új hittankönyvek megírására: a bíráló bizottságba meghívott három esztergomi egyházmegyes papból kettő – Szép Zoltán és Balás Béla – regnumi volt. (Balás Béla utóbb az Országos Hitoktatási Bizottságba is bekerült.) Rajtuk keresztül élénk kapcsolat alakult ki a Regnum és az ország akkori katekéta élvonala – Bajtai Zsigmond, Bognár Lajos, Bindes Ferenc, Fila Lajos, Gyulay Endre, Kerekes Károly, Kerényi Lajos, Rédly Elemér, Seregély István, Weibl Lipót, Zdiarszky László stb. – között.

1974. november 14-én az Állami Egyházügyi Hivatal megegyezést kötött a püspöki karral. Eszerint: „Templomi hitoktatást csak a templomokban és más, istentiszteletre fenntartott helyiségekben, szükség esetén – így télen – sekrestyében hetente kétszer egy-egy órában szabad tartani, az egyiket vasárnap a diákmise után, a másikat hétköznapi... Az oktatás helye és ideje minden év október 15-ig jelentendő az illetékes helyi tanácsnál. „Balás Béla a megegyezés elleni tiltakozását kifejezve – kellő feltűnést keltve – kilépett a hitoktatási bizottságból. Nem sokkal később valaki megszűnt neki: elkészült az esztergomi „feketelista”,

amelyiken tíz pap neve szerepel – az övé az első helyen –, tehát számíthat rá, hogy elhelyezik Budapestről. Így is történt.¹

1975 augusztusára elkészült a Hitünk és életünk című tankönyv, amelyben öt év munkája feküdt – több csoport, például a „nagyamák” népe is segített a társadalmi bírálatban. A cenzúrára beadott példányból előzőleg néhányat le is gépeltek, amit Balás Béla kiegészített Tomka Ferenc és Tompa Nándor atyák egy-egy írásával, illetőleg a kamasz pedagógiáról, és a modern hitoktatásról szóló szemelvényekkel. A kemény táblába kötött vaskos szamizdat hittankönyvet megkapták a regnumi vezetők, hogy segédanyagként használják.

Néhány nappal a Hitünk és életünk megjelenése után Lékai László az érseki helynökségre hívatta Balás Bélát és közölte vele: azzal, hogy plébániákon, magánlakáson is tartott katekézist – „túlzásba vitte a hitoktatást”. A bíboros súlyos kihágásnak minősítette a történeteket, és a budapesti plébániáról való áthelyezéssel szankcionálta. „Lékai László utóbb magánlevelet írt, kézírással, békülékenyebb stílusban” – emlékszik vissza az esetre az érintett.

Katakombák kora

A kényszerűség hozta úgy, hogy a Regnumnak – az előzőekben bemutatott aktív katolikus közéleti tevékenysége ellenére – névtelenségbe kellett burkolóznia. Rejtőzködése nem volt öncélú, s kivált nem valaki vagy valakik ellen irányult. Hosszú időn át olyan csoportok is működtek, amelyeknek még a tagjai sem tudták, hogy voltaképpen egy nagyobb közösséghez, a Regnum Marianumhoz tartoznak. A vezetők ugyanis – biztonsági okokból – nem mindig közölték a Házat nem látott új tagokkal, hogy vannak másutt is az övékéhez hasonló csoportok, s hogy a programok sem állnak önmagukban, hanem szerves részét képezik egy mások által már kipróbált, másokkal egyeztetett nevelési tervnek.

Az első, börtönből 1963-ban szabaduló atyákban fel sem merült, hogy félelemből, taktikából nem lenne szabad tovább folytatniuk a munkát: elkezdték keresni a sor végét, ahová beállhatnak. 1964-ben – ötévi kényszerszünet után – már ismét nagyszabású seregszemlét tartott a közösség, ezúttal a Virágosnyeregben. A létezés újbóli megtapasztalását szolgáló rendezvény lendületet adott a lelkeségi mozgalomnak, habár szociológiailag érthető okokból – akkor és ott nem mindenki érezte át ennek a jelentőségét. Az egyszerre pozitív, de ugyanakkor meglepő élményről a kelenföldi csoporttag, Hajba Erzsébet utóbb így vallott:

– „Egy május végi napon Virágosnyeregbe mentünk kirándulni. Csillagtúraszerűen, persze, minden kelenföldi csoport apraja és nagyja. Legnagyobb meglepetésünkre azonban

¹ Balás Béla, – ha volna ilyen – „a legtöbbször áthelyezett regnumi pap” címmel rendelkezhetne: első állomáshelyéről, Nagymarosról előbb Nógrádmagyaróra került (1971–72), nem sokkal később Budapesten a Rózsák terén (1972–73), utóbb pedig a Kada utcában (1973–75) folytatta kápláni működését. A Kada utcából a Rokolya utcába vezetett az útja (1975), ahol még három hónapot sem tölthetett el, mert Varsányba helyezték (1975–76). Rá egy évre már Érsekudvarra kapott beosztást (1976–77), ahol plébánosa azzal fogadta: bármikor eltávozik a faluból, jelentenie kell, hová megy. Az áthelyeztetések után 1977-től újra egy hosszabb dispozició következett: Bajóra került plébánosnak.

A hatóságok folyamatosan figyelték a nagy forgalmú plébániát, ahol nemcsak regnumi házigyűléseket tartottak, hanem más lelkeségi mozgalmak, énekkarok, kispapok, családos közösségek is gyakran lelkigyakorlatoztak. (A „kitüntetett figyelmet” mi sem bizonyítja jobban, mint hogy amikor a rendszerváltás idején a Fekete Doboz kamerája bejutott a BM III/III-as ügyosztályának irattárába és lefilmezte a bezúzásra váró anyagokat, Lovas Zoltán riporter kezébe akadt a megsemmisítés előtt álló dokumentumok közül az is, amelyik Balás Béla telefonbeszélgetéseit rögzítette.)

még ennél is többen voltunk. Ez volt ugyanis az első alkalom, hogy a Regnum budai és pesti szárnya találkozott... Meglehetősen zavarodottan álltunk a helyzet előtt. Ahelyett, hogy örültünk volna, csalódottak is voltunk: némi csorbát szenvedett addigi kiválasztottságtudatunk. Vonakodva vettünk részt a közös játékokban. Keglevich atyától komoly dorgálást kaptunk érdemtelen büszkeségünk miatt. Most is úgy emlékszem, minden szavával igazat mondott, s visszamenőleg is szégyellem magam az akkori helyzetért.”

* * *

Az atyák – minden zavaró külső körülmény ellenére – rendszeresen megtartották összejöveleiket. Az úgynevezett atyagyűlések színhelye időről időre változott: eleinte Kelenföldön, később Emödi László lakásán volt a találkozó. 1964. december 8-án az Atyák a máriaremetei kegytemplom szentélye mögött tartották a hagyományos fogadalomújítást. Néhány órával később a rendőrség „vendégszeretetét” élvezték. Az 1965-ös második perben hét papot ítélték el.

A következő „menetrendszerű” – 1970. szeptember 9-i – letartóztatást követő harmadik per már nem okozott olyan fennakadást a közösség működésében, mint a korábbiak: a Regnum létszámában gyarapodva, szervezetségében megerősödve viselte, hogy újra nélkülöznie kell több papját és vezetőjét. Az egyik letartóztatott, Somogyi Sándor így emlékszik vissza: „Amikor bezárult mögöttem a börtön kapuja, azzal a nyugodt lélekkel kezdtem az újabb szakaszt, hogy odakint az élet tovább folyik közösségünkben, akklimatizálódtunk az üldöztetéshez.”

Miközben a közösség papjainak többsége börtönben volt, szinte nem telt el év, hogy ne szenteltek volna pappá legalább egy „regnumi származású” végzett szeminaristát. (1964-ben szentelték pappá Katona Istvánt, 1965-ben Balás Bélát és Györgydeák Mártont, 1967-ben a közösségben nevelkedett Opálény Mihályt, 1968-ban Bajcsy Lajost, 1969-ben Müller Györgyöt, 1970-ben Diószegi Lászlót, 1971-ben Nagy Zoltánt és Turcsik Györgyöt, 1972-ben Blanckenstein Miklóst, 1973-ban Kemenes Gábort és Vigassy Mihályt, 1974-ben Musits Antalt és Blanckenstein Györgyöt.)

A papszentelések mindenki számára emlékezetesek maradtak. A csoportok máz az eseményt megelőző este útnak indultak, hogy gyalog, csendes imádsággal zárandokoljanak el Esztergomba. A hosszú út nyomait magukon viselő fiatalok általában a bazilika kórusán foglaltak helyet. A szenteléseket vidám összejövétel követte az esztergomi Pap-szigeten. A néhány nappal későbbi primíciák – amelyekre általában a csobánkai erdei kápolnában került sor – amolyan népünnepélyekké váltak.

Az egyik szentelés alkalmával – többek emlékezete szerint 1971-ben – az akkor már felszentelt Balás Béla rábeszélte a közösség fiataljait, hogy nagy tisztelettel kérjenek bebocsátást az általános helynökhöz, és kérdezzék meg, mit tett az egyház bebörtönzött papjaiért. Az elöljáró beengedte a regnumiak – tisztességesen köszönő, „háromszor lábat törölő”, illedelmes – képviselőit. Azt, hogy pontosan mit is válaszolt a feltett kérdésre, ma már nehezen lehet rekonstruálni. Van, aki szerint a helynök diplomatikus válaszában burkolt biztatás fogalmazódott meg, a visszaemlékezők többségében viszont inkább olyan benyomás él, hogy az elöljáró kitérő választ adott, mintha nem is tudná pontosan, hogy miről van szó. Akár így volt, akár úgy, mindenképpen kínos lehetett Esztergom számára a kérdés megválaszolása. A harmadik regnumi perben elítélt atyák és civilek szabadulása – vagy annak megtagadása – ugyanis adu volt a Magyar Népköztársaság vezetőinek kezében. Ez világosan látszik, ha egymás mellé tesszük a pereket megelőző események történetét, az ítéleteket, illetve a Szentszék és Magyarország között folyó tárgyalások kronológiáját:

1970. szeptember 9-én letartóztatják Hagemann Frigyes, Tury Lajost (aki csak tévedésből került be a regnumi perbe, hiszen nem is volt tagja a közösségnek), Somogyi Sándort, Katona Istvánt, Duskár Balázst és Hegyi Veronikát.	– Megkezdődnek a tárgyalások Róma és Budapest között Mindszenty bíboros eltávolításáról.
1971. május 31-én megszületik a regnumiak perében az elsőfokú ítélet.	– 1971. szeptember 28-án Mindszenty József – VI. Pál pápa határozott kívánságára – elhagyja az amerikai követséget, de nem hallgat...
1972. január 19-én megszületik a másodfokú ítélet.	– Mindszenty bíboros az utolsó simításokat is elvégzi emlékiratain, a kézirat 1973 nyarán már készen áll a kiadásra. A pápa – elolvassa a memoárt – aggodalmát fejezi ki a bíboroshoz írt levelében, hogy a kommunista kormány bosszút állhat.
1973. szeptemberében Somogyi Sándor negyedkedvezményét elutasítják.	– 1973. november 1-jén a pápa arra kéri Mindszenty Józsefet, mondjon le érseki székéről.
1973. decemberében Hagemann Frigyes megkapja a negyedkedvezményt (1974. január 9-én szabadul).	– 1973. december 18-án a pápa közli Mindszenty bíborossal, hogy érseki székét üresnek nyilvánítja.
1974. január 30. Tury Lajos és Somogyi Sándor az Elnöki Tanács egyéni kegyelmével szabadul.	– 1974. január 31.: Róma és Budapest egyidejűleg közli Lékai László esztergomi apostoli kormányzóvá történő kinevezését, majd később azt, hogy az esztergomi érseki szék megüresedett.

* * *

Furcsa paradoxonnak tűnhet, de Emödi László házfőnök atya úgy ítélte meg, hogy míg a Regnum Marianum történetében az illegalitást megelőző időszak a kísérletezések és kényszermegoldások kora volt, addig a hetvenes évekkal a virágzás időszaka jött el. Ezzel a megállapítással – mint azt hangsúlyozta is – nem akarta lebecsülni az elődöket (az alapítókról mindig a legnagyobb megbecsülés hangján szólt és írt), ám azt világosan látta: a Ház – minden előnye mellett – be is szűkítette a rendelkezésére álló cselekvési teret. Méreteivel, adottságaival eleve meghatározta, hogy tíz papnál és bizonyos számú csoportnál a Regnum nem lehet nagyobb. Azzal tehát, hogy a közösség birtokon kívülre került, béklyóktól is szabadult, s lehetősége nyílt arra, hogy a korábbiaknál szélesebb körben végezze nevelőmunkáját.

Emödi László még azt is az előnyök közé sorolta, hogy a közösség megszabadult az iskolai hitoktatás kötelezettségétől. Véleménye az volt, hogy az iskola ártott a papoknak. Szerinte a tanár papok csináltak „hittant” az Evangéliumból, „tantárgyat” az Örömhírből, mert: „Ott volt a nyolc osztályos gimnázium. Nosza! Be kellett osztani az Ószövetséget, az Újszövetséget, a hittételeket, az erkölcsi szabályokat, a szentségeket és szentelményeket, az Egyház kétezer éves történelmét, az alapvető hittant, a hitvédelmet, az alapot képező filozófiát – és amire már nem is emlékszem –, a nyolc gimnáziumi évbe. A kínos az, hogy csodálkoztunk, a sok beadott vegyszer nem hatott és a 18 éves korig agyontáplált szegény lélek nem mindig lett felnőtt keresztény, hanem zavart és könnyen megzavarható egyveleg,

aki nem tartozott sehova sem” – írta Emódi atya, majd így folytatta: „Bocsássatok meg, de úgy örülök, hogy megszűntünk tanügyis bácsik lenni. Isten különös kegyelméből, lényegre törő apostoli tanítók lehelünk újra.”

S valóban, egy idő után egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy – Deme Tamás kutató szavait idézve – „a hatalom voltaképpen öngólt lőtt, mert minél több helyre dobta szét büntetésből az ifjúsággal foglalkozó papokat, annál több helyen szerveztek fiatalokból álló közösségeket maguk köré. A vidékre szorított papok folytatták az ifjúság nevelését falun is: azok a kisközösségek, amelyeket bázisközösség néven emlegetnek, jelentős részben regnumi ihletettségűek” (Deme, 1989).

Az illegális ifjúsági munka vállalása azonban még a céllal alapvetően egyetértők körében sem váltott ki egyöntetű elismerést. Többen úgy vélekedtek: a Regnum fejjel megy a falnak; vezetői nem veszik észre, mibe viszik a fiatalokat. (A legélesebb támadás 1961-ben érte a közösséget, amikor a Magyar Katolikus Püspöki Kar hivatalos körlevélben ítélte el a BM által összeesküvőknek minősített papokat. – Börtönből való szabadulásuk után tudták csak meg a regnumi atyák, hogy a nyilatkozatot több püspök nem is látta.) A közösséget bíráló paptársak között többen voltak, akik úgy fogalmaztak: az ifjúság körében végzett munka az Egyház szabadságát is veszélyezteti. Azzal érveltek, hogy az ifjúságot tanító lelkipásztor is bajba keveredhet, s ha esetleg börtönbe zárják, mire kikerül, vagy nem lesz egészséges vagy nem veszik vissza a keretbe és így nem lesz lehetősége a pasztorációra.

A regnumi atyák ezzel szemben úgy vélekedtek, a munkaerejét jobb időkre tartogató pap megöregszik, sőt meg is halhat. Eközben pedig felnövekedik egy generáció, amelyik, ha nem találkozhat ifjúságnevelő papokkal, az ateista környezetben menthetetlenül elkallódik. Éppen ezért a leghevesebb üldözések alatt, a legfájóbb csalódások közben is megállapodás volt az atyák között: „habár nem tartjuk tökéletesnek a munkánkat, folytatjuk”.

A Regnumra zúduló ösztűz nyomán tipikus „értelmiségi betegségek” is megjelentek a közösségben. „Az értelmiségiek mindig azt hiszik, hogy ők többet veszíthetnek másoknál. Mindez belülről is hatott ránk” – mondja Bajcsy Lajos – a közösségben ismeretes néven: Buxus atya, majd felidézi: volt olyan jóakaró szülő, aki „okosságból” – de inkább saját egzisztenciáját féltve – megpróbálta lebeszélni a közösség tagjait a folytatásról. Saját gyermekeiket az ilyen szülők általában eltiltották a regnumi csoportokban való részvételtől, vagy erőteljesen korlátozták a találkozókon való megjelenésük lehetőségét. „A különös mégis az volt, hogy Isten éppen azokon mutatta meg szerető gondviselését, akik maradtak, mert sorra vették fel őket azokra az egyetemekre, amelyekre akkor egyáltalán nem volt könnyű bekerülni” – idézi fel a történeteket Bajcsy Lajos.

Vigyázó Miklós „Megverem a pásztort” című írásával, Balás Béla pedig több előadásával tette világossá, hogy az atyák és a civil vezetők munkája, soha nem ellenkezett sem az egyház, sem az állam törvényeivel, bárki is akarja bizonyítani az ellenkezőjét. Ennek a tudatnak az erősítése sokat segített a tagoknak abban, hogy elviseljék a civil életben jelentkező kihívásokat.

* * *

A hatvanas, hetvenes években sorozatban távolították el a regnumi hallgatókat az egyetemekről, sokan állásukat veszítették el, míg voltak akik „csak” különböző fokozatú figyelmeztetéseket kaptak.

Az egyetemeken a KISZ vitadélutánokat szervezett, olyan sokatmondó címmel, mint például: „Lehetséges erkölcs vallás nélkül”, „Békés együttélés és ideológiai harc”. Az ELTE pártbizottsága például úgy foglalt állást: „A vallásos befolyás ellen az érzelmi ráhatás

eszközeit is alkalmaznunk kell. A vallásos romantika helyébe – különösen az ifjúság körében – a szocialista romantikát kell tovább gazdagítani.” Beszámolójában az ELTE pártszerve megállapította: „Nagy problémát okoz még a vallásosság... legfőbb magját az egyházi iskolákból jött hallgatók és azok képezik, akik templomi énekkarban énekelnek.” (Ungváry 1994).

Az egyetemi és munkahelyi eltávolítások híre a regnumi népek körében is riasztólag hatott. Voltak azonban biztató jelek is, mint például az imént megszólaltatott Bajcsy Lajos esete:

– „Harmadéves biológia-földrajz-térképész szakos hallgató voltam, amikor kijött két BM-es és a rektori hivatalba idézett. Majd egyórás szájtezés után szóbeli figyelmeztetésben részesítettek. Az esemény híre elterjedt az egyetemen. Professzorom, Irmándy Molnár László – aki hitvalló katolikus volt – azt mondta: »Hallottam, hogy figyelmeztették! Mélyen együttérzek magával! Vigyázzon!« – Megértő, bátorító, szolidáris hang volt ez akkor egy harmadéves veszélyeztetett egyetemistának. Amikor pedig a diákköri konferencián a földrajzból beadott pályázatomat háttérbe szorították, jólesett a debreceni TTK természet-földrajz professzorának, dr. Kádár Lászlónak feltűnően elismerő megnyilatkozása dolgozatom felolvasása után.

Kél héttel később adjunktusunk a folyosóról behúzott a szobájába és exkuzált, mondván: utasítást kapott, hogy a harmadik helyre tegyen, mert nem vagyok KISZ-tag, és mert van ez a „politikai” ügyem (amit persze ő sem hitt el, de hát négy gyerekes fiatal családapa volt). Pár nap múlva pedig az évfolyam KISZ-tagjai is jöttek, kifejezni szolidaritásukat.

– Hát, igazán disznóság – mondta az egyik –, hogy kiszúrtak veled, Lajos. – Azt gondoltam akkor, ha nekik megéri így lejáratni magukat saját embereik előtt, akkor nekem is megérte a díjazásban mutatkozó 200 forint különbözetet az az erkölcsi kárpótlás, amit szaktanáromtól, diáktársaimtól és a debreceni profitól kaptam.”

Volt, aki nem úszta meg ennyivel. Deák István, akit a budapesti műszaki egyetem „villamoskaráról” távolítottak el, így idézi fel a vele történeteket:

„A belügy levelet küldött az egyetemnek, ahol párttaggyűlést hívtak össze. Tanszékvezetőm egy oktatót (K.O.) kért meg a kellemetlen feladatra, hogy közölje velem, nem tartanak igényt a munkámra. K.O. viszonylag emberséges volt, még meg is mutatta a levelet, amelyben a BM arról értesítette az egyetemet, hogy keresztényszocialista társadalmat akarok szervezni. Elmentem a dékánhoz, próbáltam érvelni, hogy ha valamilyen törvénybe ütközött tettem volna, akkor a kihallgatás után nem engedtek volna el. A dékán végighallgatott, de semmit sem válaszolt... Szeptemberben kezdődött volna az aspirantúráim – három éves kutatói ösztöndíj, kandidátusi disszertáció megírására –, de augusztus végén értesítést kaptam a tudományos minősítő bizottságtól, melyben azt írták, aspirantúrámat megszüntetik, mert tevékenységemből elhallgattam olyan részleteket, amelyek sértik a szocialista erkölcsöt.”

Azt már a „kellemesebb” emlékei közé sorolja az egyetemről eltávolított regnumi vezető, hogy amikor be akarták hívni katonának, regnumi múltja miatt végül is eltekintettek ettől. „A hadkiegészítő parancsnokságon olyan többoldalas kérdőívet töltettek ki velem, amelyben ilyen kérdések is szerepeltek: lakik-e rokona külföldön, van-e olyan rokona, aki valamilyen szektában van stb. Nem volt vesztenivaló, így a vallásosok között feltüntettem két öcsémet, akik az esztergomi szemináriumban voltak kispapok. A kérdőív kitöltése után közölték velem, egy-két héten belül számíthatok a behívóra. Mindezek után kellemes meglepetés volt, hogy – valószínűleg a BM-től megkért információk nyomán – a katonaság arról értesített, nem tartanak igényt szolgálataimra, ami nyilvánvalóan a regnumi munkámnak volt kézzelfogható eredménye.”

Hasonló „érdemekre” tekintettel mások is mentesültek a katonaságtól. Vélhetően a BM vizsgálati osztályától kapott szóbeli rendőrhatalósági figyelmeztetésnek köszönhető, hogy megúsza a tartalékos katonai szolgálatot Darvas László (Daru). A sorozásnál ő sem hallgatta el, hogy múltja – pártállami szempontból legalábbis – „szeplős”.

Disciplina arcani

A kor sajátos körülményei indokolták, hogy a közösséghez tartozóktól megköveteljék: találkozóikról, társaikról, a vezetőkről illetéktelen helyen nem beszélhetnek. A titoktartás fegyelmeiről, a „disciplina arcani”-ról idővel szabályok is születtek. A közösség vezetője és tagja csak olyan ember lehetett, aki ezeket elfogadta, betartotta.

„A titoktartás fegyelme nem fegyver, nem is védőpáncél. Nem építünk fel szabályok végtelen tömegéből olyan védőrendszert, ami fogva tart minket. Az ilyennek mindig van gyenge pontja. Meg aztán az ilyen felépítése és fenntartása annyi időt és energiát igényel, aminek erre való felhasználása minden más munka végzésétől elvonja az erőt és az időt” – szögezték le az atyák. A megfogalmazott szabályok ennek megfelelően csupán egyszerű biztonsági intézkedések voltak. Olyanok például: „Ha nem kérdeznek, nem felelünk”. Vagy: „Saját személyére nézve mindenki megmondhatja magáról, hogy tagja a közösségnek, más, köztünk lévő felől bármit is nyilatkozni besúgást jelentene”. Még a legkisebbeknek is megtanították: „Mindig úgy üzenünk: Te Péter, megmondod Pálnak. Sohasem így: mondjátok meg a többieknek.”

A korábban már idézett Vonásainkban a titoktartás fegyelmeiről Emödi László így írt: „Minden keresztény ember szükséges jellemvonása a megbízhatóság... Azért első szabályunk, hogy a gyermeknépet és az ifjúságot, elméleti tanítással és gyakorlattal, nem sértő és bántó, mégis meggondolt hallgatagságra neveljük. A fecsegő, főként össze-vissza mindent kifecsegő, pletykával teli közösség nem kívánatos együttes számunkra. Nem arról van szó, hogy fukaran mérjük a szavainkat. Inkább arról, mindenki tudja, miről ne hordja a híreket.”

A vezetők attól is óvtak mindenkit, hogy a közösség állásfoglalásairól, szándékairól nyilatkozzék: Jó ilyenkor az „én csak egyszerű tag vagyok” formulája mögé bújni – javasolták. A perek, a megannyi vallatás során ugyanis világossá vált: semleges adat nincs. „Naiv érv, de könnyen be lehet dőlni annak, hogy itt már úgyis mindent tudnak. Mindent csak Isten tud. Itt csak néhány dolgot tudnak, más dolgokat tudnak, de nem bizonyíthatóan, ismét más dolgokat sejtene vagy ráhibáznak, és ezzel keltik a mindentudás látszatát... Lehet, az én beszédem lesz a bizonyíték, s utána verhetem a fejem” – hangzott az intő szó.

A hatósági vallatások technikáit jól ismerő, börtönviselt atyák igyekeztek minden várható testi és lélektani helyzetre felkészíteni a vezetőket. Hosszabbra nyúló rendőrségi beszélgetés során – főleg a „bentlakóknál” – sikerül elérni azt a látszatot, hogy valójában a hatóság csak segíteni akar a fogva tartott személyen és társain, ezért kéri, hogy mindent mondjon el. Minél szelídebb a hangnem, annál sikeresebb lehet ez a vallatási módszer. Még olyan lelki állapotba is juttathatja a kérdezettet, hogy már-már könnyes szemmel szeretné megköszönni kihallgatói jóságát. Ilyenkor csak annyi józanságra van szükség – figyelmeztettek az atyák, hogy „lélektanilag áthangolt eszem sarkában azt az egy szikra tudatot megőrizzem: amikor nem ilyen körülmények között voltam, tisztán tudtam, hogy ez nem igaz. Vannak, akiket azért fizetnek, hogy minél több szót húzzanak ki belőlem, nekem és társaimnak pedig az a legfontosabb, hogy ez ne sikerüljön.”

„Valamikor októberben (1970-ről, a már korábban említett harmadik Regnum-ellenes perről van szó – D. J.) kerültem sorra a kihallgatásoknál – idézi fel kellemesnek éppen nem mondható emlékeit Deák István. – Elég idegesen mentem, útközben a 2-es villamoson Balás Bélával találkoztam, akivel a Lánchídig együtt utaztunk. Megkérdezte tőlem:

– Te, Deka, ismerjük mi egymást?

– Sose találkoztunk – vágtam rá azonnal. A szemünk összevillant, majd egymásnak hátat fordítva elváltunk. El is tévedtem: a Gyorskocsi utcát végiggyalogoltam. Beton már ott ült az alagsori várakozóhelyiségben és breviáriumot olvasott... Három-négy kihallgatótiszt váltotta egymást. Tagadtam, amennyire lehetett. Bemutattak olyan fényképeket, amelyeket a zádorvári táborba való indulásunkról készítettek. Volt köztük egy vonatban készült kép is, amelyen Duskár Balázs látszik, amint a csomagtartóba felrak egy csomagot, valamint egy olyan fotó, amelyen a tábor teljes létszámban rajta van, amikor a balatonfüredi állomáson egy csomóban állunk. Azt vallottam, hogy Balázst a Műegyetemről ismerem – szomszédos épületekben dolgoztunk –, s hogy megkért, segítek neki levinni a csomagokat a Balatonra. Utána még kihúzták belőlem, hogy kaptam gépelt írásokat is tőle. Erre autóval elvittek Ráday utcai lakásunkra, hogy önszántamból átadjam ezeket. A nyomozók be akartak jönni a lakásba is, de ennek ellenálltam, mire ők nem erősködtek. Áadtam az Így élni jó! gépelt változatát és még két vagy három kisebb brosrát a kevésbé értékesek közül. Délután négy-öt felé végetért a kihallgatás, jegyzőkönyv felvételével. Utána nem mertem egyenesen hazamenni, mert féltem, hogy követnek, úgyhogy a Műegyetemen csavarogtam egy kicsit...”

* * *

A csoporttagok – kényszerűségből – még egymással való kapcsolattartásuk során is bizonyos fokú diszkrécióval kezelték a közösségre vonatkozó információikat. Nem sértődhetett meg senki, ha egy kérdésére olyan választ kapott: „ez nem tartozik rád”. Még ha az óvatosság olykor talán túlzó is volt, így kevésbé kellett tartani attól, hogy a kihallgatások során egy könnyebben „megdolgozható” tag olyat kottyant el, amiről eleve tudnia sem kellett volna. Ahogyan a visszaemlékezők mondják, ez volt a szaladgálások kora: telefonálni szigorúan tilos volt, a posta nem létezett a regnumi közösségek tagjai számára. Mindent személyesen kellett intézni, a vezetőknek fejből kellett tudniuk, ki melyik csoportba jár, mikor és hol található meg, mivel címeket, neveket nem jegyezhetek fel maguknak.

A rendőrséget többször megjárta regnumiak természetesen megosztották „élményeiket” a többiekkel: meséltek saját tapasztalataikról, a kihallgatáson követhető stratégiákról, a jogi minősítésekről. Volt, aki a Büntető törvénykönyv érdekesebb passzusait ismertette. Deák István például a központi szemináriumából eltávolított Konzili Páltól, illetve Elek Károlytól tanulta meg, hogy a tanúvallomást meg is lehet tagadni:

– „Másodszori kihallgatásom elején kijelentettem, hogy nem teszek tanúvallomást, és attól kezdve nem szóltam egy szót sem. Az ijesztgetések után kipróbálták rajtam a jó rendőr figuráját – »mi tudjuk, hogy maguk semmi rosszat nem tettek, csak néhány részletet tisztázni kell« stb. – és ennek majdnem bedőltem, mert olyan meggyőzően hatott. Szerencsére mielőtt elkezdtem volna ismét beszélni, a kihallgató elvesztette türelmét és elkezdett ordítani velem, ami gyorsan észhez térített. Közben persze jöttek más kihallgatók is, az egyikük – miután néhány percig figyelte a kihallgatást – megjegyezte, hogy pont úgy csinállok, mint az 1964-es perben kihallgatott Vigyázó Miklós.”

„Buxus (Bajcsy Lajos atya) úgy mondta nekünk, ha a kihallgatáson egyáltalán megszólal valaki, mindössze három válasza lehet: nem tudom, nem ismerem, nem voltam ott – idézi föl Deák Istvánéhoz hasonló emlékeit Krómer István –. A kihallgatók többekre próbáltak nyomást gyakorolni azzal, hogy egy keresztény mindig megmondja az igazat. Ezzel szemben

mi azt tanultuk, hogy az igazságot nem vagyunk kötelesek elmondani illetékteleneknek, sőt, azt meg is kell védeni a támadóktól.”

Bár a három perhez kapcsolódóan több száz kihallgatás zajlott, úgy tudni, a hatóságok csupán egyetlen esetben, Bányász Ákossal – a közösségben ismert becenevén: Akáccal – szemben alkalmaztak erőszakot. (Ő volt annak a csoportnak a vezetője, amelyiknek két tagja egy összejövetel után petárdákat robbantott a Margitszigeten. Ezt a rendőrség a Regnum politikai szándékai bizonyítására kívánta felhasználni, mivel a kamaszcsoport végrehajtása idején épp a szigeti nagyszállóban szállt meg Leonyid Brezsnyev.)

* * *

Természetesen volt egyfajta romantikája is a kényszerű rejtőzködő életmódnak. Ez viszont azt a veszélyt is magában hordozta, hogy akadhat olyan tag, aki ifjonti hévvel olyan helyzetekbe is belemegy, amelyek már a közösség egésze szempontjából is kockázatosak. Elég utalni az imént említett „robbantósok” ügyére (amelyet egyébként az „Így – vagy sehogy!” ide vonatkozó – bírósági anyagok alapján írt – fejezetében részletesen ismertettem). Az emlékezet azonban „ártatlanabb” történeteket is megőrzött. Balás Béla például azt, hogy miközben a Markó utcai bíróság üléstermében javában folyt a tárgyalás, a többiek a folyosón már a következő majálist szervezték.

Még becenevél kapcsolatban is őriz Balás Béla egy, ma már mulatságosnak tűnő emléket ebből az időszakból: „Az egyik Gyorskocsi utcai kihallgatáson számonkérték, miért használok álnevet. Pedig nem volt más a Beton név mögött, mint hogy kamaszkorom teljében volt a Bükkfennsíkon egy futballmeccs, ahol hátvédet játszottam, s ahol rámragadt ez a név.”

A hatóságok számára nyilvánvalóan nem jelentett különösebb nehézséget egy-egy „fedőnév” megfejtése. Az tehát, hogy a közösségben sokakat nem a hivatalos, hanem becenevükön szólítottak, nemcsak biztonsági megfontolásokkal, hanem a közösség fiatalosságával is magyarázható. (A regnumi szokásoknak megfelelően könyvemben magam is a becenevet használom egy-egy tag azonosításakor, ha az illető ezen a néven ismert a közösségben – D. J.)

A harmadik per a névhasználatot illetően is sok óvintézkedést kényszerített ki a közösségből. „Vezetéknévre emlékeztető beceneveket nem használhattunk” – mondja Krómer István (Olivér), aki egy 1971-es kapolcsi táborozás emlékeit felidézve azt is megemlíti, „volt velünk például egy Logi becenevű vezető, akinek a konspiráció miatt sohasem tudtuk meg az igazi nevét”.

Apróbb hibák így is becsúsztak. „Valamikor 1969 vagy 1970 telén Duskár Balázs nagy síelést szervezett Lengyelországba; a vonaton rikitikiztünk – meséli Darvas László (Daru). Az eredménytábla benne volt abban a füzetemben, amelyet a házkutatáskor elvittek. Többek között az ott szereplő monogramok visszatérő témái voltak a kihallgatásoknak.”

Ma már az illegalitás keserű emlékei közé tartozik az 1971-ben megtartott majálishoz kapcsolódó történet is:

A közösség régi hagyományát akarta fölleveníteni. A körülményekhez – az esetleges hatósági zaklatásokhoz – alkalmazkodva azonban a rendezvényt éjjel kellett megtartani. Mindez persze nem befolyásolta a sikerét. Dömöstől nem messze, Körtvélyespusztán került sor a vidám ünnepségre. Az egybegyűlteknak karókra tűzött karbidlámpák világítottak, a zenét egy akkumulátoros magnó szolgáltatta. Beton atya – aki nagymarosi káplánként magával hozott 10-15 ottani fiataalt, hogy „lássanak egy kis életet” – spirituálékat, Duval és Gen Rosso dalokat tanított. Volt májusfaállítás, zsákbanfutas, éjjeli számháború.

Akadnak azonban olyanok, akik csak késve tudtak a többiek után indulni, mert a Mátyás-templomban voltak énekpróbán. Szentendrén azonban nyilvánvalóvá vált, hogy néhány,

magát külföldinek tettető ember követi őket. Az események egyik átélője így emlékszik vissza:

– „Hát csak nem fogjuk őket rávezetni a majálistozó főseregbe? – gondoltuk egymás között. Járunk egyet a Pilisben és megsétáltatjuk őket – határoztuk el. A »külföldiek« persze pontosan ott szálltak le a buszról, ahonnan meg szeretnénk volna közelíteni a mieinket.

– No, gyerekek, most már megmondhatjátok, hova mentek – szólaltak meg végre magyarul.

– Oda megyünk, onnan meg vissza – motyogta végül Emil, a hallgatag. Aztán úgy is tettünk. Elindultunk az országúton Esztergom irányába. Közben beszélgettünk, játszottunk, ettünk, ittunk. A kullancsok lassan lekoptak. Már nem volt értelme visszafordulni, mert lassan hajnalodott, kilencre pedig a Mátyás-templomban kellett lennünk. Beálltunk a legközelebbi megállóba és vártuk az első buszt. Pár megállóval később ugyanerre a buszra szállt fel a társaságnak az a része, amely ezen az éjszakán a jobbik részt választotta.”

* * *

A majálisták történetében különösen emlékezetes volt az 1972. évi. Ezt ugyanis a hatóságoknak sikerült megzavarniuk. A szervezéssel Betont bízta meg a közösség. Elkészült a „haditerv” melyik csoport honnan, mikor indul, milyen útvonalon megy a találkozó helyszínére. Voltak, akik Dorogról, Szentendréről, illetve Nagymarosról közelítették meg a kijelölt tiszta.

És ekkor – szombaton délelőtt, néhány órával a tervezett indulás előtt – telefonhoz hívják Balás Bélát. A vonal túlsó végén eltorzított hangon valaki megszólal:

– Nagyon kérem, ma este ne menjen sehová, a saját maga érdekében is.

Beton visszakérdez:

– Ki beszél ott?

– Nem érdekes, mi már találkoztunk valahol – szól a titokzatos idegen.

„A beszélgetés után vagy fél órát járkáltam fel-alá – idézi az emlékezetes napot Balás Béla –. Végül eldöntöttük, hogy lefűjük a majálist. Ebből azonban elképesztő felfordulás lett. Százszor nagyobb feltűnést keltett, mintha megtartottuk volna. Az egész város erről beszélt. Az egyházi gimnáziumokban, a plébániákon futótűzként terjedt a hír. Kiküldtünk egy embert a tervezett majális helyszínére, hátha akad olyan, aki nem kapta meg időben az értesítést. Vagy két tucat embert már nem sikerült leállítani, köztük Blanckenstein Miklóst sem, aki a központi szemináriumából szökött ki és aki másnap reggel le is bukott a portán...”

Emődi atya szívinfarktusos feküdt albertfalvai szállásán, amikor felkerestem és elmeséltem a történeteket. Először is bocsánatot kért, hogy kiesett a munkából, majd rettenetesen dühös lett és azt mondta: ha géppisztollyal álltak volna ott, akkor is meg kellett volna tartani a majálist. Előtte kellett volna jobban meggondolnotok, milyen kockázatokkal kell számolni. Ha a közösség egyszer úgy döntött, hogy megrendezi, akkor ehhez mindenkinek tartania kellett volna magát. A telefont pedig azzal kellett volna lecsapni: maga telefonbetyár.”

A majálisták 1973 után néhány évig szüneteltek. Legközelebb a hetvenes évek végén, 1977-ben került sor hasonló rendezvényre – ekkoriban viszont már új helyszínen, a Tahi fölötti hegyen. A nyolcvanas évek elején innen is tovább költözött a majálistozó közösség a Nagykovácsi fölötti erdőföldre, majd 1993-ban az Ady-ligeti cserkészparkba.

„Romantikus idők voltak ezek – meséli Beton, aki ekkoriban (1973-ban) Hajnal Róberttel dolgozott együtt a Rózsák terén. A templom ablakai betörve, kívül kutyapiszok, esténként ávosok leselkedtek ráérősen, éjszakánként meg az alvilág árnyai lopakodtak elő: csövesek, kurvák, részegek szegélyezték a teret, mint a Via Appiát a romok... A munkaidőnk annyi

volt, amennyit bírtunk, általában reggel 5-től éjjel 11-ig... És lassan megindult a jég. Az addigi ügyfeleinket, a jehovistákat és a kéregetőket, kezdték felváltani a fiatalok. Jöttek, egyre többen, egyre messzebből. Robié volt a nagyobbik szoba. Kellett is. Újfajta gyermekisét kísérletezett ki a munkatársaival. Rengeteg megbeszélés, sok-sok próba... Aztán színdarabok szervezése nála, nálam meg a harmadszor is újraéledő Regnum. Óriási lett a forgalom mindkettőnkénél.

Élveztük, miközben a konzerveken meg a nescafékon lassan, de biztosan tönkrement a gyomrunk. Egymásnak is örültünk. Egyszerűen nem értünk rá féltékenykedni egymásra.

Gond csak abból lett, amikor én meguntam az apát úr naponkénti letolásait, miszerint »az ügyfeleket csak a hivatalos időben, a hivatali helyiségben fogadhatják...«. Tudtam, hogy a BM teljes bedobással figyel minket. Készülnek a 4. perre. A hittanok alatt egy rendőrautó ott körözött a templom körül, majd az óra végén beállt a plébánia kapuja elé. Természetesen köszöntünk nekik, még integettünk is... Hazaérkezve azonban az első dolgom volt a telefonzsinór... Egy rántással kihúztam... Igen ám, de attól fogva az összes virágnyelvű hívás mind a Robit zaklatta... Át-átjött, néha 5 percenként keserves képpel, mondván: itt a Balás-titkárság, telefon-szolgálat...”

A titoktartás fegyelmének hangsúlyozását nemcsak önvédelmi, hanem csoportdinamikai szempontok is indokolták tették. Egy kisközösségben mindig szükség van diszkrécióra. Már csak azért is, mert minden közösség egyénből áll, az egyéneknek pedig megvannak a maguk titkai. Sokan azért keresik a kisebb csoportokat, hogy megnyílhassanak. Biztonságot ad számukra a tudat, hogy a többiek nem kürtölik világgá a velük megosztott gondolatokat. A Regnum Marianum tagjai a közös munka igényével gyűltek össze. Az ifjúságnevelő munkával járó problémáikat és élményeiket egymással megosztották, és azokat titokban tartották. Nem azért, mintha azok a titkok bünt fedtek volna, hanem azért, mert úgy vélték, nem tartoztak másra. Emődi atya mindezt köznapi példákkal is megvilágította a Vonásainkban:

„Egy átlagos családban sem történik semmi olyan, ami titkos. De a diszkrét események nem arra vannak, hogy akár fórumon, akár pletykaszinten tárgyaljuk azokat. Még egy osztálynak is vannak olyan eseményei, amik saját tulajdonát képezik. Lelki kétségeinket sem ismertetjük a közért pénztárosa előtt csak azért, hogy nyíltszívűek legyünk. Van barátom, aki belépett a Ferencváros pártoló tagjainak sorába. Pénzt ad és járhat a klub összejöveteleire. Másik barátom mit sem tud ezekről, mert nem lett a klub tagja. Nyitott a klub. Bárki tagja lehet. Mégis, aki nem tagja, nem tud mindent a tagok összejöveteléről. Pedig ez csakugyan mindenki számára nyitott közösség!”

Az illegalitásban töltött évek előrehaladtával egyre erősödő szempont lett az is: az élet fontosabb, mint a rejtőzködés. Nyilvánvalóvá vált, akár sok energiát fordítanak a védekező rendszer kiépítésére, akár keveset, a közösség tagjai egyképpen a börtönbe kerülhetnek, ha a hatóság úgy akarja. A titoktartás fegyelméből pedig lassanként titkolódzás lett. Ráadásul nem következetes. Mindez arra sarkallta a vezetőket, hogy a perek között rendelkezésre álló időkben inkább a munkára összpontosítsanak: „Az lenne a legszörnyűbb, ha semmiért jutnánk a börtönbe. Az lenne a legnagyobb szégyen, ha a következő vizsgálaton az derülne ki, óvatosságból semmit sem dolgoztunk” – fogalmazta meg Emődi László, aki tétlenséggel persze egyáltalán nem volt vádolható, hogy mást ne említsünk, ekkoriban készítette el a Regnum Marianum 100 éves tervét.

A közösség lassanként megtanult együtt élni a külső körülményekkel. A Regnum – mint a veszélyeztetett emberi szervezet – berendezkedett az állandó készenlétre, de nem tudott, nem akart berendezkedni az állandó rettegésre. A krónikás erről így ír: „Életünk olyan jellegű volt, amit nehezen rejthettünk el. Nem voltunk partizánok, még csak illegális alakulatnak sem

ismertük el magunkat. Életünknek semmi jelentős részét nem kívántuk rejtőzködni, illegális csoportok játszadozására fordítani... Csendben, feltűnés nélkül, katolikus ifjúsági életet akartunk biztosítani azoknak, akik maguk is kíváncsiak utána. Tudtuk, hogy gyermekes méretű titkolózásunk a helyzet komolyra fordulásakor mit sem számít. Azt akartuk elérni, hogy a hozzánk tartozók csendesen és feltűnés nélkül éljék életüket. Így is lett. Aki nem kutatott utánunk, nem talált ránk. Úgy kívántunk ártalmatlanul élni, hogy aki megismer minket, örüljön hogy vagyunk. Inkább vonzani akartunk, mint bújni.”

„Hagyományunk, hogy nincsen hagyományunk”

A megváltozott körülmények nemcsak a közösségi struktúra, hanem a Házban alkalmazott eszközök és módszerek újragondolását is megkövetelték. A Háztalanság önmagában is új kihívást jelentett, amit csak tetézték a kívülről és belülről érkező támadások. Abban, hogy a Regnum Marianum – eredeti céljai megtartása mellett – a mostoha körülmények ellenére is fenn tudott maradni, szerepe volt annak a rugalmasságnak, amely a kezdetektől jellemezte a közösséget. Ennek biztosítéka az az örökül kapott intelem volt, amit a Regnumban úgy mondtak, és mondanak ma is: „Hagyományunk, hogy nincsen hagyományunk”. Emődi László atya így írt erről a „szabálytalan szabályról” az illegalitás éveiben programadó műnek számító A jövő című munkájában:

„Senki és semmiféle hagyományos szabály nem előbbre való az állandó és megszakított fejlődés elvénel. Ennél fogva minden szabály az élő és fejlődő életet szolgálja. Csak addig szabály minden szabály, ameddig funkcióját ellátja. Minden fennálló szabályt számon kell tartani, gyakran felül kell vizsgálni, s ami nem fejleszt, hanem gátol, ki kell vonni a forgalomból. Az új kor nem hordozhatja az azt megelőző korok egyetlen akadályozó terhét sem... A múltat figyelembe véve, a jelen adottságokra támaszkodva, ki kell alakítanunk a jövőt. Nem sietünk. Olyan módon csináljuk, hogy amit megbeszélve jónak tartunk, azt mindjárt használatba vesszük.”

Újdonság volt például a lányok megjelenése a regnumi közösségben. Az ötvenes évek végétől, a hatvanas évek elejétől kezdve egyre több leány – majd később: koedukált – csoport alakult. Igaz ugyan, hogy a háború előtt a Damjanich utca 50-ben is működött két leánykör, de ennek tagjai – az egykori egyesületi tájékoztatóban olvasható kifejezéssel élve – inkább csak „a kápolna női kezekbe való ügyeit” intézték. A lányok, asszonyok jelenléte korábban átmenetinek tűnt, inkább csak azokra az évekre korlátozódott, amikor a Ház egyben plébániaként is működött.

A Regnum alapítói a férfiúi hivatásra való felkészítést tekintették fő „profiljuknak”. Idővel azonban nyilvánvalóvá vált, a női hivatások ápolásáról sem lehet megfedkezni. Egy keresztény anya papi hivatások elindítója lehet; feleség és férj egymás lelki életét segítheti a szentségi házasságban; a leányok – gyakran a fiúkét is megszégyenítő – áldozatkészsége pedig vonzó példa lehet az „erősebbik nem” számára is.

Természetessé vált, hogy a magánlakásokon tartott összejöveteleken a fiúk mellett a leánytestvérek is helyet kapnak. A csoportokat családok fogadták be, s a családoknál a tizenéves fiúkon kívül általában akadt egy-egy leány is. Ha a leánytestvér is odaült a szoba sarkába és hallgatta a mondottakat, nem lehetett szólni ellene semmit. A nyitás magától értetődő volt azért is, mert az apácarendek feloszlata után nemigen akadt, aki szervezeten foglalkozott volna a leányokkal. Később szokássá lett, hogy a fiú népeknek egy leány ikernépük alakul. Heti találkozóikat az ilyen csoportok külön tartják, viszont más programokon – kiránduláson, lelkigyakorlatokon, házibulikon – közösen vesznek részt. „Isten egy földre teremtette a fiúkat és a lányokat. Sőt, olykor (szerencsés, ha így van) egy családba.

Igen egészséges, hogy gyermekkortól együtt élnek, játszanak, komolykodnak. Megismerik egymás sajátosságait” – mondja Somogyi Sándor atya, aki szerint a koedukáció megnyitotta a lehetőséget, hogy realisabb képet kapjanak a fiúk a másik nemről. „A túrák a lovagiasság erényeinek gyakorlására is lehetőséget adnak: a fiúk segítenek a lányoknak a sziklákon mászni vagy hátizsákot cipelni.”

A Regnum nem akart mást, mint „normális lányokat” nevelni, akik nőiesek tudnak lenni külsőleg és belsőleg egyaránt; tisztában vannak a nemi szerepek közötti különbségekkel, végső soron tehát mindazzal, amiért „az Isten férfinak és nőnek teremtette az embert”. Valamikor a hetvenes évek elején rendszeres előadássorozatot is tartottak a Regnum házaspárai, a férfi-nő kapcsolatáról, a párvalasztásról, a párkapcsolatok típusairól – és típushibáiról –, a házasságról, a családi életéről. A fiatal hallgatóság ezeknek a beszélgetéseknek a „spílhózní” nevet adta. A sorozat Beton nyitóelőadásával indult Nagykovácsiban, majd Deák István és felesége, Hajba Jutka, később Varga Péter, Horváth István és Vigyázó László előadásaival folytatódott. A magánlakásokon megtartott beszélgetések persze nem elvont filozófálgatásokat jelentettek: a közösségre jellemző fiatalos hangnemben folyt a diskurzus. Szó esett például a „lazázásról” (a laza párkapcsolatokról), a „tottybabám” effektusról (a fiú beleszeret a lányba, a lány pedig öbelé, és „totty”, már össze is házasodnak).

A spílhózní egy idő után írott formát öltött: Varga Péter saját előadásait összefoglalta és a Regnum – 1988-tól kiadott – belső lapjában, a Galambban, önálló rovatként meg is jelentette. Sorozatát később a Zászlónk című lapban folytatta, ahol Samu bácsi néven adta közre gondolatait. A 90-es években országos körútra hívták: számtalan civil fórumon – gimnáziumokban, szakközépiskolákban – szerepelt e témájával. (Ide kapcsolódik, hogy regnumi asszonyok – Lele és Tücsi, illetve a „sárkány-klub” több tagja – 1992 táján kísérletet tettek egy alternatív, több előadásból és háztartás-gyakorlati képzésből álló sorozat megszervezésére, „Hangoló” elnevezéssel, de a kezdeményezés – legalábbis egy időre félbeszakadt.)

A lányok nemcsak befogadottak lettek, hanem „beszerveződtek” a közösségbe. Ahogy utóbb az atyák értékelték: „Nem gyenge és megtört madárcák lettek, hanem a jövő szilárd, nagy teherbírású építőkövei.” Természetesen az új helyzetnek megfelelő szabályokat is meg kellett alkotni. Ilyenek lettek például: „Az együttjárás helye nem a közösségi találkozás. A közösségben ne egymással foglalkozzanak, hanem a többiekkel.” Vagy a táborozási szabályokkal kapcsolatban: „Egyéni vélekedéstől függetlenül, mindenki szeretetből elfogadja azt az alapelvet, hogy a fiúk és lányok külön sátorban alszanak.” Lelkigyakorlatok csoportos megbeszéléseinél is az vált be, hogy a fiúk és lányok külön beszélgetnek: így őszintébbek, nem kényszerítik őket a másik nem arra, hogy „viselkedjenek”.

A koedukáció „elfogadása” ellenére a Regnumban máig élő gyakorlat a tisztán fiúkból, illetve leányokból álló csoportok szervezése. A koedukációnak igen komoly pedagógiai ellenérve a lányok és fiúk eltérő fejlődési üteme. A közösségben éppen ezért az sem ritka, hogy eredetileg vegyesen indított népeket a fiúk és lányok érdeklődési körének feltűnő különbözősége láttán menet közben, több évre szétválasztanak. Ezek a csoportok általában testvérnépként továbbra is együttműködnek, közösen kirándulnak, táboroznak, s valamikor a középiskolás korban egyesülnek ismét. Persze előfordul, hogy még akkor sem. (A felnőtt ifjúsági rétegben e könyv megírása idején is működött egy kizárólag lányokból álló nép.)

A Regnum tagjai, vezetői többféle nézetet vallanak: vannak meggyőződéses koedukáció-pártiak és vannak „tisztá népeket” előnyben részesítők. A koedukáció kérdésében nem éleződött ki a vita, a téma nem lett „gumicsont”, amin évekig rágódni lehet. A közösségben az a hallgatóságos egyezés született, hogy minden vezető olyan népet hoz létre, amilyet akar.

A hetvenes évektől kezdve a lányok az oltárszolgálatban egyre nagyobb szerepet kaptak. Ennek persze voltak ellenzői is. Az atyák az aggodalmaskodóknak azt válaszolták: inkább a ministránsok közül keressenek párt maguknak, mint az utcán. A kiugró rendetlenségeket pedig kezelni is lehet. Ma már a tapasztalat is igazolja a követett elv helyességét: száznál több példás katolikus házasság eredeztethető a regnumi népekből. Az e családokban született több száz kisgyermek pedig egyszersmind a katolikus anyaszentegyházat gyarapítja.

„1970-ben az egyik BM-tiszt a kihallgatás során rájött, hogy több fiatal házaspár is van köztünk. Összecsapta a kezét, mondván: ezek egymás közt házasodnak. Amint a későbbiek megmutatták, a tisztnek volt is mitől tartania, hiszen az, hogy a Regnum nemcsak szép ifjúkori emlék lett az életünkben, ezen az egymás közti házasodáson is múlt.” – emlékszik vissza egy rövid írásában a közösség Lele becenévre hallgató tagja, aki ma köztisztviselőként álló doktornő.

Amikor a 6-8 gyermekes nagycsaládokból származók kezdtek együttjárni, majd házasodni, a közösség szétverhetetlenné vált. A belüleges tisztekre csak mosolyogni lehetett, amikor azt tanácsolták: „oszlassák fel magukat”. Feloszlanni a szerelmet, a családot, a rokoni kapcsolatokat?

Az esküvők és keresztelők – a papszentelésekhez, újmisékhez hasonlóan – össznépi ünnepélyekké váltak. Ilyenkor igen gondosan kidolgozták a liturgiát, és a szertartások után is hosszan együtt maradtak. A nyolcvanas évek vége felé már annyi új családja volt a közösségnek, hogy az anyukák számára külön tábor is szerveztek Bajóton: a „nyanya-tábor” előadói között volt például Beke Kata.

A regnumi fiú- és leánycsoportok találkozásának egyik színtere volt Mimi néni Gerlőczy utcai tánciskolája. Természetesen házibulik is voltak – a visszaemlékezők szerint: „igen szolidak”. „Mindenki hozott egy-egy tálca szendvicset, süteményt vagy szörpöt. Táncoltunk és játszottunk. Jól éreztük magunkat, és főleg nagyon tiszta volt az egész, minden szempontból.”

„A közösségbe való bekerülésem után pár hónappal voltam egy regnumi házibulin. Véletlenül megálltam két beszélgetőpartner mellett, akik egy ágyon ülve valamilyen szentírási szöveget elemeztek, annak az értelméről vitatkoztak. Ez akkoriban egészen meglepő volt számomra: két egészséges fiatalember egy házibulin ilyenekkel tölti az időt. A csoport foglalkozásain tapasztaltam még, hogy ezek az emberek a Szentírásban leírtakat, az előadásokon elhangzottakat tényleg meg akarják valósítani a saját életükben. A Regnum így mutatkozott be nekem: egy hely, ahol elmagyarázzák és a gyakorlatban meg is mutatják, hogy a kereszténység tanítását hogyan kell értelmezni, hogyan kell megélni. A hit élővé vált számomra. Talán ott tértem meg először és azóta is próbálok téregetni; talán ennek az élő hitnek a megtapasztalása volt az az élmény, amely a Regnumhoz kötött” – vall a kezdetekről két évtizedes regnumi múlttal a háta mögött Deka, aki azóta egyetemi docens és a matematika kandidátusa lett.

* * *

A nyitás nemcsak „horizontálisan” – a leányok felé –, hanem az életkori határok kibővítésével „vertikálisan” is megtörtént. A Házból kikerülő, családotknál helyet kapott gyerekcsoportokon keresztül megnyílt egy kis kapu a gyermekek szülei, egy idősebb generáció felé. A szülők már korábban is igen aktívan részt vettek a közösség életében, de inkább csak úgy, mint akik azzal segítik a Regnumot, hogy biztosítják a gyermekeik neveléséhez szükséges feltételeket: elkísérik őket az összejövetelekre, lemondanak arról, hogy a család együtt legyen, ha a gyermeknek épp regnumi programja akad. Az atyák

önkritikusan állapították meg: „eddig a semmibe neveltünk”. A közösségből „kiöregedőknek” a Regnum nem tartogatott programot:

„A tanítványlét nem korhoz, hanem fogékonysághoz van kötve. A szülők azért kereszteltetik meg gyermeküket, hogy ők is az egyház tagjai legyenek, és nem azért, hogy a helyükre lépjenek, leváltsák őket. Ugyanígy a Regnumból kinőtt és családot alapított tagok is szeretnék, ha nemcsak gyermekeiket vihetnék abba a közösségbe, amely nekik az induláskor annyi értékes útravalót adott, hanem azt is, hogy aktív tagjai maradhassanak a Regnum Marianumnak” – hangoztatta Emődi atya.

Bár a Házban korábban működött egyetemista kör, ebben nem mindenki talált újra otthonra. Az érettségizettek egy része dolgozni kezdett, gondjaik mások voltak, mint a továbbtanulóké. Amikor megnősültek, eszükbe sem juthatott, hogy feleségüket, családjukat a Házba vihetnék. A folytatás legfőljebb annyiból állt, hogy apaként elvitték családtagjaikat oda, ahol valaha a fiúkkal táboroztak. Megmutatták, hol melyik sátor állt, mesélték kalandjaikat – hogyan dőlt például apura a sátor a viharban –, de nem volt folytatás.

Az elmélet hajdan az volt, hogy a Regnumból kinövő, kinősülő tagok az egyházközségi életbe kapcsolódhatnak majd be. Csakhogy ilyen nem igazán létezett, hiszen a hatóságok nem sokáig tűrték, ha egy plébánián az átlagosnál élénkebb volt a hívek jelenléte.

– Az igazság az, hogy magunk bontottuk szét azokat a kisközösségeket, amelyeket oly nehezen, sok munkával hoztunk össze – állapították meg az atyák –. Elküldtük magunktól még azokat is, akik nagy nehezen hozzánk szoktak. Először megalakítottuk, azután szétbontottuk az alakuló keresztény közösségeket: nemzedéket nemzedék után belevittük a semmibe.

Jelentősen megváltozott a helyzet a hetvenes évekre. 1970-ben Bükpusztán tartotta a közösség szokásos tavaszi szemlét, ahol Somogyi Sándor már úgy fogalmazott: „Eddig az atyák voltak a felnőttek, a többiek tőlük várták az irányítást. Most már vannak olyan korú népek, amelyek tagjai idősebbek a fiatal atyáknál. Ne várják tőlünk, hogy mi találjunk ki mindent: együtt keressük, hogyan tovább. A felnőtt közösségek dolgában ugyanis mindnyájan kezdők vagyunk.”

Igény mutatkozott arra is, hogy a korhatár ne csak „felfelé”, hanem „lefelé” is bővüljön, a Regnum adjon programot már az óvodás korú gyermekeknek is. Ez a nyitás is fokozatosan következett be, előzményei pedig szintén a „Házás” korszakra nyúlnak vissza.

A Damjanich utca 50-ben élő hittanárok kezdetben csak a nyolcosztályú középiskolásokkal foglalkoztak. Később – valamikor a század húszas éveiben – Jókuti Győző atya hozta be a Házba a tanoncifjúságot és a polgári iskolák tanulóit. Amint a lányok „befogadása”, úgy az alsó korhatár módosítása is kényszerlépés következménye volt. A krónika szerint a Városliget szélén álló Magna Domina Hungarorum templom plébánosa valamikor a negyvenes évek legvégén a regnumi atyákra bízta az elsőáldozók felkészítését. Két okból: a Ház papjai közül többen is jártak ide misézni – a kapcsolat tehát meglehetősen szoros volt –, másfelől a nagy méretű templom ősszel és télen meglehetősen hideg volt ahhoz, hogy ott hittanórákat tartsanak a kicsinyeknek. Praktikus megoldásnak tűnt tehát a közeli Házban összegyűjteni a gyerekeket.

Az elsőáldozási előkészítésnek nagy sikere lett: több száz gyermek vett részt rajta, s nagy részük az elsőáldozás után is bejárt a Házba. Így alakultak ki az első kisgyermek csoportok. Idővel megszorozódott azoknak a népeknek a száma is, amelyekben a Regnumba járó kamaszok öccsei kaptak helyet. A tanítás alsó korhatára így fokozatosan „lecsúszott” a 4 éves korosztályig.

A kisgyermek egyike „elvarázsolója” Szép Zoltán atya volt. László Gábor atya így emlékezik rá: „Külön karizmát kapott a kisgyermekekhez az Úristentől. Mindig mozgalmos,

mindig leleményes, vidám egyénisége vonzotta a kisfiúkat. A nagy regnumi bábszínházon felbuzdulva kis bábszínpadot ütött össze a pincében, ott mókázott a gyermekekkel. A mamák is rajongva szerették, gyermekeiket örömmel adták védőszárnyai alá. Kiránduláson, mint kotlóstyúk a kiscsibéit, aggódva vigyázta gyermekeit: Jaj, vigyázz, ne lépj a vízbe, mert vizes lesz a lábad és megfázol. Ezzel szemben Emődi atya a másik pedagógiai végletet gyakorolta: Vigyázz fiam, mert ha leesel a fáról és bajod lesz, úgy megverlek, mint egy majmot!”

Tompa Nándor atya így emlékezett vissza Szép atyára: „Pallérozott tudású, széles látókörű és olvasottságú ember volt, aki mindezeket hasznosította is. Mesébe tudta öltöztetni a tananyagot, így a teljes hittananyagot is kellemessé, befogadhatóvá tette. Meséiben a tartalom dominált, a mese képek, érzések, hangulatok keltésére szolgált. Különös »fölgangoló« képessége volt. Diákmiséen például egyik meseszerű prédikációjában a gonosz ember éppen a másik hátába akarta szúrni a kést, amikor abbahagyta, mondván: a jövő vasárnap folytatjuk. Rá is ragadt, sokat nevetgéltek rajta az atyák, hogy a »drága jó Szép atya« a kést a levegőben hagyta.”

* * *

„Minden táguló lépés természetesen következett be. Szükség mutatkozott és nekünk volt energiánk ahhoz, hogy vállaljuk az újat.” – Így értékelte Emődi László a Regnum befogadókészségének növekedését. A nyitás lépései időrendben így következtek: először a kisfiúk, majd a lányok felé, valamivel később az egyetemisták, fiatal felnőttek és házaspárok irányába, a sort végül az idősök „teljes jogú tagokká” válása zárta. Néhány év után mindenki által elfogadott elv lett a Regnumban: a rendszeres katolikus nevelés és oktatás kezdetének legjobb alanya a négyesztendős gyermek, a katolikus nevelés azonban a halálig tart, ezért a közösségnek gondja kell legyen arra, hogy minden korosztálynak adjon programot. A regnumi nevelésről ma már elmondható: a keresztelestől a gyászmiséig tart.

A különféle társadalmi rétegek irányába történt nyitás azonban nem jelentette azt, hogy a legújabbkori Regnum korlátlan befogadó közösséggé vált volna. Már csak azért sem lehetett azzá, mert figyelembe kellett venni az alapítók szándékát: a közösségnek a gyermekek és a fiatalok nevelésével kell foglalkoznia. A változás abban állt, hogy e célkitűzés megvalósulásának a hatvanas évektől kezdve nem kizárólagosságot, hanem „csak” elsődlegességet biztosítottak a vezetők.

A nyitást korlátozó másik tényező volt, hogy továbbra is megmaradtak a regnumi tagság hagyományos kritériumai, és hogy mindenkinek kötelessége volt örködni az „akció-rádiusz” szabályának betartásán.

Akció-rádiusz

Már az alapítástól kezdve szempont volt, hogy csak olyanok csatlakozhatnak a közösséghez, akik önkéntesen vállalják a tagságot. Kényszerítő nevelésre a közösség sohasem vállalkozott. „Nincsen olyan értelmű válogatás, ami az úgynevezett elitképzés jellemzője. Mégis, csak olyan valakivel foglalkozunk, aki igényeli munkánkat és engedelmeskedik. Engedelmeskedik a katolikus hit és erkölcs szabályainak. A közösség életrendjét kötelezőnek érzi maga számára. A közösség által kijelölt vezetők szavát elfogadja” – áll a Vonásainkban. „Mindig csak olyanok tanítását vállaltuk, akik tanulni akartak tőlünk” – mondják ma is az atyák, a szülők természetes jogaként ismerve el, hogy szabadon dönthetnek arról, miként kívánják nevelni gyermeküket.

A gyermek elkötelezettsége a szülők együttműködése nélkül nem képzelhető el. A szülők jóakarátú támogatása azonban különböző fokú lehet. Optimális helyzet akkor adódik, ha a gyermek olyan családból való, amelyikben a szülők is elkötelezettek. „Akármiképpen van is, csak akkor tudjuk vállalni a gyermeket, ha a gyermek szíves jókedvvel eljön a kisközösségbe, megtanulja mindazt, amit tanítunk, résztvesz a közösség rendezvényein, életében és szeretettel barátkozik társaival. Ha ezek a feltételek nincsenek meg, hiába kínáljuk munkánkat... Azt is számításba kell vennünk, hogy a gyermek elkötelezettsége fejlődik és fejleszthető is. Valamiképpen, a gyermeki életkorban meg kell alapozni az elkötelezettség tudatát. Ez gyermeknél készséges részvételben, jókedvben, bajtársiasságban, segítőkészségben nyilvánulhat meg... Ideális közegünk: keresztény szülők keresztény életet óhajtó és azt elfogadó gyermekei.”

Az iméntiekből is látható: a nem hívők megtérítése soha nem tartozott a közösség közvetlen célkitűzései közé. A Regnum azokat nevelte és neveli, akik egyetértettek nevelési irányával: „Küldetésünk van minden néphez. Nem veszünk ki belőle semmi bőrszínt, semmi nyelvet és semmi korosztályt... Mégsem lehetünk a mindentudók módján elbizakodottak. Egyikünk sem állíthatja, hogy minden lelkipásztori feladatot el tud végezni” – fogalmazott némi önkritikával Emődi László.

Az egyéni megoldásoknak teret biztosító Regnumban nem alakult ki egységes módszer a „tagtoborzásra” sem. Volt, aki a misék után kiment a templom elé, és ott – úgymond – halászott.

„Kezet fogtam a gyerekekkel (tapasztalathból tudom, milyen sokat számít nekik egy ilyen kézfogás, mert akit csak úgy leszólítgatnak, hogy gyere ide, menj oda, nem érzi, hogy embernek tekintik) és megkérdeztem: nem volna kedved ministrálni? – mondja egy visszaemlékező atya. – A kiválogatott gyermekekből aztán csoportot hoztam létre, s ha a kisközösség életképesnek bizonyult, bekapcsoltam a Regnumba.” Voltak, akik a hittanos csoportjaikba járók közül válogattak.

Később – amikor már az írásbeliség többé-kevésbé lehetővé vált – a kiválasztottak szülei egy-egy levelet kaptak. Benne gyermeküknek szóló üzenet állt: Hozd magaddal a füzetedet, tolladat, de elsősorban a szívedet és a jókedvedet. Remélem jól összebarátkozunk és sok közös élményünk lesz. Pajtásaidnak ne szólj, ne fájdítsd szívüket. Időnként mások is sorra kerülhetnek. – „Így próbáltam megoldani, hogy a kiválasztással lehetőleg ne okozzak fájdalmat” – mondja a tagtoborzásnak ezen formáját választó Somogyi Sándor. A levél személyes találkozóra szóló invitációt is tartalmazott. A megbeszélésen az atya elmagyarázta, hogy kisközösségi életre hívta meg a gyermekeket, amely – remélhetőleg – egy életre szól.

„Rengeteget jártam beszervezhető gyerekek után. Ennek során alakult ki az a véleményem, miszerint a szülőknek a Regnum irányába tanúsított hajlandóságuk fordítottan arányos lakásuk szönyegeinek vastagságával... Emlékszem olyan vasárnapra, amelyiken vagy tíz megbeszélést folytattam. Reggel kezdtem Budakalászon és este végeztem Erzsébeten” – idézi fel tagtoborzó körútjai során szerzett élményeit Deka.

Mindez azonban ma már a múlté: a Regnumban évek óta többszörös a túljelentkezés. Ennek bizonyítására, a mai „felvételi követelmények” bemutatására álljon itt egy közlemény a közelmúltból: „Ezúton (is) értesítünk minden kedves érdeklődőt arról, hogy mi a helyzet a 18 éven aluli gyerekek regnumi csoportba való felvételével: Idén kilenc új gyerekcsoport alakult. Ennek ellenére több mint ötven gyerek várakozólistán van (a jelentkezését beadta, de nem tudtunk helyet adni). Ezek között olyanok is vannak, akik már több mint egy éve várnak... A gyerekek csoportba való felvételénél elsősorban az a szempont, hogy az adott környéken alakul-e vagy van-e olyan csoport, amelynek létszáma még növelhető. További, nem mellékes szempont az, hogy a szülő vagy testvér a Regnumban értékelhető, a közösség

számára hasznos tevékenységet (is) kifejtett-e vagy kifejt-e, valamint az, hogy a kérdéses család vagy valamelyik rokon valamikor a Regnumban volt-e... Sajnos igen csekély esélye van olyan gyerekeknek, akinek szülője kijelenti, gyereke csak ekkor és ekkor ér rá (mert egyéb időpontokban zongora-, gitár-, tornaórája van)..."

* * *

A befogadottak körének leszűkítése mindenkor összefüggött az „akció-rádiusz” elvének tiszteletben tartásával, amely szerint: „Mindenki nevelését nem vállalhatjuk fel, mert a lelki gondozásnak határai vannak. Fizikai és szellemi értelemben egyaránt.”

Regnumi alapelv, hogy a munka nem hígítható fel. „Aki bízik bennünk, megérdemli, hogy rendes munkát kapjon. Akinek tömegmunka kell vagy átlagos, menjen máshova” – vallják. A vezetők tevékenységi köre csak akkora lehet, amelyre fel tudnak készülni, amelyet becsülettel el tudnak látni, és amely mellett még marad idejük, energiájuk, hogy imával hálát adjanak munkájukért. Emellett kötelezően fordítaniuk kell időt a tanulásra, önképzésre.

Az akció-rádiuszból következően a kisközösségek létszámát – „túljelentkezésre” hivatkozva – egyetlen vezető sem bővítheti a még optimálisnak tekinthető – 10-15 fő – határ fölé. Ha valamilyen okból egy csoport túlnövi magát, megpróbálják mesterségesen szétbontani.

„Az év közben jelentkezők nagy számára való tekintettel egy új, párhuzamos nép (Barátcinkék) beindítását terveztük – olvasható egy szétbontásról szóló tudósítás a Regnum házi újságában, a Galambban –. Ez az új tagokból és a Széncinkéknél beilleszkedési gondokkal küzdő fiatal tagokból állt volna össze. Az évközi jelentkezők közül azonban többen visszaléptek, ezért a Széncinkék még többen lettek (23 fő). Ezzel a létszámmal hatékony nevelő munkát nemigen lehetett volna végezni, ezért új lépésre szántuk el magunkat. A tagokat sorsolás útján két csoportba bontottuk. A nép koedukált jellegét megtartandó, ezt a bontást a fiúknál és a lányoknál párhuzamosan végeztük, így két, egyenlő arányban koedukált csoport képződött. A foglalkozások elméleti részében a csoportok külön helyiségben vannak, a játékoknál már együtt, és természetesen minden egyéb közös programnál is.”

A csoportok kettébontása persze veszélyes vállalkozás. Tapasztalatok szerint az egyik utódcsoport általában szétesik, ha nem előzte meg kellő körültekintés a műveletet. Arra is ügyelni kell, a létszám a szétbontás és az esetleges távozások miatt ne csökkenjen le túlságosan, mert 6-8 fő alatt már kevés a „tömegvonzás”.

A gyakorlatban sok nép létszáma haladja meg az optimálisnak tartottat, mert a közösség – a régi baráti kötődések miatt – nemigen hajlandó osztódni. Ilyenkor vetődik fel a létszámstop kötelme, amelynek jogosságáról újabban kisebb vita látszik kibontakozni.

Nomádok és telepések

A Háztaalan Regnumhoz tartozó csoportoknak az idők folyamán két típusa alakult ki: a „nomád” és a „telepes”. A lakóhelytől függetlenül szerveződő nomád csoportok általában lakásokon jöttek össze, életük nem kapcsolódott szervesen valamelyik plébánia életéhez. Papjaik is általában a kereten kívülre szorított atyák közül kerültek ki. A nomádokkal szemben a jórészt plébániai csoportok alkotta telepések templomi hittanokra jártak, ugyanazon a plébánián ministráltak, és papjuk is általában egyházi keretben dolgozó pap volt.

A két irányzat persze sohasem különült el élesen egymástól, a közöttük lévő repedésen többen ide-oda lépdeltek.

Történetiségét szemlélve a Regnum Marianum a század első felében területi alapon álló „telepes közösség” volt. Az atyák mindenki számára elérhető helyen éltek. A Ház elvesztése után egy ideig még mindig területi alapon, de már nem egyetlen plébániához kötve élt tovább a Regnum. Az 1950-es és 1960-as években ott alakultak ki jelentősebb területi központok, ahová több regnumi pap kapott – egyszerre vagy egymás után – beosztást. Ilyen volt például a kelenföldi plébánia (ahol Rózsavölgyi László, Emődi László, Réthy László és Keglevich István is működött). Valaki úgy jellemezte ezt az időszakot: a Regnum „telepesnomád” közösségként élt, mert nomádsága ellenére időnként meg-megtelepedett valahol.

Az 1960–75 közötti időszak alatt – a begyűjtések, a perek, a regnumi papok egyházi keretből való eltávolítása, illetve a keretben lévők rapszodikus áthelyeztetése hatására – a telepes irányzat gyakorlatilag megsemmisült. A Regnum Marianum újkori története – a hatvanas évek közepétől a nyolcvanas évek elejéig tartó időszak – valójában a nomád csoportok történetének összessége.

A csoportoknak ez a kettőssége a Regnum számára is feldolgozandónak bizonyult. Több fordulóból álló vita is kialakult a kérdésről. Ez jól dokumentálható, mivel többen írásban is kifejtették álláspontjukat.

A „telepes-nomád vita” fő okát némelyek az igen szűkös lakásválasztási lehetőségben látták. Krómer István úgy vélte: „A kíváncsú az volna, hogy területi alapon szervezzük a népeket, hiszen senki nem akar önmagáért hosszú kilométereket utazni. A probléma ezzel kapcsolatban az, hogy sokan nem tudják, hol fognak lakni egy-két év múlva. A gyermek viszont nem zúg, hogy egyik népből a másikba lehessen dobálni a közlekedés pillanatnyi praktikussága szerint. Ha tehát a szülők egy része – sőt felnővén maguk a gyerekek – vállalják a több utazást az egyazon közösséghez tartozásért, ezt inkább dicsérhetjük, semmint szólhatnánk ellene.”

Elek Károly civil vezető – másokkal egyetemben – amellett állt ki: törekedni kell a helyi közösségek kialakítására: (ezen azonban – mint ki is fejtette – nem feltétlenül egy adott plébániához való kötődést értett). Hozzátette: a helyközi csoportok léte legalább annyira jogos, mint a telepeseké. A nomád életformában élő regnumi csoportok mesterséges letelepítését két szempontból sem tartotta helyesnek. Úgy vélte, az a meglévő közösségek szétszakításával járhat, másfelől a nomád csoportok amúgy is újra képződnek: „Ha a két forma között ellentétet érzünk, ez valószínűleg együttműködési készségünk gyenge voltából fakad. A telepes-nomád kérdés voltaképpen csak az együttműködési készség hiányosságának egy vetülete.”

Blanckenstein Miklós úgy érvelt, a csoportok „nomadizálódása” azért kezelést igénylő probléma, mert ez a tendencia nem kedvez az oktatási-liturgikus feladatok szakszerű megoldásának. Felvetette, hogy a körülmények jobbra fordultával megfelelő és kizárólagos használatú centrumot kellene létrehozni.

Somogyi Sándor a vitában elismerte, hogy a „telepesség” és a „nomádság” kétségtelenül egyik fontos jellemzője a Regnum Marianumnak, de úgy vélte, a szembeállítás nem tükrözi a közösség lényegét – amit mellesleg olyan egyházi mozgalomként jellemezett, melynek kiterjedése nem vág egybe a plébániákkal, helyi egyházakkal. Ez azonban nem jelenti az egyházszervezettől való elszakadást. „Telepes nomádok vagyunk, akiknek helyenként és időnként telephelyekre van szükségük.”

Györgydeák Márton, a Regnum később házfőnökké választott papja úgy vélekedett, a kisközösségi munka a telepes életet élő keresztények között is létszükséglet: „Még ha egy plébánián jól is mennek a dolgok, a papnak törekednie kell a kiscsoportok létrehozására. Nálunk eleve megvannak ezek a kiscsoportok, kérdés azonban, hogy előnyös-e őket utólag

egy-egy plébánia életébe bekapcsolni. Igaz ugyanis, hogy a kisközösség így nagyobb teret nyerhet működéséhez, a liturgia szellemét jobban megélheti, de meg is szűnne a különállóság jó értelemben vett előnye, az egy plébániai paphoz kötődő közösség életét ugyanis jelentősen befolyásolhatja a lelkipásztor pillanatnyi állapota, elfoglaltsága.” Fontos szempontnak minősítette Györgydeák Márton azt is, hogy a plébániai élet állami ellenőrzése intenzívebb, mint egy nomád csoporté.

Ma – néhány év távlatából szemlélve az akkori vitát – természetes folyamatnak is tekinthetjük a nomadizálódást. Jól tettenérhető ez olyan visszaemlékezésekben, amilyen például Hajba Erzsébeté:

„Ahogy ez a csodálatos világ magába fogadott minket, úgy a körülmények kényszere folytán magába is zárt. Elkülönített mind a külső világban élő közösségektől, mind a legális egyházi berkektől. Nem minthogyha ellenséges érzületet akart volna felkelteni bennünk mindezek iránt, csak egyszerűen, a Regnumban mindent megtaláltunk. Rám még ma is az idegenség erejével hat a plébániai közösség, nem érzem odatartozónak magam...”

A telepes-nomád vitára végül is az idő adta meg a választ. A vallásgyakorlás lehetőségeinek bővülése, a papok keretbe való visszakerülése nyomán számos nomád csoport telepedett le, a nomádságukat megőrző népek pedig – a regnumi papokon keresztül – közelebb kerültek egy-egy plébániához. A legtöbben ma már úgy értékelik az egykori polémiát, hogy a telepes-nomád vita csak elméleti kérdés volt, magát a szerveződési folyamatot nem befolyásolta, csak a folyamat megértését.

* * *

Az, hogy a közösség fő ünnepéről, a Szeplőtelen Fogantatásról a hatvanas években még általában lakásokon, nomád körülmények között emlékeztek meg a regnumiak, nem elvi okokkal, hanem csak és kizárólag a külső körülményekkel – az akadályoztatással – magyarázható.

Jelentős előrelépésnek számított, amikor 1970-ben és 1971-ben néhány nép közösen újíttotta meg a regnumi fogadalmat előbb – egy Piliscsaba fölötti, majd egy budai „piktortégla” barlangban –. Templomi ünneplésre azonban a hetvenes évek végéig nem lehetett gondolni.

Az. első „újkori december 8-át” – egyesek szerint 1978-ban, mások szerint 1979-ben – a krisztinavárosi, majd a budapesti tisztviselőtelepi templomban tartották – természetesen titokban.

„A közös misék után mindenkit el kellett hessegetni a templom elől, mert félő volt, megismétlődnek az 1964. december 8-án történtek és ismét súlyos börtönévek következnek” – emlékeznek vissza az egykori résztvevők. A lebukás azonban elmaradt, a közös ünneplés hagyománya újjáéledhetett. A nyolcvanas évek legelején már a domonkosok templomában gyűlt össze a közösség. 1982-ben a helyszín megváltozott: a józsefvárosi templom adott – és ad azóta is – helyet december 8-án a regnumi népeknek.

Bajzáth atya 1982-ben magnóra mondta, milyen előzmények után került sor az első józsefvárosi összejövetelre:

„Az esztergomi helynök telefonált, hogy tudomásukra jutott, miszerint december 8-án lenne egy mise, amelyikre más egyházközségekből is nagy számban jönnek hívek. Hozzátette, törekedni kell arra, hogy a templomokban a területükhöz tartozó egyházközség híveivel foglalkozzanak. Azt válaszoltam, hogy Budapesten nem lehet szelektálni, senkinek

sem mondhatom, hogy menjen a saját templomába. December 6-án ismét telefon jött Esztergomból, ekkor már a bíboros keresett a szerdai misével kapcsolatban.

- Tudomásomra jutott, hogy egy exkluzív szentmisét fog tartani – mondta a bíboros.
- Nem exkluzív – válaszoltam –, meghirdetett mise, oda jöhet bárki.
- Kik lesznek ott? – kérdezte Lékai.
- Paptestvéreim, barátaim, tanítványaim – mondtam.
- A Mária-kongregáció fogadalmát is el fogják mondani? – kérdezett vissza.
- A Mária-kongregáció fogadalmát nem ismerem, de imádkozunk Máriához – válaszoltam.
- És nem lesznek az ajtók zárva?
- Nem.
- Áldásos adventjük legyen – mondta végül Lékai és letette a telefont.

A december 8-i mise után néhány nappal ismét csöngött a telefon. A helynök hívott, hogy az ÁEH tudomást szerzett a miséről, és rosszallja, hogy a józsefvárosi templom – úgymond – idegen közösségek találkozóhelye lett.”

Volt még egy emlékezetes epizódja a józsefvárosi misének. Az egyik atya ismerőse éppen abban az időben sétáltatta kutyáját a templom körül, amikor bent Balás Béla prédikált. Mint utóbb elmesélte, amint az egyik parkoló autó mellé ért, hallotta, hogy a kocsiban Beton prédikációját hallgatják a „titokzatos idegenek”. Persze nem mert hosszan elidőzni. Tett még egy kört a téren, s mire visszatért, már az áldozási ének hangjai szűrődtek ki a „civil” autóból.

* * *

A nomád illetve a telepes életmódból fakadó különbözőségek ellenére a regnumi csoportoknak mindig volt – és van – egy jellegzetes közös vonása, s ez a személyesség. Vagy ahogyan az érintettek mondják: a Regnum Marianumban az igazi összetartó erőt a személyek közötti barátság jelenti. Ezen nem valamifajta általános, „szeressük egymást gyerekek” viselkedést kell érteni. A barátságok olyan erős szövetet alkotnak, amely mindenkor biztosította és biztosítja a közösség tartós fennmaradását. Az összetartás nemcsak a „hosszú menetelésben” együtt lévők esetében figyelhető meg, hanem mondhatni úgy is: általános jelenség.

„Sokat gondolkodtam azon – gyakran kérdezgettek róla –, mi tartotta össze a Regnumot az évek során. Természetesen a Szentlélek ereje, de ami természetes alapja volt, amibe fogódzhatott a kegyelem, az a személyes barátság volt, amitől nem tudtuk elengedni egymás kezét – mondja Somogyi Sándor –. Isten kegyelméből egymás gyengeségére bízunk magunkat és közösségünket. Isten ereje a mi barátságunkba ágyazva átvezetett a zavarokon, a közösségi formák változásain.”

Minden regnumi tagja egy kiscsoportnak. Ezek a kisközösségek az évek folyamán sok helyre és sokféle helyzetbe eljutnak. A tagok emberi gyengeségei, hibái és erényei természetesen napvilágra kerülnek. Öt-tíz éves együttlét után már olyan egy-egy közösség, mint egy öreg házaspár: a másik torokköszörüléséből lehet már tudni, ki mit akar. Ennyi idő alatt kifejlődik az összetartozás érzése, az egymás iránti felelősségérzet, a sorsközösség vállalása. Mindenki tudja, ki sértődékeny, ki idegesebb természetű, ki az, aki minden áldozatra kész. Ennek megfelelően a tagok „vigyázni tudnak egymásra”, megtanulják egymás hibáit elviselni. Van, aki egyenesen úgy fogalmaz: „a Regnum azért maradt fenn az üldöztetés évei alatt, mert a különböző egyéniségek és vérmérsékletek le tudták nyelni esetenként kétségtelen antipátiájukat, és minden áron együttműködtek”. A közösség egyik fő szabálya lett: a tagok elfogadják egymást.

A kapcsolatok mélységét sokan azzal jellemzik, hogy ha egy közös programnak vége van, ahelyett, hogy mindenki hazamenne, a többség általában együtt marad. A kirándulások végén nem széled szét a társaság, hanem például együtt beülnek még egy üdítőre. „Barátságaink nem azt jelentették, hogy voltak barátaink és azon kívül volt az életünk, hanem azt, hogy a Regnum volt az életünk. Ugyanazokkal az emberekkel jártunk rorátékra, énekkarba, ugyanazokkal hordtuk a téglát egyikünk épülő házához. Jól éreztük magunkat együtt, addig élveztük egymás társaságát, amíg valami halaszthatatlan dolog miatt nem kellett véget vetni a közös együttlétnek. Ezért történt az, hogy amikor kitettek az egyetemről és a munkahelyi főnököm felajánlotta, hogy felvesz, ha szakítok a Regnummal, csak nemmel felelhettem: az ember egy-két barátjától meg tud válni, az életétől nem” – mondja Deák István.

„Elválni könnyen lehet, ha az csak egy embertől való elválást jelentene, de ha a válás miatt az ember elveszítené közösségét, sakkpartnereit, beszélgetőtársait, akkor már rögtön meggondolná a válást” – mondja ugyanerről Varga Péter. A saját kisközösségen keresztül való szocializáció annyira erős, hogy sokan, akik a Regnumból elköltözés vagy tudatos szakítás miatt eltávoztak, sokszor visszajárnak és ápolják baráti kapcsolataikat. Szükségük van arra, hogy eredményeiket – tudományos címeiket, de akár még anyagi gyarapodásukat is – elismertessék abban a közegetben, amely számukra annak ellenére is mértékadó, hogy már nem tartoznak oda.

A személyes barátságok ellenére a kisközösségek fenntartása természetesen nagyon sok munkát és energiát igényel. Az egyik kisközösségi tag erről így beszél:

„A mi felnőtt közösségünk 6-8 évig úgy járt össze hetenként, hogy magunkkal vittük a gyermekeinket az összejövetelekre. A gyerekek az ima, elmélkedés, beszélgetések közben is ott voltak velünk. Egy idő után sikerült két fiatalot találni egy másik népből, akik imádság alatt játszottak a gyermekekkel, vagy legalábbis megpróbálták féken tartani őket. Nemegyszer fordult elő velünk, hogy éjjelre értünk haza a város másik végéből a lakásunkba, három-négy álmos és nyűgös gyerekkel. Ebből persze pozitívum is származott, mert gyermekeink megismerték egymást és ezzel jó néhány, gyerekekből alakult kisközösség magját képezték.”

Táborok világa

A folytonos akadályoztatás ellenére a Regnum minden évben számos olyan programot szervezett, amely alkalmasnak bizonyult a kisközösségeibe tartozók összefogására. Ilyenek voltak – a már említett majálisokon kívül – a közös táborok, akadályversenyek, lelkigyakorlatok, vezetői tanfolyamok és más rendezvények. Az évközi programok fokozatosan bővültek: az 1973-74-es tanévben úgynevezett szellemi olimpiára is sor került. Volt képzőművészeti kiállítás, irodalmi-történelmi pályázat és előadóművészeti bemutató. Emellett írásbeli feladatokat is meg kellett oldaniuk a résztvevőknek (például: ki hogyan képzei el az egyházat 2000-ben; teszt-feladatok Máté evangéliumából).

Az elmúlt évtizedek kirándulásainak, táborozásainak pontos dátumaira természetesen ma már nem sokan emlékeznek. Ha voltak is néhányan, akik ezeket annak idején följegyezték határidőnaplójukba, utóbb többnyire megsemmisítették a vonatkozó oldalakat. Néhány táborozásról azonban minden visszaemlékező említést tesz. Ilyen volt például a harmadik letartóztatási hullám évében – 1970-ben – megrendezett zádorvári táborozás.

Két regnumi gyerektábornak adott otthont a környék. A csoportok úgy telepedtek le, hogy csak kisebb távolság választotta el őket egymástól. Somogyi Sándor és Deák István közös csoportja, illetve Katona István vízivárosi népe együtt táboroztak. Velük volt néhány

pesterzsébeti és budakalászi gyermek is. Pár száz méterrel távolabb Beton és népei vertek táborn. Az itteni vezetők Vigyázó Miklós, Deák Gábor voltak.

A zempléni hegyeket, hogy kisebb legyen a feltűnés, mozgó táborozva gyalogolták végig. A záró tábornút a regéci vár tövében volt. Ekkor születtek meg a „regéci pontok”, amelyben ismét megerősítették, hogy folytatják azt a munkát, amelyet annak idején Prohászka Ottokár tanítványai elkezdtek.

A regnumi táborozásokat a hatóságok megkülönböztetett figyelemben részesítették. Ezt bizonyították azok a rendőrségi fotók, amelyek a kihallgatások során kerültek elő, s amelyeken a táborba utazók, illetve a táborozók voltak láthatók. A perek során az egyik súlyos vádpont volt, hogy a vezetők kirándulni vitték a gyerekeket.

A két korábbi perben már megedződött közösség a zádorvári táborozást követő letartóztatások (Hagemann Frigyes és Tury Lajos 1970. szeptember 9-én, Hegyi Veronika szeptember 10-én, Somogyi Sándor szeptember 11-én, Duskár Balázs szeptember 12-én került előzetes letartóztatásba) ellenére továbbra is együttmaradt. Néhány csoport óvatosságból két-három hétig nem jött össze, de azután minden a megszokott rendben folyt tovább. „Ők teszik a maguk dolgát, mi meg a saját munkánkat végezzük” – mondta Emődi atya a közösséget zaklatókról, s ezzel az ügyet lezártak is tekintette.

Számomra óriási élmény volt az a nyugalom, ahogy mindenki viselkedett – emlékezik vissza erre az időre egy kisebb írásában Lele, aki másokkal egyetemben úgy vélte, hogy az újabb per bekövetkeztére már mindenki számított: „Semmi gyűlölet a kihallgatók iránt, semmi ideges kapkodás. Csak még elmélyültebb imádság, még komolyabban vett munka. Tudtuk, mikor viszik foglyainkat kihallgatásra – megbilincselve – a Markó folyosóján. Csapatosan álltunk ott sokszor, míg a smaszerek el nem zavartak. De azok a pillanatok, amíg egymásra néztünk... A kirándulásokra hajnali 5-kor indultunk, hogy még sötét legyen, és alkonyat után jöttünk haza. Útközben azon viccelődtünk, hogy a másnapra behívtak minket mondanak majd. Azután elcsendesült minden – megtudtuk, ki mennyit kapott, kit vágtak ki az egyetemről, kit kezdtek helyeztetni plébániáról plébániára.”

A táborozások a folyamatos háborgatások ellenére – amelyekből jócskán kivette a részét a Köjál is – nem maradtak el. Kapolcson például – 1971 nyarán – megjelent a táborban az erdész és igazoltatni akarta a társaságot. A táborozóknak valahogy sikerült megegyezniük az erdészrel abban, hogy az ügyet másnap rendezik. Természetesen még aznap éjjel, virradat előtt felszedték a sátrakat és az egész táborn átköltöztették vagy tíz kilométerrel távolabbra.

Sokan említik emlékeik között az 1972-es mátrai – pontosabban: nagyparlagpusztai – táborozást. A közösség Gyöngyöspatától mintegy 6-7 kilométerre verte fel sátrait. A csapat – a korosztályi különbségek miatt – két részre oszlott. A középiskolás korú gyermekek altábornát Daru és Deka vezette, a nagyobbak papja Sulyok Gábor, az általános iskolás táborozóké Györgydeák Márton és Gönczöl János civil vezető volt. A két táborozó csapat közös konyhát vezetett, s volt néhány közös program is (például a nagyobbak rendezték meg a kisebbek akadályversenyét).

„Marci bácsi már a kezdet kezdetén kijelentette, hogy a táborban is csak miseruhában hajlandó misézni – mesélik az emlékezők. – A miseruhát a kisgyermekek táborna és a konyha közötti erdőben rejtette el. Bár a regnumiak négy-öt csoportban, különböző útvonalakon és közlekedési eszközökkel vonultak fel a táborba, a helybéli ifjúságot csakhamar a sátrak környékére vonzotta a kíváncsiság. A táborozás nyolcadik napján kiderült: Marci bácsi miseruháját valamelyikük elemelte. Bár felmerült, hogy az eset miatt táborn kellene bontani, a hirtelenjében összehívott válságstáb végül a maradás mellett döntött, bízva abban, hogy nem jut az illetékesek tudomására, milyen tábornak ad helyet a Mátra. Nem is lett semmi baj, csak Marci bácsinak kellett elszámolnia valahogy a plébánián az eltűnt miseruhával.”

Többen arra is emlékeznek, milyen „hajtós” volt a mátrai program. A 14-15 évesek például 40 kilométeres éjszakai túrán vettek részt, amely a Galyatetőn és a Kékesen keresztül vezetett.

Részint az itthoni körülmények miatt (a Regnum papjai 1974-75-re „várták” a negyedik letartóztatást – volt, aki már mindenkitől el is búcsúzott, megszervezte a börtönben való látogatásokat, jogászt szerzett), részint a látókört tágítandó, néhány táborat a Felvidékre, illetve Lengyelországba szerveztek a regnumi vezetők. Nagyszabású mozgótábor volt például 1975-ben Bieszczadyban, amelyen két csoport vett részt – az egyiknek Bajcsy Lajos és Daru, a másiknak a nem sokkal korábban felszentelt Duskár Balázs és Deka volt a vezetői. A társaság félúton találkozott, majd együtt kirándult Krakóból Czestochowába, Wyszynski bíboros szabadtéri miséjére.

A lengyelországi túrát megelőzően távolították el a szemináriumból a két Deák-fivért és Vigyázó Miklóst. Deka – aki megtanult lengyelül – még azt is megpróbálta megszervezni, hogy esetleg Lengyelországban szenteljék fel a regnumi szeminaristákat. (Erre azonban végül is nem került sor.)

* * *

A régi regnumi hagyományoknak megfelelően több vízi- és biciklitábor is szerveztek. A vitorlás korszak még a Házban kezdődött, de a Ház elvesztése után is folytatódott. Mivel a rendőrség nem tűrte a táborozásokat, jött az ötlet, hogy a gyerekekkel a Balatonra kellene menni táborozni. Nem a partjára, hanem a vízre. Sehol sincs bejelentési kötelezettség, mert a hajó arra jár, amerre a szél fúj. Emődi és László Gábor atyák egy balatonboglári csónakmesternél rátaláltak egy kilyukadt hajóra. Korábban német diákok körülhajózták vele fél Európát, majd a Dunán és a Sión felmentek vele a Balatonra. Ott aztán eladták. Magas falú tengerjáró tölgyfa hajó volt. A tulajdonos családdal sikerült egyezsége jutni, hogy a hajót a regnumiak kijavítják, felszerelik. A hajótest a család tulajdona marad, a felszerelés a Regnumé. A munka fejében minden év júliusában és augusztusában átengedik a használatát.

A hajó felszerelése minden szempontból praktikus volt: a kajütben villanyvilágítás, a „dudormentes” köteleket a szegedi kenderfonóból szerezték be. A fenékeszkákból alkalmi oltárt lehetett felállítani, a csáklya hegyét pedig oly módon képezték ki, hogy abba egy feszületet lehessen szúrni. A hajókofferben oltárkő és minden misefelszerelés elfért. A 8 személyre igazolt „Daru” fedélzetén volt, hogy 15-en éltek együtt éjjel-nappal. Ha ennél is többen voltak, béreltek egy kísérő hajót. Misézéshez, főzéshez a partra szállt a táborozó csapat.

A „bolygó hollandi” táborozása jó pár évig tartott. Hogy mi lett a sorsa a tengerjáró hajónak, arra ma már László Gábor atya, az egykori hajómester sem emlékszik. Vitorlás táborozásokra persze később is sor került, éppen úgy, mint nagyszabású kerékpártúrákra.

Az egyik emlékezetes biciklizés 1973-ban volt, amikor is az Alföldet karikázták be, Krómer István irányításával. (Visszaemlékezők szerint Daru ebben a táborban adta elő karakterológiáját és önneveléstanát, ami többeknek komoly adalékot és serkentést adott a felnőtté váláshoz.) Ugyancsak rendszeressé váltak a síeléssel egybekötött téli táborok is.

A hetvenes években számtalan kirándulás helyszíne volt a „musli”, ahol egy-egy alkalommal több napot is eltöltöttek a túrázó népek. A Börzsönyben, a Csóványos oldalában, 700 méter magasan volt egy elhagyott munkásszállás, közvetlen mellette forrással, amit a diósjenői erdéstől egy üveg cseresznyepálinkáért vagy hasonló jelképes ajándék fejében bármikor igénybe lehetett venni. Emiatt a Börzsöny a hetvenes években a tizenéves regnumisták egyik legfontosabb kirándulóterepévé vált. Mivel a ház fűthető volt, télen-nyáron feljártak oda, sítáborokat, szilveszteri multságokat tartottak itt.

Persze a rejtőzködésre még a legvédelettebbnek tűnő helyeken is szükség volt. „A folyamatos zaklatások miatt többen beléptünk a hivatalos turistaegyesületekbe – meséli Buxus atya. Ha felmerült a gyanú, hogy a szomszéd földön dolgozó traktoros BM-es lehet, hangos »tanár uramozásba« kezdtünk. Volt, hogy egyesületi csoportként tanácsai épületekben szálltunk meg. Titokban persze még misét is tartottunk.” Egy ízben például Herenden, a művelődési ház színpadán volt éjféli mise.

„A kirándulások teljesítményorientáltak voltak. Illett minél több kilométert megtenni naponta – meséli a túrák egyik gyakori résztvevője. – Mindez nem jelentette azt, hogy ne lett volna időnk érzékelni vagy megszemlélni a természet szépségeit. Mindig voltak köztünk olyanok, akik érdeklődésüknél, tanulmányaiknál fogva rendelkeztek információkkal a látottakról, és azt megosztották velünk. Volt, aki az ásványokat, volt, aki a növényeket ismerte, más a csillagoknak volt nagy tudója. Javította a megfigyelés hatásfokát az is, hogy a természetjárás előre megszabott rendben történt. Ma már talán furcsának tűnik, de a közösségi kirándulásokon gyakorlat volt, hogy meghatározott pihenők közötti útszakaszokon csak az említett információk átadása erejéig volt szabad beszélgetni. Az evés-ivásnak is külön ideje volt. A folyadékfogyasztásra különösen szigorú szabályokat érvényesítettek a túravezetők. „Amellett, hogy ennek praktikus előnyei is voltak, óriási volt a nevelő hatása. A természetjárás ily módon a természettel való egységünk kifejezése is volt.”

Az akadályversenyek, kirándulások, táborozások résztvevőitől megkövetelt – külső szemlélő számára talán olykor öncélúnak tűnő – erőfeszítések értelmét Emödi atya több írásában is megvilágította. Egyhelyütt ezt írja:

„Nem azért gyalogolunk, néha napi 30 kilométert is, hogy teljen az idő. Nem azért evezünk néha napi 100 kilométert is, hogy erős napsütés barnítsa bennünket. Aszkézisünk tervszerű. Ezekben gyakoroljuk: játék, kirándulás, tábor.”

* * *

A táborozás arany szabályait a Táborozók könyvében foglalta össze a közösség. A mű valamikor a hetvenes évek végén öltött írott formát. Igazi kollektív munka eredménye volt. Emödi László atya állította össze a tervezett könyv fejezetcímeit, amit a közösség tagjai kiegészítettek. Ezt követően kiosztották, ki melyik fejezetet írja meg. Az elkészült részeket két-három ember lektorálta, majd a közösség is megvitatta. A néhány év alatt megírt kétkötetes munka összesen 26 fejezetből áll. Rövid áttekintést ad a regnumi táborozások történetéről, lelkiségéről, tartalmáról, majd számos gyakorlati információval szolgál.

Volt, aki azokat a szempontokat gyűjtötte csokorba, amelyeket egy sátor megvásárlásánál célszerű figyelembe venni, más a tábori étkezésről készített útmutatót (olyan részletességgel tárgyalva a témát, melyik étel mennyi kalóriát tartalmaz, s mennyire van szüksége egy túrázónak). Külön fejezet foglalkozik a táborútrazakással, a táborozás során jelentkező problémák – betegség, vihar, fegyelmi zavarok, igazolványok elvesztése, hivatlan vendégek stb. – elhárítási lehetőségeivel, a jutalmazás, a büntetés kérdéseivel. A szervezési tudnivalókról – táborhely kiválasztása, engedélyek beszerzése, utazás előkészítése – és a táborozás utólagos kiértékelésének szempontjairól szóló részek szintén több tucat oldalt tesznek ki.

A Táborozók könyve megszületését követően elkészült egy rövid szabályzat is, amely röviden összefoglalja mindazokat a tudnivalókat, amelyek a kétkötetes könyvben részletesen is olvashatók.

„A táborozás nevelésünk fontos eszköze, a múlt örökségeként és a mai pozitív tapasztalataink alapján is – szögezik le előljáróban a szabályok megalkotói –. Istennel és a természettel közeli kapcsolatba hoz, maradandó élményeket nyújt, tanít a szeretetből való alkalmazkodás művészetére.” A megszokott környezettől való elszakadás, a kivonulás biztosítja a könnyebb koncentrációt, az egymásra figyelés intenzitásának növelését.

Közös felelősség terhel minket a kirándulásokért és a táborokért – vallják a vezetők, mondván: a „régiek” olyan jól csinálták ezeket a Házaskorszakban, hogy „nem lehetett rosszul művelni azt, ami a vérünkbe ivódott”. Emődi atya úgy beszélt erről a hetvenes években: „Még ma is jók a táboraink és kirándulásaink. Utánozni sem tudták mások. Amikor mégis megkísérelték, letértek a mi útjainkról. A kirándulóhelyeken vendéglátó kombinátok létesültek. Így alig kell valamit tennünk azért, hogy megőrizzük rendezvényeink egyedülálló vonzását.”

A táborokat gondos tervezésnek kell megelőznie. „Minden indulást és táborot otthon kell tökéletesen és részletesen kidolgozni” – javasolja a Táborozók könyve. Törekedni kell arra, hogy a terepen a vezetőnek már csak a kész terv lebonyolítására kelljen ügyelnie.” A tervnek éppen ezért nemcsak az egyes tábornapok részletes napirendjét kell tartalmaznia, hanem azt is, mi történjék, ha például az időjárás kedvezőtlenül alakul. Persze volt olyan is, hogy „minden kötél szakadt”. Beton meséli:

– Még kamaszok voltunk, amikor egyik táborozásunkat elmosta az eső. Három napig áztunk a Mátrában. Végül, szégyenszemre, megfutamodtunk. Hazajöttünk. Papunk, Rózsavölgyi atya maradt, hogy a kitűzött utat végigjárja. Képeslapot kaptunk tőle. Virágnyelven csak ennyi állt rajta: „Fűj, süvölt a Mátaszéles. Ingem, gatyám lobog bele.”

A Regnum minden táborozásának lelki vezérfonala van. Az egyik kapolcsi táborozás alaptémája például az Ószövetség volt. Kezdetként „Ezdrás főpap fölolvasta a népnek a törvényt”. A következő napokban – egy számháború keretében – a választott népnek át kellett kelnie a frigyládaival – amit kövekkel megrakott 30 literes lábos szimbolizált – az ellenséges területen. Az akadályversenyen a zsidók útját kellett járniuk a táborozóknak: az utat kirakott betűk jelölték, amelyekből idézeteket kellett összeállítani. („Az Úr lelke rajtam, Ő kent fel engem, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek.”) Az állomások között „lelki” és ügyességi versenyszámokat tartalmazók egyaránt akadtak: volt például oltárépítés, sátorverés és egy automata állomás, ahol azok, akik rosszul válaszoltak, kerülő útra tévedtek.

„A jól rendezett akadályverseny a versenyek királya” felkiáltással több, gondosan megszervezett akadályversenyt tartottak (évente legalább egyet még a legveszélyesebb időkben is). A „talentumos” akadályversenyen például a gyermekek, mint leendő szentek küzdöttek le az akadályokat. Volt olyan állomás, ahol például szentképeket kellett felismerni távcsővel. (Minden egyes közelítő méterért egy talentumot kellett fizetni.) Másutt templomot kellett fölépíteni megadott számú építőközből. Akinek nem volt elég építőanyaga, vehetett: minden követ egy talentumért. A megépített templomért viszont 10, 15 vagy 20 talentumot is meg lehetett szerezni. Az újabb állomáson minden elmondott szentírási idézetért talentum járt. A következő próbán a versenyzők egy koldussal találkoztak. A végső elszámolásnál derült ki: aki a koldusnak semmit nem adott, attól 10 talentumot elvettek, aki egy talentumot adott, az kettőt kapott a helyébe.

Kismaros fölött – a Morgó völgyben – egy emlékeztető számháborúra került sor. Itt az apostolok és 12 ezred angyal védte a getszemáni kertet, amit a rómaiak támadtak. Máskor egy szent életútjára voltak felfűzve a próbák. A Szent Pál akadályverseny az Apostolok Cselekedetei alapján íródott. Az induló állomás Verőcén (Kisázsia), a cél Szentendrén (Görögország) volt. Mindenki megkapott egy pauszra rajzolt térképet a tájékozódáshoz, mellé 5 kartonpénzt, minát. Olyan feladatokkal kellett megbirkózni, mint például „tengeri átkelés”.

A királyréti tavon volt két fenyőfa. A versenyzők tutajt készítettek és mindenüket átúsztatták. „Ekkor Pál szólásra emelkedett, kezével csendet intett és beszélni kezdett”(ApCsel 13,16). A versenyzők ötperces beszédet írtak Jézus istenségéről. Még további akadályok is voltak, a hosszútávú akadályversenyt végül szentmise zárta.

A már említett zádorvári táborozás alkalmával a versenyzőknek Jézus Krisztusként a farizeusok, zelóták, rómaiak által vetett csapdákba kellett – ezernyi fortéllal – kivágni magukat. Voltak rázós pontok. A versenyzőket az egyik állomáson elfogták: „Öregem, mindössze pár órád van, csinálj végrendeletet, mert keresztre fogunk feszíteni”. Aki leült és elkezdett végrendelkezni, hogy házamat Jakabra hagyom, ingóságaimat édesanyámra, vesztett. Jézusnak nem volt ingósága, sem ingatlanja, amiről végrendelkezzék. Az nyert pontokat, akinek eszébe jutott, van egy anyám és egyházam. Azokról rendelkezem, a többitől lemondok.

Ezen a ponton hadd említsem meg – talán kicsit szerénytelennek tűnő módon, de mint jellemző példát –, hogy miután 1991-ben megjelent az „Így-vagy sehogy!”, a könyv alapján Mazgon Gábor vezetésével az óbudai csoport összeállított egy akadályversenyt a kamaszoknak. Az erőpróba érdekessége volt, hogy a résztvevők este indultak és reggel értek célba, miközben a Regnum történetét élték át. Ezúttal a gyerekek voltak a regnumi atyák, az állomások a közösség életének történelmi fordulópontjaihoz kapcsolódtak.

A pilisborosjenői téglagyárnál Prohászka Ottokár várta a versenyzőket, hogy elmondják, mi történt a Regnummal az alapítás óta. A Kiskevélyen a versenyzők a cserkészmozgalommal találkoztak – fára másztak bekötött szemmel, lufit dobáltak pikádóval stb. Öt kilométeres éjszakai gyaloglás után néhány orosz katona állta a versenyzők útját, akik megtizedelték a népet. A Vaskapu-völgyben börtön várt a versenyzőkre. „Ávós kínvallatás” kezdődött, de nem volt szabad mondani semmit. „Sajnos azokra a kérdésekre sem válaszoltunk, amire kellett volna, ugyanis az agyunk egy sivatagi szivacs állagát vette föl” – meséli egy résztvevő. A verseny Pilisszentléleknél végződött, természetesen nagy tábortűzzel.

Történelmi akadályversenyt korábban is sokszor tartottak. Egyháztörténeti ismeretekből vizsgáztak, akik részt vettek a budai hegyekben a Fekete fej kilátónál végződő akadályversenyen – emlékszik vissza László Gábor atya egy emlékezetes agy- és testtornára.

* * *

„Amikor azt kéri tőlem, mondjam el a Regnum Marianum nevelésének alapelvét, ezt szoktam válaszolni: Gratia supponit naturam, vagyis a kegyelem a természetre épül. Megvilágításul példaként a tábori éjszakai túrát szoktam említeni – mondja Somogyi Sándor. – Körülbelül egy óra alvás után felkelünk. Csendben elindulunk – zseblámpa csak 2-3 vezetőnél –, hogy meglessük a természet ébredését. Időnként megállunk néhány rövid, imádságos gondolatra. Azokért imádkozunk, akik most másokért virrasztanak... vagy rosszat terveznek a sötétben..., akik nem tudnak aludni, betegek. Az országúti szakaszon a rózsafüzért mondjuk el. Közben figyeljük a holdfényes tájat. Hallgatjuk a patak csordogálását, az ébredő madarak hangját, reggeli imájukat. Úgy tervezem, hogy napfelkeltekor éppen felérjünk egy hegycsúcsra. Itt szentmisével fejeződik be az éjszakai túra...”

Emlékszem – meséli tovább Soma –, egyszer a Bakony csúcsára másztunk fel egy éjszakai túra végén. Vagy 15 kilométert mentünk, s a kamaszokból önkéntelenül tört fel: Ezért érdemes volt! ...Ezek után szokták mesélni: „Az osztálykiránduláson alig mentünk néhány vacak kilométert, a többség nyafogott, a felét le is alkudta. Ezek se tudják, mi a jó.”

A folyamatos lelki-testi kondíció érdekében a Regnum atyái mindig azt javasolták, hogy lehetőleg gyakran legyenek kirándulások. Hús-harminc év távlatából is emlékeztetések maradtak Páter lelkigyakorlatos kirándulásai. Gönczöl János így emlékszik vissza az egyikre:

„Paterral voltunk. Pénteken Jézus szenvedéstörténetét idéztük. A Nap már kora reggel hétágra sütött. Nagyon meleg volt. Egész napos szilencium. A tábor résztvevői – csak fiúk voltunk – negyedóránként, egyesével indultak. A feladat az volt, hogy a fél kilométerre lévő farönkök közül egyet válasszunk ki és szállítsuk el a 2-3 kilométerre lévő hegy lábáig. Árnyék út közben sehol, csak a hegyen lévő erdőben... A hegyhez érve egy-egy embernek keresztet kellett készítenie a hozott fatörzsekből, és a stációknak megfelelően fölállítani. Eddigi életem egyik legemlékezetesebb keresztútját ekkor végeztem.”

Mi a titka a regnumi kirándulások, túrák „sikerének”? A teljesítmény öröme, az aszkézis, a romantika, a szépség, a természet megfigyelése, az imádság, a szemlélődés egyszerre. Istenélmény a természetben: szentmise természetes közegben. Mindezeket gyermekkorban kell először átélni – vélik a regnumiak, mondván: „Manapság sokan térnek meg felnőtt korban. Egyeseknél a megtérés lelkesedése furcsa eksztatikus rajongással ötvöződött. Jobban megismerve az illetőket, kiderült: nem volt az életükben egy hangulatos ünnepük, imádságos szép túrájuk, csillagos tábori éjszakájuk. Valami vallásosnak érzett élményt csíholnak ki magukból, ami problémákat vet fel. Sok vallási elferdülésnek ez a gyermekkori élményhiány a talaja.”

A táborozások programjában mindig helyet kapnak a természettel kapcsolatos kérdések. Tizenéveseknél gyakoriak a kulturális és tudományos-technikai, felnőtteknél a társadalmi témák. Ezeknek mindig van felkészült előadójuk.

A táborozásnak nemcsak a gyakorlati, szellemi programját tervezik meg előre a vezetők, hanem van, aki még a hangulatot is. „Volt olyan táborom, ahová magammal vittem egy másik csoportból egy fiút, mert olyan mókamester volt, akinek a jókedve ragadósan terjedt” – mondja Beton.

Minden táborozásnak egyszemélyi felelőse van, aki a tervezés során irányít, a részterületekért felelős vezetőket ellenőrzi. „A vezetők között a gyermekek előtt vitának helye nincs” – szögezi le a szabályzat, amely az esetleges nézeteltérések tisztázására külön, esti megbeszélést ajánl. Szükséghelyzetben a táborvezető – természetesen társai javaslatát mérlegelve – egyedül dönt.

Persze balgaság lenne azt állítani, hogy a regnumi táborok, túrák során mindig minden flottul megy. Egy ízben még Emódi atya is részese volt egy kisebb túravezetői konfliktusnak. Történetesen éppen Darvas Pál, az ifjúsági vezetők rangidőse volt az irányító: „Éjjel jöttünk. Jósmafőttől Lillafüred felé. Luzsénszky Alfonz alva volt a ravasz átvágások mestere. Most sem sokáig mentünk a turista úton, hanem átvágtunk. Darvas Pali, térképpel, iránytűvel vezetett. Erdőben, fák között. Sötétben. Nem volt jellemző az eset, mégis, meg kell mondanom, fellázadt a nép. Úgy mondták, eltévedtünk. Vegyem át a vezetést, mert Darvas Pali nem jó irányba vezet minket. Átvettem az iránytűt. Nagyképűen. Fogalmam sem volt, hol vagyunk. Csak annyit tudtam, nyugat-délnyugatra kell mennünk. Nem is tettem semmit, csak azt az irány tartottam, amit Darvas Pali rámbízott. Egy órán belül elértük a lillafüredi műutat. Szégyelltem magamat. Pali jól vezetett. A butábbak mégis nekem tulajdonították, hogy irányba-jöttünk.”

Darvas Pál egyébként arról is híres, hogy több, kemény táborot vezetett. Egy ízben annyi szűnyog támadta meg a sátorozókat, hogy még a legelszántabbak is siránkozni kezdtek. Csodaszerek voltak forgalomban, de egy napig Darvas Pál volt a látványosság. Fürdőruhában bevette magát a nádasba. Csípette magát a szűnyogokkal. Azt mondta, telítődik

hangyasavval, s a kúra után nem kínozzák majd a szúnyogok. „Érdekes, szúnyog tovább is volt, mégsem panaszkodtunk – emlékezett vissza utóbb az egyik résztvevő. – Aki panaszkodott, annak Darvas Palit emlegettük, aki egy napig szúnyog-kúrát vett. Lassan megszűntek a nyávgások.”

Nemcsak a tábor egészének, hanem – lehetőség szerint – az egyes részterületeinek (technikai eszközök biztosítása, ételmezés, sport-játék, utazás-kirándulások, énekek, tábortűz, elsősegély) is külön felelős gazdái vannak. A megbízottak gondoskodnak az előkészítésről, a szükséges eszközök előteremtéséről és a zavartalan lebonyolításról. Szabály, hogy a táborban minden étel közös, senki nem tarthat magánál ennivalót. (Napi egyszeri meleg ételt – lehetőség szerint – biztosít a táborvezetés.) Emődi atya mondása volt: Nem az az ebéd, amit eléd tesznek, hanem amit a táborozó megfőz magának.

A táborhely kiválasztása is gondosságot igényel. A túrák előtt általában valaki leutazik a helyszínre, hogy később a csoportot már ne érje meglepetés. A kiválasztás szempontja, hogy legyen elérhető távolságban tiszta ivóvíz, a játékokhoz megfelelő terep. A kilakoltatás veszélyét elkerülendő, a táborozásokhoz engedélyt is kell kérni a terület kezelőjétől. Az már a táborozók közös felelőssége, hogy a táborhelyet – amennyire lehet – meg kell őrizni természetes állapotában. A szemetet – megfelelően szelektálva – folyamatosan gyűjteni kell (a szemetes gödörbe nem kerülhet üveg vagy műanyag).

A közösség időről időre külön sátorfelelősöket is választott. Ők feleltek a sátrak őrzéséért, karbantartásáért, újak beszerzéséért.

* * *

A táborozások sikere érdekében általános szabállyá lett: a különböző programokhoz való gyülekezés – beleértve az ébresztőt is – nem tarthat tovább tíz percnél. A közös munkából, megbeszélésekből, előadásokból, tábortűzből, kirándulásokból – sőt, a játékokból – az egészségi ok kivételével senki nem vonhatja ki magát. A tábort – halló távolságon kívül – csak külön engedéllyel hagyhatja el gyermek. A fegyelmet rendszeresen megsértőket hazaviszik.

„Zúgolódni” nap közben nem szabad. Ha azonban valakinek valami nem tetszik – akár a napirenddel, akár a vele szemben tanúsított eljárással kapcsolatban, vagy valami más fájdalmasan érintette –, módot kell teremteni arra, hogy fegyelmi következmények nélkül elmondhassa. Emődi atya ezt a lehetőséget „zúgolódó órának” nevezte el.

Az együttlét fontos eszköz az önállóságra neveléshez. A felelősség megkomolyítja a gyermeket. Ezért a táborozás során a vezetők tudatosan is igyekeznek számos, felelősségteljes munkát bízni a gyermekekre. Ötleteiket pedig felkarolják, persze ellenőrzött keretek között. Színlelt, előre tervezett, a résztvevők számára viszont meglepetésként ható éjszakai támadás csak a táborvezetővel egyetértésben kivitelezhető. Még ilyen esetekre is van iránymutató szabály: „a felszerelésekben okozott károkért a támadók viselik az anyagi felelősséget”.

Méta-forma

A táborokban – de más regnumi programokban is – kitüntetett szerepe van a játéknak. A rendszeresen megtartott akadályversenyek egyebek mellett arra szolgálnak, hogy módot adjanak az évközi találkozókra vagy az egyes táborozások során tanultak játékos visszakérdezésére. Játékosság tekintetében egyébként is nagy hagyományokkal rendelkezik a Regnum Marianum. Ez a legkülönfélébb formákban jelenik meg.

A szokásos házibulikon kívül 1973 tavaszán például böjti bulit rendeztek. Ügyelve arra, hogy az Egyház előírásai szerint ez az idő nem a zajos mulatságoké, az együttlét mottóját az a szentírási idézet adta: „ha böjtöltök, illatosítsátok be a fejetekeket”. A lányok a legförtelmesebb kölnit, a legcsúnyább frizurát viselték, a fiúk öltönyt, nyakkendőt hordtak és egész éjszaka nem ülhettek le. Csak kenyeret és vizet fogyasztottak. Az egyik játék fődjia egy pohár friss víz volt.

A vezetők munkáját megkönnyítendő, a játékokat idővel külön könyvben is összefoglalták. A Játékok könyve tipikus regnumi játékként említi például a métát, amelynek „filozófiáját” Emődi atya egy rövid írásában úgy fogalmazta meg, hogy a méta – metafora. Életszimbólum a Regnumban, ahogyan a futás is az volt Szent Pálnál.

„Ősi játékunk a méta. Ha egy-egy csoportunk meg akarja vallani hozzánk tartozását, métát játszik. Úgy tűnik, hogy nehéz játék. Csak gyakorlott, értelmes emberekkel játszható úgy, hogy abban a játékosoknak kedve is teljék.

Pedig kevés eszköz kell hozzá. A méta határt jelent. Meg is szoktuk a két vonalat húzni, egymással szemben. Azután bőrlabda szükséges. Olyan kis labda, amelyik lószőrrel van kitömve. Ezt a kis labdát métafával kell ütni. Ez okozza a legnagyobb nehézséget. Ritkán adódik olyan közösség, amelyikben mindenki jól el tudja ütni a bőrlabdát. Ennek az elütött labdának a repülési ideje méri azt az időt, ami alatt meg kell futni a távolságot az egyik métától a másikig. A nehézség, hogy minden résztvevőnek elfogadhatóan el kell ütnie a labdát a métafával...

A métafa elkészítése nem egyszerű. Ha könnyű a métafa, csak kicsit lehet ütni vele. Ha nehéz, nem lehet lendületet adni neki. Ha a fogója nincsen jól kimunkálva, kicsúszik az ütő kezéből. Általában többféle, különböző súlyú és faragású ütőfát szoktunk használni, hogy kinek-kinek a keze és az ereje jól érvényesülhessen.

A métázók két csapata olyan módon alakul, hogy az egyik csapat arra a métavonalra helyezkedik, amelyikről majd elindulnak, hogy a másik métavonalat elérjék. Mindenki sebezhető a két méta között. Ha bárkit futás közben megdobnak a bőrlabdával, a két csapat helyet cserél. Az egyik csapat az, amelyik oda és vissza be akarja futni a két métát. A másik az, amelyik ezt a műveletet meg akarja akadályozni. Ezek a vadászok el akarják fogni a megütött labdát, és odadobják két ügyes emberük valamelyikéhez, akik a méták között helyezkednek el. Ezeknek a feladatuk, hogy a futók közül megpróbáljanak valakit eltalálni. Ha ez sikerül, akkor helyet cserélnek, és a vadászok lesznek a futók...

Minden arányos. A két méta között akkora távolság kell, hogy legyen, hogy a futók egy-egy ütésre átfuthassanak. A méta közötti futás kellőképpen fárasztó kell, hogy legyen, de ne annyira, hogy meghaladja a futó csapat erejét. Mégis legyen akkora távolság, hogy módot nyújtson arra, hogy az ütő csapat átfuthasson. De adjon lehetőséget a vadászó csapatnak is arra, hogy a labdafogók eljuttassák a bőrlabdát azokhoz a csapattársakhoz, akiknek a dolguk, hogy megdobjanak valakit a futók közül.

A méta sokértelmű játék. Akkor élvezni mindenki, ha az egész csapat minden tagja érti a játék minden részletét. Mert mindenkinek megvan a maga feladata. Úgy jó és fordultatos a játék, ha minden csapattag jól tudja és teljesíti a maga feladatát. A játék sokértelműsége abban mutatkozik meg, hogy mindenki a kellő időben, pontosan elvégzi a maga munkáját. Nem lehet senki fegyelmezetlen, és aki erején felüli kockázatot kezd, tudnia kell, hogy az egész csapat játszó örömét kockáztatja. Nem véletlen, hogy a méta lett a mi jellemző játékunk. Szinte azt kell mondanunk, hogy több értelem kell hozzá, mint erő. Így azután mindegyik játékos magának és a csapatának játszik. Az együttes játéka az egész csapat jó eredményét szolgálja. Így mindenki jó teljesítménye az egész közösség öröme, hibázása az egész csapatot sújtja.

A méta a mi játékunk, mert közösség vagyunk, értelmesek vagyunk. Azért játszunk, hogy csapatunk örömeire legyünk.”

* * *

A játék a regnumi táborozások elmaradhatatlan eleme. A programba viszont úgy illeszkedik, hogy ne nyomjon agyon semmi mást. Emiatt nem maradhat el például szellemi vagy más jellegű program, sőt még az étkezés időpontja sem csúszhat. Mindez különösen gondos tervezést igényel. Árthat ugyanis a hangulatnak, ha valamilyen mérkőzés félbeszakad, vagy valakik nem kerülnek sorra a játékban.

Az előkészítés során gondolni kell arra, hogy a játékba bele kell melegedni, el kell kapni a ritmusát, s ehhez idő kell. „A rosszkor abbahagyott játék okozta kisebb kellemetlenségeket a játék jellegének, időigényének ismeretével, a mérkőzések időre – és nem adott számú gólig vagy pontig – való játszásával el lehet kerülni” – szól a gyakorlati tanács.

A regnumi „játékpedagógiai szakirodalom” olyan problémákkal is foglalkozik, mit tegyen a vezető, ha a társaságból esetleg hiányzik a lelkesedés vagy a győzni akarás – ez különösen a nagyobbaknál mérgezheti a légkört –, illetve ha túlzott a lelkesedés, s eluralkodik a minden áron győzni akarás szenvedélye. Előbbi esetre például azt javasolják, a vezető találja meg azt a néhány gyereket, aki szívesen beleveti magát a küzdelembe, s ossza meg őket az egymás ellen küzdő csapatok között. A csapatkapitányi szerepet ilyenkor egy közepesen lelkesedő gyerekekre tanácsos bízni, aki e kiemelt szerepben magával tudja húzni a többieket is.

A vezetőknek több játékot is a tarsolyban kell tartani, mindig legyen „bedobható” alternatíva, ha az eredetileg tervbe vett játékokra végképp nem fűlik a társaság foga, Mozgó táborokban értelemszerűen arra is ügyelni kell, kevesebb legyen a futást, mozgást kívánó játék, mint általában. Kerékpáros táboroknál a kezeket, felső testet, vízi táboroknál a lábakat megmozgató játékok kerülhetnek előtérbe.

Külön program szokott lenni a tábori olimpia, amelyben – helytől és alkalomtól függően – különféle versenyszámok kapnak helyet. Az atlétikai versenyek általában szabályosan kijelölt pályákon folynak, mert: „A rendesen kijelölt pályák, a gondos bírók nemcsak a lebonyolítást teszik könnyebbé, egyértelműbbé, hanem jelentősen emelik az egész verseny hangulatát.” A versenyszámok összeállításánál az is szempont, minél több embernek legyen lehetősége az eredményes szereplésre. A vezetőknek válogatniuk kell az ügyességet, gyorsaságot, fizikai erőnlétet kívánó feladatok között.

Fizikai-ügyességi feladatok lehetnek: fáramászás, futás égő gyertyával, gólyalábon járás, kötélmászás, pallón egyensúlyozás, foltvarrás, sátorverés és -bontás, nyílkészítés és célbalövés, távolságkitűzés mérőeszközök nélkül. Vidám program, amikor egy kölnivel felloccsolt nyomon kell elszaglászni egy elrejtett tárgyiig.

Az egyszerűbb szellemi feladatok között ilyenek szerepelhetnek: idézet megtanulása menet közben, idegen nyelvekből összeállított szöveg megfejtése, beszélgetés bizonyos szavak kimondásának tilalmával.

Különösen fontos a holtidők csökkentése – figyelmeztetnek a tapasztaltabb vezetők. Ehhez az eredmények regisztrálását, értékelését jól meg kell szervezni. A forgószínpad-szerű lebonyolítási forma – egyszerre több helyen folyik a küzdelem – igen elterjedt, mert így nem kell sokat várniuk a csapatoknak egymásra.

* * *

A táborozások, kirándulások, akadályversenyek nem fejeződnek be a hazaérkezéssel. Mint ahogyan az előkészítés is fontos, úgy a kiértékelés sem maradhat el. (Erre egyébként már helyben, a tábor egyik csúcspontját jelentő záró tábortűznél is általában sort kerítenek. Hosszabb időre maradandó egy tábor, ha ilyenkor mindenki kap egy apró emléket: préselt virágot vagy faragást.)

A Regnum első nagy túrájáról, a Vági Tutajútról a Zászlónk folyamatosan beszámolt. Izgalmas olvasmány volt. Később a gyermekek maguk is írtak kisebb-nagyobb útbeszámolókat. Az újkori időkből emlékezetes, nagy vállalkozás volt a „Mi utunk”. 1960 nyarán öt hajó vágott neki a hazai vizeknek. Emődi atya 182 oldalas írásban számolt be utóbb róla.

Mások is írtak beszámolót. A „Krisztus a Bakony vadonában” című például a túra minden jelentősebb állomáshelyéről részletes áttekintést adott. A kis füzetben helytörténeti tudnivalók, a túrához kapcsolódó irodalmi szemelvények, élménybeszámolók, elmélkedések olvashatók.

Az útbeszámolókból olykor némi diákos jelleg érhető tetten, de – mint műfaji sajátosság – nem hiányzik belőlük a vidámság, a szellemesség. Egy „vizes” epizódról például így számolt be a közösség lapjában „Kishacsek”.

„...Egy dráma kezdett kibontakozni, amelyről még csak az égieknek volt tudomásuk. A dráma eszköze már útban volt egy vitorláshajó képében, mely a stabilra megépített betonkikötő felé közeledett. Ez a hajó körülbelül olyan vitorlafelülettel rendelkezett, mint a miénk, és benne két hölgy ült. Arcukról csodálkozást és bizonyos fokú ijedtséget lehetett leolvasni. Röviden: a felerősödő szélben a hajó elég nagy tempóban közeledett a betonkikötő felé, annak ellenére, hogy a benne ülők látszólag mindent megtettek az összeütközés elkerülése érdekében. Ha ekkor a statisztikai hivatal emberei jelen vannak, minden bizonnyal megállapíthatták volna, hogy a jelenlévő emberek közel 90 százaléka a hajó és a betonfal rugalmatlan összeütközésére voksol.

És ekkor előlépett Jancsi, a naptól kifakult melegítőjében, tornacipőjével a lábán. Azonnal tudta, mi a teendő. Az éles szögben közeledő hajó orrára jobblábbal rádobbantott, úgy, hogy a balt támasztólábként a betonon hagyta. Mint egy nagy szerves rugó, úgy állt ellent a rohamnak, és lábaival óriási erőt kifejtve próbálta csökkenteni a hajó mozgási energiáját. Eközben minden szem az események felé fordult. A mólón szép számmal jelenlévő emberek megnyugodva vették tudomásul, hogy a hajó és legénysége jó kezekbe került. Az eddigi események is ezt látszottak igazolni.

A vitorlás jelentősen veszített sebességéből. Az összeütközés valószínűsége több nagyságrenddel csökkent. Mindezek ellenére határozottan állítom, hogy már az első perctől kezdve bizonyos pesszimizmussal figyeltem az eseményeket. Úgy éreztem, hogy Jancsi túlbecsülte a hajó mozgási energiáját és nem vette megfelelően figyelembe az érkezés szögét. Sajnos a történet – legalábbis Jancsi számára – kedvezőtlenül alakult. A hajó orra centiméterekkel megközelítette a mólót, majd egy pillanatra megállt és ezután lassan, attól eltávolodva, oldal irányba kezdte elhagyni a kikötőt. Jancsi a víz fölött egyre szélesebb terpeszállásba került. Eddig a hajó tolta őt, most ő kezdte tolni a hajót. Ez egy ördögi kör volt, amiből nem lehetett kiszabadulni.

Azt hiszem, spárgázásnak hívják azt a szétterpesztett lábállást, amibe Jancsi került. A leghajlékonyabb tornászlányok is megirigyelhették volna, ha látják ezt a pazar mutatványt. Ez volt az a pillanat, amikor csodálattal tekintettem az emberi test felépítésére és ellenálló képességére, amely lehetővé teszi, hogy ilyen igénybevétel hatására sem szakad szét a test a két láb találkozási vonalában. Jancsi ekkor már tudta, hogy ezután nem tartózkodhat túl sokat a szárazon. Látva a mólón tolongó tisztelőit, megegyeszer körülnézett, tekintetével szilárd pont után kutatva, és annak hiányában megmerevített lábakkal elnyelte a hínáros vizet.”

A túrákon és táborokban – illetve az ezekről szóló leírásokban – tetten érhető derűs hangulat szintén jellemző vonása a Regnumnak. A kereszténység az öröm vallása, nem a szenvedés – írja egy helyütt Emődi atya, figyelmeztetve, „bár a kereszténység jelképe a kereszt, ez a kereszt nem csupán Krisztus halálára emlékeztet, hanem feltámadására is. És főképpen Isten végtelen szeretetére... Mindenki és minden az öröm elsőbbségét hirdeti. Tudom, ebben is számot tesz a tehetség! Van olyan ember, aki kiemelkedő tehetség-vidámságából még másnak is ad – és van olyan, akinek a szeme minden árnyékot összeszed. Az ilyenek nehezebb teljesítenie a feladatát. Mert: feladat a vidámság. Lelkiségünk jellemző vonása.”

* * *

Egy feljegyzés tanúsítja, hogy a vezetők külön megbeszélést is áldoztak arra – valamikor a nyolcvanas évek közepén –, hogy értelmezzék ezt a „jellemző vonást”. Teljes volt az egyetértés abban, hogy a vidámság általános keresztény vonás. „Más keresztényekhez képest talán egyetlen specialitásunk, hogy van gyakorlati pedagógiánk és tudjuk, a savanyújóska-lelkivezetés nem megy – fejtették ki a résztvevők. – Nálunk van tábor, játék, kirándulás, majális, tánciskola stb. Talán annyiban különbözünk másoktól, hogy ilyesmitől sem sajnáljuk az időt, megpróbáljuk eszközzé tenni Jézushoz vezetésünkben, s ezért tűnik úgy, hogy derűsebben nevelünk.”

Többen arra hívták fel a figyelmet, hogy az „ökörködés” lelki háttér nélkül nem ér semmit. A vidámságot inkább a lelki békével hozták összefüggésbe a beszélgetőpartnerek. Az egyik pap – a rendelkezésre álló jegyzetekből nem derül ki, hogy ki – egy idevágó történetet mesélt. Egy lelkigyakorlat közben megkérdezett valaki:

- Atya, ugye regnumi?
- Miből gondolsz?
- Hát, mert olyan vidám!

A témához többen is hozzászóltak. Bár a gondolatok lejegyzője nem jelezte, melyik mondat kitől származott, érdemes néhány sort idézni az emlékeztetőből:

„A derű az elmélyült istenismeret és a gondviselésbe vetett bizalom édestestvére. Nem egyszerűen tulajdonság, hanem keresztény életünk lényegéhez tartozik. Nem egy szóba foglalható, hanem életünkben folyton felbukkanó valóság. De ha mégis egy szóval mondanánk, akkor: életszerűség.”

„Mivel vidámságunk nem csupán cél vagy követelmény, még csak nem is okosan megválasztott eszköz, hanem gyümölcs, megtalált kincs, mely ösztönösen lett múltunk során az életünk része, kell, hogy miután fölfedeztük, kialakított életformánk legyen... Derűnk szemmel láthatóan túlélte mindent: a legrázósabb időkben is.”

„Meg kell tanítanunk minden gyermeket arra, hogy úgy örüljön kereszténységének, mint egy nyertes lottószelvénynek.”

„A játékos derű a kiegyensúlyozott személy nélkülözhetetlen jegye. A derű a túlpárt fénye – mondta Nyíri Tamás; a vidámság az igazság előíze – írta Rahner. Vidámságunk Krisztus örömének megélése; vidámságunk alapja, hogy az istenszeretőknek minden a javukra válik.”

„A lelkivezetésben tapasztalható szempontunk, hogy az aszkézis és imaélet nehézségei nem tehetik izzadságszagúvá életünket.”

„Jellemzőnek tartom, hogy a személyes kapcsolatok mélysége a heccelődés nagyságával arányos. Csak azok nem cukkolják egymást, akik között baj van, mert nem hisznek egymás derűjében. A mindig jókedvű piszkálódás nem járhat együtt a sértődéssel.”

A vidámság, a mosolygás számos kisebb vallási közösségnek, szektának a sajátossága, mégis, gyakran érezhető úgy, hogy mindez csak felvett póz. Erre is reagált az a felszólaló, aki így foglalta össze a regnumi vidámság lényegét: „Vannak szektások, akik ha találkoznak, szinte csak Istenről, örök életéről, lelki dolgokról tudnak vagy mernek beszélgetni, de valahogy a valóságtól elszakadva. Az »ügy öröme« az illendő lelkesedés árulkodik, hogy itt valami nem valódi. Sokkal megnyugtatóbb, hogy a Regnumban az életöröm az optimizmus természetes alapjaira épül, az örömhírből fakadó keresztény remény, az a fajta biztonságérzet, hogy nagy baj nem érhet, mert Jézus győzött. Ezért érzem a vidámságot arcéleink közül a legkategorikusabb vonások közül valónak.”

Patkoltak és hajszoltak

A Regnumban – mint az már az eddigiekből is látható volt – mindenkor fontos szerep hárult a vezetőkre. Ez komoly, megalapozott előkészítést igényelt és igényel. Nem véletlen, hogy a regnumi vezetőképzés módszereit sok más lelkeségi mozgalom átvette, s hogy amikor a Regnum már nyilvánosan is megjelenhetett a katolikus közéletben, a püspökök részben rájuk bízta az országos kisközösségi vezetőképzés megszervezését.

Bár a Regnum gyermekvilága a hetvenes évek elején a körülményekhez képest igen jól szervezettnek volt mondható – 8-10 gyereknap létezett –, egyre nagyobb gondot jelentett a vezetők felkészítése, utánpótlásuk megszervezése. A népek száma folyamatosan nőtt (több csoportot – így például a Darvas László által vezetett kelenföldi és a Deák István vezette belvárosi gyerekcsoportokat – ketté kellett bontani, mert „túlnőtték” magukat). Az igényekhez képest kevesen vállaltak vezetést, illetve akik vállaltak, azok között nem egy olyan akadt, akinek nem volt meg az ehhez szükséges képzettsége.

A Házban még rendszeres volt a vezetőképzés, ám később – a bebörtönzések és áthelyezések miatt – egyre kevesebb olyan atya akadt, aki segíteni tudott volna a civil vezetők szervezett felkészítésében.

A Belügyminisztérium irattárából nemrégiben előkerült anyagok tanúsága szerint 1969 és 1970 között Katona István atya egy vezetőképző beindításával próbálkozott, de csak néhány alkalmi találkozóra került sor. Somogyi Sándor – mint ifjúsági vezető – szintén összehívta néhányszor a civil vezetőket, de 1970-es letartóztatásával vége szakadt az effajta kísérletezéseknek is. (A találkozók eredményének tekinthető azonban, hogy megszületett egy rövid összeállítás, Nagyfiúk címmel, illetve egy töredékes anyag Kamasz fejléccel. Ezekben a jelzett korosztályokra jellemző nevelési elveket, módszereket foglalták össze. Az évekkel később született réteg-követelményrendszerbe az ekkor megfogalmazottak is beépültek.)

A hetvenes évek elejére azok is parkolópályára kényszerültek, akik alkalmi tanácsaikkal korábban segíteni tudtak a gyakorlatlanabb csoportvezetőknek. Pedagógiai és szervezési útmutatásért a legtöbben Balás Bélához jártak Nagymarosra. Ő – az akkori 10-15 vezetőnek – 1971 nyarán tartott egy „eligazítást” Balatonmáriafürdön, ami újabb lépés volt az egykori vezetőképzők újjászervezése felé. Ekkoriban készült el a vezetők segédkönyve, a korábban már említett, kiadásra váró hittankönyv alapján. Ezt sokszorosítás után minden vezető megkapta és tananyagként használta. Az alkalmi eszmecserék során világossá vált, hogy rendszeres, megtervezett tanfolyamokra lenne szükség, olyanokra, amelyeket komoly előkészületek előznek meg.

Végül is – többek kérésére – a börtönből szabaduló Emödi László atya összeállította a vezetőképző tematikáját, amelynek alapján már el lehetett indítani egy, a Házban megszokotthoz hasonló továbbképző kurzust. Jellemző a külső körülményekre, hogy a

vezetőképző rövidítését – vk – biztonsági okokból megfordították: „Megyek k.v.-zni” – mondták egymásnak a felszavakból is értők.

Az Emődi atya által összeállított tananyag kétharmad részben teológiai – az egyháztörténelem kiemelkedő eseményei, neveléstan, pszichológia –, egyharmad részben gyakorlati ismereteket – táborozás, térképészet, szónoklástan stb. – tartalmazott. Ilyen előkészítés után indult meg – 1971 szeptemberében – a vezetőképző, hetenkénti találkozók, találkozóként három órás időtartamban (a résztvevők száma ekkor még mindössze 5-6 fő volt). A gyakorlati tárgyakat – oktató híján – egymásnak tanították a résztvevők.

* * *

Látványosabb eredményt hozott az 1972-ben indult szabadegyetem. A – konspirációs okokból – továbbképző tanfolyamnak nevezett kurzus voltaképpen a felsőfokú képzéssel volt egyenrangú. Bár van, aki „mezítlásos teológiaként” beszél erről a regnumi teológiai iskoláról, a jelző inkább a működési körülményekre, semmint a színvonalra utal. A hallgatók a szemináriumi jegyzetekből tanultak – ezeket a közösség kispapjai szerezték be a társaságnak –, a vizsgákat pedig addig kellett ismételni, amíg mindenki át nem ment rajta. (Volt olyan, amit háromszor is meg kellett ismételni. Bár Emődi atya utóbb azt mondta, az első alkalommal is megfelelő volt a társaság tudása, de önbecsülésük úgy kívánta, hogy ne adják egy bizonyos szint alá.)

A „földalatti teológia” legtöbbet foglalkoztatott előadói László Gábor és Emődi László atyák voltak. A hallgatók – mintegy tucatnyian – több éven át tanulták a logikát, az ontológiát, a kozmológiát, a kritikát, a filozófia- és az egyháztörténetet. Volt bibliikum is, ezt a Regnumhoz akkor még közel álló Bulányi György kezdte tanítani. 1977-re ennek az iskolának is vége szakadt, amihez vélhetően az is hozzájárult, hogy akkoriban már kezdték szervezni a civil teológiát a Hittudományi Akadémián.

A szabadegyetem megszűnését követő évben újabb – rendszeresnek ígérkező – vezetőképző indult. Kezdeményezője Varga Péter civil vezető, „motorja” Balás Béla volt. Bajóton a régi plébániaépületben került sor az első előadásokra. A nagyszabású vállalkozás azonban csakhamar a semmibe porladt. Vannak, akik szerint a túlságosan nagy létszám miatt, és mert a társaság sem volt kellőképpen összeválogatva. „Nem voltak követelmények, így eredmények sem” – vélekedett az okokról Varga Péter, aki 1981-ben már egy stabil alapokon nyugvó vezetőképzőt „talált ki”.

* * *

A Patkoló néven közismertté váló vezetőképző 1982 januárjában indult be és azóta is – minden második évben – újabb és újabb évfolyamok indultak és indulnak. (A Patkoló bemutatásánál elsősorban Varga Péter, az oktatók és résztvevők elmondásaira, illetve Kamarás Istvánnak a Pedagógiai Szemle 1991. évi 12. számában e témakörben megjelent tanulmányára támaszkodom – D. J.)

A Patkoló tematikáját, szervezetét, a felvételi vizsga módszerét Varga Péter Darvas Lászlóval együtt dolgozta ki. Az első évfolyam elindítása óta – apróbb módosításoktól és kényszerű előadócseréktől eltekintve – minden változatlan formában működik. A Patkoló pozitív tapasztalatai nyomán 1987-ben beindult egy „enyhébb” kurzus is, a regnumi segédvezető szerepre felkészítő Bojtárképző. Szervezője – Elek Károly nőgátásának engedelmességre – Deák István volt. 1988-ban a Bojtárképző vezetését Gedeon Sándor – Gerzson – vette át. Tőle pedig -1992-ben – Brandenburg Sándor.)

A Patkoló nulladik évfolyamának felvételi je még kicsit drasztikusra sikeredett. Az első felvételizők agyagpatkókat kaptak, s akik nem feleltek meg, azok a vizsga végén széttörve kapták vissza patkójukat. A szigorú, sirásokkal tarkított felvételi tapasztalatain okulva később finomodtak a módszerek. (Létszámstop egyébként nincs a Patkolóban, a felvételi voltaképpen csak egy előrostálás, az alkalmasság tesztje.)

A felvételi egésznapos rendezvény, amely fizikai próbával – a vizsga helyszínére vezető túrával – indul. A nap folyamán több szempont szerint is megmérettetik a jelentkező: ismernie kell a közösség fő célkitűzéseit összefoglaló műveket – a „Tételeink”-et és „Törekvéseink”-et – és bizonyítania kell, hogy járatos a katolikus egyház alapvető tanításaiban. Az általános műveltség szondázására – irodalom-, történelem-, zeneismeret – készített tesztfeladatokon kívül játékos képességfelmérő gyakorlatokat is meg kell oldaniuk a jelentkezőknek. De szerepel a felvételi tárgyak között a tánc és az éneklés is. A nap végét szentmise és – a felvettek számára – kisebb ünneplés zárja.

A követelmények menet közben is magasak: egyszer meg lehet bukni, a második kudarc azonban végérvényes. Kizárja magát a Patkolóból, aki a foglalkozásokról akár csak egyszer is alapos indok nélkül hiányzik vagy ugyanabból a tárgykörből 3 alkalommal nyomós ok miatt marad távol és az emiatt tartandó szigorított vizsgán nem tud megfelelni. A szigorú követelmények ellenére az évfolyamoknak általában 60-70 százalékos az eredményességi mutatója.

A Patkoló egyes évfolyamait különféle színek jelzik (1993-ban végzett például a barna, és kezdett a fehér évfolyam). A „műhelymindenes” – aki kezdetek óta Varga Péter – és a „kovácsok” – azaz: oktatók – az évfolyam színének megfelelő dossziékban különítik el az egyes csoportokra vonatkozó dokumentációkat. (A barna évfolyam például barna lapon kapta meg értesítőit, a vizsgán barna ital – kakaó – várta a résztvevőket stb.)

Néhány év óta úgynevezett „színtelen hétvégét” is tartanak. Ezen azok vesznek részt, akik még egyetlen évfolyamhoz – színhez – sem tartoznak, csupán érdeklődnek a Patkoló iránt. A tájékoztató jellegű előadásokkal egybekötött találkozón nemcsak praktikus információk hangzanak el, hanem a képzés értelmét és célját is megvilágosító előadások. Végül egy játékos vetélkedő zárja a színtelen hétvégét, amely közelebb hozza egymáshoz a résztvevőket – akik később nagy valószínűség szerint együtt patkolódnak.

A készségek kialakításában, az egyes témakörök ismertetésében – összefoglalóan: a patkolásban – résztvevő „kovácsokat” a közösség kéri fel. Kovács az lehet, aki erre a felkérésre igent mond. Az „igen” azt jelenti, hogy a kovács vállalja: 1. a foglalkozásokhoz szükséges időre magát szabaddá teszi, 2. igyekszik szemléletes, jól érthető és hasznosítható előadásokat tartani, 3. oktatási anyagot állít össze és azt egy hónappal a tantárgy sorra kerülése előtt vitára bocsátja, s végül 4. lehetőségeinek maximális kihasználásával igyekszik résztvenni a kurzust záró akadályversenyen, a „kifutáson”.

A kovácsok első embere a kovácsmester. Feladata a Patkoló elemeinek közös lelkeségbe és stílusba való összetűzése. Ennek érdekében megszervezi, részben megtartja és jelenlétével minden alkalommal megtiszteli az „elcsendesüléseket” – a szemeszterek kezdő és záró lelkigyakorlatait. A kovácsmester egyénileg is törődik a jelöltekkel, problémáik megbeszélésére rendelkezésre áll.

A másfél évig tartó patkolás egy-egy szemesztere – amelyet „iramodásnak” neveznek – 3 hónapos. (Az iramodások február-április, illetve szeptember-novemberre esnek, az egyetemi

vizsgaidőszakok és a nyár miatt.) Két félév jut a hat elméleti tantárgyra, egy a gyakorlati oktatásra. Minden hónapban újabb tantárgy kerül terítékre. Egy-egy hónapnyi patkolás jelent egy „kalapálást”. (A foglalkozások havonta négy estét és egy hétvégét vesznek igénybe.) Az egyes szemeszterek lelki gyakorlatokkal indulnak és zárulnak, ezeket „elcsöndesülésnek” nevezik.

Az első félévben filozófiát – ezen belül logikát is – és teológiát tanulnak a résztvevők. A második félév a biblikum és az egyháztörténelemé. Ezt követően morális és pszichopedagógia következik, ami voltaképpen a regnumi nevelésemélet összefoglalását jelenti. Az elméleti tárgyak oktatási módszere is sajátosan „regnumi”: sok szituációs játékkal, vidámsággal ötvözve. A kurzus végén a gyakorlati tárgyak jönnek: térképészet, játék és éneklés, kirándulás, beszédtechnika, főzés.

A kurzust ötnapos – táborozással egybekötött – vizsga zárja, amit „kifutásnak” neveznek. Ennek középpontjában egy, a regnumi hagyományoknak megfelelően kerettörténetbe ágyazott – két vagy háromnapos – akadályverseny áll, ahol minden szempontból megméretnek a hallgatók. Az egyes állomásokon újra minden tantárgyból levizsgáznak, de ekkor már inkább az összefüggések ismeretét kell bizonyítaniuk. „Az akadályok rendkívül összetettek, leküzdésük kreativitást és magas fokú humorérzéklet is feltételez” – magyarázzák a szervezők.

A befutókat virágkoszorús „karám” várja. Itt az évfolyam színének megfelelő tarisznyát, és személyre szabott ajándékot kapnak. (Az ajándék megválasztása általában finom kritikát is érzékeltet a megajándékozottal szemben.) Az ezt követő vacsorán mindenki megkapja kedvenc ételét, amit még a felvételin tudakoltak meg az előrelátó oktatók – és egy ötvösművész által készített patkót, az eredménynek megfelelően arany, bronz vagy ezüst színűt.

* * *

„Nem mindenki való csoportvezetőnek, pusztán azért, mert értelmes” – vélekedik Mickey, aki kisebb szociológiai felmérést készített a Patkolót végzettekről. (A válaszadó patkoltak 70 százaléka beszélt valamilyen világnyelvet.) A Patkolót csak az végezheti el, aki vállalja, hogy később az ifjúság nevelésében legalább középtávon hivatásszerűen részt kíván venni. Néma problémát jelent azonban – véli Deák István –, hogy a tipikus vezetői pályafutás igen rövid: „Jár valaki a közösségbe 2-12 évet és valamikor (legkorábban 16 évesen, legkésőbb 21 évesen) beáll segédvezetőnek. Ha beválik – és ideje, szándéka is van –, egy-két év múlva (18-22 éves korában) vezető lesz. Néhány év múlva azonban befejezi – vagy hosszabb időre felfüggeszti – tevékenységét, mert foglalkozása, családalapítása, katonasága, hosszabb külföldi kiküldetése másfelé irányítja energiáit.”

Egy vezető „élettartama” gyakorlatilag minimum 1, maximum 8 év (persze jópáran vannak, akik évtizedeken át vezetnek). A többség e pár év alatt végzi el a Patkolót, s ezalatt hárul rá a legtöbb teher – például kirándulások, lelki gyakorlatok szervezése. Ennek a nem túl rózsás helyzetnek a megoldására különféle javaslatok hangzottak már el, köztük olyanok: a Patkolót elvégzők tegyenek 4 éves vezetői elkötelezettségre szóló fogadalmat. Jelenleg azt szorgalmazza a regnumi vezetés: aki tud, legalább az első gyermeke születéséig még maradjon vezető, illetve a tizedik gyermek felcseperedése után térjen vissza, vállaljon el egy új csoportot.

Az elmúlt évtizedek tapasztalatai alapján kezdődött meg a Vezetői kódex kimunkálása, amely több szempont szerint vizsgálja a kisközösségek vezetőitől elvárható adottságokat, képességeket, ismereteket. Ennek kimunkálását megelőzően is születtek már különféle „jó tanácsok” (például: „Csak akkor tilts meg valamit, ha magad számára is meg tudod

magyarázni a tiltás okát”, „Csak az a gyerek rossz, aki nincs lekötve”, „Ha a gyermek késik, nem tanul, figyelmetlen, önző, lusta, vizsgálj meg lelkiismerettedet, nem rólad veszi-e a példát”, „Sose feledd, hogy a régi hadvezérek nem azt mondták: előre, hanem mindig azt: utánam”, „Ha nem veszel részt a játékban, ne csodálkozz, ha rövidesen összevesznek”), de a vezetési ismereteket, tudnivalókat összefoglaló mű nemigen akadt.

Arra a kérdésre, „Mi kell ahhoz, hogy valaki vezető lehessen?”, a Vezetői kódex két szóval válaszol: „Elkötelezettség – spiritualitás”. A regnumi vezető hűséges tagja a Közösségnek, szereti azt és ismeri minden fontos jellemzőjét: felépítését, fő célkitűzéseit. Aki másokat vezet, rendszeres lelki életet kell hogy éljen, viselkedésének, magánéletének példaként kell állnia a rábízottak előtt („Kerülje a szabados beszédet és viselkedést.”). Különösen fontos az az elhatározás is, hogy a vezető akarjon vezető lenni (azaz ne mások beszéljék rá erre) – szögezi le a kódex.

Az adottságok tekintetében elsősorban életkori szempontokat kell figyelembe venni: A vezető legyen 18 évesnél idősebb, s legalább 5 évvel öregebb a vezetettjeinél. Legyen lelki vezetője, s nem utolsó sorban rendelkezzen a korosztályhoz szükséges fizikai erőnléttel, hogy a kirándulásokban, táborozásokban, játékokban ne kullogjon a többiek mögött. A kíváncsi vezetők között említi a kódex a józan ítélőképességet, a döntési képességet, a kritika elfogadásának és figyelembevételének képességét, a kitartást, a derűs alapállást, a kreativitást, a beszédképességet és az együttműködésre való hajlandóságot (például a felsőbb vezetés elfogadását).

A vezetői munka szükségszerű velejárója, hogy aki ilyet vállal, az felelős a népéért: az ott folyó munkáért, illetve a tagok személyes fejlődéséért. A csoportvezetőnek hetente legalább három alkalmat kell csoportvezetéssel összefüggő teendőkre szánnia: közösségi összejövetel (foglalkozás) szervezése, réteg- és vezetőtalálkozókon való részvétel, szülők látogatása, személyes kapcsolattartás a gyermekekkel, felkészülés, továbbképzés.

A kódex előírásai szerint a vezetőknek folyamatosan tájékozódniuk kell a világ dolgairól. Gyűjteniük kell azokat az anyagokat – mese, játék, módszerek –, amelyekkel élményszerűbbé, vonzóbbá tehetik az összejöveteleket és a különféle programokat.

Az irányadó szabályzat a belső hozzáállásra vonatkozóan is megfogalmaz néhány, amolyan jó tanácsnak is beillő szabályt. Eszerint: a vezető „saját hibáival türelmesen, de elszántan küzdjön”, „erején felül ne vállaljon semmiféle munkát” (akció-rádiusz), „hatékonyan ossza be idejét”, „fejlessze magában az igazságtevés és a békítés képességét”. A vezető számára „legyen nagyon fontos a regnumi nevelői munka” – szól a konklúzió (ugyanakkor az is szabály, regnumi munka címen ne hanyagolja el állapotbeli kötelességeit, családját és a pihenést”).

A kódexben ilyen intelmek is megfogalmazódnak: a vezető még véletlenül se indítson útjára pletykákat, szóbeszédet. „A vezető akarva-akaratlanul sok, más vezetőt elmarasztaló dolgot hall vagy tapasztal. Ne közölje ezeket senkivel, hanem – ha az a Közösséget érinti – beszélje meg a közösség vezetőivel, az Ötökkel (hogy kik ők, arról a következő fejezetben bőven lesz szó – D. J.), illetve a rétegvezetőkkel. Amennyiben szükségesnek látja, barátilag figyelmeztesse elmarasztalt társát.”

* * *

Fontos irányelv: a vezetőknek nem annyira visszakérdezhető tudásra, inkább az üdvösség titkainak, eseményeinek átélésére kell nevelniük. Példaként álljon itt egy csoportösszejövetelen „ellessett” párbeszéd:

A regnumi atya megkérdezi a gyereket:

– Milyen volt Jézus, amikor ekkora volt, mint most te?

– Nagyon jó – feleli áhítattal.
– Mit gondolsz, játszott?
– Neeem! – válaszolja a kérdezett, mintha valami teljesen magától értetődő dologról lenne szó (hiszen hogyan is ereszkedett volna le Jézus odáig).

– Hát igazi gyerek volt Jézus? – kérdez vissza az atya.

– Igen.

– És láttál már olyan gyereket, aki nem játszik?

– Nem.

Végül megegyeznek abban, hogy Jézus is játszott. Bizonyára ügyes volt, nem veszekedett, nem volt önző a játékban.

– Mit gondolsz, milyen lett volna ott Názáretben együtt játszani, futkározni Jézussal?

– De jó lett volna...

– Gondoltál már arra játék közben: Uram, Jézus, rúgjuk együtt a labdát? Hiszen Jézus a keresztség óta mindig benned él, mindent veled együtt csinál, kivéve a bűnt... Láthattad a tv-ben, hogy a versenyzők is néha keresztet vetnek a nekifutás előtt. Bizonyára ők is ilyesmire gondolnak.”

A vezető igyekszik elkapni a gyermekekben mozgolódó kérdéseket. Inkább félreteresi tervezetét, mert „az a legjobb, ha a gyerek, a fiatal a benne élő kérdésekre, gondolatokra kap választ. Különben könnyen elúszik a téma a feje fölött. Személyre, testre szabottak a feladatok is. Nem leckeízü, inkább verseny-szerű, játékos annak lemérése, mit fogtak fel a gyerekek a témából. Például: „Ki mit tud – játék és imádság 10 percben.”

A regnumi pedagógia egyik sarkalatos megállapítása: nem az nevel elsősorban, amit mondunk, előadunk, sokkal inkább az, ami árad belőlünk. Ez észrevétlenül történik, a metakommunikációs csatornákon. A mondottakat is az egyén viselkedése teszi hitelessé. Éppen ezért, amennyire csak lehet, a vezetőnek együtt kell élnie a gyerekekkel: játszani, nevetni, beszélgetni komoly és bolondos dolgokról, kirándulni, színházba menni. Találomra minden gyermeket sokféle hatás ér. A vezető viszont szinte észrevétlenül irányítja a reábizottat, amikor úgy szelektál, hogy a lelki épülést szolgáló élmények legyenek túlsúlyban a gyermek életében: „Nevelési rendszerünk számol a gyermek szabadságával. Legfőbb nevelési tudnivaló a választás és a döntés művészete legyen! Ne legyenek népeink komolykodó »kisöreg«-ek. Legyenek inkább vidámak, talpraesettek.”

Sokaknak visszatetszik az a tény, hogy őket „nevelik”, ők „nevelődnek” – medítált egy ízben Emődi atya. – Fel is háborodunk, ha bárkiben minket nevelő szándékot fedezünk fel. Ha mód van rá, kerülni kell ezt a szót. Jézus sem „nevelte” tanítványait. Felszabadultan élt, megmondta, amit mondania kellett, de nem volt benne a másik fölé ágaskodás halvány szándéka sem. Inkább lehajolt valamelyik gyermekhez, de nem kívánta, hogy „fölnézzen rá”.

A kisközösség nem „tanárosan neveli” tagjait. Az együtt töltött idő olyan bizalmas lelki kapcsolat kialakulásához járulhat hozzá, amelyben a gyermek számára természetessé válik, hogy minden lelki problémájával felkeresheti vezetőjét. Alapvető törekvés, hogy mindenkinek legyen lelki vezetője. A civil csoportvezetőknek is törekedniük kell arra, hogy lelkiezetők lehessenek. Nemcsak a paphiány miatt, hanem azért is, mert a civil vezetők egészítik ki a pap munkáját. Ismerik a gyermekek életét, olykor könnyebben hozzáférhetnek bensőjükhöz.

„A vezetőknek iratlan kötelességük, hogy a csoportjukba tartozó gyermekeket otthonukban is felkeressék – mondja egy rétegvezető –. Ez nem afféle megszokott családlátogatás, hanem a regnumi pedagógia szerves része. A gyermek megmutatja könyveit, játékait, környezetét. Mivel fontos, hogy a szülők is az ügy mellett álljanak, hasznosak ezek a

látogatások, mert megtudható belőlük, milyen a viszony a gyermek és szülei között. A szülők többsége szintén örömmel veszi a visszajelzést, tudván, hogy a vezető több gyermeket ismer, van összehasonlítási alapja...

A leendő vezetők személyének kiválasztására nem volt külön módszertanom. Rendszerint kinéztem egy fiatalot, s először csak azt mondtam neki: »Gyere, nézd meg, hogyan csinálom, és segíts!« Aztán idővel maga is belejött, én pedig fokozatosan egyre több dolgot hagytam rá. Először a játékot, majd azt, amihez láttam, hogy van adottsága.

Célszerű eleinte alkalmi segítséget kérni. Egy kiránduláson, 4-5 gyerekből álló csoportot vezetve már megmutatkozik, milyen fogása van a gyerekekhez a kiszemelt vezetőjelöltnek. A 14-15 évesek körében már tudatosan is figyelni kell arra, ki rendelkezik olyan tulajdonságokkal, amelyek alapján vezetővé képezhető. 16 éves kor körül már az is kiderülhet valakiről, lehet-e rá mint állandó segítőre számítani. A következő néhány év pedig azt mutatja meg, van-e benne elég alkalmasság és elkötelezettség.”

Az eddigiekben felsorolt „vezetői erényekből” persze nem következik, hogy a regnumi vezetők tökéletesek lennének. Mondják is: „el kell ismerni hibáinkat, a gyermek ügyis észreveszi és éles szemével, szókimondásával szembesít velük. Így a vezetőn is sokat nevelnek a rájuk bízottak”. Marczell atya tanította a Hittudományi Akadémián tartott pedagógia óráján: „Mit kell tenni, hogy tekintélyünk legyen a gyerekek előtt? Ne legyünk hülyék!” Ha az ember hitelesen él, szereti a gyermekeket és van valami kommunikációs készsége, akkor a gyermekek megszeretik – vélik a regnumiak. „Aki félti a tekintélyét, elveszíti azt, aki nem félti, megtalálja.” A gyermek – különösen a kamasz – ügyis csak a kivívott tekintélyt tiszteli.

„Kamaszokról szokták mondani, hogy szemtelenek. Én nem tudom, de nem emlékszem, hogy velem igazán szemtelen lett volna valamelyikük – mondja Somogyi atya, aki 3 évig a Regnum ifjúsági vezető tisztét is betöltötte –. Az megtörtént, hogy valamelyik elvétette a mértéket – mint amikor játék közben olyat ütnek, ami már fáj –, de az a jó, ha a fiatalnak van bizalma. Szembe meri mondani a kritikáját. Így visszajelzést kapok magamról és alakíthatok viselkedésemen, másrészt reagálhatok, és ha kell, korrigálhatom az ő meglátását is.”

A vezetésre való jogosultságot nemcsak megszerezni lehet, de el is lehet veszíteni. Alkalmatlanná válik feladata ellátására a vezető, ha nem tesz eleget kötelezettségeinek, sorozatosan rosszul használja a pedagógiai eszközöket, visszaél tekintélyével, elhanyagolja állapotbeli kötelességeit, vagy állapota úgy változik meg, hogy nem várható el tőle vezetői szolgálat.

* * *

A Regnumban kezdetek óta általánosan elfogadott alapelv: „Közösségünk vezetett együttes”. Amikor a kisgyermeket szülei rábízák a Regnumra, azzal a tudattal teszik, hogy a közösség jó módszerrel kiképezi és meggondoltan kijelöli a gyermek vezetőit. Egy-egy vezető megválasztásába tehát a szülőknek és a kicsiknek nincs beleszólásuk. Ha valaki az egyszer választott csoportot mégis másikkal szeretné fölcserélni, lehetőség van rá. Idősebb korúak esetében az is előfordulhat, hogy ha egy nép szívesen látna más vezetőt, mód van a cserére. Az egyes korosztályokat átfogó rétegek vezetőinek képesnek kell lenniük arra, hogy észrevegyék az ilyen csere szükségességét.

A vezetőképzés szervezetté válása nyomán már a kezdet kezdetén kérdésként vetődött fel: kerülhet-e regnumi körökön kívülre a Patkoló tananyaga vagy sem. Végül az a döntés született, hogy a vezetőképző anyaga nem titkos, de a kurzusok zártak: csak regnumiak vehetnek részt rajta. (A felvétel minimális előfeltétele, hogy a jelentkező legalább egyéves

regnumi múlttal rendelkezzen.) Később azonban lehetőség nyílt arra, hogy más közösségbe tartozó, vezetésre alkalmas fiatalok is benevezzenek, feltéve, hogy rendelkeznek a házigyűlés valamely tagjának ajánlásával.

A Patkoló híre időközben több püspökhöz is eljutott, (Gyulay Endre, aki a Magyar Katolikus Püspöki Kartól megbízást kapott az ifjúsági pasztoráció koordinálására, megismerve a vezetőképző anyagát, Balás Bélát kérte fel egy kisközösség-vezető tanfolyam szervezésére. A cél az volt, hogy olyan országos képzés induljon, amelyen keresztül a fiatalok lendületet és tudást szereznek ahhoz, hogy környezetükben ifjúsági közösségeket teremtsenek és vezessenek.

Az Országos Katolikus Ifjúsági Vezetőképző – becenevén a Hajszoló – első évfolyama 1988-ban indult mintegy 200 résztvevővel, 1990-ben kilencvenen kaptak oklevelet. A képzés – öt vidéki helyszínen – azóta is tart, a munka sikerét jelzi, hogy számos új közösség született a hajszolósok munkája nyomán.

A tanmenetet, a tantárgyak tematikáit egy főleg regnumiakból álló csoport állította össze, a Hajszoló azonban nem a Regnumé, nem érte van. (A teológiai előadók biztosítása például mindenkor az egyházmegyei ifjúsági referensek feladata.) „Ezzel szolgálunk; szeretnénk vezetői tapasztalatunkat átadni, a különféle keresztény közösségek életét, módszereit bemutatni minden elkötelezett fiatalnak” – mondja Darvas László, aki Betontól és Deák Andrástól vette át a Hajszoló irányítását. Két együtt töltött év alatt – a hétvégeken tanulva – a hajszoltak megtapasztalják a közösséget, és ezt a mintát később használni tudják, függetlenül attól, hogy cserkészcsapatot, templomi énekkart, vagy valamely lelkeséghez tartozó kisközösséget vezetnek.

A Hajszolók szerves részét képezik a nyári egyhetes táborozások. Az első évfolyam a búbánatvölgyi volt KISZ-tábor területén tartotta nyitótáborát. Ekkor volt a „keresztelő” is, itt született meg a Hajszoló becenev.

Gödörből Börzsönybe

A civil vezetők szerepe fokozatosan nőtt a Regnumban. (Ma már többen vannak jelen a felső vezetésben, mint a papok.) A fordulópontot a hetvenes évek jelentették: a szabadlábbon lévő papok kis száma miatt a civilek egyre nagyobb számban kerültek a felső vezetésbe. Többen egyenesen úgy fogalmazzák: a hetvenes évek óta már nem lehet a Regnumról mint papok által vezetett mozgalomról beszélni. Ezzel szemben Emődi atya – elismerve a civil jelleg folyamatos erősödését – árnyaltabban közelítette meg a kérdést. Egy helyütt például ezt írja: „Az is az idő tényei közé tartozik, hogy papok mentették át Mozgalmunkat. Az idők változásai közé sorolnám, hogy az első perben két olyan vezető is szerepelt, aki nem volt pap. Éppen ebben a perben derült ki, hogy nem minden házas ember vállalhatja a létezésünk fenntartásával járó kockázatokat. Válsághelyzetben az ilyen vezetőnek ki kell kérnie házastársa véleményét. És úgy tűnik, válsághelyzetünk állandósult... A három per nyomán meg kell állapítanunk, hogy munkánk büntetőjogi felelősségét papok viselték. Nem állítom, hogy jobban tudnak vezetni, mint azok, akik nem papok. De azt igen, hogy alkalmasabbak a börtönre. Úgy is tűnik, mintha csendes megállapodásunk lenne: helyesebb az, ha pap kerül a börtönbe. Mi is belenyugodhatunk ebbe, a hatóság is. Kár lenne ezt a csendesen kialakult jó viszonyt megbontanunk...

Újra leszögezem: nem védem a papi vezetés szükségességét, helyességét, jó voltát sem védem. Csak tényeket állítok, minden minősítés nélkül... Leírtam, ami volt: papi vezetés volt. Az nem kérdés, jó volt-e? Egyszerűen el sem tudtuk képzelni másként! Változnak az idők. Sok minden változott! Azt kell elérnünk, hogy vezetőségünk mindig alkalmas legyen.

Csak azután nézzük meg, papi vezetés van-e vagy sem. Végül is, csak kétféle vezetés van: jó és nem jó. Itt nem is készítenék szabályt. Fogadjuk el, hogy minden jó vezetés megfelel.”

A feszültségek elkerülése végett a Vonásainkban a közösség irányítói leszögezik: „A Vezetőség minden tagja munkatársának és barátjának tekinti a másikat. Hajlandó mindennemű együttműködésre. Tanul, hogy taníthasson. Fegyelmezett, hogy fegyelmezhessen. Erkölcsi színvonalon van, hogy keresztény erkölcsre nevelhessen. Ha házasságban él, tisztességes módon él, katolikus házasságban. Ha még nem házasodott meg, a katolikus erkölcsnek erre vonatkozó szabályait kötelezőnek tekinti és megtartja.”

* * *

A pap nélküli, világiak által vezetett közösségek elfogadását – mint oly sok más esetben – szintén a körülmények kényszerítették ki. A bebörtönzött papok népeit civilek vették kézbe (Somogyi Sándorét például Varga Péter). Igaz, korábban is voltak már civilek vezette népek, de a pap nélküli élet mindig átmeneti időszaknak számított a közösség életében.

A civil vezetésnek – mint arról a bevezető fejezetben már volt szó – történelmi gyökerei is voltak. Konkrét példák egész sora mutatta, hogy a civilek és papok együttműködése nem áll távol a Regnum alapítóinak szellemétől. Már a Házból kiharcolt közösséggel együtt jöttek olyan vezetők, akik nem voltak ugyan papok, de megszerzett tekintélyük okán minden dologról meg kellett kérdezni őket. Az ötvenes-hatvanas években az akkori huszonévesek mindent megtettek annak érdekében, hogy a közösség fennmaradjon. Korábban a papok voltak az élet továbbvivői – hiszen a civilek között mindig nagyobb volt a „jövés-menés” –, a harmadik börtön idejére azonban a fiatalok és a felnőttek életbentartó szerepe is döntő tényezővé vált. Papokat kerestek, akik vállalták, hogy ellátják a szükséges lelkipásztori teendőket a közösségben. (Sokan emlegetik Hagemann Frigyes atya esetét, akit sikerült rávenni, hogy tartson egy karácsonyi misét, de utána fél évig nyomta az ágyat, úgy megfázott a hideg budai barlangban.)

A civilek vezetésbeli „túlsúlyos megjelenése” kétségkívül a harmadik begyűjtéshez, illetve az azzal párhuzamosan zajló „megtorlásokhoz” kapcsolódik. „A Bakáts téri plébánián 4-5 csoportunk volt 72 táján – emlékszik vissza Lele. – Este még megbeszéltünk néhány dolgot Marci bácsival (Györgydeák Márton atyáról van szó – D. J.) – a reggeli misén már nem találtuk, mert Nógrádon kezdett. Már azon a héten sem maradt el egyetlen foglalkozás sem. Senki sem gondolkozott azon, hogy ha nincs itt a pap, mit csináljunk. Magától értetődő volt, hogy csináljuk. A közösség kint maradt vezetői elfogadtak teljes értékű partnernek és hamarosan úgy kezeltek minket, mint a Bakáts tér felelőseit. Pedig csak 21-22 éves voltam akkor.”

A papság bebörtönzése, vidékre szorítása miatt egyfajta vezetési vákuum alakult ki. Ez szívta be Darvas László, Deák István, Varga Péter és – kicsit később – Deák András, Hajba Jutka, Egri Anikó civil csoportvezetőket a regnumi felső vezetésbe, amit még a „nagy öregek” is pozitívan értékelték. Szerintük a régi vezetésnél akcióképesebb csapat jött létre.

„A vezetés mai összetétele igen kedvező – írta Emödi László néhány évvel szabadulása után. A régi vezetés papjai – minden személyes kiválóságuk ellenére – a maguk papi műveltségével inkább egyszínűek voltak, mint a mai vezetés. Ma a képzettség szélesebb skálája tömörödött össze. A papok mellett a műszakiak vannak legtöbben.”

A civil jelleg további erősödését a legújabb időkben más is befolyásolta: a keretbe fokozatosan visszakerülő regnumi papok plébániai munkával való túlterheltsége, a tagság

számának gyarapodása együttesen járultak hozzá, hogy megnőtt az egy atyára jutó „pasztorálandók” száma. A hetvenes évek elején a Regnumban még csak mintegy 100 felnőtt és ugyanennyi gyermek volt. Ehhez volt nyolc pap, akik közül minden második kereten kívüli volt – vagyis nagy mozgástérrel rendelkezett. Ily módon egy papra 25 pasztorálandó jutott. Az 1970-es begyűjtés után négy pap maradt szabadlábbon. Az évtized második felére mindegyikük visszakерült a plébániákra, azaz energiájukat szükségszerűen meg kellett osztaniuk az egyházközségi és a regnumi közösségek között.²

Ha mindezekhez hozzátesszük, hogy 1970 és 1990 között az egyházmegyei papok száma mintegy megfeleződött, érthető, hogy a Regnum papjai sokszor nem tudtak és nem tudnak jelen lenni minden közösségi megmozduláson. Ráadásul a külső feltételek javulásával igen sokan egyéb, speciális feladat ellátására kaptak megbízatást. Csak néhány példát említve: Blanckenstein Miklós és Györgydeák Márton az Országos Lelkipásztori Intézet ügyeit viszik, Blanckenstein György a Házas Hétvége mozgalom fő szervezője lett, Molnár Alajos a ministráns-képzést, Bajzáth Ferenc az alkoholisták gondozását és az egyházmegyei karitásmunka irányítását vállalta el. Hajnal György a Zoborhegy téri új Regnum-templom építkezését koordinálja, Kemenes Gábor továbbra is egyik fő szervezője a nagymarosi ifjúsági találkozóknak, illetve a hazai börtönpasztorációnak – és a sort még hosszan lehetne folytatni.

Deák István statisztikái szerint 1994-ben 1300 regnumi tagra 26 pap jutott, vagyis egy atyára 50 regnumi tag. A tényleges helyzet azonban ennél rosszabb – véli Deka. A vidéki papok évente egy-két előadás megtartására kérhetők fel, akad, akit idős kora korlátoz. Ma csak mintegy fél tucat olyan regnumi pap van, aki havonta legalább egyszer el tud menni egy néphez. A csoportok 80-90 százaléka viszont úgy működik, hogy összejöveteleit csak civil vezető irányítja.

* * *

A „civilisedéssel” párhuzamosan jelentős változások zajlottak le a Regnum irányításában. Az operatív teendők koordinálása a „második szerdák” feladata lett. (A minden hónap második szerdáján megtartott összejövetelekre egy idő után a civil vezetők is hivatalosak lettek. A BM információi szerint az 1968 májusa és az 1970-es letartóztatások közötti időben általában Hagemann Frigyes lakásán voltak a találkozók – lásd az Így – vagy sehogy!-ban az 1971-es regnumi per dokumentumait.)

A házigyűlés – mint hajdan a Házban – a legfontosabb vezetői fórum maradt a fizikailag háztalan Regnumban is, de maga a házfőnöki intézmény a harmadik per idejére már-már elsorvadni látszott: a hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején még a vezetők sem tudták

² László Gábor atya például a nagybörzsönyi plébániára került. A primástól 1975-ben csak egy „beugrásra” szóló dispoziációt kapott, de az ottani plébános halála után automatikusan otthagyták. Somogyi Sándort, aki 1974 januári szabadulása után kántori állást vállalt Budakalászon, 1970-ben Kisberk püspök a megbetegedett plébános – egyházz jogilag teljes jogú – kisértőjének és helyettesének nevezte ki. (Az állam felé azonban továbbra is csak civil alkalmazott maradt.) Bajcsy Lajos, aki a hetvenes évek elején szülei lakásáról bejárva szolgált a Vörösmarty utcai Oltáriszentség kápolnában – s így módon nagy fokú szabadságot élvezve 5-6 csoportban is meg tudott jelenni hetente – 8 év eltelté után szolgálati lakást kapott a kápolna közvetlen közelében. Ez szintén azzal járt, hogy a plébániai ügyek többször vonták el a regnumi ügyektől, mint azt megelőzően. Hajnal Róbert atya is visszakерült a keretbe a pár éves „parkoló pályára állítás” után. Ő a perek idején Dorogon volt káplán. A sorozatos kihallgatások után nem tartóztatták le, „csak” felfüggesztették. Plébánosa viszont felvette kertésznek a szőlőjébe. „Egy kicsit az Úr szőlőjében is kapálgattam, felkészültem a teológiai doktorátusra, amelyet 1969-ben el is nyertem” – mesélte később életének erről az időszakáról Hajnal atya.

van-e, s ha van, ki a házfőnök. „Ilyen kérdést, hogy ki a házfőnök, még én sem mertem feltenni az atyáknak az akkori légkörben” – jellemzi a helyzetet az egyik legaktívabb akkori vezető.

A zavaros helyzet tisztázására a börtönből szabadult Emődi László tett kísérletet. A visszaemlékezek a dátumokat illetően nem egységesek, de tény: valamikor 1972-1973 fordulóján Emődi atya összehívott egy kibővített házigyűlést, amelyre az atyákon kívül egy tucat civil vezető is meghívást kapott. (A házban az atyák összejövetelét nevezték házigyűlésnek, az újabb időkben a kizárólag papok részvételével zajló találkozókat – a megkülönböztetés kedvéért – atyagyűlésnek nevezték el. A házigyűlés tehát ma olyan összejövetelt jelez, amelyen civilek is ott vannak.)

Az első „újkori” házigyűlésekre, vezetői találkozókra a Hárshegy egyik bemélyedésében, „gödörben” került sor. Emiatt lett az utóbbi találkozók neve: Gödör. A helyszínt egyébként Balás Béla választotta ki, szem előtt tartva, hogy a társaságban számos olyan, frissen szabadult pap van, aki rendőri felügyelet alatt áll, s így nem hagyhatja el Budapest területét. Szempont volt az is, hogy a gyűlésen résztvevőket minél nehezebben lehessen megfigyelni.

A Gödör az Úttörővasút Ságvári megállójától mintegy 15 percnyi járásra volt, de még Budapest határán belül. A két-három méter mélységű üregben összegyűlteket csak az vehette észre, aki egészen közel ment a gödör széléhez. „Elég furcsa látványt nyújthattunk: 20-30 felnőtt, fagyponthoz közeli hőmérsékletben, néhány kitett szendvicset és almát áll körül” – emlékszik az egyik résztvevő.

A Gödörben éveken át – tavasztól késő őszig – havonta jöttek össze a felső vezetés tagjai, hogy az aktuális problémákat megbeszéljék. Az egyik alkalommal a résztvevők közül valaki észrevette, hogy egy zöld furgon követi a helyszínre érkezőket. A bokrok mögül azt is megfigyelte, hogyan irányítják a civil ruhás rendőröket. A következő hónapban az addig néptelen erdő már tele volt éppen arra sétáló és fényképezkedő szerelmespárokkal... Mit volt mit tenni: a házigyűlést tovább kellett költöztetni. A következő helyszín néhány alkalommal a Hármashatár-hegy oldalában egy bozótos által takart tisztáson volt.

A Regnum Marianum struktúrájának rendezése során új házfőnököt kellett választani. Hagyó József atya ugyanis szabadulása után (1968) nem vette vissza ezt a tiszteletet.

„Második szabadulásom után Foucauld atya kistestvéreinek közössége felé történt tájékozódásom miatt alapvetően megváltozott a helyzetem a Regnumban – idézi föl a történeteket Hagyó József atya. A két közösségnek kevés a közös törekvése, lelkiisége sem azonos forrásokból táplálkozik. Az egyik kontemplatív életet él a szegények között, míg a másik nagyon is tevékeny pasztorális igényekre próbál választ adni az ifjúság, a családok életében. Egy közös találkozási pontot mégis elég hamar felismertem: a közösségi élet fontosságát kistestvér oldalon, és ennek szükségességét a Regnumban.”

Az átmeneti időben, amikor Hagyó atya még nem volt kistestvér, de már úgy érezte, nem is igazán tartozik a Regnumhoz, kísérletet tett arra, hogy az atyákat valamiféle, a Házban tapasztalt közös életforma választására serkentse. „Néhány atyával – Nagy Zoltánnal, Diószegi Lászlóval (Dió), Blanckenstein Györggyel és másokkal – hetenként egy délelőtti összejöttünk. A találkozónak nem volt más célja, mint osztozni a napi gondokban, örömeinkben, közösen imádkozni. Különösebb programja, témája sem volt ezeknek az együttléteknek. Egyszerűen csak együtt voltunk egy igaz, baráti légkörben.” Ebből a kezdeményezésből fakadt az ötlet, hogy legyen atyatábor. Próbáljanak meg a regnumi papok néhány napon át egy (sátor)tető alatt élni.

„Péliföldszentkereszten voltunk. Jobb lett volna egy kicsit távolabbra menni, mert sok volt a bejáró” – emlékszik vissza Hagyó atya, aki szerette volna az együttlakás ideájára felhívni az atyák figyelmét. Azt javasolta: legalább három-négy egymás közelében lakó

töltsön együtt több időt. Ezen a ponton azonban megakadt a tervezés. Nemcsak gyakorlati, hanem elvi nehézségek is jelentkeztek. Nem volt ugyanis valódi igény erre – értékeli akkori tapasztalatait a Regnum egykori házfőnöke, aki a kezdeményezés kézzelfogható eredményének tekinti azonban, hogy megindult a már említett második szerdai találkozók sora.

* * *

A Gödörben összejevőket – a résztvevői létszám növekedése, a munka hatékonyságának növelése miatt – 1973-ban háromfelé osztották. A szétválasztott csoportok továbbra is havi rendszerességgel tartották vezetőségi találkozóikat, de már nem a hatóságok által „bemért” Gödörben, hanem lakásokon: Csillaghegyen Emödi atyánál, Blanckenstein Miklósnál előbb a Hentes utcában, később a Krisztinavárosban, illetve Máriaremetén Werner Alajos atyánál. Az utóbbi helyszínen történt:

Beton egy cikk-kivágást hozott, amelyikben a Magyar Nemzet újságírója arról tudósított: Bimbó István a Fővárosi Bíróság tanácsvezető bírója 58 éves korában váratlanul elhunyt. (Ez a bíró volt, aki egymaga több mint 200 év igazságtalan börtönt szabott ki különböző lelkeségi mozgalmak vezetőire – köztük regnumiakra –, papokra és apácákra.) A hír Werner atyát lepte meg a leginkább. Kiderült, nem sokkal korábban eszmélt rá, hogy imádkoznia kellene a bíróért. Ezért Bimbó István nevét minden nap bevette a szentmise megemlékező részébe. Negyven napig folyamatosan imádkozott érte: a 40. nap halt meg a bíró. Mikor mindezt Werner atya elmondta, Emödi atya közbeszólt: „Te Lojzi, légy szíves a többiekért is imádkozni”. Erre ő: „No, nem azért imádkoztam, hogy haljon meg.” Alig győzött mentegetőzni.

Egy másik összejevetelre Emödi atya ütött-kopott sakk-készlettel érkezett. Valamelyik nagymester partiját játszotta le, meg-megállva minden lépésnél. A szereplőket szimbolizálta. Bemutatta, milyen vezéráldozatokkal lehet megnyerni a végjátékban egy vesztesre álló partit. Ezen a sakkpartin modellálta az újkori egyháztörténetet.

* * *

A különböző helyeken összegyűlő vezetők között Nagy Zoltán volt az összekötő: mindhárom csoport találkozásánál részt vett, jegyzetelt és közvetített. 1976-ban a közösség öt választotta meg házfőnökül. (Őt megelőzően rövid ideig Balás Béla töltötte be ezt a tiszteletet, de annyira titkosan kezelték az ügyet, hogy ezt a tényt a legtöbben nem is tudták.)

„Igen meglepődtem, hogy engem választottak, mert nem vagyok vezetőtípus – mondja az 1976-ban történeteket felidéző Nagy Zoltán. – Később megértettem, hogy ez ellentmondásos helyzet tükröződése lehetett: a Regnum elszánt nevelői egyéniségek köré csoportosult kisközösségekből áll, de nehéz egyedül az árral szembe úszni. Ezért jelentkezett a nagyobb összefogás igénye, úgy, hogy az ne sértse a nagy egyéniségeket.”

Az új házfőnök, aki voltaképpen új tagnak is számított, hiszen nem gyermekkorában, hanem csak szemináriumi évei alatt került a közösségbe – a remetei, csillaghegyi és a Mentés utcai fórumok közötti közvetítésen kívül – azt látta legfontosabb feladatának, hogy sorra látogassa a vidékre kényszerített regnumi papokat, végső soron pedig szolgálatkészen, csendben intézze a közösség ügyeit. Ilyen volt a rendszeres találkozók megszervezése, ami nem volt egyszerű feladat ebben az időben. „Az atyák feszültségben éltek: példamutatóan helyt kellett állniuk a plébániai munkában, eközben csoportokat kellett fenntartaniuk, a közösségi megmozdulásokon való részvétel kötelmével együtt. A civilek ereje és ideje megoszlott saját családjuk illetve a közösség között” – mondja Nagy Zoltán.

A második szerdák éjszakába nyúló találkozóinak programja nagyjából egyforma volt: először egy felkért előadó tartott elmélkedést. Olykor „megbízható” vendégeket is hívtak. Az előadásokat általában élénk hozzászólások követték, majd közérdekű hirdetések hangzottak el. Szinte minden találkozón rengeteg gépelmény – „egyházi szamizdat” – került szétosztásra. Ezek egy része a közösség kollektív munkája volt, vagy egy-egy tag által megírt anyag, más részük fordítás. (A legfontosabb írások közül ki kell emelni Emődi László atya műveit – Vonásaink, Százéves terv, a Regnum története –; Varga Péter–Darvas László Játékos füzetét; a közösen írt Táborozok könyvét; Blanckenstein Miklós írását Az egyházzól-t; Hagemann Frigyes, Hagyó József és Somogyi Sándor atyák fordításait – cikkek az Orientierungból, Andreas Stöckl: A cölibátus elkötelezettsége, Ignác Lepp: A szeretet pszichoanalízise, Hans Küng: 20 tétel a Christ Sein-hoz –; Nagy Zoltán irodalmi szemelvényét a „Gyermekekből felnőtt”-et; a Karácsonyi játékok és a Keresztutak gyűjteményét.) Ezeket a könyveket a tagok maguk gépelték vagy álnéven kiadták gépeltetni, köttetni.

Időnként egész napos találkozók is voltak a vezetők részére. Ilyen volt például 1973 januárjában Bulányi György előadása Keglevich István érdi házában. Az előadást követően heves vita bontakozott ki a püspökökkel szemben tanúsítandó viselkedésről. Bulányi atya még egyszer tartott lelkigyakorlatos beszédet, valamikor a hetvenes évek végén Nagybörzsönyben, amelyből többek visszaemlékezése szerint nagy „balhé” lett, mert alighogy elvonult a társaság, megjelent az egyházmegye egyik vezetője – vélhetően a BM-től kaptak jelzést a találkozóról, illetve az előadó személyéről – és leteremtette a házigazda László Gábor atyát. (A Regnum és a bulányista mozgalom viszonyával később bővebben is foglalkozom – D. J.)

Emlékezetesek maradtak azok az összejövetelek is, amelyeken vendégek – köztük például Jelenits István, Kerekes Károly, Lénárd Ödön, Nyíri Tamás, Aszalós János, Endreffy Zoltán, Halász Piusz, Mócsy Imre, Waigand József, Weibl Lipót, Mészáros István – tartottak előadást.

Az „évi rendes” házigyűlések egy idő után megtelepedtek a nagybörzsönyi plébánián, ahol László Gábor látta vendégül a vezetőket. Az évközi összejövetelek a lakásokról átkerültek a Kövi Szűz Mária templom plébániájára, ahová Vigassy Mihály fogadta be a regnumi vezetők tanácskozását. A havi rendszeres találkozókat a nyolcvanas évek elejétől a Józsefvárosban – Bajzáth Ferenc házigazdasága alatt –, az augusztusi házigyűléseket pedig Bajóton tartották.

Tartalom és forma

Az újkori Regnum vezetői struktúrájának kialakulása nem kis részben Hagyó József atya működéséhez köthető. Ő volt, aki a kistestvérek közösségében szerzett tapasztalatai alapján javasolta, hogy a házfőnök egyszemélyi irányítását – a házfőnök intézményének megtartása mellett – váltsa fel a vezetői team-irányítás. A javaslat elfogadtatásának előzményeiről Hagyó atya a következőket mondja:

„Nálunk egy központi fraternitás áll a közösség élén, amelynek egyszemélyi felelőse a prior, de vele együtt él és működik még három testvér, akik munkájukban, döntéseikben, útjaikon teljes jogkörrel képviselik a központi fraternitást. Ennek a struktúrájának az elfogadtatására Nagybörzsönyben került sor. Bevallom, volt benne egy kis csalafintaság, mert azokat kértem fel az elmélkedések előkészítésére, akik megválasztását helyesnek tartottam volna, és ez be is jött. Három napon át őket látták, hallották a részt vevő pártatlan választók, és az ő nevük jelent meg a szavazócédulákon...”

Első lépésben – 1979 augusztusában – három tanácsadót választottak Nagy Zoltán mellé. A házfőnökkel együtt négy tagot számláló Intézőbizottság beceneve „négyek”, illetve „négyek bandája” lett. Az 1980-as választás után – amikor is Emődi László lett a házfőnök – a testület öt főre bővült, neve pedig „Ötök” lett. E név azóta állandósult.

Az Intézőbizottság hatásköre és irányító szerepe az évek folyamán jelentősen kibővült és megszilárdult. Ez a szűk vezetői grémium – szükség szerinti gyakorisággal összejövő – alakítja a rétegek és a vezetők közösségének életét.

* * *

A Regnum túlélésének egyik záloga az volt, hogy megvolt benne a „konceptió–szervezet–együttműködés” hármasa. Volt egy elképzelés (a gyermekek és fiatalok nevelése), ennek megvalósításához egy szervezet – amelyben formálisan is meghatározták a tagok szerepét, egymás fölé- és alárendeltségét –, s végül, hogy a résztvevők együttműködtek a végrehajtásban.

A Regnum felépítése és működése a demokratikus, a hierarchikus és az úgymond „szeretetteli” (patriarchális, informális) elvek és gyakorlatok furcsa szövedékét mutatja – vélekednek többen is. Hierarchikus annyiban, hogy a házfőnöknek, az Ötöknek, a réteg- és csoportvezetőknek joguk van utasítani az alájuk rendelteket, és ők kötelesek az utasításokat végrehajtani. „Szeretetteli” annyiban, hogy a szabályokat mégsem alkalmazzák mereven, hanem a körülményekhez alkalmazkodóan hajlítják. (Olykor, az epikeia néven ismert általános erkölcsi elv alkalmazásával – „a törvény betűjének meg nem tartása a törvényhozó szándékának szellemében” –, fel is rúgják.) A döntések előtt a problémás pontokat megpróbálják tisztázni az érdekeltekkel, érvelésüket igyekeznek elfogadni minden olyan ponton, ahol lehet. Az eredmény olykor némileg patriarchális formában jelenik meg: az alávetett gyermeki beletörődéssel fogadja, hogy a felsőbbség milyen sorsot szán neki. (Idevágó történet: amikor Emődi atyának már annyira megromlott az egészsége, hogy egyensúlyi zavarokkal küszködött, az Ötök határozatban tiltották meg neki, hogy kismotorjával közlekedjék.)

Informális is a gyakorlat, mert egyes személyek illetve csoportok a gyakorlatban olykor megfellebbezik a döntést – vagy a várható döntést –, de ezt a fellebbezést a legritkább esetben végzik el formálisan. (A vitás kérdés eldöntése érdekében nem fordulnak például a házfőnökhöz vagy a legfelsőbb fórumhoz, a házigyűléshez.) A fellebbezés formája lehet az is, hogy megkeresnek egy tekintélyes embert a közösségből és a várható döntéssel ellentétes nyilatkozatot próbálnak tőle szerezni. Ezt a nyilatkozatot – bár formálisan nem kötelez –, a nyilatkozó erkölcsi súlyának megfelelően figyelembe kell venni.

A regnumi demokrácia nemcsak a pap-pap, illetve a civil-civil viszonylatban értelmezhető, hanem papok és civilek kapcsolatában is érvényesül. Ez például abban nyilvánul meg, hogy az idősebb pap a korát nem arra használja, hogy érv helyett ezzel a „biológiai előnyével” szorítsa háttérbe a fiatalabb papot (vagy a plébános a káplánt). Hasonlóképpen nem érezhető – mondják a tagok –, hogy a civil vezetőt vagy a vezetettét a hierarchikus felépítésből eredő jogok kihasználásával igyekeznének meggyőzni. Már a Házban is az volt a szokás, hogy az igazán fontos témák esetén a „körbebeszélés” mindig a legfiatalabbtól indul, nehogy az idősebbek akaratlanul is elnyomják a tapasztalatlanabbakat. A visszaemlékezők megítélése szerint később – például a viharos hatvanas és hetvenes években – jó néhány felnőtt érezte úgy, hogy a Regnum az egyetlen hely az országban, ahol véleményét elmondhatja, befolyása lehet dolgokra, ahol nem manipulálják, hanem lehetőséget adnak a kiteljesedéséhez.

A közösségi struktúra hierarchikus vonásai ellenére demokratikus a „szervezet” működése annyiban is, hogy a vezetőket – mindenekelőtt a házfőnököt, az Ötöket – választják.

A házigyűlések tagjainak megválasztása a legutóbbi idők fejleménye. Korábban – a nyolcvanas évekig – tulajdonképpen minden vezető részt vehetett a házigyűléseken. Ehhez elegendőnek bizonyult, ha akadt egy-két ember, aki kezességet vállalt a jelöltért, és az illető valóban aktívan dolgozott a közösségben. (A házigyűlési tagságot szavazással adta meg a közösség, de a visszaemlékezők csupán egyetlen olyan esetre emlékeznek, amikor nem fogadott be valakit a vezetői fórum.)

A házigyűlés megreformálásának gondolatát főleg az inspirálta, hogy túlságosan megnőtt a résztvevői létszám. 1973-ban még csak alig két tucatnyian vettek részt a megbeszéléseken, a nyolcvanas évekre azonban – a Regnum létszámának növekedése miatt – már megháromszorozódott, megnégyszereződött a házigyűlésen részt vevők száma. Ez egy idő után túl soknak tűnt ahhoz, hogy produktív munkát lehessen végezni. Visszaemlékezők szerint sokáig gondot jelentett, hogy az eszmecserének nem alakult ki egységes rendje. Az összejöveleteket a „viharos” jelző jellemezte: nemritkán ketten-hárman egyszerre akarták meggyőzni az egybegyűlteket saját álláspontjuk helyességéről. Két-három év is eltelt, mire kialakult a levezető elnök intézménye.

Varga Péter civil vezető volt a kezdeményezője a házigyűlés reformjának. Felkereste az atyák második szerdai összejövetelét, s azt kérte, dolgozzanak ki olyan szabályokat, amelyekkel limitálható a résztvevői létszám. (Olyan javaslat is elhangzott, a papok ne legyenek alanyi jogon tagjai a házigyűlésnek, ezt azonban a közösség végül leszavazta.) A házigyűlésre vonatkozó szabályok megalkotása hosszú időt vett igénybe, végleges elfogadásukra csak 1991-ben került sor. Eszerint a házigyűlés tagsága négy kategóriából tevődik össze:

Vannak, akik saját jogon kötelezően tagjai a házigyűlésnek (ilyenek a papok és a tisztségviselők – például az Ötök, a rétegvezetők, a regnumi újságok szerkesztői és a vezetőképzők irányítói). A testület egyharmadát választott tagok alkotják (az egyes korosztályokat összefogó rétegek a teljes létszámuk 2, illetve 3 százalékának megfelelő számú tagot delegálhatnak). Néhány helyet fenntartanak a házigyűlésben a „Vének Tanácsa” tagjai számára. Ebbe a keretbe olyan, sokat próbált regnumiak kerülhetnek be, akik más úton nem jutottak be a házigyűlésbe, de mindenképpen helyük van a legfelsőbb fórumban, mert „személyük a Regnummal összeforrt”. (E könyv írása idején 24 pap és 39 civil tagja van a házigyűlésnek.)

* * *

Az Ötök tagjainak választási szabályzata megalkotásakor a Regnum sokat átvett a Hit és Fény lelkeségi mozgalomban érvényes szabályokból. A választást külső megfigyelő készíti elő. Ő felel a szavazás zavartalanságáért, de maga nem szavazhat. A külső megfigyelőnek különleges érzékenységgel kell rendelkeznie, hiszen függetlenként kell viselkednie akkor is, ha valamely jelölt szimpatikus a számára. Feladatai közé tartozik, hogy a választásokat megelőzően konzultáljon a vezetőkkel, illetve begyűjtse a választásra jogosult személyektől a személyi javaslatokat. (Saját magát nem jelölheti senki.) A beérkezett ajánlatok kezelése bizalmas: az előzetes nevezések és a választás közötti időszakban a megfigyelő felkeresi azokat, akiknek a neve leggyakrabban szerepelt a listákon, és megbeszéli velük, hogy adott esetben vállalnák-e a felkérést.

A választási procedura első lépéseként a külső megfigyelő felsorolja azoknak a neveit, akiket vezetőnek jelöltek. (Helyben újabb nevek is megadhatók, de csak akkor, ha nyilvánvaló, hogy azok vállalják a jelölést.) Minden személy, akinek a neve felkerült a

jelölőlistára, sorban elhagyja a termet. Távollétükben a többiek elmondják, miért tartják az illetőt alkalmasnak a vezetésre, és megjelölik azt a területet, amelyen úgy érzik, fejlődnie kell, és amiben segítségre szorul. Ezt követően visszahívják a jelölteket és a külső megfigyelő szembesíti őket az addig elhangzottakkal. Természetesen erre az érintettek reagálhatnak.

Egy vezető megválasztásához 75 százalékos többség szükséges. Ha ez nincs meg az első fordulóban, újabb szavazási forduló következik. Azok, akik nem érik el a 10 százalékos szavazási eredményt, nem jelölhetők újra. Ha már csak két jelölt marad, és egyik sem éri el a 75 százalékos többséget, egyszerű többség is dönthet. Ha teljesen egyforma a két jelölt eredménye a második forduló végén, kalapból kell kihúzni egyikük nevét. A választást ima és hálaadás követi, majd mindenki szól az új (újraavasztott) illetőleg a távozó vezetőkhöz.

A házigyűlésbe való bekerülés előfeltétele a betöltött 19. év (ez alól felmentés adható) és az, hogy az illető legalább többéves regnumi tagsággal rendelkezzen. (Nem választható tagnak „neofita” – vagyis „frissen” keresztkelölt személy –, abból a megfontolásból, hogy a közösség nem teheti ki magát annak a veszélynek, hogy esetleg csak egy pillanatnyi lelkesedés vezette ember határozzon a sorsáról.) A házigyűlési ciklusok 3 évesek. Ez alatt az idő alatt a testület dönt a fontosabb kérdésekben. A házigyűlés elé bárki vihet problémákat, függetlenül attól, hogy az a közösség egészét vagy csak egy részét érinti.

A házigyűlésnek nem célja írásos anyagok – például pedagógiai útmutatások – elkészítése, szerepe viszont, hogy döntéseivel irányt mutasson, s végső soron „hosszú távon építse a Regnum Marianumot”. Ezért az egész közösség életére kiható döntéseket hoz: útbaigazítást, állásfoglalást ad. A testület legfontosabb feladatai közé tartozik, hogy megválassza a házfőnököt (4 évre) és az Ötöket (3 évre).

Rétegelet

Az intézményesülés másik jelentős lépése volt a rétegek kialakítása. Bár a népek korosztályok szerinti tagozódása nem volt újkeletű, maga a rétegrendszer mint struktúra csak a hetvenes évek végén alakult ki (kikristályosodása pedig a nyolcvanas évek közepére tehető).

Az azonos korosztályú népek vezetői már a hetvenes évek elején gyakran találkoztak, hogy tapasztalataikat megosszák egymással, s a munkájuk során felmerülő problémákra közösen keressenek megoldást. (A korábban említett Nagyfiúk és Kamaszok című anyagok kidolgozásakor – 1969-70-ben – már külön üléseztek az általános iskolás korú népek vezetői és külön az idősebbeké.) A vezetők törekedtek a különféle programok – kirándulások, rendezvények –, s nem utolsósorban a tananyag összehangolására. Nemcsak azért, hogy az egy korosztályba tartozók – járjanak bármely regnumi csoportba – mindenütt közel azonos elvárásokkal találkozzanak, hanem azért is, hogy a máskülönben nem, vagy csak ritkán találkozó népek tagjai is egymásra találjanak, legyen lehetőségük a barátkozásra.

A rétegrendszer kialakítása hasznosnak mutatkozott azért is, mert a titoktartás miatt sok népről egyszerűen nem lehetett tudni, milyen minőségű munkát végez. A vezetők találkozóján mindenki megismerhette, mi történik a „szomszédságában”, a közös rendezvények pedig – például az akadályversenyek – alkalmat adtak arra, hogy az azonos korú, de más-más népekbe járók összemérjék felkészültségüket, tudásukat, erejüket.

A hetvenes évek második felében megegyezés született arról, hogy minden vezetőtársulásnak lesz egy összefogója, szervezője. A rétegek megszületése, az első rétegvezetők kiválasztása nehezen köthető konkrét évszámhoz. Legtöbbször 1978-ra emlékeznek, ugyanakkor viszont az augusztusi házigyűlésekre Emődi László atya által írt

éves beszámolókból – az úgynevezett „Augusztusi szó”-kból – az derül ki, hogy a rétegek 1981-ben öltöttek végleges formát.

„Lehet, hogy az Augusztusi Szóban csak a nyolcvanas évek elején jelent meg a »réteg« kifejezés, de ez nem mérvadó” – szól néhány vezető ellenvetése. Darvas László például azzal érvel, hogy „a Regnum mindig ösztöne, szimata, jobbat akarása alapján újíította meg életét. Ennek formalizálása, kézzel fogható jele írott szövegben, szerkezetben való rögzülése csak követte ezt.”

* * *

Kezdetben öt réteg alakult. Három gyermekréteg – alsós, felsős, kamasz (középiskolás) –, egy ifjúsági és egy házaspár réteg. Vagyis ebben az időben egy kisközösség-vezető hetente eljárt az általa vezetett néphez, törekedett hasonló gyakorisággal eljutni abba a saját korosztályú népébe, ahova tartozott, ezen kívül havonta egy estét áldozott a rétegyűlésre, és egy másikat a házgyűlésre. Azoknak tehát, akik több népet vezettek – számosan voltak ilyenek –, alig-alig maradt szabad estéjük.

Néhány év eltelté után a papok csoportját – az atyakört – már külön réteggé, „papi réteggé” emlegették. Ehhez jött 1986-ban a legkisebbeket összefogó „nulladik réteg” (felállítását az augusztusi házgyűlésen Tompa Nándor előadása inspirálta) és 1993-ban a gyermekes házaspár rétege. 1994-ben tovább gyarapodott a rétegek száma. Három új réteg alakult, kettő a legkisebb gyerekek, és egy a fiatalok korosztályában. 1991-ben – a jobb áttekinthetőség kedvéért – a korban és jellegben egymáshoz közel álló rétegeket „emeletekbe” sorolták. Egy évvel később minden réteg betűjelet kapott.

Mint az eddigiekből látható, a rétegrenszer szüntelen változik, alakul. A kilencvenes évekre kialakult struktúra áttekintéséhez azonban minden bizonnyal hozzásegíti az olvasót, ha vázlatosan bemutatom, e könyv megírása idején hogyan is rétegződik a regnumi közösség:

Az I. emelethez hat réteg tartozik: a
K réteg (7 éves korosztály);
N vagy más néven Bocskoros réteg (9 évesek);
A réteg (11 évesek);
B réteg (13 évesek);
C vagy más néven Kolompos réteg (15 évesek) és
D réteg (17 évesek).

A II. emeleten az
E réteg (18-20 évesek) és az
F réteg (20-28 évesek) található.

A III. emelet a
G (ifjú házaspár) és a
H (gyermekes házaspár) rétegeké.

A papi réteg –
P – nem tartozik emelethez.

Elvben ugyan nem lehetnének, mégis vannak néhányan, akik rétegen és csoporton kívüliek (számuk 20-40 fő közé tehető). Mindig akad ugyanis egy kis létszámú „lebegő” tagság – esetleg csoport –, amely noviciátusban van, és fél vagy egy év alatt dől el, hogy

bekerülnek-e a Regnumba, s ha igen, hová sorolódnak. Nem sorolható egyik rétegbe se az Ősök csoportja sem, amely – mint arról szó esik még – a legidősebb regnumiaknak nyújt rendszeres találkozási lehetőséget.

A rétegrendszer beváltotta a kialakításához fűzött reményeket. „A közös programokból adódó ismeretség tágabb látókörbe kapcsolta a tagokat, sok személyes barátság fűzte szorosabbá az egy közösséghez tartozást” – mondják a visszaemlékezők, emlékeztetve például a különösen jól sikerült rétegtáborokra. Az első ilyenre – az Ötök javaslata alapján – 1987-ben a Pilisben került sor. A Regnum felnőtt ifjúsága számára szervezett táborozás – annak ellenére, hogy szinte szakadatlanul esett az eső –, olyan kedvező tapasztalatokkal zárult, hogy az Ötök tagjai a folytatás mellett döntöttek. (A rákövetkező években hasonló rétegtábora volt például a kamaszoknak, majd Monostorapátiban a felsősöknek.)

A réteg-struktúra megszilárdulásához a rétegvezetőkkel szembeni elvárások megfogalmazása is hozzájárult. A közös megbeszélések alapján – a nyolcvanas évek közepére – elkészült ugyan a legfontosabb kritériumokat tartalmazó néhány oldalas összefoglalás, ez azonban inkább javaslat volt, semmint kötelező érvényű előírás. Egyesek ebből, mások az ennek alapján saját maguk által kidolgozott szempontrendszer szerint irányították a rájuk bízottak életét.

„A rétegek akkor töltik be hivatásukat, ha a csoportok életére gyakorolt hatásukon keresztül segítik az egyének hivatásának megélését... A rétegélet segítse a csoportok jó tulajdonságainak, szokásainak megerősödését, ugyanakkor csökkentse az egyes csoportok közfelfogásában, tevékenységében, szokásaiban mutatkozó torzulásokat” – olvasható a dokumentumban. A szerzők szerint a rétegvezetők elsőrendű feladata: „közösséggé alakítani a réteget”. Ezen kívül lefelé és felfelé is közvetítenek: a közös döntések és irányelvek megfogalmazásánál saját rétegeik szempontjait érvényesítik a felső vezetésben, ugyanakkor tájékoztatják a hozzájuk tartozó népeket a házfőnök, a házigyűlés, az Ötök határozatairól. Közös rétegprogramokat szerveznek, látogatják a rájuk bízott népeket (évente legalább egyszer mindegyiket).

„A rétegvezető szívében viseli a csoportokban folyó élet tartalmasságát, mélységét, színvonalát és a csoportok közötti kapcsolatok alakulását” – foglalja össze az írás, amely arra is figyelmeztet: a rétegvezetésben résztvevő papoknak a felszentelt mivoltukból adódó feladatokra nagyobb súlyt kell fektetniük. Céljuk az adott réteg liturgikus életének előmozdítása: például időről-időre „rétegmiséket” mondanak.

A rétegvezetők dolga, hogy a problémákkal – így például a vezetőhiánnyal – küszködő népeknek segítsenek. A vezetéssel összefüggő gondok megoldásában könnyebbséget jelent, hogy a regnumi vezetők „csereszabatosak”, – ami egyébként szintén hozzájárult ahhoz, hogy a közösség a megpróbáltatások idején is életben tudott maradni. Csereszabatoságon azt kell érteni, hogy a csoportok vezetése és egyéb munkák a Regnumban mindig átadhatóak voltak. Mindenki felkészült arra, hogy ha a helyzet – betegség, áthelyezés stb. – úgy kívánja, beugorjon egy másik csoportba vezetőnek. Azaz egymást elég jól helyettesítő építőkövekből állt és áll a közösség.

A rétegvezetőket az Ötök nevezik ki, és ők is számoltatják el a végzett munkáról. A kiválasztás szempontja, hogy a leendő rétegvezető ne egyszerűen csak ismerje az adott korosztály problémáit, hanem lehetőleg maga is vezessen hasonló életkori összetételű csoportot. Már a kezdet kezdetén elfogadott elv lett az is, hogy a vezető „ne öregedjen együtt” a rétegével, azaz minden életkornak legyenek specialistái, szakértői.

Az Ötök rétegvezetőkre vonatkozó döntése az I. emeletiek esetében előzetes egyeztetések nélkül történik, a II. és a III. emeleten javasolhatnak személyeket. A csoportvezetőket a rétegvezetők nevezik ki, illetőleg fogadják be a rétegekbe.

* * *

A regnumi dokumentációban tucatnyi olyan lelkigyakorlatos és táborozási terv megtalálható, amely mutatja: az atyák mindig igyekeztek figyelembe venni az egyes korosztályok sajátosságait, amikor a lelki, szellemi programokat összeállították. Emődi atya már jóval a rétegek kialakulását megelőzően rögzítette – a már idézett „Százéves terv”-ben – melyik életkorban milyen táplálékot kell nyújtania a Regnumnak ahhoz, hogy tagjai az Egyház erős építőkövei legyenek. A közelmúltban elhunyt Tompa Nándor atya is könyvnyi kéziratot hagyott maga után, amelyben a fejlődés korszakait tárgyalja. Ugyancsak megannyi hosszabb-rövidebb írás őrzi az egyes rétegek számára összefoglalt követelményrendszereket.

A Vonásainkban erről a következő álláspontot fogalmazta meg és fogadta el a közösség: „Amikor azon munkálkodunk, hogy a rétegek tudásszintjét rögzítsük, figyelniük kell a felelősségszintekre. Kicsiny kortól kezdve ne csak tanításunk, játékunk, életünk legyen, hanem felelős feladatunk is. Nem jó az a vezetés, amelyik mindent megcsinál azért, hogy jó legyen a munka. Persze az sem lenne jó, ha olyan feladatokat szabnánk valakire, amivel az illető nem tud megbirkózni. Az a vezetés jó, amelyik tudást nyújt, és az érintettek korának megfelelő felelősségtudatot.”

Alkotmányozás

A Regnum új szervezeti struktúrájának kialakítása hosszú folyamat volt, amelyben a spontaneitás és a tudatosság egyaránt szerepet játszott. A közösség vezetői utólag így értékelik a történeteket: „Az elszigeteltségben, viszonyítási alapok nélkül, sok mindent ösztönösen csináltunk. Ami lett, az a Szentlélek műve; nem valaki vagy valakik koncepciója alapján kialakult élet.” Emődi László atya egyértelműen állította, hogy sose látta senki „a nagy jövőt”, a közösség mindig csak a következő lépést tette meg. „Az élet sodrásában nem volt időnk az eszmélésre, arra, hogy felfogjuk, mi is történt velünk” – fogalmaz Lele.

Az olyan jogi kifejezések, mint például: Intézőbizottság, Vezetői Tanács, Operatív testület, többek szerint kissé abszurdnak hatottak, hiszen abban a közegben születtek meg, amikor még az életben maradásért kellett küzdeni. Ma azonban már az egykori kételkedők is úgy vélik, nem ártott meg a belső intézmények létrehozása. Hozzáteszik azonban: „mindig érdemi szervezésre törekedtünk, nem szervezet létrehozására.”³

A nyolcvanas évek elején öltött végleges formát a Regnum voltaképpeni alkotmánya, a „Tételeink”. Ez nemcsak a közösség struktúráját írja le, hanem – a vele szerves egységet képező „Jellemző Törekvéseink” című írással együtt – bemutatja a Regnum Marianum helyét az Egyházban, összefoglalja a lelkiségi mozgalom fő célkitűzéseit.

³ A közösségi struktúra – az igényeknek megfelelően – folyamatosan alakul. A kilencvenes évek elején jött létre például a házigyűlés bizottsági rendszere. Ezek a testületek javaslatok kidolgozásával és részfeladatok elvégzésével segítik, támogatják az Ötök, illetve a házigyűlés munkáját. A házbizottságot – amely a házigyűlés megszervezésével, döntéseinek előkészítésével foglalkozik – 1992 óta a házfőnök vezeti. Van még oktatási-nevelési, lelkiségi-liturgikus, morális-etikai bizottság. Az „intézmények, közügyek, külügyek bizottsága” a Regnum Marianum belső szerkezetével kapcsolatos kérdéseket vizsgálja, külső kapcsolatait koordinálja. Az új idők új kihívásaira adott válasz volt két bizottság életre hívása: az egyik a Regnum pénzügyeit intézi, a másik pedig médiakapcsolatait ápolja, illetve lapjainak kiadását segíti.

A közösséghez tartozás szabályai fokozatosan alakultak ki. Az atyák már az ötvenes években Constitutiót készítettek. Szükségesnek tartották ugyanis, hogy megrajzolják a közösség jellemző vonásait. A hosszú időn át elkallódottnak hitt írás csak néhány éve került elő a BM archívumból. (A Constitutio egy fejezetét az Így – vagy sehogy! „Stílus és lélek” című fejezetében korábban már bemutattam – D. J.)

A „regnumi tudat” a nyolcvanas évek közepéig szinte kizárólag csak rövid mondásokon, történeteken, tanmeséken keresztül hagyományozódott át. Ilyeneken például: „Csak azt érdemes csinálni, ami nehéz. Nem ismerünk lehetetlent.” Vagy: „Jobb a buta valami, mint az okos semmi.” „Dolgozz úgy, mintha minden a munkádon múlna, s imádkozz úgy, mintha minden a kegyelmen múlna.” A közösséghez tartozás arany szabályait Emődi László atya kezdte összegyűjteni, a már többször idézett Százéves terv és a Vonásaink című munkák megírásakor.

A Tétéleink kidolgozása több szempontból is indokoltnak látszott. A regnumiság „elkendőzése” – amelyről a „Disciplina arcani” fejezetben már bőven volt szó – oda vezetett, hogy egy idő után már nem lehetett pontosan tudni, mely kisközösségek tartoznak a Regnumhoz, s melyek nem. A hetvenes évek elején már nyilvánvalóan megmutatkozott, hogy a csoportok – és a tagok – eltérő módon értelmezik a közösséghez tartozást. Megtörtént, hogy valaki szervezett egy kisközösséget, annak a vezetője lett, ám az általa regnuminak tekintett népet nem, vagy csak részlegesen kapcsolta be a közös programokba. A felső szintű döntéseknek bizonyos esetekben érvényt szerzett a csoportjában, más esetekben viszont nem vette figyelembe őket. Az is előfordult, hogy egyes vezetők – egyéb elfoglaltságaik miatt – egyszerűen eltűntek a felső vezetés látóköréből. Ilyenkor néhány csoporttag átszivárgott más népekbe, akadtak viszont olyanok, akik teljesen kikoptak.

A kötődés különbségeinek érzékeltetésére a „lebegő” csoportokat – például azokat, amelyeket regnumi papok vezettek ugyan, de csak egy-egy nagyobb rendezvényen jelentek meg – egy idő után csoportoidoknak nevezték el. Világos választóvonalat azonban csak a Tétéleink kidolgozása után lehetett meghúzni. Ettől kezdve ugyanis már azt lehetett mondani: aki elfogadja a dokumentumban foglaltakat, a Regnumhoz tartozik, aki nem, az legföljebb szimpatizánsnak tekinthető.

Bár a Tétéleinket és a hozzá kapcsolódó Törekvéseinket nem a külvilágnak való bemutatkozás szándékával, hanem a belső tisztázás érdekében alkotta meg a közösség, bemutatásuk elengedhetetlen. Befelé azt mondják el, mit vállal az, aki a közösséghez tartozik, külső olvasatuk pedig azt, mi is a Regnum Marianum.

* * *

A közösség „alkotmányának” kidolgozása 1983 nyarán kezdődött meg, mégpedig úgy, hogy Varga Péter kiollózott a Vonásaink egyes fejezeteiből néhány jellemző mondatot. Ezeket a házigyűlés tagjai megvitatták, olykor némileg módosították vagy egyéb, a Vonásainkban nem szereplő pontokkal toldották meg. Az így kialakult szövegváltozat minden egyes részletéről külön-külön szavaztak. A végső megfogalmazás néhány hónapot vett igénybe.

Jellemző a Tétéleink keletkezési körülményeire, hogy – bár a nyolcvanas évek közepén vagyunk (!) – számos óvintézkedést kellett tenni annak érdekében, nehogy illetéktelenek kezébe jusson az anyag. Az eredetit és a másolatokat igen titkosan kezelték: számozott példányok készültek, s azok névre szólóan kerültek egy-egy személyhez. Később kiderült, a BM mégis szerzett belőle egyet – azt viszont nem lehetett megtudni, hogy kinek a példányát, mert letakarták a számot azok előtt a regnumiak előtt, akiknek később megmutatták.

A „Tételeink” 18 pontból áll és két fejezetre tagolódik, ehhez kapcsolódik a már említett 26 „jellemző törekvés”. Minthogy a közösség legfontosabb dokumentumairól van szó, a részletes magyarázatok előtt álljon itt a két szöveg teljes terjedelmében:

Tételeink

I. fejezet

1. A Regnum Marianum az Egyház része, elkötelezett közösség, de nem szerzetesrend.
2. A Regnum Marianum hite a Római Katolikus Anyaszentegyház hitével azonos, szentségeiből él, a hierarchiával egységben. Nem készít külön dogmatikát, morálist, liturgiát vagy jogot.
3. A Regnum Marianum hűségesen őrzi az alapítók Mária-tiszteletét, amely a Szentírásra épül.
4. A Regnum Marianum az ifjúság nevelését hagyományai és adottságai alapján elsődleges munkájának tekinti; de nem az ifjúsági munka, hanem az ezzel együttjáró lelkiesség tartja össze.
5. A Regnum Marianum katekézisre hivatott közösség: a magyar ifjúság katolikus nevelését vállalja akkor is, ha az áldozatokkal jár. Ennek jelentőségét és súlyát tagjaiban tudatosítja.
6. A Regnum Marianum tagjai vállalják, elfogadják, esetenként meg is védik egymást.
7. A tagok kölcsönösen felelősek egymásért, ezért cselekedeteik értékelésénél az egész közösséget érintő hatásokat is mérlegelniük kell. A Közösséghez való tartozás a magánéletben is kötelez.
8. Nevelői munkájában, amely az egész emberre irányul, vezérlő elve, hogy „a kegyelem a természetre épül”.
9. A nevelés és a közös élet kiscsoportos formában valósul meg.

II. fejezet

10. A Regnum Marianumban mindenki tagja egy kiscsoportnak, annak életében korának, adottságainak, élethelyzetének megfelelő aktivitással részt vesz.
11. A kiscsoportok rétegekben tömörülnek koruknak, illetve életállapotuknak megfelelően. A kiscsoportok vezetői, illetve képviselői elfogadják a rétegvezető irányítását.
12. A Regnum Marianum vezetésének alapja és irányító szerve a házigyűlés. A közösség minden tagja legfelsőbb fórumnak fogadja el a házigyűlést. Regnumi munkáját mindenki ennek irányításával végzi.
13. A házigyűlés döntéseit szavazással hozza meg. Ezek a Regnumban mindenki számára kötelezőek.
14. A házigyűlés házfőnököt és 4 tanácsadót választ: ők együtt az „Ötök”. Az Ötök irányítását, mint választott vezetést, a Regnumban mindenki elfogadja. Az Ötök a házigyűlésnek felel. Összejöveteleiken előzetes bejelentés alapján regnumi ügyben a közösségből bárki részt vehet.
15. A házigyűlés további feladatait és tagságát külön rendelkezés szabályozza.
16. A közösség nevében csak az nyilatkozhat, aki erre megbízást kapott.
17. A közösségi élet eseményeit, híreit csak azoknak adjuk tovább, akik erre illetékesek.
18. A Regnum Marianum minden önálló keresettel rendelkező tagja lehetőségeihez mértén anyagilag is támogatja a közösség életét és munkáját.

Jellemző törekvéseink

I. Spiritualitas

1. Állhatatosan törekszünk Istennel való kapcsolatunk mélyítésére.
2. Gyakoroljuk és tanítjuk is vezetőinknek az imádság és elmélkedés művészetét.
3. Törekszünk arra, hogy mindenkinek legyen lelkipásztorja.
4. Minden kiscsoport legalább évenként vegyen részt lelkipásztori találón.
5. Mindennapi életünk jellemző vonása a jókedv, az öröm és a természet szeretete.
6. Józan tiszteletet tanúsítunk az egyházi elöljárók iránt.
7. Más keresztény közösségekkel átgondoltan szolidárisak vagyunk.

II. Fraternitas

8. Szeretettel vállaljuk egymást: nem vetélkedünk egymás rovására, a kritikát elfogadjuk, az Ötöktől el is várjuk, szükség esetén gyakoroljuk is.
9. Bízunk egymásban hit, erkölcs és szakmai munka dolgában.
10. Legalább az egy régióhoz tartozó vezetők, illetve képviselők személyesen is megismerik egymást.

III. Disciplina

11. Mindenki belső fegyelmezettsége, és a Közösség külső fegyelme jellemezzen minket.
12. Mindenki mindig igyekszik jelen lenni azon az összejövetelen, amelynek munkájába, életébe a bekapcsolódást vállalta.
13. Minden pap, vezető és képviselő szenteljen elegendő időt és energiát a Regnumnak. Ezt beszélje meg régióvezetőjével.
14. A házgyűlés minden tagja egy év alatt találjon időt arra, hogy a házfőnökkel beszéljen munkájáról, kiscsoportjáról és a közösséget érintő időszerű kérdésekről.

IV. Methodica

15. Féltő gondnal keressük azt a legjobb módszert, amellyel értékeinket átadhatjuk, mert minden vezető felelős a Regnumban folyó munkáért és annak színvonaláért.
16. Minden gyermek- és ifjúsági nép vezetője készítsen éves tervet és készüljön az összejövetelekre.
17. Nevelésünk ne nélkülözze a személyes kapcsolatot.
18. Neveljük önállóságra a gyerekeket.
19. Kiscsoportjainkat úgy vezessük, hogy szükség esetén átadhatók legyenek.

V. Thematica

20. Gondoskodunk arról, hogy közülünk mindenki megfelelő hittani ismeretekhez jusson.
21. Törekszünk a nemzeti kultúra értékeinek ápolására és átadására.
22. A kulturált viselkedés szabályaira is nevelünk.
23. A fiatalokat a helyes értékrendre való neveléssel hozzásegítjük hivatásuk megtalálásához.

VI. Studium

24. Igyekszünk szakértői lenni szakmánknak.
25. Vezetőinktől rendszeres önképzést kívánunk meg.
26. A házigyűlés minden tagja rendszeresen foglalkozzék a teológiával.

A Tétéleink és a Törekvéseink kidolgozása a közösségnek is alkalmat adott arra, hogy végiggondolja, melyek azok a lényegi elemek, amelyek a Regnumot jellemzik, s egyszersmind el is különítik más egyházi szerveződésektől.

„Néha még mostanában is előfordul, hogy Tétéleink azon pontját, amely szerint közösségünkben mindenki kisközösséghez tartozik, értetlenség övezi” – ismeri el Lele. – A kisközösségi lét a papokra is érvényes, havonta legalább egyszer nekik is össze kell jönniük egy kisebb csoportban. „Ha azt kérdezném, ki az a Deka, azt a választ kapnám: a G-ékkal van. Tehát az embert a közösség felől is meg lehet határozni, hiszen a közösség az, amelyik felelősséget vállal érte, alakítja, vigyáz arra, hogy a helyes úton maradjon. Az a kritérium, hogy a Regnum minden tagja közösséghez tartozzon, azért szükséges, hogy senki se vesszen el a nagy tömegben.” – magyarázza a civil vezető.

A Regnum nemcsak hogy nem viseli el a magánzókat, az is nyilvánvalóan következik célkitűzéseiből, hogy magát a csoporthoz tartozást sem tekinti valamifajta passzív létformának. A Törekvések több pontja is arra sarkallja a tagokat, hogy tegyenek is valamit a közösség szolgálatára.

„Mi pluszt tud a Regnum adni? – kérdezték meg tőlem egy társaságban, ahova meghívtak ismertetést tartani a Közösségről. De megkérdezik ugyanezt a periférián lévők, a belépni szándékozó vacillálók is. Erre a kérdésre csak egy John Fitzgerald Kennedy-parafrazissal tudok válaszolni: Ne azt kérdezd, hogy mit tud a Regnum neked adni, hanem azt kérdezd meg, te mit tudsz a Regnumnak adni. Komolyra fordítva a szót, a feltett kérdésre azt válaszolom, hogy a Regnum munkát tud adni. Azt már csak azok tudják, akik belekóstoltak a Regnumba, hogy egy olyan baráti együttérzést, olyan hangulatot, olyan közösséget ad a Regnum, amelyet csak az egy-húron pendülés, a közös gondolkodás, közös munka tud adni, amiért igen sok mindent érdemes feladni” – fogalmazott erről egy ízben Deka.

Emődi atya – jóval a tétélek és törekvések megfogalmazása előtt – ugyanerről ekképp vélekedett: „Van aki köztünk van, meghallgat mindent és így töltekezik. Mégis sürgetjük a kölcsönösséget. Nemcsak azt venném szívesen szabályba, hogy mindenki, aki köztünk van, valamelyik csoportnak is tagja legyen, hanem azt is: mindenki munkával szolgáljon a közösségben. Mindegy, milyen munkával. Az már a közösség szervezettségén múlik, miféle munkát tudunk hasznosítani.”

* * *

Az esetleges súrlódások elkerülése végett került a Tétélek – tehát még csak nem is a Törekvések (amelyek vagy megvalósulnak vagy nem) – közé, hogy a közösség tagjai vállalják, elfogadják, esetenként meg is védik egymást. Különösen nagy szükség volt ilyen szabályra a nehéz időkben, amikor mind az egyházi, mind az állami hatóságok oldaláról történtek kísérletek a közösségi tagok egymás előtti befektetésére. Emődi atya egyenesen a Regnum Marianum jellemző vonásának tekintette, hogy tagjai szolidárisak egymással. Egy helyütt így ír: „Aki egyikünket megveti, vessen meg minket is. Aki egyikünket lebecsüli, ne becsüljön jobban minket sem. Aki a közösséget nem becsüli, ne becsüljön minket sem. Ne adjunk alkalmat arra, hogy akárki is ütoeszköznek használjon minket, akár társunk, akár a közösség ellen.” Ugyanakkor a szolidaritásból fakadó gögtől is óva intett: „Nem akarok

evilági elismerést aratni azzal, hogy van közös világunk. Nem akarok evilági elismerést szerezni azzal, hogy a közösséghez tartozom.” Egyetlen szóval „elkötelezettségnek” nevezte Emődi atya azt az összekötő kapcsolatot, ami a tagokat mindenkor összefűzte.

Már a Regnum „Házas” korszakában is tettenérhető volt ez a nagy összetartás. „Akármilyen tudású szakember volt valaki, ha regnumista jött hozzá, mindjárt rendelkezésre állott. Félretette minden más munkáját. Lehet, hogy nem ismerte az érkezőt. Hamarosan tisztázták, hogy ő Sirály volt, a másik meg Rigó. (Az egyes népek mindig madárnevet választottak maguknak – D. J.) Ez csak azért volt fontos, hogy közös emlékeik előkerüljenek. A felkeresett legjobb tudását és legkészségesebb szolgálatait adta a másoknak. Megtörtént eseteket említek. Lehet, hogy ezek más szempontból kifogásolhatóak. Én az összetartozást és az elkötelezettséget kívánom érzékeltetni ezzel” – írta egy visszaemlékezésében a közösség krónikása.

* * *

Egy magnószalag megőrizte a Tétéleink és a Törekvéseink elfogadását megelőző vitát. Ebből rekonstruálható, milyen folyamaton ment keresztül a szöveg, amíg elnyerte végső formáját. Csupán néhány epizódot kiemelve: Azzal mindenki egyetértett, hogy a természetszeretet, a játékosság, a nemzeti kultúra értékeinek ápolása és átadása a közösség jellemző törekvése. Felvetődött azonban az is, vegyék be a felsorolásba a karitatív munkát is. Végül olyan értelmű döntés született, azért nem kerül be a szövegbe, mert bár számos népet jellemez ez a tevékenység, „tétélesen” nem mondható el a közösségről, hogy egyik fő profilja lenne.

Volt, aki a „katekézisre hivatott közösség” tagmondatot – a nagymarosi tapasztalatokra alapozva – azzal kívánta megtoldani, hogy a Regnum egy sajátos lelkigyakorlatos stílust is meg akar honosítani. Végül „csak” annyi maradt, hogy kockázatok, áldozatok árán is vállalják a magyar katolikus ifjúság nevelését.

A közösségi struktúrát leíró pontok megfogalmazásánál szempont volt, hogy ne kerüljön a szövegbe túlságosan kötött szöveg, amit esetleg később módosítani kellene. Tanulságos finomítás, hogy a házigyűlést elsőként hatóságként jellemezték, de végül is vezető és irányító szervvé „szelídítették”.

A titoktartás fegyelmeinek valamiféle eligazító megfogalmazása lett a 16. és a 17. pont. Erre különösen szükség volt, mert a látszólagos enyhülés – a perek elmaradása – nyomán némi bizonytalanság mutatkozott a tekintetben, ki miről beszélhet mások előtt.

Inkább csak az érdekesség kedvéért említem meg az anyagi támogatásról szóló tétel megalkotását. (A befolyó pénzekből nemcsak a működési költségeket kívánták fedezni, hanem például új sátrak, csónakok beszerzését.) Az adakozásra vonatkozóan konkrét javaslatok is elhangzottak – így például az, hogy mindenki jövedelme 5 százalékát adja be –, de végül is nem kerültek be százalékok a végső változatba. Többen azzal érveltek, nem lehet általános szabályt mondani, hiszen más a gazdasági helyzete egy fiatal házasság és egy idős regnuminak. A legjobb megoldásnak az tetszett, ha a hozzájárulást mindenki lelkiismeretére hallgatva dönti el.⁴

⁴ Másik, ide kapcsolódó javaslat volt, hogy a tagok végrendeletükben is emlékezzenek meg a közösségről. Ennek főleg a papok miatt látták szükségét a tételalkotók. Nekik ugyanis az egyházmegye felé is rendelkezniük kell hagyatékuk sorsáról. Bár e tekintetben sem született szövegszerű előírás, általános egyetértés mutatkozott, hogy a regnumi papok például a könyveiket hagyják a közösségre.

Regnum az Egyházban

Ha különbséget akarnánk tenni a Tételeink egyes pontjai között, értelemszerűen nem azokat találnánk a legfontosabbaknak, amelyek például a legutóbb említett terület – az anyagi hozzájárulás – kérdéseit érintik. Még csak nem is azokat, amelyek a belső struktúrát írják le, hiszen ezek kellően „puhák” ahhoz, hogy adott esetben – ha kis mértékben is – változtatni lehessen rajtuk. (Egy idő után ki is kerültek a tételek közül például a házigyűlési tagságot pontosan meghatározó szabályok, ily módon egyszerűen módosítani lehetett a korhatárra vonatkozó előírásokat.) A Tételeink első fejezetében olvasható kitételek azonban olyan pontosan határozzák meg, jelölik ki a Regnum helyét az Egyházban, hogy megváltoztatásuk csak úgy lenne elképzelhető, ha a közösség megtagadná egész eddigi történelmét, azaz megszűnne az lenni, ami mindig is volt: a római katolikus egyház lelkeségi mozgalma.

A hetvenes években többen is hangoztatták, nem egy szűk, partikuláris közösséget kell építeni, hanem az egész Egyházat. Akadtak azonban olyanok, akik attól tartottak, egy ilyen megfogalmazás a Regnumnak az Egyházban vagy más mozgalmakban való feloldódásához vezethet. Ezért kapott nagy hangsúlyt már az első tételben, hogy a Regnum Marianum elkötelezett közösség, azaz még ha nem is hasonlítható például egy szerzetesrendhez, azért még minden más egyházi szerveződéstől határozottan megkülönböztethető.

A feloldódás veszélyét Emődi atya hamar meglátta, éppen ezért igen erőteljesen hangsúlyozta azt a filozófiai elvet, hogy bár minden létező egy, az együvé tartozás tudata megengedi a különböző jellegű szolgálatok elismerését. „Az Egyház egységének végső alapja az egy Atyaistennek az egy Fiú által az egy Szentlélekben megnyilvánuló egyetemes üdvöztető akarata... A különféle szolgálatok nem lényegükből eredően jelentenek különböző értékességet, hanem csak a szolgálatok ellátásának minősége által.”

Kétségtelen, hogy a Regnum Marianum név semmit sem mond a mai embernek – vallotta meg máskor Emődi atya, hozzátéve, hogy a közösség tagjai mégis több okból büszkéek erre a névre. (Egyébként a tagok magukat röviden regnumiaknak, vagy regnumistáknak nevezték, nevezik, míg a hatóságok – nem tudni miért –, szívesen használták a regnumosok kifejezést. – Mondták is az atyák az illegalitás idején: ha ezt halljuk, tudhatjuk, honnan jött a szó!) „A régi történelmi időkben a Regnum Marianum név katolikumot, a római katolikus egyházhoz tartozást jelentette. Házunk jeles alapítói is a maguk katolikumát akarták nyomatékosítani ezzel. Mi is úgy gondoljuk: mindenben az egy, szent, apostoli, katolikus Anyaszentegyház tanításához és szokásaihoz tartjuk magunkat... Maga a név és a múlt kötelez minket arra, hogy egy kissé Mária házanépének tartsuk magunkat. Mindazt tanítjuk Szűz Máriáról, amit Egyházunk tanít. Mindannyian hirdetjük Szűz Mária egyedülálló dicsőségét: Áldott ő az asszonyok között!”

Egyházhűsége ellenére még egyházi körökön belül lévők között is akadtak olyanok, akik már a kezdetektől egyfajta fenntartással szemlélték a Regnum működését. Ehhez az is hozzájárulhatott, hogy a Ház mindig bizonyos fokú autonómiát élvezett az egyházmegyében. (Erről a harmincas évek derekán – Jandik József házfőnöksége idején – írásos megállapodás is született a Ház és az egyházmegye között. Elfogadásának körülményeit az Így – vagy sehogy! „Házi szabadságharc” című fejezetében részletesen ismertettem – D. J.) A közösség megmondhatta, kit szeretne soraiban látni, s ha különösebb akadály nem volt, az egyházmegye oda is helyezte az illetőt. Ugyanígy általában csak azt emelte ki az egyházi hatóság a Házból, akinek távozására a közösség áldását adta.

A kivételezett helyzet persze veszélyekkel is járt. „Ne is tagadjuk: fejünkbe szállt a nagy elődök dicsősége, akik megértő védelmezőink voltak az egyházi hatóság vezető emberei között. Jó hírünk olyan nagyszámú tőke volt, amiből nyugodtan, sokat lehetett költeni. Azt sem kell elfelejteni, hogy Házunkból minden évben harmincan-hatvanan röppentek ki az Életbe. Ők nemcsak jó hírünket vitték szét, de egyre fokozódó befolyásukkal segítettek is minket. Nagyra értékelték munkánkat, és minket magunkat is felértékelték. Azokban az aranyidőkben – ha meg sem kívántuk – sokan kötelezték hozzánk magukat. Hiszen maga a hozzánk-tartozás papnak, nem papnak minősítést, szellemi rangot jelentett.” – emlékezett vissza később Emődi atya, aki szerint a kiválasztottság ténye magát a papságot is sértette:

„Mindenki számára nehezen viselhető el, ha az derül ki róla, hogy őt valamilyen munkára kevésbé tartják alkalmasnak, mint a másikat. Az ebből eredő ellenszenv még az illegalitás éveiben is csak fokozódott, s ebben a jól hangzó mondatban fejeződött ki: Hű vagyok az egyházmegyéhez és az államhoz. – Vagyis inkább semmit sem teszek, csak engedélyezzek ilyen állapotú lehetőségemet... Ma is az az ellenérzés, ami a Hatóság részéről minden kisközösséggel szemben megnyilvánul, miránk vezethető vissza. Bármiféle szükséges autonómia kényelmetlen a kormányzó hatóságnak. Az állami hatóság ehhez hozzáveszi vádpontként azt a hatékonyságot, ami minden kiscsoportos munka tulajdona. Jobban el tudja viselni az egyházmegyét, amelyik a legkisebb közösséget is tömegként kormányozza, mint bármelyik kisközösséget, amelyik arra törekszik, hogy az egyénekben hitet fakasszon.”

Akik a Házban éltek, meglepetten szemlélték ahogyan az egyházi vezetők a Regnumot a bázisközösségi mozgalmak kategóriájába próbálták „betuszkolni”. Nem azért, mintha ezt a jelzőt nem tudták – vagy nem akarták – volna vállalni, csak hogy számukra például cseppet sem volt újdonság az a létforma, amit más csoportosulások a hatvanas, hetvenes években kezdtek megtalálni. A Regnum Marianum alapításától fogva kisközösségekből épült fel – hiszen nevelési módszerének ez felelt meg leginkább – összlétszáma alapján viszont éppen hogy inkább a nagyobb létszámú lelkeségi mozgalmakhoz lehetett volna sorolni. (A közösség létszámának változásairól készült statisztikákat később külön fejezetben mutatom be – D. J.) A Regnumnak ezt a kiscsoportos tevékenységét a „nagy csoportos” szervezésű Egyházban természetesen mindig az érvényes egyházjog és a hagyományok szabályozták, hiszen papjai az adott hely püspökének irányítása alatt álltak. A „sokaság” körében végzett lelkipásztori munka azonban mindig jól összeegyeztethető volt a regnumi tanító-nevelő metodikával. A két közegben végzett munkát úgy lehetett összehangolni, hogy jól kiegészítsék egymást. Mindenkor lényeges szempont volt, hogy minden csoport – még ha saját papja esetleg nem is volt – legalább a rétegpapján keresztül csatlakozzék az Egyházhoz.

* * *

Azt, hogy szociológiai szempontból miért lett olyan nagy jelentősége a kisközösségi létformának, leginkább Tomka Ferenc világította meg a regnumiak előtt. Többen is úgy mondják, számos új felismeréssel lettek gazdagabbak a római tanulmányútjáról hazatérő szociológus-pap hetvenes évek elején tartott előadásait hallgatva. Túl azon, hogy az újdonság erejével hatott például a csoportdinamikai szempontok megismerése, az elhangzottak hozzájárultak ahhoz is, hogy a népek vezetői a korábbiaknál jobban tudatosítsák, milyen nagy szerepük van az általuk vezetett népeknek egy olyan közegben, ahol a katolikus lét alapvetően kisebbségi létnek számít.

Közbevetőleg jegyzem meg: Mi sem bizonyította jobban ezt a kisebbségi létet, mint éppen egy 1973-as regnumi felmérés. A cél annak megállapítása volt, hányan járnak templomba. A főváros minden templomában, minden misén megszámolták a résztvevőket. A

számlálásba bulányisták is besegítettek. (A felmérés körütekintő szervezésére utal, hogy az adatgyűjtésre a februári hónapot választották, mondván, így realisabb lehet a kép, mint olyan hónapban, amikor sok az egyházi ünnep vagy például turistaszezon van.)

A felmérés több szakaszban történt: első vasárnap 46 templomot, a másodikon 30-at, majd 28-at, s végül 24 templomot kerestek fel a számlálók. A résztvevők számbavétele a szentbeszéd után és az áldozás előtt történt (ekkor vannak legtöbben, hiszen a késők már megérkeznek, a korábban eltávoztók még ott vannak). A kapott eredmények ellenőrzésére három templomot két különböző ember is felmért. A munka megszervezése, koordinálása, az adatok begyűjtése nem csekély fegyvertény volt telefon és posta igénybevétele nélkül.

A végső összesítés szerint Budapesten a hetvenes évek derekán mintegy százezer ember vett részt szombat-vasárnapi misén, azaz a főváros összlakosságának 5 százaléka.

Egy másik felmérés is készült, amely – széles körű adatgyűjtésre támaszkodva – a fiatalok evangelizációjáról adott áttekintést. Készítői rámutattak, hogy míg a magyar fiatal felnőtt lakosság (15-24 évesek) létszáma megközelíti a másfél milliót, a katolikus egyház ennek mindössze 0,98 százalékaival – Budapesten 0,86 százalékaival – foglalkozik. Az elemzés kitért arra is, kikből áll ez az 1 százalék alatti rész.

Az elkészült felmérések és az azok alapján tervezett feladatok ismertetésére sokáig nem adódott lehetőség. Amikor Balás Béla 1983. január 25-én – hittanárok és püspökök előtt tartott előadásában – a Budapesti Teológiai Napokon bemutatta őket, vastaps fogadta. „Nyíri Tamás, Előd István, Koncz Lajos gratuláltak, Szennay apát úr arra biztatott, írjam meg a Teológiában, de adatok nélkül. Ezt nem vállaltam. Emődi atya sokszorosította az eredeti anyagot, mindenfelé szétküldtük. Esztergomból senki sem reagált” – mondja a felmérések utóéletéről Balás Béla.

* * *

A legújabbkori egyházi kisközösségek létrejöttét az is motiválta, hogy a városiasodott, magányos társadalom emberének jobban hiánya a közösség, mint a falusi társadalom egy-egy tagjának. Ez is az egyik lehetséges magyarázat arra, miért nem tudott a Regnum tartósan gyökeret verni vidéken. Még ha egy-egy falura helyezett papja meg is kísérelt regnumi szellemben működő kiscsoportokat szervezni, ezek általában szétestek, amikor a lelkipásztort elhelyezték onnan. A közösség „városiasodottságban” azonban olyan tényezőknek is szerepe volt, hogy például a nagyvárosban könnyebben el lehet rejteni egy kisközösséget a hatóságok szeme elől, mint falun.

A nomád egyházi kisközösségeknek általában két nagy veszéllyel kell szembenéznük: a szektásodás és a politizálódás veszélyeivel. E tekintetben valószínűleg nem lehetett volna megúsni az eltévelyedést, ha nem állt volna a kisközösségek mögött az a segítő gondolat, hogy „a Regnum tevékenysége az Egyház munkájának helyi része”.

Egy üldözést elszenvedő csoport hajlamos üldözői ellen fordulni. Egy keresztényekből álló csoport könnyen politikai ellenállók vagy összeesküvők csoportjává tud válni, ha az üldözőkre koncentrál. A Regnumban ezzel szemben az a vélekedés alakult ki, hogy az Istenre koncentráló közösségben az üldözők nemcsak hogy másodlagosak, hanem még csak nem is érdekesek. A kommunizmus alatti állapotot adottságnak tekintették: „Mi keresztények vagyunk, ezért hirdetjük az evangéliumot, ők nem keresztények, ezért üldöznek minket.” Ilyesformán el lehetett intézni a kérdést azzal: „ami van, az keresztényüldözés, tehát nem kell tovább foglalkozni vele”. Kialakult az az álláspont: „Tudjuk, hogy minden tettünknek, sőt, pusztán létezésünknek is politikai értelmet lehet adni. Hiszen Jézus Krisztust is politikai bűnösnek végezték ki.” Mindez persze nem jelentette azt, hogy kinek-kinek ne kellett volna

egyéniileg is megküzdnie a félelem, a rejtőzködés, a bizalmatlanság okozta „pszichikai bántalmakkal”.

Bár a Regnum mint olyan, soha nem politizált, tagjainak nem tiltotta, hogy véleményt alkossanak politikai kérdésekről. Az enyhülés évei előtt azonban annyira erős volt az öncenzúra, hogy a tagok még egymás között sem igen beszéltek ilyen témáról.

„Amikor a közösségbe kerültem és Duskár Balázssal arról beszélgettem, hogy szeretnék esetleg valamit politikai téren is csinálni, Balázs barátságosan, de határozottan elmondta, hogy a kettő kizárja egymást: vagy a Regnum vagy a politika”. – meséli Deák István.

A közösség vezetői nemcsak a politikai helyzet miatt intettek óva a politizálástól. „Praktikus szempontból” is ezt tanácsolták, mondván: nem érdemes ilyen témájú beszélgetésekkel elütni az együtt töltött időt. Arra az esetre, ha valakik mégis foglalkoznának ilyen „úri huncutságokkal”, a vezetők azt javasolták: „Jól tesz, ha az evangéliumok politikai szótárát használják.”

Jóval később – a rendszerváltás idején – némelyek, szolidan bár, de aktivizálódtak. Voltak olyan tagok, akik részt vettek a nagymarosi vízlépcső építése elleni tiltakozó aláírásgyűjtő akcióban. Amikor pedig 1988 októberében összegyűlt a 301-es parcellában egy pár száz fős ünneplő sereg, és azt kérték, a papok menjenek előre imádkozni, két regnumi pap is előlépett. Többen is részt vettek a romániai forradalom idején szervezett karitatív akciókban: kisbuszokkal vitték a segélyszállítmányokat. Széll Vince videofilmet készített a falurombolási programról. Sikerült is kicsempésznie a felvételeket, amit egy nyugati televízióadó le is játszott. („Az anyagot ki akarta juttatni a Pax Romana reichenauai konferenciájára is – meséli Beton. Csak a határnál vette észre, hogy nincs vízuma. Megvárta az éjszakát; álmos volt a határőr, így sikerült a határon túljutnia. Nem sokkal később azonban összeütközött egy nemet kocsival: rendőrség..., lebukás..., bírság. Ő lett a Regnum azévi pech-pályázatának nyertese.”)

* * *

Ahogy egyre nőtt a papok nélküli kisközösségek száma, úgy fokozódott a teológiai eltévelyedés veszélye is. A Regnumból mégsem lett eretnek mozgalom. A közösség meghatározó személyiségei ugyanis mindig osztották azt a nézetet, amit Emődi atya úgy fogalmazott meg: „Nem csinálunk sem új dogmatikát, sem új morálist, sem új teológiát; dilettáns újítók nem akarunk lenni, szakképzett újítók pedig nem tudunk lenni.”

A Regnum mindig fontosnak tartotta, hogy kívülről is és belülről is ismerje azt a római katolikus egyházat, amelyről úgy vallott: „kiválósága felemel, gyarlósága személyes bűnbánattal tölt el”. Ezt az egyházat vállalták az alapítók és vállalták követői „úgy, amint van”. Ezért tűnt olyan természetesnek, hogy a regnumi tanítást mindig hozzá kell kötni az Egyház általános tanításához. Ez az elkötelezettség azonban nem jelentette azt, hogy a közösség lemondott volna az új teológiai áramlatok megismeréséről. Épp ellenkezőleg. Határozat is született arról: „Egyik testvérünk időnként tájékoztat minket arról, hol tartanak ezek a tudományok... Lehetőségünk szerint megszerezzük és elolvassuk a megjelent könyveket. Az újakat és a legújabbakat is.” Alapelv lett: „szorgalmasan tanulunk” – azaz elolvassuk mindent, amit el lehet olvasni; megtanulunk mindent, amit meg kell tanulni – és „elszántan tanítunk” – azaz a megismert igazságokat, minden körülmények között, a lehető legjobban tanítjuk.

Bár mindenki elfogadta azt az axiómát, hogy nincsen külön regnumi dogmatika, morális vagy jogtudomány, s a lelkeségi mozgalom nem foglalkozik azzal, hogy bármiféle egyházi tudományban újat alkosson, a közösség vezetői nem zárták ki annak lehetőségét, hogy kellő

megfontolások után valaki egy neki tetsző vélekedéshez csatlakozzék. Azt viszont kifejezetten kérték és elvárták: a közösség civil és papi tagjai egyaránt ügyeljenek arra, hogy a tanítóhivatal „szilárd és egyben kissé hagyományos” útjáról le ne térjenek: „Állandóan szemmel tartjuk és figyelemmel kísérik a körülöttünk forgó-nyüzsgő világ berendezkedéseit és szokásait. Nincsenek előítéleteink. Semmit sem marasztalunk el kellő megfontolás nélkül. Minden gondolatot, eljárást, életmódot összevetünk a Szentírással és az Egyház tanításával. Azokat a magatartásokat, amik ezekkel összehangoznak, magunkévá tesszük. Amik ezzel ellentétesek, azokat elvetjük.”

Papok vezette közösségről lévén szó, az idők során többször szóba kerültek a papi hivatással együttjáró egyházi előírások is. A felső vezetés úgy foglalt állást e kérdésben: „A papságot úgy fogadjuk el, amint az van! Érdekei az, ahogyan VII. Gergely előtt volt, az is érdekél, miként lesz, de sem azt, sem ezt nem csináljuk. Ahogyan volt, azt sem, amint lesz, azt sem. Azt a papságot műveljük, ami van... Tudjuk, lehetséges, hogy az új évezred papsága más lesz, mint a mai. Akkor majd azt a papságot műveljük, ami akkor lesz.”

Emődi atya mindezt azzal toldotta meg: „Szeretném, ha egyetérténénk abban, hogy akármi is a meggyőződésünk, semlegesek vagyunk. Ismerjük a kész (papi) séma minden gyengeségét, minden előnyét is. De bármi legyen is a véleményünk, nekünk mint közösségnek ez nem témánk!...” „Bárki közülünk szabadon vélekedhet a korszerű és legjobb papságról. Elméleti és jogi harcot is folytathat az új érdekében. Annak mégsem örülnénk, ha bárki közülünk ennek a témának előharcosa lenne. Nem azért, mert tartunk a küzdelemtől, de ne legyen az a mi asztalunk.”

A távoli és a közelmúltban a Regnumnak is voltak „papveszteségei” – mint arról korábban volt már szó, kilépett például Izsóf Alajos, a Zászlónk főszerkesztője. „Temettünk szent életű papokat allelujával, és sirattunk megnősült papokat engesztelő imával” – írta egy lírai hangvételű visszaemlékezésben Beton, aki bevallása szerint sokszor gondolkodott el rajta, mi lehetett ezeknek a papi összeomlásoknak a története.

„Sok esetet egészen közélről láttam. Úgy vélem, az egyik típusnak az a problémája, hogy zaklatott. Minden kispap komolyan gondolja a cölibátust, és azt, hogy 24 órában mindenkié lesz. Magam körül azt láttam, hogy voltak, akik bekerülve a szemináriumba – ahol rengeteg csend és szabadidő állt rendelkezésünkre – az időt levélírássra, telefonálgatásokra, kilógásokra használták fel. A Regnum ezt mindig ellenezte. Emődi atya mesélte magáról, hogy amikor bevonult Esztergomba, kitett az asztalára egy kis írást, amelyen az állt: »meghaltam a világ számára«. És akkor ő tényleg meg is halt. Nem tartott kapcsolatot.

Az illegalitás idején Tompa atya – aki kvázi spirituálisunk volt – összegyűjtötte saját neveltjeit, és szeptemberi bevonulásunk előtt egy álló napon át foglalkozott velünk. Évekig éltem abból, amit azon az egy napon mondott: praktikumot és lelki irányítást kaptunk tőle. Lelkünkre kötötte, hogy semmi kapcsolatot ne tartsunk. De nemcsak konspirációs okokból, hogy le ne bukjunk – mert az igaz, a Regnumnak a kispapok voltak ekkor a legdrágábbak, az egész közösség jövője függött tőlünk –, hanem papi hivatásunk miatt se. Határozat született arról, hogy a közösség a kispapokat nem zaklatja, nem hívja, hanem hagyja készülni. Szürke eminenciásokként ott lehettünk a nyári táborokon, de rázósabb időkben még ezt is tiltották. Általános nézet volt: nem úgy lesz valaki pappá, hogy bizonyos mennyiségű vizsgát letesz. Ebbe a csendek rendkívüli módon beszámítanak. Meg nem tudom mondani, hogy nekem mennyi órám, évem töltődött el csendes adorációban. Legalább 50 százaléka az összes tanulmányaimnak...” – emlékszik vissza Balás Béla.

Ugyanezt a szemléletet kapta a Regnumban Somogyi Sándor, aki egy ide kapcsolódó emléket idézi fel: „Közösségünk életéhez mindig hozzátartozott a tánciskola. A papságra

készülő tagok életéhez is. Tompa atyától egyszer megkérdeztem, elmehetek-e, hiszen papnak készülök. Azt válaszolta: Megette a fene azt a hivatást, amelynek megárt egy tánciskola... Így aztán elmentem, és nagyon szép élményem maradt. Kár lett volna kimaradni belőle.”

„Segíteni kell a szeminaristákat és a papokat, hogy érdeklődést, támogatást érezzenek. Különbösen nem csoda, ha valaki megzavarodik, megbotlik, idegileg összeomlik. Biztosan ki merem mondani, hogy van összefüggés a hívek igénye és az Úristen ajándéka között – folytatja Beton. – A Mennyei Atya biztos nem fog fiatalokat feláldozni potyára, mondván: menj el egy tintapecsétes irodába, menj el gyászhuszárnak, temess el naponta három, négy embert. Isten ugyanis nem vágóhídra küldi ezeket a fiatalokat... Ezt éreztem saját bőrömön is, amikor eljött a szentelés, ami valóságos regnumi népünnepély volt.

Amikor az első áldásokat osztom, könnyek tolulnak a szemembe: végre én is adhatok valamit. Eddig csak kaptam, csak fogyasztó voltam. Most már én is adhatok. Nem is akármit, hanem segítő kegyelmet közvetítő áldást oszthatok... És sikerült. Ezt már nem tudja a BM megakadályozni, mert már a negyediket áldom meg, az ötödiket...”

„Jók” és „rosszak”

Bár a Regnum vezetői gyakran érveltek az egyházhűség, a hierarchia elfogadása, az engedelmesség mellett, a hatvanas, hetvenes években a tagok között szép számmal akadtak olyanok, akik nehezen emésztették meg, hogy papjaik bebörtönzése idején Esztergomtól úgymond egy szemhunyorítás erejéig sem kaptak biztatást. Az amúgy is meglévő ellenérzéseket csak fokozta, hogy a folytonos áthelyeztetések is oly módon történtek, hogy a regnumi káplán lehetőleg olyan plébános mellé kerüljön, aki a körmére néz az „izgága” lelkipásztornak (például kinyomozza, mikor milyen táborba megy). Többeket – mint például Deák Andrást, Deák Gábort, Vigyázó Miklóst – fegyelemmel távolítottak el a szemináriumból. A közösség reakciója a „nép”, vagyis a civilek között előre látható volt. Általános lett a vélekedés: „mi tudunk Egyházat építeni nélkületek, sőt ellenetekre is”. De minthogy ez az elképzelés nem kapott tápot a regnumi papoktól, hamar megszűntek az ilyen hangok.

Jellemző eset volt, hogy amikor László Gábor atya az egyik Gödörben tartott házigyűlésen lelkesen számolt be Rómában tett látogatásáról, néhányan kissé gúnyosan reagáltak. „Nem értettük, mit van úgy oda – meséli Beton –. Mi akkor nagyon el voltunk keseredve. Erősödött egyfajta szektavesztés, amit az is motivált, hogy akkoriban elég szélsőséges cikkek is közkezen forogtak köreinkben, olyanok, amelyek a Conciliumban, illetve a svájci jezsuiták folyóiratában, az Orientierungban jelentek meg. Pater a beszámolójával kapcsolatos megjegyzések hallatán elcsöndesedett. Csak később értettük meg, azért is ment el ezután a Gödör után Esztergomba munkára jelentkezni, hogy engeszteljen és egyházhűségét is demonstrálja.”

László Gábor atya különösen nagy hangsúllyal emlegette, hogy hinni kell a Szentlélekben, aki a püspökökben akkor is működik, ha azok a nehéz helyzetben talán nem mindenben képviselték megfelelően az Egyház érdekeit vagy papjaik és híveik védelmét.

Egy Emődi atyáról szóló nekrológrészlet (Horváth A. 1989) szintén a regnumi egyházhűség politikai széljárásoktól való függetlenségét bizonyítja: „...Nem mintha Emődi az ellenálló Mindszenty rajongója lett volna. Túl kemény, rigorózus aszkéta volt számára a hercegprímás. Hűségesen tisztelte azonban, mert főpásztora volt, no meg, mert »betyárbecsület« volt benne... A félrelépő vagy besúgóvá lett papokat egyszerűen tudomásul vette. Nem róta meg a kitüntetések, rangok és vörös cingurusok után loholó békepapokat

sem, akiket egyébként – Isten bocsássa meg neki – nagyon nem kedvelt. Ha erre került a szó, csak legyintett: »ezeknek is kell valami az életből«. Nagyuraknak hívta őket. Az persze egy életen át bosszantotta őt, hogy a békepapok főkolomposa, Beresztóczy Miklós, valaha regnumista volt. Az ő Regnumjának tagja! Igaz, azt azért elismerte, hogy ez a Nagyúr, »aki mindig az élet napfényes oldalán állt«, néha dugipénzzel segítette a Regnumot. Rossz lelkiismeretét akarta kompenzálni a »Mikulás«? Nem feszegette. Magánügynek tekintette, és az ilyenbe nem szólt bele.”

Emődi atya mellesleg úgy tartotta, hogy az előjárók dolga sokkal nehezebb, mint azoké, akiknek „csak” engedelmeskedniük kell. Egy helyütt ezt írja: „Az előjárónak több szempontot kell figyelembe vennie, mint az engedelmeskedőnek, aki számára minden rendelkezés Isten akarata (kivéve, ha az előjáró túllépi hatáskörét és bünt parancsol). Az előjáró számára viszont nem minden rendelkezés Isten akarata, így neki sok megfontolással, imával, tanácsadás kéréssel kell keresnie Isten akaratát. És hogy milyen nehéz hiúságtól, akaratunktól szabadulni, csak az tudja, aki dolgozott már vezető beosztásban.” Gondolkodását hűen jellemzi az a mondat is, amelyet Emődi atya az egyik paptársá temetésén mondott az elhunyról: „Szent ember volt, nem volt módja egyházkormányzással vétkezni.”

„A Regnumban tiszteletet parancsoló, engedelmes lelkületet kaptunk” – mondja Bajcsy Lajos, hozzátéve: „Nem emlékszem rá, hogy börtönviselt papjaink közül akár egyet is hallottam volna a hierarchia ellen beszélni. A Regnumban normális egyházas lelkületet szívtunk magunkba – a sentire cum ecclesia lelkületét –, amely segített együtt örülni az Egyház örömeivel, együtt szomorkodni fájdalmával. Már gyerekként szolidaritásra tanítottak, neveltek bennünket, anélkül, hogy ezt a szép szót akkor még ismertük volna. Így aztán, amikor már nekünk kellett a kisebbeket tanítani, tudtuk, mire tanítsuk őket. Ugyanezt a lelkületet jól fel tudtuk használni, amikor akár egyetemistaként, akár már papként, megpróbáltuk minket szembeállítani vagy kijátszani az egyházi felsőbbtség ellen. Saját egyházi berkeinkben is láthatták a fölöttünk, mellettünk lévők, hogy az Evangéliumot képviseljük, és nekünk magunknak volt a legfontosabb, hogy ne is keverjünk bele mást.

* * *

Azokban az időkben, amikor regnumi népek körében egyfajta hierarchia-ellenesség látszott kialakulni, az indulatok megfékezésében egyszer még Bulányi György is szerepet vállalt. A korábban már említett 1973-as érdi lelkigyakorlaton a több évi börtönbüntetést szenvedett piarista szerzetes is részt vett, s a kialakult elkeseredett hangú, a magyar püspököket és a hivatali apparátust sem kímélő vitában ő is azok között volt, akik csitították a lázadozókat. A visszaemlékezők szerint Bulányi atya úgy érvelt: „Édesanyánk, az anyaszentegyház olyan, amilyen, de akkor is az édesanyánk.”

A Bulányi György vezette Bokor közösség és a Regnum Marianum teológiai nézetkülönbségei csak az idő előrehaladtával váltak világossá. „1972 nyarán a Bakonyban táboroztam egy Rózsák terei csoportommal – meséli Beton. – Akkor hívtuk meg először Bulányi Györgyöt. Nagyon érdekes, magával ragadó volt, amiket akkoriban mondott. Nem vettem észre benne olyat, amit az egyház tanításával ne lehetett volna összeegyeztetni.”

A hetvenes évek elején, amikor még nem volt életképes regnumi vezetőképző, és a népek irányítói híján voltak a megfelelő szakirodalomnak, voltak olyanok, akik Bulányi György írásait is segítségül hívták munkájukhoz. Börtönből való szabadulása után Somogyi atya tüzetesebben elemezte ezeket az anyagokat, majd felhívta a vezetők figyelmét arra, melyek azok a felfogásbeli, értelmezésbeli különbségek, amelyek kizárják, hogy regnumi tagok

például az akkoriban közkézen forgó „Merre menjek?”-ből tanuljanak. Személyesen is összejött Bulányi atyával, hogy egyeztesse a könyvében talált kényes pontokat.

„Volt egy olyan időszak az illegalitásban, amikor minden kisközösségi mozgalom testvérnek érezte egymást. A hetvenes évek közepén azonban már érezni lehetett, hogy lényeges különbségek vannak közöttünk. Bulányi atyát 1978-ban hívtuk meg utoljára a közösségbe. Lelkigyakorlatozni akartunk, de éles vita alakult ki közöttünk” – mondja egy regnumi vezető, tartózkodva attól, hogy esetleg minősítse a történeteket.

Az ellentétek felismerése ellenére a kapcsolat nem szakadt meg: Balás Béla kezdeményezésére évekig tartó párbeszéd kezdődött a két közösség között. A Regnum-Bokor dialógus bizottság összetétele az idők folyamán többször változott. Beton – aki 3 év után kiszállt belőle – úgy emlékszik vissza: „ugyanazokat a szavakat használtuk, különböző értelemben”. A megbeszélések egy idő után zátonyra futottak, a találkozók már csak közös imát és információcserét jelentettek.

A Regnum és a Bokor életét, kapcsolatának alakulását a nyugati sajtó is megkülönböztetett figyelemmel kísérte. (Már az 1971-es Regnum elleni perről is tudósított a vatikáni, illetve a Szabad Európa Rádió. Az atyák által készített, németre fordított anyagot egy akkoriban Magyarországon járó vatikáni diplomatával juttatták ki Rómába.) A nyolcvanas évek elején külföldön állítólag az a megfogalmazás járta a két közösség különbözőségének érzékeltetésére: „Bulányiék nem fogadják el a püspököket, de tárgyalni akarnak velük, a Regnum elfogadja őket, de nem tárgyal velük.”

Ez a „nem tárgyalunk velük” nem jelentette azt, hogy a Regnum ne fogadta volna el a „tételt”: az engedelmességhez elvben az is hozzátartozik, hogy az egyházi felsőbbbségnek mindenről tudnia illik, ami a hatáskörébe tartozók munkájával kapcsolatos. „A helyzet hozta, hogy kölcsönösen úgy láttuk: okosabb, ha nem beszélünk egymással bizonyos dolgokról. Így a püspököknek sem kellett tartaniuk attól, esetleg akarataik ellenére elárulnak bennünket” – vélekedett erről Somogyi atya.

A munkájukban akadályoztatott püspökök – helyzetükből adódóan – nyíltabban is vállalhatták a Regnum iránti szimpátiájukat. Ilyen tárgyalófél volt Endrey Mihály, aki félreállítása után csendes magányban élt, időnként kisegített falusi plébánosokat ünnepi misével, bérnállással vagy egyszerűen gyóntatással. Hivatásának tartotta, hogy tartsa a lelket a papokban. A hatóságok nem tudták megbocsátani neki, hogy a Központi Szeminárium 1959-ben eltávolított kispapjainak szentelésére ő adta meg a szükséges engedélyt a szintén félreállított Zadavec István püspöknek. A pápa a hatvanas években időnként bizalmas futárt küldött hozzá, biztatva, hogy nem feledkezett meg róla. Róma kifejezett kérésére végül – 1975-ben – kinevezték a váci egyházmegye élére.

Mivel Endrey Mihály volt az utolsó, akivel a Regnum ekkoriban őszintén mert beszélni – a püspök szokása volt, hogy bekapcsolta a rádiót szobájában, hogy a lehallgatók „poloskája” ne értsen szót –, Somogyi atya őt kereste meg azzal a kéréssel, titokban szenteljen püspököt, aki egyházi áldást adhat a „nem hivatalos”, végzett szeminaristák papi működéséhez. A kérésre azt felelte, vár még két évet, hogy lássa mik Róma tervei, de addig is, ha a Regnum felkészít valakit, akkor azt majd felszenteli. Az idők változtak, Endrey püspök másfél év múlva meghalt, így szentelésre nem került sor.⁵

* * *

⁵ Úgy tudni, az „illegális” Regnumnak mégis volt püspöke. Visszaemlékezők szerint akadt olyan nyugat-európai lap, amelyik Werner Alajosról mint püspökről emlékezett meg a zeneszerző halála alkalmából közölt nekrológjában, és még fotókópiát is mellékel a püspöki kinevező okiratról.

Néhány év alatt jelentősen megváltozott a kisközösségek egyházi megítélése hazánkban. A hetvenes évek végén minden püspök kapott egy listát az egyházmegyéjébe tartozó, „illegációban működő” papokról, azzal az utasítással, hogy járjanak el ellenük. Ezen akkor még egyaránt szerepeltek regnumi, Bokor-közösségbe tartozó és más – például szerzetes – papok. (Endrey püspök állítólag kijelentette egy püspökkari konferencián: „De hiszen ezek a legjobbban dolgozó papjaim.”) A püspökök végül úgy oldották meg a kényes helyzetet, hogy behívták az inkriminált papokat és „hivatalos dorgálásban” részesítették őket, aminek semmilyen következménye nem lett. A nyolcvanas évek elejétől kezdve Lékai László már határozott különbséget tett az egyes mozgalmak között, megkülönböztetve „jó” és „rossz” kisközösségeket. Ez kihatott a Bokor-Regnum kapcsolatra is.

A bíboros VI. Pál pápa Evangelii Nuntiandi apostoli buzdításának azon részeire hivatkozott, amelyek meghatározták az egyházi bázisközösségek ismérveit (szilárd egység a helyi és az egyetemes Egyházzal; őszinte közösség azokkal a Pásztorokkal, akiket Krisztus az egyetemes Egyház élére állított; táplálékukat Isten Szavában keresik anélkül, hogy a politikai polarizálódás vagy a divatos ideológiák rabjaivá válnának). Lékai László a regnumiakat az Evangelii Nuntiandi szellemében működő mozgalomként a jók közé, A Bokor-mozgalmat pedig a rosszak közé sorolta (Horváth Zs. 1985). Ez derült ki a Die Furche-nak adott – a lap 1980. december 3-i számában megjelent – interjúból is:

Furche: Milyen eredményeket hozott eddig Magyarországon a kis lépések politikája?

Lékai L.: Már említettem azt a 170 templomot, amelyek az utolsó 35 évben újonnan épültek. Nincsenek ezek között a műemlékfelügyelőség által renováltak. Aztán a Katolikus Hittudományi Akadémia teológiai kurzusait, amelyeket szigorúan tudományos alapon szerveznek... Egy lelkigyakorlatos házat fogunk építeni, melyben évente 1500 ember képezheti tovább magát. A bázisközösségek tagjai is odajöhetnek.

Furche: Úgy tűnik, a bázisközösségek sem az államnak, sem az egyháznak nem okoznak nagy örömet.

Lékai L.: A Bulányi körüli csoport az egyháznak azt javasolja, hogy vonuljon katakombákba és a katonai szolgálat megtagadását prédikálja. Ez mind badarság. De a többi bázisközösséget, akik magukat Regnum Marianumnak nevezik és a püspökökkel együtt dolgoznak, együttműködnek, üdvözöljük.

Ez a pozitív megkülönböztetés roppant kényes helyzetbe hozta a regnumiakat – noha más szempontból kétségtelenül elégtételt is szolgáltatott, hiszen akkor már harminc év óta nem vett tudomást a hivatalos magyar egyházi vezetés a közösség létezéséről.

„Nem értettünk egyet Bulányi atya több nézetével, de nem engedhettük, hogy ellenük játsszanak ki minket a hatóság által sugalmazott üldözésben” – eleveníti fel a közösség akkori dilemmáját Somogyi atya, aki egy képletes dialógust is mond e megosztó politika fonákágának bemutatására: „Lékai bíboros azt mondja:

– Egyetértesz Bulányival?

– Nem.

– Akkor üsd!

– Nem!

Bulányi atya mondja:

– Egyetértesz a bíborossal?

– Nem.

– Akkor üsd!

– Nem!

Én ezt nevezem erőszakmentességnek.”

* * *

Ez a képtelen helyzet a nyolcvanas évek legelején nagyon is valóságosan jelent meg. A nagymarosi ifjúsági lelkigyakorlatok szervezői körében ugyanis – akik között, mint azt korábban írtam, többségben voltak a regnumiak – felmerült az ötlet: meg kellene hívni Lékai bíborost az egyik találkozóra. Úgy gondolták, hogy ezzel – hétköznapien szólva – két legyet üthetnek egy csapásra: azaz bizonyítani lehet, hogy ami Nagymaroson történik, az nem a magyar egyházi vezetés ellenében van, másrészt számítani lehet rá, hogy a bíboros jelenléte bizonyos védelmet is ad majd a szűnni nem akaró támadásokkal szemben. (Ekkoriban még a szemináriumokban is azt mondták, aki elmegy Nagymarosra, annak nincs visszaút.)

A bíboros szemszögéből nézve igencsak kényesnek látszhatott eleget tenni a meghívásnak, hiszen tudta, ha elmegy, azzal olyan kezdeményezést legalizál, amit a hatalom nem néz jó szemmel. Attól tartott, amit hosszú évek fáradságos munkájával lépésről-lépésre felépített, Nagymaros lerombolhatja.

A meghívás elfogadásában közrejátszott, hogy a bíboros 1980 húsvétján nyilvános levelet kapott II. János Pál pápától, amely arra figyelmeztette: tekintse elsődleges szívügyének az ifjúság katekézisének. A levélbe – stilizálás címén – belenyúlt valaki, finomítva, enyhítve a pápa által használt kifejezéseket. Róma táviratilag tiltakozott a számára szokatlan eljárás ellen (végül is kétféle szöveg jelent meg). Ilyen előzmények után Lékai bíboros számára valószínűleg úgy tűnt, köszörülhet valamit a csorbán, ha ellátogat Nagymarosra.

„A bíboros eleinte feszült volt. Ám végül egészen feloldódott” – meséli Lékai László pütkösdí látogatásáról Somogyi atya. „Mise után hosszan szorongatta a kezemet és köszöneteket mondott” – idézi föl emlékeit Balás Béla. (Az Új Ember is ekkor tudósított először az ifjúsági találkozóról!) Ettől kezdve a hatóság már csak titkos megfigyelést folytatott.

A következő tavaszi nagymarosi találkozót megelőzően – 1981. május közepén – a bíboros azt kérte a szervezőktől, írássanak alá minden koncelebráló pappal egy nyilatkozatot, amelyben elítélik Bulányi György egyházrendről és papságról vallott nézeteit. Ezt a nagymarosi szervezők nem vállalták. Arra hivatkoztak: Nagymaros ifjúsági találkozó helye, nem szentszéki bíróság. A bíboros végül is elállt a nyilatkozattételre kötelezéstől.⁶

* * *

1981 decemberétől kezdve Bulányi Györgynek többször is számot kellett adnia teológiai nézeteiről a bíboros vezette vizsgálóbizottság (tagjai: Gál Ferenc, Vanyó László, Rózsa Huba és Erdő Péter) előtt. Három tárgyalási forduló után – 1982. márciusában – a Püspöki Kar arra szólította fel, hogy vonja vissza téves teológiai magyarázatait. (Az Új Ember április 4-i száma ismertette a lefolytatott vizsgálat eredményét, hat pontban foglalva össze a tévesnek ítélt tanításokat.) Ilyen előzmények után jött el a szokásos tavaszi nagymarosi találkozó ideje, amelyre ismét hivatalos volt a bíboros. Mise előtt Lékai László megüzente a Nagymaroson szintén megjelent Bulányi Györgynek és a „bulányista” nézeteiről ismert budapesti káplán

⁶ A történetek után Lékai László azzal fejezte ki rosszallását, hogy nem járult hozzá Balás Béla – saját maga által kért – áthelyezéséhez. Beton azért próbált cserélni egy veszprémi egyházmegyes pappal, hogy Somogyban – Pusztakovácsiban – egy „magyar Taizét” indíthasson. A dispozicióba Lékai László először beleegyezett, majd arra hivatkozva, hogy Balás Béla „negatív állásfoglalást tanúsított a nagymarosi találkozóval kapcsolatban felvetett propozíció teljesítésében”, utóbb visszavonta hozzájárulását.

Kovács Lászlónak, hogy nem miséznek együtt velük. Többen is kérelték Bulányi atyát, hogy a békekesség kedvéért mondjon le koncelebrálási szándékáról. A jószolgálati akcióban az előadó Nyíri Tamás és regnumiak is részt vettek. Bulányi atya megígérte, hogy nem lép az oltárhoz. Tartotta is a szavát: a plébániakertbe vonult, hogy hangszórón keresztül kövesse a szentmisét. A misekezdéskor azonban egyik „híve” odaugrott a mikrofonhoz és mielőtt Kemenes Gábor kikapcsolhatta volna, bemondta: „Bulányit és Kovács Lászlót nem engedik koncelebrálni. Aki ezzel nem ért egyet, jöjjön ki a plébániakertbe imádkozni.” A felszólításra mintegy 20-30 ember elhagyta a templomot. Bulányi atya a helyén maradt: Balás Béla regnumi atya kezéből áldozott.

A történetek után többekben kérdésként vetődött fel, van-e értelme a találkozók folytatásának. „Beton és még néhányan eléggé kiborultak. Úgy látták, hogy kollaborálásra akarják felhasználni a találkozót az ÁEH szándékainak, megosztó egyházpolitikájának megfelelően” – mondja Bajcsy Lajos, aki a szervezők között kialakult vitában arra hivatkozott, hogy Nagymarost nem az ÁEH vagy a bíboros kedvéért, hanem a magyarországi kisközösségek felszínre hozásáért, a magyar ifjúság lelki képzéséért kezdték el csinálni. Végül szavazás döntött a kérdésben. A többség a folytatást választotta. A regnumi atyák egy része azonban kivált a szervezők közül és – amellet, hogy később is rendszeresen eljár a nagymarosi találkozókra – új kezdeményezésekbe fogott. Ez némelyek esetében azt is jelentette, hogy aktívan részt vettek más lelkeségi mozgalmak meghonosításában, úgymond „lelki vegyesházasságot” kötöttek.

Lelki vegyesházasságok

A politikai enyhüléssel egy időben több fontos külföldi személyiség jött Magyarországra, hogy tájékozódjon a magyar Egyház helyzetéről. Blanckenstein Miklós atya kezdte legtudatosabban szólni a magyar katolikus egyház – és persze a Regnum – nemzetközi kapcsolatait.

„Kapcsolatom volt az ifjúsággal, illetve nemzetközi és hazai szaktekintélyekkel. Úgy gondoltam, összehozom őket. Elindítottam a Krisztinában egy értelmiségi klubot, amolyan szellemi szabadegyetemet. A Nyugatról jövők egymásnak adták a címet, így előbb-utóbb óriási nemzetközi forgalmat bonyolítottam le” – mondja Blanckenstein Miklós, aki a regnumi felsővezetéstől hivatalosan is megbízást kapott a külügyek intézésére. A munkába mások is besegítettek. Diószegi László például megszervezte, hogy az 1983 októberében Magyarországra érkezett taizéi közösségalapító Roger Schütz találkozhasson a fiatalokkal. Bár a Domonkosoknál csak egy „néma találkozót” sikerült tartani – Roger testvér nem beszélhetett –, ez sem volt kis fegyvertény a maga idejében.

1987. február 28. és március 4. között Róma mellett, Rocca di Papa-n tartották az Egyházi Mozgalmak Nemzetközi Kollokviumát. A tanácskozást három mozgalom – a Communio et Liberazione, a Karizmatikus Mozgalom és a német Schönstatt – szervezte. A laikusok hivatásáról és küldetéséről rendezett konferenciára – Magyarországról elsőként – a Regnum Marianumot is meghívták. Somogyi Sándor és Vértesaljai László mellett Lukács László „egyházi sajtófőnök” is részt vett a megbeszéléseken, így lehetővé vált, hogy az „első nyilvánosságban” – az Új Emberben – is szó essék az eseményről. (A regnumiak nevét óvatosságból még ekkor sem szerepeltették.) „Ezen a kollokviumon derült ki, hogy amit külföldön a zsinat után elvi megfontolásból tudatosan terveztek, azt a Gondviselés nálunk az üldöztetéssel érte el: a laikusok aktív, felelős bekapcsolását az egyházi közösség életébe” – emlékezik a tanácskozás egyik tanulságára Somogyi atya.

A Regnum sohasem tiltotta meg tagjainak, hogy más vallási irányzatokat, mozgalmakat megismerjenek, támogassanak, azokkal együttműködjenek. Ezzel is magyarázható, hogy ma több olyan atyát és civilt lehet találni más lelkiségi mozgalmak meghatározó személyiségei között, akik rövidebb-hosszabb ideig valamikor a Regnum Marianumnak is tagjai voltak.

Szó esett már Hagyó Józsefről, aki például Foucauld atya kistestvéreihez csatlakozott. Többen a katolikus karizmatikus lelkiségi mozgalomban tevékenykednek (Katona István, Müller György). Sajgó Szabolcs és Vértesaljai László a jezsuiták között találták meg a helyüket.

Többen „lelki vegyesházasságot” kötöttek. Azaz: megmaradtak a regnumi közösség tagjának, de úgy, hogy eközben más lelkiségi mozgalomba is aktívan bekapcsolódtak. Kemenes Gábor például a karizmatikus megújulásban is elkötelezte magát. Ezen kívül a medjugorjei zarándoklatok szervezőjévé vált hazánkban (újságot is szerkeszt, hogy a Mária-jelenések minél szélesebb körben váljanak ismertté). Bajcsy Lajos a neokatekumenátus mozgalomba kapcsolódott be, Bajzáth Ferenc egy ideig alkoholistentő misszióban tevékenykedett, később egyházmegyei karítázigazgató lett. Blanckenstein György a Házás Hétvége-mozgalom ismert vezetője és a sort még folytatni lehetne.

* * *

Az atyák energiájának megosztása a különféle szervezetek, mozgalmak között számos új problémát vetett fel. Világossá vált, hogy többen is úgy gondolják, a világegyházból Magyarországra beáramló lelkiségi mozgalmak menedzselése olyan misszió, amit regnumiként el kell vállalniuk, mert ezzel is új szint, életet vihetnek a magyar egyház életébe. Györgydeák Márton házfőnök atya azonban úgy látta: „Közösségünknek nem tettek jót az elmúlt évek változásai. A lehetőségek kitágulásával más járatok is indultak a magyar egyház kikötőjéből. Sokan átszálltak más hajóra, egyeseket elcsábítottak.”

„Nem e mozgalmak értékét kétlem, hanem siratom saját félbehagyott kötelességeinket” – fogalmazott ugyanezzel kapcsolatban az 1988-as bajóti házigyűlésen Balás Béla, javasolva, hogy se a más hajóra átszállók, se a közösség ne fenyegezzék egymást válással: „A vagy-vagy gondolkodás Kirkegaard és Reményik stílusa. Mi valljuk, hogy a Szentlélek konvergáló mozgást indít el. A karizmák közötti kapkodás – szerintem – infantilizmus. Maradjunk úgy hűségesek a saját tehetségünkhöz, hogy közben mindent, amit csak jónak látunk és amire józanul képesek vagyunk, behozunk a mi világunkba.”

Beton azt ajánlotta a „kacérkodóknak”, tartsák be a szeretet három íratlan játékszabályát, miszerint 1. a meglévő karizmát nem hanyagolom el, 2. az új közösségnek nem a hangulatát, hanem a mélységét nézem; amit ők jobban csinálnak, azt eltanulom tőlük, s végül 3. ha mégis arra a döntésre jutnék, hogy közösséget változtatok, azt megimádkozom. Egy ilyen váltás komoly felelősség és kockázat, mivel nem egy szervezethez, hanem Isten akaratához kell hűségesnek maradni. Ennek felismerése azonban nagy alázatot kíván: „imádkozva, a lelki vezetővel átbeszélve lehet csak ilyen értelmű döntést hozni” – mondta Balás Béla.

Mint azt a Vonásaink is rögzítette, a Regnum tartani kívánta magát az Evangélii Nuntiandi enciklikában foglaltakhoz, miszerint: „a kisközösségek akkor az Egyház reményei, ha nem tekintik magukat az evangélium kizárólagos címzettjének vagy hordozójának – sőt, esetleg magának az evangélium egyetlen birtokosának –, hanem tudatában vannak, hogy az Egyház sokkal nagyobb, változatosabb és sok egyéb módon is testet ölthet, mint éppen az ő közösségükön belül”. A pápai megnyilatkozást szem előtt tartva a vezetők a következő feladatokat foglalmazták meg a közösség számára: „Más kisközösségekkel intenzív

kapcsolatot kell tartanunk. Mindenképpen ökumenikus távlatban kell gondolkodnunk. Az eltérő nézetekkel dialogizálunk, más kisközösségekkel átgondoltan szolidárisak vagyunk.” E szempontok szellemében szervezték meg a már korábban említett Borókásokat – a hazai lelkeségi mozgalmak első összefüggéseit –, s vettek részt a magyar egyházi mozgalmak első találkozásának megszervezésében (1989-ben).

Beton ma már szívesebben emlékszik a lelki kapcsolatfelvételek előnyeire: „Sikerült úgy végigcsinálnunk a rejtőzködés éveit, hogy átmenetileg se tokozódjunk be. Kifelé is, befelé is megvoltak a kapcsolataink, a világgal is, az egyházzal is, a fejlődéssel is” – mondja. Csak néhány kiragadott példa az általa mondottak bizonyítására: Bajcsy Lajoson, Deák Istvánon keresztül a lengyelekkel, Hagyó Józsefen keresztül a szlovák földalatti mozgalmakkal tartott kapcsolatot a Regnum. Györgydeák Márton, Balás Béla, Varga Miklós Péter Erdélyt és Kárpátalját járták. Blanckenstein Miklós elsősorban német és olasz kapcsolataival gazdagította a közösséget. A svájciakkal a Luzernben élő egykori regnumi növendék, Horváth Árpád volt az „összekötő”. A külkapcsolatoknak köszönhetően többen jártak belga, holland, francia tanulmányutakon. A közösség felvette a kapcsolatot a Pax Romanával és a taizéi közösséggel. Beton a bécsi Magyar Egyházzociológiai Intézet kutatóival is tárgyalt. Részben ennek eredménye volt, hogy 1989-ben megjelent az osztrák fővárosban Emődi atya Regnum-története.

* * *

Volt egy meglehetősen egyedi válasz is a közösség életében, amit – az eddig említettekkel ellentétben – nem az motivált, hogy a benne érintett más lelkeségi mozgalomhoz pártolt volna. A nyolcvanas évek végén Keglevich István atya megkísérelte újjászervezni a Regnumot. Maga köré kezdett gyűjteni például olyan idősebb regnumiakat, akik hajdan a Házban nevelkedtek, de az „átkos” évei alatt megszakadt a kapcsolatuk a közösséggel. Kezdeményezése azonban nem arra irányult, hogy visszavigye őket az egyházi hatóságok által (újra) elismert Regnum Marianumba vagy annak új tagokat toborozzon. Úgy tartotta ugyanis, hogy az évtizedeken át szakadatlanul működő Regnum nem az igazi.

A rendszerváltást követő egyik házigyűlésen felmerült, tenni kellene valamit az ügy megnyugtató lezárása érdekében, hiszen a kívülállók sem értik, mi áll a „párhuzamos Regnumok” hátterében. (Nehézséget okozott például az, hogy Keglevich atya lapot adott ki a közösség nevében, s volt idő hogy két Zászlónk jelent meg.)

Az említett házigyűlésen sokan, sokfélét mondtak. Végül Bajcsy Lajos állt fel, aki addig nem szólt semmit. Elmondta, ő és sok más regnumi hálával tartozik Keglevich atyának a múltban nyújtott tanácsaiért, nevelőmunkájáért. A beszéd megfordította az addigi közhangulatot, így a szavazás kétharmad arányban azt a határozatot támogatta, hogy a Regnum nem keres jogi megoldást a családi probléma rendezése érdekében.

Utóbb Esztergom is kifejezte, hogy nem támogatja a Keglevich atya szervezte akciókat, nem ismeri el az általa szervezett Regnumot. Paskai László prímás, esztergomi érsek 1991-ben levelet írt Keglevich atyának, melyben ez állt:

„Megkaptam azt a levelet, amelyet folyó évi szeptember 12-én az Érseki Helynökségen leadott, és amelyet dátum nélkül a »Magna Domina Hungarorum« egyházközség hívei írtak kétezer aláírás mellékletével (de csak kb. kétszáz volt mellékelve). A levél meghív, hogy én végezzem a szeptember 17-ére meghirdetett szentmisét. Ezzel kapcsolatban a következőket írhatom.

1. A vasárnapi rádióban hallottam saját szavain keresztül ennek a misének a megrendezését. Ezt nem az illetékes plébánia szervezi, sem pedig a Regnum Marianum közösség. Azon a napon egyébként püspökkari delegáció tagjaként Kölnben lesz tárgyalásom Meisner bíborossal. De még ha idehaza lennék, akkor sem vállalnám el a szentmise bemutatását az illetéktelen és szabálytalan szervezés miatt.

2. Teljes mértékben egyetértek azzal, hogy a Regnum Marianum közösség ettől a szervezéstől elhatárolja magát, amely a vasárnapi templomi hirdetésekben el fog hangzani. Én is elhatárolom magam ettől. Annál is inkább, mert nincs hozzá egyházi engedély. Feltételezésem szerint a polgári engedély sincs meg, amely szabályozza a nyilvános gyülekezést. Mivel lényegében Főtisztelendőséged a szervező, azért minden felelősség Főtisztelendőségedre hárul.

3. Ugyancsak értesültem arról, hogy a régi templom, a mostani emlékmű helyén kápolna építését szervezi. Kápolna építésére nincs semmilyen egyházi engedély; továbbá a telek tulajdonosa nem az egyház. Épp ezért mindenféle gyűjtés ezzel kapcsolatban a jószándékú hívek becsapását jelenti.

4. Főtisztelendőséged többször a Regnum Marianum közösség nevében lép fel belföldön és külföldön egyaránt. A Regnum Marianum közösség szabályszerűen megválasztott házfőnöke Györgydeák Márton. A közösség nevében csak neki van joga intézkedni.

Tudom, hogy Főtisztelendőséged nem vállal közösséget a szabályosan működő Regnum Marianum közösséggel. Egyénileg jogában van a közösségből kilépni minden különösebb indoklás nélkül. Ahhoz azonban nincs joga, hogy a Regnum Marianum közösség nevében, mint »egyszemélyes« közösség lépjen fel, amelyre már eddig is felhívtam a figyelmét. A Regnum Marianum mint név és közösség »védett« egyházilag és polgárilag egyaránt. Épp ezért minden ilyen jellegű fellépése, így a fenti szentmise szervezése is, teljesen jogtalan és illetéktelen. A Szentatya is sürgeti az egységet, amely az Egyház belső természetéhez és tevékenységéhez hozzátartozik. Eddigi fellépése a Regnum Marianum nevében ezt a belső egységet veszélyezteti. Mindenki türelemmel volt mindeddig. De a mostani mise megszervezése már a nagy nyilvánosság előtt történik, amely sem nem egyházas, sem nem szolgálja az egységet és a kiengesztelődést.

5. Mindezek alapján kérem, hogy az illetéktelenül megszervezett, meghirdetett szentmisét hagyja el. Amennyiben a mise mégis meglesz, arra kényszerít, hogy a Regnum Marianum közösség nevében illetéktelenül végzett tevékenységével hivatalosan is foglalkozzam. Hisz az én feladatom az egység szolgálata, és ezen belül a törvényesen működő Regnum Marianum közösség védelme.

Bízom abban, hogy gondolataimat megfontolás tárgyává teszi, elkerülhető lesz a további feszültség és nem kell hivatalosan foglalkoznom a Regnum Marianum közösséggel szembeni tevékenységével.”

A levél megszületése egy hosszú folyamat végét is jelezte. Annak a folyamatnak a lezárását, amelynek eredményeként a Regnum Marianum ismét elfogadást nyert a magyar egyházi „felső körökben”. Esztergom nemcsak elismerte Györgydeák Márton házfőnökségét, de azzal is megbízta őt, hogy kizárólagos joggal intézze a Regnumtól 1951-ben elvett Damjanich utcai Ház ügyeit. Keglevich atyát, aki korábban maga is számos kísérletet tett a Ház visszaszerzésére, az egyházmegye illetéktelennek minősítette arra, hogy a Regnum nevében eljárjon.

Feljövőben

A nyolcvanas évek derekán már egyre több jel mutatott arra, hogy az egyházi vezetők körében kezdenek megszűnni a Regnummal szembeni fenntartások. Lékai László – bizonyos fokú távolságtartása, óvatossága ellenére – egy-egy megjegyzésével, gesztusával azt is kifejezésre juttatta, hogy alapvetően bizakodó. A Szent István Társulat ülésén – néhány héttel a Die Furché-ban megjelent interjú után – újra elismerően szólt a Regnum Marianumról. A magyar püspökök II. János Pál pápánál tett ad limina látogatása után – 1982 októberében – újra megismételte ezt külföldi újságírók előtt (KIPA, 1982).

„Azt gondolom, a bíboros minden korlátozottsága ellenére rokonszenvezett velünk, csak ezt alig nyilvánította ki vagy épp az ellenkező látszatát mulatta.” – mondja Bajcsy Lajos. Váratlan volt, amikor például 1983-ban – az épülő bajóti új plébániaépület kiadásainak fedezésére – 1 millió forintot utaltatott át Balás Bélának. (Utóbb az is kitudódott, hogy ezt gazdasági tanácsadói kifejezetten ellenezték.) A bíboros lépése azért is meglepetést keltett, mert úgy tudni, épp ő volt az, aki nem sokkal előtte arra kérte Betont, ne akarjon Bajóttal konkurenciát csinálni a leányfalui lelkigyakorlatos háznak.

Korábban szinte csak külföldről lehetett ilyen váratlan anyagi segítségre számítani. Beton meséli: „1974-ben egyetlen szavamra elintézte Luzsénszky Alfonz atya, a regnumistából lett jezsuita, hogy Bécsből kapjak egy Trabantot. Roppantul szégyelltem magam. Ki is hirdetem, hogy nem én kaptam, hanem a közösség, viheti, aki akarja. Vitték is, szét is nyúzták. 1975 nyarán Varga Péter hozta vissza – totálkárrel. Táborhely-nézőben voltak vele... Vittük át a Rokolya utcából Budára, a biztosítóhoz. A spriccelője, meg ablak nélkül az ablaktörlője működött... Halálra röhögtek magunkat.”

* * *

1986. június 30-án, élete 77. évében elhunyt Lékai László. A Magyar Püspöki Konferencia új elnöke Paskai László lett (1987. március 3-án II. János Pál pápa esztergomi érsekké is kinevezte), aki beiktatása után nem sokkal fölvette a kapcsolatot a Regnummal. Eleinte persze még nem mint mozgalommal, hanem csak egy-egy papjával. Elődjéhez hasonlóan maga is segített néhány atyának, így például Bajcsy Lajosnak, aki igencsak mostoha körülmények között volt kénytelen lelkipásztori munkáját ellátni. Erre maga a megsegített így emlékszik vissza:

„Tizenegy évig káplánkodtam a Vörösmarty utcai Oltáriszentség templomban. Amikor meghalt a plébános, szívem szerint egyszemélyben is elvittem volna a plébánia ügyeit – amit addig hárman csináltunk –, de közölték, hogy Budapesten nem kaphatok önálló helyet. Rá két évre – 1983-ban – viszont már Esztergomból könyörögtek, hogy vállaljam el a Vörösmarty utcainál háromszorta nagyobb Törökőrt (a Kerepesi úti Szent Teréz Plébániát – D. J.), amelyről egy esperesi látogatás után olyan szakvélemény született, hogy ott a lelkipásztori munka szinte lehetetlenné vált. Az épület romokban állt, az aktívabb hívek elmentek, csak az öregek maradtak. Senki felém sem nézett felülről, káplánt négy és fél éven át csak ígéretként kaptam. Paskai László személyesen igyekezett segíteni. Egy ízben például ausztriai útja teljes tiszteletdíját utalta át a plébánia rendbetétele kapcsán fölmerülő költségek fedezésére. Máskor egy betétkönyvet ajánlott fel e célra.”

Az egyedi kapcsolatfelvételek után egy félhivatalos találkozó is létrejött a magyar egyház, feje és a közösség között. Blanckenstein Miklós volt az, aki „megkönyvézte” az érseket és időpontot kért tőle. Paskai László készségesnek mutatkozott a regnumi atyákkal való

találkozásra, s ezzel megcsillant a remény, hogy a két T – a tiltjuk, tűrjük – után a harmadik T – a támogatjuk – ideje is eljön.

A találkozó előtt egy levél született, amelyben az atyák azt kívánták bemutatni, honnan hová jutott el a Regnum az alatt a bő három évtized alatt, amíg nem volt hivatalos kapcsolat a közösség és az egyházi vezetés között. A kétoldalas írásban – az együttműködési készség kifejezésén túl – arról is szó esett, milyen területeken várnának segítséget. (Mivel a levél pontos összefoglalást ad arról az időszakról, amelynek történéseit ez a könyv át kívánja fogni, úgy érzem, érdemes teljes terjedelmében idézni a dokumentumot, még ha az olyan dolgokat is megismétel, amelyekről korábbi fejezetekben már volt szó.)

„Engedje meg, hogy köszönetünket és örömünket tolmácsoljuk, hogy atyai szolgálatának tekinti a velünk való kapcsolat mélyítését – szölt a főpásztornak címzett levél. – Tervezett találkozónk előtt, az alábbi sorok segítséget nyújthatnak gondolkodásunk megismerésére.

Közel 40 éve nyílt utoljára alkalom arra, hogy főpásztorunkkal elbeszélgessünk ügyeinkről. Természetesen ez alatt az idő alatt is voltak kapcsolataink, személyes szálon, megbízható magyar főpásztorokkal, és tudatosan ápoltuk kapcsolatainkat a világegyházban. A feltűnést mindig kerültük.

Munkánk ifjúsági és közösségi jellege változatlan. Alapítóink karizmái koronként más és más módszereket követelnek meg. Házunk bezárása korszakváltás volt. Megkezdődött a szigorú illegalitás, mely sorainkat is megpróbálta. Az 1958–72-ig terjedő börtönidőszak azonban nem a széttűllést, hanem a kivirágzást hozta meg. Az eredeti 6-8 pap helyett ma kb. 30 vallja magát hozzánk tartozónak. A Gondviselő ma már nemcsak diákok, hanem felnőttek és házasok közösségeit is ránk bízta. Papjaink plébánosként és káplánként működnek az esztergomi és más egyházmegyékben. A beosztási tevékenység becsületes elvégzése mellett, szabadidőben, szabad napon és szabadság idején végezzük a regnumi csoportok vezetését. Többen közülünk országos területeken is tevékenykednek (például hivatásgondozás, mozgássérültek, alkoholmentő-szolgálat, házas hétvége, egyházmegyei hitoktatási feladatok stb.). Elvünk volt mindennek szolgálata, ami evangelizáló feladat (például lelkigyakorlatok a katolikus gimnáziumokban, ifjúsági lelkigyakorlatok stb.). Ápoltuk és ápoljuk a kapcsolatokat más lelkeségi mozgalmakkal és a szerzetesrendekkel.

Anélkül, hogy sebeinket nyalogatnánk, beszélnünk kell a fájdalmaikról is. A nehéz időkben sok pap kritizált bennünket. Sajnos ennek oka a félelem és a megalkuvás volt. A jövőre bízalom érdekében – legalább körlevél szintjén – fontosnak tartjuk bizonyos papi magatartások rehabilitálását és bizonyos magatartások elmarasztalását. A vádak nagyrésze az Egyház politikai ellenfeleinek agyából származott és a »megdolgozott« papok száján keresztül hangzott el, úgy mint: elitizmus, ellenzékiesség stb. A lényeg mindig egy volt: mernek a fiatalsággal foglalkozni.

Mindig kényesen ügyeltünk hitünk ortodoxijára. Természetesen nem akarjuk az abszolút tökéletesség látszatát kelteni. Amit komoly eredményként könyvelhetünk el: közösségünk él és szolgál, gyökereink pedig Prohászkaig nyúlnak vissza. Fölmerül a kérdés: hogyan tovább? Valóban van új helyzet? Dolgunk változatlan és világos. A közös gond a nagyobb hatékonyság. A Regnum Marianum alanyi jogon szabad az egyházban. Az egyházpolitika teljesen függ az állampolitikától. Ennek korrektebb irányba való alakulását az általános vallásszabadság érvényesülésén tudjuk lemérni, mely az összes mozgalom számára kell, hogy adott legyen. A többivel szemben semmi előnyt nem kívánunk élvezni. Az esetleges ilyen megosztás taktikai és ezért nem szolgálhatja az egyház egységét. A minket időnként fölkereső BM-es tisztviselők megpróbálnak »információkat« útra bocsájtani.

Az általános ifjúsági munka számára igen fontos lenne néhány szakosodott ifjúsági lelkipásztor, legalábbis Budapesten. Megfelelő pasztorális iroda vagy intézet és újság is nagy előrelépést jelenthet. Közösségünk papjai fuldoklanak a túlterhelés alatt, ezért segítség lenne

bizonyos konzultálás a dispoziciókban. A személyi plébánia jogi keretei segítséget jelenthetnek ügyeink hasznosabb végzésében. A megyei zsinat lehetőségei sok területen jelenthetnek új együttműködést paptestvéreinkkel és a hívekkel.

Még egyszer köszönjük a lehetőséget a konzultációra és Isten áldását kérjük Érsek Atya további munkálkodására, melyet a magyar egyház érdekében végez.”

* * *

Paskai László és a közösség találkozájára 1988 őszén, az óbudai Kövi Szűz Mária plébánián került sor. Az atyák gyűlésére a főpásztor egyedül, titkár nélkül érkezett. (Jócskán el is késett, mert elkeveredett a házak között.) A Regnum papjai rekord létszámban voltak jelen a találkozón. Este 9-től fél 11-ig mindenféleről folyt a beszélgetés. Végül Paskai bíboros váratlanul megszólalt:

„A lényegről még nem váltottunk szót. Akarnak-e létezni... Merthogy én ki akarom húzni magukat a föld alól a felszínre...”

A regnumiak – érthető módon – nem akarták, hogy ismét szembeállítsák őket a többi mozgalommal, ezért azt kérték, a többi lelkiségi mozgalommal együtt jöhessenek felszínre. Erre ígéretet kaptak. Ilyen előzmények után került sor a magyar egyházi mozgalmak első találkozájának előkészítésére. Ám még mielőtt a rendezvényre sor kerülhetett volna, nagy veszteség érte a közösséget.

Emődi atya állapota rohamosan romlott. Varga Péter 1988 őszén ügyeletet szervezett, hogy mindig legyen nála valaki. Laci bácsi – legtöbbször így nevezeték Emődi László atyát – 1988. december 24-én hunyt el. „Mint Mózesnek, neki sem adatott meg, hogy bejusson arra a földre, ahová népét el akarta vezetni. Ő, aki az illegalitás évei alatt oly elszántsággal küzdött a Regnum fennmaradásáért, elfogadtatásáért, a legalitás »haszonélvezője« már nem lehetett” – mondja róla egyik tisztelője.

A közösség egykori házfőnökéről, krónikásáról, pedagógusáról szinte mindenkinek van egy-két kedves emléke.

„Laci bácsi úgy él bennem, mint egy egyszerű ember. Aki semmi mást nem tesz, mint minden pillanatban az órá váró feladatot teljesíti. S ha közben a magyar egyház új korszakát alapozza meg, az számára csak mellékkörülmény. Ő) azzal, hogy szívében hordta az egész közösséget, mindig otthon volt minden csoportban. Úgy tudott jelen lenni például egy számára teljesen ismeretlen ifi közösség zsongása közepette, hogy nem törekedett arra, hogy ő legyen a központ. Előadásának végeztével mosolyogva ült a helyén, míg a gyerekek »ügyeiket« tárgyalták. Szerető jelenlétét mindenki érezte.”

„Amikor már enyhülni látszott a légkör, és egyre többen kezdtek visszaszivárogni a közösségbe, mérgesen-viccesen egyszer azt mondta: Most jöttök, kutyák? Amikor dörgött az ég, akkor persze elbújtatok.”

„Beszédeit, könyveit élete utolsó pillanatáig írta. Röviden, tömondatokban beszélt, és ha írt, tele vesszővel. Kis kockás, spirálos füzetekbe dolgozott. Ha valamit elrontott, kitépte az egész oldalt és újraírta. Vasszorgalommal készítette a közösség fejlődési irányát meghatározó műveit.”

„A hetvenes évek elején százéves tervet dolgozott ki. Ebben négy szakaszra bontotta a Regnum további fejlődését. Az alapozás kezdetének ideje máától számított három, öt év. Az épület felénél leszünk 25-30 év múlva” – írta, s mint az ma – a kilencvenes évek derekán – már elmondható, pontosan látta a jövőt. Az eltelt három évtized eseményei őt igazolták: az alapozás megtörtént, a Regnum megerősödött. Az »épület« elkészítése Emődi atya akkori becslése szerint 60-65 évet vesz igénybe, a belső építés befejeztét 2070-re prognosztizálta.

Nincs olyan tényező, ami alapján ma bárkinek is oka lehetne arra, hogy az általa megjelölt dátumokat módosítsa.”

Emödi atya szellemi tudása, becsületessége, börtönnel megerősített hitelessége – összesen 20 évi börtönt kapott, amiből 12 évet le is ült – vitathatatlan tekintélyt adott neki. Szellemi kisugárzása gyereket és felnőttet egyaránt megigézett. Szeretett játszani. Ahogy egyszer magáról mondta: „két út állt előttem, vagy profi focista leszek, vagy pap”. Volt egy bridzstársasága. Élete utolsó napjaiban egy filozófiai mondanivalót sem nélkülöző bridzskönyvön dolgozott. A halála előtti estén is még regnumiakkal kártyázott.

Emödi atya temetésén – 1989. január 13-án, az Új köztemetőben – a külföldön tartózkodó Paskai bíboros nevében Szepesdi Ervin érseki helynök beszélt: „Itt, a ravatalodnál, Emödi László, bocsánatot kérünk tőled... Itt megígérjük neked, hogy a Regnum ideáljait óvni, védeni és ápolni fogjuk” – mondta.

A temetés után néhány héttel – február 3-4-én – sorra kerülő lelkiségi találkozóra a hazai mozgalmakon kívül az egész püspöki kar hivatalos volt. (A találkozó szervezői a Bokor közösséget is meg akarták hívni, de mivel ügyük ekkor már Rómában volt, részvételükhöz a püspökök nem járultak hozzá.) A találkozón külföldön élő tekintélyek is megjelentek: eljött Békés Gellért; Paul Josef Cordes érsek, a Világiak Pápai Tanácsának titkára; Massimo Camisasca, a Comunione e Liberazione egyik vezetője. „Cordes érsek azt mondta, ő még ilyet nem látott: az egyházi mozgalmak egy asztalhoz ülnek nemcsak néhány püspökkel, hanem az egész püspöki karral” – idézi föl Somogyi Sándor a találkozó létrejöttével kapcsolatos elismerő megnyilatkozások egyikét. Ugyanakkor a lelkiségi mozgalmak képviselőinek nagy öröme szolgált, hogy a magyar katolikus püspöki kar nem sokkal korábban kinevezett tagjai is megjelentek. „Az újonnan kinevezett püspökök összetételén látszott, hogy Róma érezte, szabad keze van, s szíve szerinti embereket választhat” – értékeli Somogyi atya Takács Nándor, Ács István, Dékány Vilmos, Mayer Mihály és Várszegi Asztrik beiktatását.

A konferencia végén Paskai László mondott záróbeszédet, kifejezve, hogy a megjelent lelkiségi mozgalmak az Egyház részei, kizárólag az egyház, a püspökök hatáskörébe tartoznak, az állami hatóságoknak nincs felügyeleti joguk felettük (ekkoriban született meg az új egyesületi törvény). A püspöki kar kiállása a lelkiségi mozgalmak mellett védelmet jelentett az akkor még bizonytalannak tűnő politikai helyzetben.

A politikai enyhüléssel, az illegalitásból való kitöréssel párhuzamosan a Regnum is visszatért az írásbeliséghez. Az egymással való levelezés, a feljegyzések készítése a nyolcvanas évek vége felé már nemhogy tiltott nem volt, de többen – például Emödi László atya – kifejezetten biztatták is rá a tagokat. Ennek a folyamatnak kiemelkedő fontosságú állomása volt a regnumi lapok megindítása.

1988 őszén jelent meg a Regnum Marianum háziújsága – a Galamb – első példánya. Az előállítás kezdetleges volt: az írógéppel írt lapokat fénymásolták, majd kézből-kézbe módszerrel juttatták el a tagokhoz. (Az első számok egyike rögtön „rendhagyó” is lett, mivel abban az akkor elhunyt Emödi atyára emlékeztek a tagok.)

A nyilvánosság elé lépés látványos jele volt a Zászlónk újbóli megjelentetése. A nagy múltú ifjúsági lap újjáélesztésének előkészületei már 1989-ben megkezdődtek. Az első szám 1990 januárjában látott napvilágot, Varga Péter főszerkesztésében, aki azóta is irányítja a szerkesztőség munkáját.

Még ugyanez év decemberében megjelent egy kicsinyeknek szóló lap is, a Bocs. Az eleinte 300 példányban kiadott újság csakhamar felnőtt évtizedes hagyományokkal rendelkező társához, a Zászlónkhoz. Mára már elmondható róla, hogy a magyar katolikus

sajtó közismert részévé vált. (Példányszáma folyamatosan nő – jelenleg 4500 fölött van –, s ez már több, mint amennyi a Zászlónkból elfogy.)

A nagyközönségnek szóló lapok megjelentetése ellenére a Galamb is megmaradt (sőt, tovább fejlődött: ma már ezt is számítógéppel írják, szerkesztik). Szükségszerűnek mutatkozott ugyanis, hogy legyen egy olyan belső sajtóorgánus, amely, túl azon, hogy fórumot biztosít a kívülág érdeklődésére kevésbé számot tartó vélemények ütköztetésének, egyúttal az információk – például programidőpontok – szabad áramoltatását is lehetővé teszi.

„Mikor megjelent a Zászlónk, úgy éreztem, a Galambnak nincs többé létjogosultsága: azt gondoltam, hogy csupán az előfizetők iránti tisztességből jelent meg újra – vallotta meg a lap hasábjain az egyik olvasó. Amikor Varga Pétert hallottam az újbóli megjelenéskor beszélni, rájöttem, hogy óriási lehetőség van abban, ha van egy újságunk, szinte csak házi használatra, ami valóban közösségünk belső életét segíti. Nemcsak a hirdetések szintjén – ami szintén nagyon fontos –, hanem a gondolatcsere szintjén is. Ugyanis eddig nem volt lehetőség arra, hogy közösségünk nyílt színe előtt megtárgyaljunk dolgokat, ütköztessünk véleményeket. Ma minden réteg gondolatainak hordozója lesz, nagy jövőt jósolok neki közösségünk épülésében. A Zászlónk pedig maradhat a mi lapunk, elsősorban másoknak.”

Az elmúlt években – többek kérésére – a Zászlónk fejlécéről lekerült a „Regnum lapja” kifejezés, s ennyi maradt: „Katolikus diáklap”. Ezzel a gesztussal – no meg a legkülönbébb ifjúsági szakemberek meghívásával, a szerkesztésbe való bevonásával – a közösség egyértelművé akarta lenni, hogy az újság minden katolikus fiatal számára készül.

Amíg a létszám csupán néhány száz fő volt, elégségesnek mutatkozott a hírlánc is ahhoz, hogy a közösség életével kapcsolatos legfontosabb tudnivalók mindenkihez eljussanak. Az időközben lezajlott létszámrobbanás – amelyről a következő fejezetben közölt adatok tanúskodnak – viszont már megkövetelte az olyan hatékony információközvetítő eszközök alkalmazását, mint például a nyomtatott sajtó.

Nép-számlálás

Az eddig írottak sok kérdésre választ adhattak a közösség életével kapcsolatban, ám, ha nem mondanánk meg, voltaképpen hány ember áll a Regnum Marianum név mögött – divatos kifejezéssel szólva: „nem dimenzionálnánk a problémát” –, akkor a levegőben lógna mindaz, amiről szó volt eddig és szó lesz még. Igaz ugyan, hogy a létszámalakulásról nincsenek pontos statisztikák, – ennek az egyik oka az, amiről korábban már bőven volt szó, hogy a Tételeink és a Törekvéseink megszületése előtt nem lehetett pontosan tudni, mely népek tartoznak a közösséghez, kik azok, akik inkább csak szimpatizánsoknak tekinthetők, – ám az 1964 és 1994 közötti időszakról rendelkezésre áll néhány becslés és belső felmérés. Ezek alapján az is megítélhető, valóban indokolt volt-e például az előző fejezetben használt „létszámrobbanás” kifejezés.

Amikor a Regnum létszámáról beszélünk, érdemes megkülönböztetni 1., a résztvevői, 2., a nyilvántartott és 3., a teljes létszámot. A résztvevői létszám általában az adott program, rendezvény jellegétől (házibuli, lelkigyakorlat) függően változó. A nyilvántartott létszám a csoportokba járó aktivistákból és a „passzivistákból” adódik össze (előbbieket azok, akik mindenhol „nyüzsögnek”, az utóbbiak, akik még noszogatásra is csak alig-alig mozdulnak a rendszeres foglalkozásokon kívül). Egy csoportban a nyilvántartott létszámnak mintegy harminc-hetven százaléka aktivista. Ha az aktivisták aránya ez alá csökken, akkor az illető csoport először eltávolodik a közösség központjától, majd felbomlik, mivel nincs elég kapcsolata más csoportokkal, nincs olyan ember, aki hozza-viszi a híreket, aki a belső életet

szervezi és a kisközösség fenntartásához szükséges áldozatokat meghozza. (Persze az ilyen kisközösség betokosodott zárványként megmaradhat, túlélési esélye azonban a nagyobb közösséghez való kapcsolódás nélkül legalább a felére esik.) Tapasztalati megfigyelések szerint a nyilvántartott létszám a résztvevői létszám másfélszeresével egyenlő.

A résztvevő és a nyilvántartott létszámnál is nagyobb a teljes létszám, amely az összes regnumi ember által elért – vezetett, többé-kevésbé a Regnumhoz kapcsolt – csoportok és csoportoidok létszámát jelenti. (Erre a harmadik fajta létszámmra azért van szükség, mert több olyan regnumi pap által vezetett csoport is akadt – például a Blanckenstein Miklós által vezetett hittanos csoportok vagy Györgydeák Márton Karolina úti hittanos csoportjai –, amelyek hivatalosan nem kerültek a Regnum körébe. Ha ezeket a Regnumhoz közel álló csoportokat is beleszámítjuk a közösségbe, akkor kapjuk meg a teljes létszámot.)

Ez a „nem teljesen regnumi, de azért regnumi” kategória egyébként nagyon jól tettenérhető az úgynevezett helyi Regnumok esetében is. Ezek – mint arról a következő fejezetben lesz még szó – olyan, területi alapon szerveződő regnumi közösségeket jelentenek, amelyeknek tagjai nem feltétlenül lépnek be a „nagy” Regnumba, de regnumi szellemben dolgoznak, és csúcsvezetőjükön keresztül képviselve vannak a házigyűlésben is. Az újpesti helyi Regnum nyilvántartott létszáma például 1993-ban 200 fő volt, ezek közül mindössze 100-an léptek be a nagy Regnumba. Hasonló a helyzet a másik helyi Regnummal, a máriaremeteivel: itt is működnek olyan csoportok, amelyek formálisan nem tagjai a Regnum Marianumnak.

* * *

E módszertani kitérő után – immár számokban kifejezve – a következő mondható el a regnumi közösség létszámának alakulásáról:

Becslések szerint a második – 1964-es – letartóztatások előtt legalább 200 tagja volt a közösségnek. A következő, harmadik per előtti időszakban – az időközbeni távozások ellenére – még kis mértékű növekedés is bekövetkezett. Az összlétszám – a bírósági jegyzőkönyvek és Deák István statisztikái alapján – 1970-ben 210 fő körül lehetett.

A harmadik begyűjtés nem hatott lényegesen a közösség létszámára, 1972-ben mintegy 190-en vallották magukat regnuminak. A következő tíz év alatt durván két és félszeres növekedés következett be. 1982-ben az alsós, a felsős, a kamasz és ifjúsági rétegekben összesen mintegy 400 gyereket tartottak nyilván, ehhez hozzáadva a házások rétegébe tartozó nyolcvan főt, illetve a papi rétegbe tartozókat, a Regnum létszámát 1982-ben már közel félezerre becsülhetjük.

A rendszerváltást követő első nagy seregszemle – mint arról a későbbiekben még szintén lesz szó –, az 1991-es zánkai nagytábor volt. A rendezvényen 1100-an vettek részt, amelyből mintegy 150-200 fő meghívott vagy egyéb szimpatizáns – például gyermekét elkísérő szülő – volt. Ma a szimpatizánsok és a valamilyen ok miatt távol maradtak számát közel azonosnak tekintjük, elmondható, hogy a Regnum résztvevői létszáma 850 főre, nyilvántartott létszáma 1100 főre, teljes létszáma pedig mintegy 2000 főre nőtt. Ezt a létszám-kalkulációt más forrásból származó adatok is megerősítik.⁷

⁷ 1991-ben a rétegvezetők a csoportvezetőktől begyűjtötték a létszámot. Az így kapott 987 fő a Regnum nyilvántartott létszámának tekinthető. Ha ezt a számot a zánkai nagytábori létszámból becsült 1100 fővel hasonlítjuk össze, látható, hogy a fenti becslések elég pontosak (10-15 százalékos hibahatár). Az eltérés ugyanakkor arra enged következtetni, jó néhányan vannak a közösség peremén – akár egyének, akár csoportok –, akik magukat a közösségbe tartozónak érzik, a programokra rendszeresen eljárnak, de akiket a réteg- vagy csoportvezetők nem számítanak bele a létszámba. (A számítások bizonytalanságának oka az is, hogy akadnak

1993-ban 1052 tag neve szerepelt a nyilvántartásban. A csoportok száma – a két évvel korábbi 73-ról – 85-re emelkedett.

A legfrissebb adatok az 1994 januári állapotot tükrözik (ekkor még nem léteztek az év közben kialakított és a „Rétegelet” című fejezetben már megemlített K, N, illetve E rétegek). A kimutatás szerint a nyilvántartott létszám 1300 fő volt. Ezek réteg szerinti megoszlása a következőképpen alakult:

- A réteg 101 fő (72 fiú/29 lány) 11 csoportban,
- B réteg 160 fő (78 fiú / 82 lány) 14 csoportban,
- C réteg 139 fő + 1 nép (74 fiú / 65 lány) 11 csoportban,
- D réteg 207 fő (106 fiú / 101 lány) 14 csoportban,
- F réteg 184 fő (82 fiú / 102 lány) 13 csoportban,
- G réteg 173 fő (88 férfi / 85 nő) 12 csoportban,
- H réteg 190 fő (89 férfi / 101 nő) 12 csoportban,
- P réteg 27 fő.

Mivel a nyilvántartott létszámban jó néhány nép, személy nincs benne – noviciátusban lévők, a helyi Regnumok egyes csoportjai, a vidéki csoportok többsége, a szimpatizánsok, a csoportba nem tartozók vagy oda nem rendszeresen járók –, a jelenlegi állapotról fentebb közölt számokat akár több mint félezerrel is meg lehetne növelni. (Hogy ez egyáltalán nem túlzás, mutatja a következő adat: az 1991-ben a zánkai táborba befizetettek közül 484 fő neve nem szerepel az 1993-as belépettek listáján.) Tehát a Regnumnak igen nagy a holdudvara, vagyis azoknak a száma, akik a Regnumnak mint lelkiségi mozgalomnak a tagjai, de nem regisztráltatják magukat.

A fentiekben közölt adatok lehetőséget adnak arra is, hogy a létszámnövekedés „sebességét” is meg lehessen becsülni.

Ha az 1991–1994 közötti időszakot tekintjük, átlagosan évi hét-nyolc százalékos növekedést lehet kimutatni. (A növekedés dinamikáját jól illusztrálja, ha az 1993-as létszámot hasonlítjuk össze az 1994-essel. Eszerint évi 14 százalékos növekedést lehet regisztrálni, ami jóval nagyobb, mint az azt megelőző időszakok éves létszámnövekedési átlaga.) Ha a tízévenkénti létszámadatokat vetjük össze, s például az 1972-es 190 főből, az 1982-es 480 főből illetve az 1991-es 1100 főből indulunk ki, látható, hogy a közösség egy-egy évtized alatt mintegy két és félszeresére (2,5 illetve 2,2-szeresére) nőtt. Ha ez a növekedési trend folytatódik, a közösség létszáma az ezredfordulóra ismét megduplázódhat. Mindez persze csak matematika – hangsúlyozzák a közösség vezetői, állítva: az évtizedenkénti létszámduplázás az eddigiekben is spontán folyamat eredménye volt, nem állt mögötte tervező szándék.

* * *

A közölt statisztikákkal persze óatosan kell bánni, és nemcsak azért, mert gyakran csak becsült adatokon alapulnak. Emődi László így figyelmeztet a Százéves tervben:

„Azzal se próbálkozzunk, hogy »termelési mutatókkal« próbáljuk a magunk tevékenységét értékrendbe állítani... Mit tudod te most, mit ért valamikor egy Prohászka-

egyének vagy csoportok, akik, illetve amelyek nem is akarják, hogy számba vegyék őket, mert idegenkednek magától a statisztikai adatgyűjtéstől.)

beszéd, egy Kosztolányi kötet? Nagypád talán valamikor felfigyelt egy falusi pap beszédére. Engedte, hogy apádat valamelyik városi pap keresztény hitben nevelje. Így lettél te hívő. Olyan tanult hívő, akire nem is hatna a nagypád falusi papjának esetlegesen műveletlenebb beszéde. Pedig mindegyik szereplő a maga idején tisztességes és céltudatos munkát végzett...

Az első öt hittérítőt egymás után megették az emberevők. A hatodikra már nem volt gusztusuk. A hetediket eltűrték. A nyolcadikat meghallgatták. A kilencedik megkeresztelte őket. Kinek a termelési paramétere a legjobb? A kilencediké? Kár, hogy nem ő indult elsőnek! Biztos vagy abban, hogy azt a kilencediket az első helyén nem ették volna meg?"

* * *

Még ha – az említett okokból – bizonyos fajta megszorításokkal kell is kezelni a regnumi közösségre vonatkozó adatokat, annyi biztosan elmondható, hogy az elmúlt évtizedekben kialakult a Regnum széles bázisa, amire az jellemző, hogy tagjai a társadalom különböző rétegeiben helyezkednek el.

Pontos felmérés ugyan mindmáig nem készült, néhány életútinterjúból, visszaemlékezésből azonban vázlatos kép rajzolható a közösség „szociológiai összetételéről”. Eszerint: míg a hetvenes években a tagok között nagy számban voltak úgynevezett elsőgenerációs fővárosiak és olyanok, akik szakmunkási pályákat választottak, addig ma már főként budapesti tanulók és értelmiségiek alkotják a közösség derékhatát.

A Regnum Marianum – mint arról korábban már szó esett – alapvetően városi, fővárosi közösségnek indult, és tulajdonképpen máig az maradt. (Arra korábban megkíséreltem már rámutatni, hogy mint lelkeségi mozgalomra ez az állítás nem áll, hiszen a Regnumnak mindig jelentős országos kisugárzása volt.)

A közösség „fővárosiasságát” a régebbi és a legfrissebb statisztikák is alátámasztják. Az 1994. év elejéről származó kimutatások szerint például a belépési nyilatkozatot aláírt regnumi tagok közel 90 százaléka volt budapesti. (A fővároson kívül Pest megyében még 70 tag regisztráltatta magát a Regnumban, más megyékben – mintegy 10 megyében „elszórva” – pedig további 31 fő.)

Valamikor a nyolcvanas évek közepén előadást tartott a házigyűlés tagjainak Andorka Rudolf szociológus. Amikor megkérdezte a jelenlévő 15-25 civil foglalkozását, kiderült: nyolcvan-kilencven százalékban reál beállítottságú szakértelmiségiek alkották a hallgatóságot. A humán értelmiséget csupán egy-két tanár és egy óvónő képviselte. (Erre a sajátosságra valószínűleg mégsem az a magyarázat, hogy a Regnum a reál érdeklődésűeket vonzotta, mint inkább az: a vallásos fiatalok joggal érezhették úgy az elmúlt évtizedekben, hogy a műszaki- és természettudományi szakismereteket igénylő helyeken könnyebben megőrizhetik lelki függetlenségüket, mint a humán pályákon.)

Bár a közösségből sokan tiltakoznak az ellen, hogy a Regnum Marianumot „értelmiségi” jelzővel illessék, Blanckenstein Miklós azok közé tartozik, akik úgy vélik: nem kell megijedni ettől a szótól. „Van bennünk egyfajta értelmiségi vonás, de ez nem jelenti azt, hogy azon méretik meg a közösség, hány diplomás van közöttünk. Mi annyiban vagyunk értelmiségi típusúak, hogy olyan szellemi közeget teremtünk magunk körül, amelyik reflexív gondolkodásra ösztönöz. A Regnum olyan erős szellemi igényt támaszt tagjaival szemben, ami általában egy nem értelmiségi családból származó gyermeket is arra készítet, hogy elkezdjen tanulni. Itt nem a fizikai munka szégyelléséről van szó, hanem arról, hogy aki hozzánk kerül, automatikusan ki akar kerülni abból a lelki-szellemi sivatagból, ami a munkás létformának szinte általános velejárója. A munkástól, a földön dolgozó paraszttól nem azért

Helyi Regnumok

Mint arról a nomád-telepes vita kapcsán már szó volt, a Regnum helyenkénti és időnkénti megtelepedésének történelmi előzményei vannak. A Ház elvesztése után a különféle plébániákra szétszórattott regnumi papok közül többen is létrehoztak olyan csoportokat, amelyeknek tagjai a Regnum által képviselt elveket vallották és a regnumi munkamódszereket alkalmazták. Az ötvenes évek végén, a hatvanas évek elején a Damjanich utca környékén, Kelenföldön, a Ferencvárosban és Erzsébeten is voltak regnumi központok, helyi Regnumok, amelyeknek tagjai közös lelkeségben, szellemiségben éltek, működtek. Ezek olykor alig érintkeztek egymással – aminek persze az is a magyarázata, hogy a Ház elvesztése után még nem alakult ki a nomád Regnumnak az a szervezeti struktúrája, ami lehetővé tette volna az itt-ott megtelepedő helyi Regnumok közötti tervszerű kapcsolattartást.

A legjelentősebb helyi Regnum ma Budapest két kerületében található: az újpesti helyi Regnum egy alapvetően lakótelepi, a máriaremetei viszont egy hagyományosan családirházas környéken telepedett meg.

1977-ben került Sebők Sándor az Újpesti Főplébániára káplánnak. Ebben az évben alakult meg az első házasnép, amelynek megszületésénél Gönczöl János (Medve) bábáskodott. A házasnép egy részét olyanok alkották, akik a Regnumban nőttek fel, akadtak viszont többen is, akik Újpestre költözve már felnőttként, családos emberként kerültek kapcsolatba a közösséggel.

Sándor atya komoly energiabefektetéssel fáradozott a kisközösségek kialakításán. Az idősebb korosztály tagjainak bevonásával 1978-ban megkezdődött a gyereknépek szervezése. Regnumhoz kapcsolásukra azonban csak egy idő után került sor. Előfordult olyan, hogy amikor Sándor atya nem érezte biztosítottnak a titoktartás fegyelmét – tisztító szándékkal – feloszlattott egy-egy népet, majd újraszervezte őket.

A kisközösségek szervezése a plébániától teljesen függetlenül történt, annak ellenére, hogy hittanra továbbra is a Szent István téri plébániára jártak. A lelkes indítás után Sebők Sándor atya egyre hátrébb lépett, végül szinte már csak a vezetőkkel tartott közvetlen kapcsolatot. Ennek részben az volt az oka, hogy tudta, nem maradhat sokáig Újpesten, a népeket viszont fel kellett készíteni arra, hogy alkalomadtán meg tudjanak állni a saját lábukon. Erre – és a későbbi fejleményekre – Gönczöl János így emlékszik vissza:

„Az önállóságra nevelés tudatossága Sándor atya részéről már életpapasztalat volt. Számolt az áthelyezéssel. Ennek is köszönhető, hogy elválásunk 1986-ban (Sebők Sándort Fótra helyezték – D. J.) túlzottan nem terhelte meg közösségünket. Népeinket bekapcsoltuk a rétegekbe, de helyi ügyekben a koordinálás a másfél-kéthavonta összeülő Újpesti Vezetőségre maradt. Az évek folyamán egyre több sátrat, tábori felszerelést vásároltunk, így a nyári táborok szervezésénél a regnumi készleteket tehermentesítettük, s ezzel egyszersmind mi is kötetlenebbé váltunk. Ugyanakkor a közös templom, az Eucharisztia közös megünneplése, a kulturális megmozdulások egyre inkább kötöttek bennünket a helyi plébániához. Többen hitoktatást is vállaltak közülünk. A lelki és egyéb programok megszervezésében a helyi plébános nem vett részt, de a közös akciók – pince betonozása, mikulásünnepségek – anyagi kiadásait fedezte. 1991-ben – betegségére hivatkozva – áthelyezését kérte. Utódja – attól tartva, hogy mi esetleg valamilyen szektás társaság lehetünk – jelentős fenntartásokkal viseltetett irántunk. Szolgálatainkra – például az általunk végzett hitoktatásra – azonban ő is igényt tartott. Így lettünk támogatottakból tőrtek. Találón jegyezte meg ezzel kapcsolatban a házasnép egyik tagja: így lehet telepesből nomáddá válni, Ábrahám után szabadon.”

* * *

A máriaremetei helyi Regnum a nyolcvanas évek közepén alakult. „Az első csoport úgy jött létre, hogy az egy környéken lakó szülők fölfedezték, közös problémájuk, hogy nem tudják, melyik környékbeli templom hittanjára vigyék gyermekeiket. Miután mindegyiket gyengének találták, egy esti teázáson eldöntötték, hogy megpróbálnak házilagos kivitelezésben jobbat csinálni” – kezdi a történetet a „kályhától” egy írásos beszámolójában Elek Károly, a remetei Regnum alapító tagja. (Néhány évvel később a környékbeli iskolákról kialakult hasonlóan lesújtó vélemény volt az, ami egy ökumenikus iskola megszervezéséhez vezetett.) A remetei kisközösségek regnumi stílusban kezdtek működni, ami elsősorban a vezetők előéletével volt magyarázható. A tagok Waigand József atya miséire jártak a Szociális Testvérek pesthidegkúti kápolnájába, ahová további ismerősöket is hívtak. Idővel újabb és újabb gyermekcsoportok alakultak.

A Regnumról kezdetben nem sok szó esett. A rétegkapcsolatokat a vezetők azért nem erőltették, mert számoltak azzal, hogy a gyermekek önállóan nem tudnának több kerületen átutazni a közös programokra, a szülők pedig – regnumi tapasztalatuk nem lévén – nem vállalnák az utaztatással járó nehézségeket. Így kezdetben csak a csoportvezetők jártak el – megfigyelőként – a rétegyűlésekre.

A nyolcvanas évek végétől megváltozott a helyzet, amire Elek Károly így emlékszik vissza: „A szülők egyetértésével regnumi népeknek kezdtük tekinteni a csoportokat. Ezzel legalizálódott a plébániák által is ismert és konkurenciának számító »zughittanunk«. Ugyancsak ettől az időtől számítható, hogy helyi Regnumként kezdtük emlegetni a remetei csoportosulást.”⁸

A helyi Regnumoknak saját életük van. Ez lehetővé teszi, hogy akkor se kelljen tartani a helyi kisközösségek szétesésétől, ha adott esetben nem sikerül kellően együttműködni a helyi egyházközséggel. Újpesten modell értékű megoldás született a már említett konfliktushelyzet feloldására. 1992-ben Gönczöl János és Pozsgay György létrehozták az Újpesti Keresztény Megújulási Alapítványt, majd egy évre rá a Regnum Marianum Újpesti Egyesületet. Az alapítvány nagymértékben támogatja az egyesület – a voltaképpeni helyi Regnum – működését. Gönczöl János úgy véli: olyan helyen, ahol nincs regnumi atya, célszerű, hogy a helyi Regnum létezése hivatalos formát öltjön. Az egyesületi, alapítványi működési forma például jogi, pénzügyi önállóságot ad. Így könnyebben lehet tárgyalni a hivatalos intézményekkel: önkormányzattal, iskolákkal és nem utolsósorban a helyi egyházközséggel.

Újpesten több olyan szülő van, aki belépett a helyi Regnumba – vagyis annak jogi szervezetébe, az egyesületbe –, de maga nem, csak gyermeke tartozik valamelyik kisközösséghez. Minthogy a Tétéleink határozottan előírja, hogy a Regnum minden tagjának valamely néphez kell tartoznia, ezek a szülők voltaképp nem tagjai a Regnumnak. Ezt a kvázi-tagságot is legalizálhatja, ha egyesület alakul, mert ezen keresztül formálisan is kifejeződhet a szimpatizánsok pártoló tagsága.

A helyi Regnum leginkább egy családhoz hasonlítható, ahol minden korosztály együtt él, szemben az iskolával, ahol a felépítés korosztályonkénti, rétegszerű. A remetei és az újpesti

⁸ E könyv megírása idején kisebb helyi Regnum-kezdemény jelei mutatkoznak a Józsefvárosban, ahol három regnumi atya – Bajzáth Ferenc, László Gábor és Somogyi Sándor – lakik immár több év óta közös fedél alatt. Egy időben Újlak környéke is helyi regnumi centrumnak számított: Müller György (Hagyma) atya évekig aktívan szervezte, istápolta az itteni csoportokat. Több újlaki kötődésű csoport létezik ma is.

Regnum létrejöttében – mint a helyiek mondják – nem kérdőjelezi meg a réteges Regnum létjogosultságát. Idősebb korban ugyanis a helyi kötődések lazulnak, a felnövő gyerekek különböző közép- és felsőfokú iskolákba szóródnak szét, házasodnak, elköltöznek. Az elmúlt évek során az is bebizonyosodott, hogy az azonos korosztályok vezetői is igénylik a tágabb kapcsolatot.

Mivel a helyi Regnumok tagjai közel laknak egymáshoz, az egyházközség életébe bekapcsolódva, ott munkát vállalva többször is találkozhatnak egymással. Ez mindenképpen arra mutat, hogy a helyi Regnumoknak létjogosultságuk van. Akadnak olyanok, akik úgy vélekednek, a jövő útja az, hogy egyre több helyi Regnum jön majd létre. Pozsgay György (Pozsy) az egyik újpesti alapító a Galambban így nyilatkozott erről: „A helyi Regnum sok tekintetben működőképesebb formáció, mint a nomád, praktikusabb és rengeteg időt lehet vele nyerni egymásnak. Ráadásul a vidékiek számára is ugyanolyan esélyt ad a bekapcsolódásra, mint a fővárosiaknak.”

A két szervezeti forma – a helyi Regnumok és a nagyközség – közötti kapcsolat kialakítása nem volt problémamentes. Különösen kezdetben némi feszültséget okozott, ha a helyi programok ütköztek a közös rendezvényekkel, bár az mindenki számára logikusnak tűnt, hogy ha a helyi Regnum tagjai egy plébánia életébe aktívan bekapcsolódnak, akkor részt is kell venniük olyan egyházközségi megmozdulásokon, mint például egy elsőáldozás, templombúcsú vagy farsang (és akkor az egyházi évhez kapcsolódó ünnepekről még nem is beszéltünk). Ha a helyi programok egybeesnek egy rétegprogrammal, a legtöbb esetben csak olyan döntések születhetnek, amelyekben a plébánia (a helyi Regnum) vagy a nagyközség (a nagy Regnum) érdeke szükségképpen háttérbe szorul a másikéval szemben. Annak érdekében, hogy minél ritkábban forduljon elő programütközés, az utóbbi években gyakorlattá vált, hogy a vezetők már jó előre éves tervet készítenek, egyeztetve a közös rendezvények időpontját. Így fix pontokhoz lehet igazítani a helyi programokat, a lehető legkisebbre szorítva az átfedéseket.

* * *

A helyi Regnumoknak mára önálló hagyományaik is kialakultak. Ilyen például az újpestiek számára a Szent Margit ünnepén tartott közös margitszigeti mise (amibe néhány éve már főtiak is bekapcsolódtak).

A nagy közösséget és a helyi szervezeteket is átfogó kezdeményezés volt néhány évvel ezelőtt az első – szombati közös imaórák megszervezése. Egy baráti beszélgetés során 1992-ben kiderült, hogy egymástól függetlenül többen is tervbe vették az imádságos együttlétek fölélesztését. Mivel az elhatározás időben egybeesett a közösség Damjanich utcai kápolnájának visszaszolgáltatásával, adódott az ötlet, hogy az imaórákat is ott lehetne tartani. A regnumi atyákból és civil vezetőkől alakult „Csendes Társak” vállalták a lelki programok megszervezését, koordinálását. Az imaórát elsősorban a magyar Egyházért és a Regnumért ajánlják föl az egybegyűltek. A találkozók két részből állnak: a szentségimádást Szűz Máriához fohászkodó rész követi. Az imaóra első felét mindig egy pap, a másikat egy-egy regnumi közösség vagy a Csendes Társak vezetik. Az imádságos szolgálatot elvállalók maguk dönthetnek arról, milyen témát, milyen formában kívánnak feldolgozni (például: rózsafüzérezés, kereszttűt, elmélkedés, meditáció, ének). 1992. december 5-én került sor az első közös imaórára. Azóta is rendszeresen folynak az első-szombati imaórák, igaz, erősen változó résztvevői létszámmal.

Nagy hagyományai alakultak ki a nagycsütörtöki virrasztásoknak, amelyekre – Varga Péter kezdeményezésére – eleinte Izbégen, majd Budakalászon került sor. Később volt Törökőrön Buxusnál, a Rózsák terén, végül a Józsefvárosban.

Ma még nincs pontosan körülírva, milyen elvárásoknak kell megfelelniük a helyi kisközösségeknek, hogy magukat helyi Regnumnak nevezhessék. „Tagadhatatlan, hogy veszélyek is rejlenek a helyi kezdeményezések szabadságában” – ismerik el a vezetők, akik szerint a regnumi márkanév védelme megkívánja, hogy a közösség előbb-utóbb meghatározza, milyen feltételek teljesülése esetén tekinthető helyi Regnumnak egy kisközösségekből álló társulás. Az újpesti és a remetei példa jól illusztrálja, nem attól lesznek helyi Regnumok, hogy valaki a címkét ráragasztja. Remetén például csak hosszú évek után kezdték a csoportokat a rétegekbe kapcsolni.

„Sokfelé lehet létrehozni valami Regnumhoz hasonlót, de az még nem Regnum, hanem jó hittancsoport, imaközösség, esetleg cserkészet” – mondta ezzel kapcsolatban Koncz Levente a zánkai nagytáborban. „Nem mindenki lehet tagja egy regnumi csoportnak, akiket hitoktatunk. Meghívásos alapon hozzuk létre a népeket, fenntartva a kikerülés lehetőségét is. Kicsik esetében a szülőkkel beszélünk, a középiskolásoktól már elvárjuk az önálló döntést” – igazolja az újpestiek elővigyázatosságát Gönczöl János.

A helyi Regnumok eddigi története azt is igazolta, helyben könnyebben feloldhatók a vezetői problémák, mint a fővárosban elszórt regnumi népek esetében. „A rétegvezetőknek kevesebb rálátásuk van az irányításuk, felügyeletük alá tartozó csoportokra, mint mondjuk nekem, akinek csak Újpesten belül kell koordinálnom a népeket – mondja Gönczöl János. – Könnyebb helyzetben vagyok például akkor, amikor a vezetői utánpótlásról kell gondoskodnom, mert gyakrabban találkozom a helyi Regnum tagjaival, s így tudom, kit és melyik vezetőképzőbe célszerű irányítani. Míg a nagy Regnumban akut probléma a vezetőhiány, nálunk nincs ilyen gond. Patkolóra többen is járnak tőlünk, de van, akit csak Bojtárképzőbe küldök. Ez alacsonyabb szintű vezetői képesítést nyújt, mint ami a Patkolón megszerezhető, de a csoportoknak nincs is szükségük arra, hogy mindkét vezetőjük patkolt legyen. Szorgalmazom a levelező teológia elvégzését is, mert a legtöbb plébános elvárja, hogy aki hitoktat, annak a Hittudományi Akadémiáról is legyen egy papírja.”

A helyi Regnumok képviselőiken keresztül már évek óta részt vesznek a házigyűlésben, az Ötökben, így érdekeik „felső szinten” is megjelenhetnek. Az, hogy a számarányuknál valamelyest kisebb mértékben vannak képviselve a „csúcsvezetésben”, annak tulajdonítható, hogy nem minden helyi csoport és tag lépett be a Regnum Marianumba. A jövő útja azonban mindenképpen az, hogy a helyi Regnumhoz való csatlakozás automatikusan egyet jelentsen a „nagyregnumi” tagsággal.⁹

* * *

Az eddig írottak alapján kevés betekintést nyerhetett az olvasó egy, a Regnum helyi szervezeteinek valamelyikéhez tartozó konkrét csoport, nép mindennapjaiba. Ezt a hiányt pótlandó az alábbiakban két kisközösséget mutatok be a tagok által írt csoport-önéletrajzokból vett szemelvények segítségével. Elsőként álljon itt az egyik újpesti nép, a „Szeszó” beszámolója:

⁹ A remetei nyilvántartás szerint 18 év alatt összesen 164 gyerek van a helyi – összesen nyolc – csoportban. Ezek közül 1994-ben mindössze négy csoport iratkozott be a nagy Regnumba. A legfrissebb, 1994. évi nyilvántartás szerint az újpesti Regnum 15 népet foglal magába, közülük azonban csak 11 nép szerepel a Regnum Marianum nyilvántartott létszámában.

„Mi vagyunk a Szeszó: a Szerda és a Szombat nevű népekből alakultunk kiválás és összefogás útján 1984-ben, Újpesten. Sebők Sanyi atya lelki keze nyomát viseljük magunkon mind a mai napig. Mindannyian az ő »köpenyéből« bújtunk ki, és néha vissza-visszabújjunk oda egy kis melegséért, jótanácsért. Lehetne a nevünk Szecsüszo is, mivel a változatosság kedvéért csütörtökönként találkozunk, de a hagyományok tisztelete miatt ettől eltekintettünk... Semmittevésről nem panaszkodhatunk: szerteágazó a munkaterületünk. Sorainkban található a plébániai ifjúsági énekkar vezetője, két fiatalabb nép vezetői, a Caritas vezetője. Lassan kiházásodunk. Szekerünk rúdja kifelé mutat a rétegből a házasréteg felé. Négy házaspár, egy leány és két legény alkotja a közösségünket. Lendületünk ennek ellenére töretlen. Igaz, még csak 3 Szeszó-gyerekünk van, úgyhogy e téren van mit pótolnunk!”

A józsefvárosi „Túlkorosak” így mutatkozott be a Galambban: „Közösségünkben tizenketten vagyunk; ez olyan létszám, amely mellett még megmaradnak a személyes kapcsolatok és igazán tudunk egymásra figyelni. Számomra ez a csoport az a hely, ahol tudom, hogy igazán fontos vagyok másoknak. A hetenkénti összejövetelek nagy erőforrást jelentenek. Ilyenkor alkalmunk van a heti rohanásban a hétköznapi rövid fohászai, elsietett imái után egyszer leülni és nyugodtabban beszélni Istennel. Ezen kívül a közösség barátokat is jelent a számomra: olyan embereket, akiknek ugyanaz fontos, mint nekem, s akikkel minden gond, öröm megosztható. Sokszor olyan gondolatra, mozzanatra hívják fel a figyelmem, amire, ha nem járnék ide, nem gondolnék, hiszen sokszor csak a saját dolgai körül forog az ember.

Népünkbe sok-sok jó fej jár. A fiúknak szuper dolguk van. Ugyanis egy fiúra két lány jut. De azért az urak büszkén hordják a keménykalapot. A csoportból öten regnumi csoportokat kordában tartó vezetők. Van, aki teológiára jár, a maradék pedig verejtékezve segít a regnumi szerdák szervezési dolgaiban. Már perfekt zsíroskenyérkenők... Már nem kell sokat küzdeniük a lányoknak: lassan a fiúk száma elhanyagolhatóvá csökken. Lelkes és túlrett ifjak vagyunk, ügyeletes házínénik és szervező balekok. De azért van pár jó tulajdonságunk is: egész sokáig tudunk imázni együtt, meg néha iszonyú nagyokat nevetünk.

Legősibb emlékeink 1972 körüliek, a Bakáts tér tájáról származnak és Marci bácsihoz kötődnek. Gimnazista korunkban »koedukáltak« minket és mi magunk is bővítettük az arra méltókkal közösségünket. Heti találkozók szempontjából praktikusán két csoportot alkottunk, de tábor, ünneplések, baráti kapcsolatok kérdésében egy közösségnek érezzük magunkat... Törekvésünk szerint heti közös elmélkedési anyagunk van – egy páli fejezet –, és az újkori pápai enciklikákat próbáljuk megismerni, megérteni, saját életünkre vonatkoztatni. Tevékenyen próbálunk részt venni a Regnum és a tágabb egyház életében: gyermeknép, Hajszó, cserkészcsapat, énekkar és nagyközösségi programok. Nemcsak lenni, de szolgálni is szeretnénk.”

Útelágazások

Közösségünkre szükség van, ha az Egyházban jól végzi a szolgálatát. Valaha nem sokan foglalkoztak az ifjúság katolikus nevelésével. Ma már sokan próbálják. A Regnum ehhez hozzá tud tenni valami pluszt, mert van előzménye. Múltja arra teszi alkalmassá, hogy a katolikus ifjúság kisközösségi nevelésében szolgáljon, mert az elődök ennek a lelkeségét, stílusát, munkamódszereit dolgozták ki. Nem kell tehát újra föltalálni mindazt, amit azt elődök már tudtak – szölte Emődi atya üzenete, aki röviddel halála előtt vetette papírra e sorokat. (Az idézet a Zászlónk színe című rövid írásából való.)

A felszínre emelkedés első időszakából származó, Galambban megjelent írások között szép számmal akadnak olyanok, amelyeknek szerzői örömeiket fejezik ki, hogy a magyar

egyházi vezetők is építeni kívánnak e sok mindent átvészelt, nagy tapasztalattal rendelkező közösségre. Rövid idő elteltével azonban már megszorodnak azok az írások, amelyek a veszélyekre is felhívják a figyelmet. Például ilyenformán:

„Sokszor idegenül hangzanak számomra a 40 év után hamvaikból fölébredt társaságok jelszavai. Nagyon kérem, mi ne felejtsük el azt az időt, amelyet átélünk, annak szépségét és belső tapasztalatát! Szeressük és folytassuk – immár más körülmények közt – a szegény és hatalmi eszközök nélküli Egyházat, aminek eszméjéért ifjúságunkban annyira lelkesedtünk.”

Több – korábban nem jelentkező – problémával is szembe kellett nézni. Volt olyan cikkíró, aki az esetleges felhígulást érezte az egyik legnagyobb veszélynek, hangoztatva: „Manapság sikk és érdem regnuminak lenni, amivel dicsekedni lehet. Ez pedig nekem »büdös«! Adjon mindenki hálát a Jóistennek, amiért megengedte, hogy ebbe a közösségbe bekerülhetett saját érdemein kívül, és ha netán lenne némi teljesítménye – a Regnum fennmaradásához fűződne némi érdeme –, akkor gyakran ismétелgesse a Szentírással: haszontalan szolgálak vagyunk, csak azt tettük, ami amúgy is kötelességünk.”

* * *

Sokan úgy látták, hogy a különféle feladatok már-már széttépik a közösséget, s aggodalmuknak hangot is adtak a Galambban: „Mindenki a mi legjobb embereinket akarja (politika, egyházi szervezetek, programok előkészítése, szociális feladatok, egyházi funkciók, Nagymarosok, templomépítések, országos vezetőképzők stb.). Lassan egy olyan OTP-vé válunk, amelybe senki nem tesz be, mindenki csak kivenni akar. Sokan szurkolnak nekünk, de sokszor csak azért, hogy munkást tudjunk adni. A külső, Regnumon kívüli munkák fontosak. Azért is dolgozunk, hogy neveltjeink az Egyház különböző helyein munkálkodjanak. De bizonyos határt meg kell húznunk. Ha a gyereknevelésre alkalmas embereinket és csoportvezetőinket hagyjuk elragadni, akkor hajszálgyökereinket tépjük el. Gyenge csoportvezető gyenge csoportot fog nevelni, amelynek tagjai nem lesznek képesek sem a Regnumot éltetni, sem az Egyházban dolgozni.”

A kialakult „sajtópolémiában” Balás Béla is újra meg újra megszólalt. Egy helyütt ezt írja: „A regnumi papokat, vezetőket nem valami beteges szereplési vágy vagy mániákus bizonyítási kényszer hajtja az öszülésbe, a hypertóniába, az infarktusba. Az ő tüzüik csak az Újszövetség torkolatúzból érthető.” Beton atya egyúttal visszautasította azt a vélekedést, hogy a Regnum esetleg „túlmisszionálta” volna magát: „Nem úgy kellene inkább fogalmazni, hogy némelyek túlteljesítették a Regnumot? Hogy még ötven Regnumot vettek a nyakukba, akár úgy is, hogy az egészségük került veszélybe? Mi azt tanultuk, hogy minden munkát száz százalékos erőbedobással kell végezni. Néha azonban oda kellene mennünk egy-egy papunkhoz, mint egy anyuka vagy nővér, és azt mondani neki: most már hagyd, ezt én csinálom! Vagy »föl kellene őt jelenteni« az Ötöknél, hogy »kérem szépen, nagyon soványnak néz ki, nagyon bolond már, tessék ráparancsolni, hogy aludjon, menjen el szabadságra«. Nekünk ugyanis nem papi dísztemetésekre van szükségünk, hanem élő segítségre.”

Hosszabb írásban világított rá az általa vélt legnagyobb gondokra Deák István az „Útelágazásaink” című írásában. Ebből valók a következő szemelvények:

„Bajaink gyökere, hogy nem vagyunk eléggé keresztények. Belső életre van szükségünk, elsősorban egyéni lelki életre, belső megújulásra. Különböen állandóan csökkenni fog a színvonal és 2-5 év alatt összeroppanunk saját munkánk terhe alatt. Az új technikai feltételek – telefon, posta és más lehetőségek – nagyon jók, de önmagukban nem garantálják a javulást. A hetvenes évek elején működő szabadegyetemünkön a Kada utcai kis lakásban, az akkori

60-70 felnőttből legalább negyvenen ott szorongtak. Mostanában meghívtak egy rétegnek előadni egy csodás bérelt terembe. A réteg 100-120 emberéből talán 12 volt ott (az utána következő táncra megjött két lány)...

A pap- és vezetőhiány megoldására javaslom, hogy tapasztalatlan vezetőink mellé keressünk tapasztalt öreg civileket, akik gyermekei már felnőttek annyira, hogy apjuk-anyjuk visszaállhat a munkába. Oszlassuk fel – vagy legalábbis kényszerszabadságoljuk – azokat a csoportjainkat, amelyeket nem tudunk megfelelően ellátni. A csoportfeloszlítás és a rosszul működő csoport által terjesztett rossz hírünk – na meg a rosszul nevelt gyerek – alternatívában gondolkozva az előbbire szavazok...

Szervezetileg kétféle megoldást tudok elképzelni: Ahol erre lehetőség van, csináljunk helyi Regnumokat, amelyek egy idő után önállóan tudnak majd működni, és akkor majd adni is tudnak a közösbe, nemcsak kivenni. Ez természetesen a rétegeknek helyi rétegekre való felbontását is jelenti. Egy másik lehetőség lenne a közösség felosztása gyereknevelő és felnőtt részlegre, illetve a baráti körre. A gyereknevelő részleg a 18 év alattiakat nevelő vezetőkből állna; a gyerekek csak közvetve tartoznának a Regnumba, hiszen egy gyerek még nem tud önállóan, felelősséggel dönteni. A felnőttek részlege – a mai ifjúsági és családos réteg – a 18 év felettieket tömörítene, akik a Tétéleink alapján állnak. Akik a Tétéleink nem minden pontját tudják elfogadni, még mindig helyet találhatnának a baráti körben, amely mindazon felnőtteket magába foglalhatná, akik valamikor a Regnumba jártak, szimpatizálnak velünk, valamilyen formában ide akarnak tartozni, csatlakozni akarnak, de például vidéken, távol laknak. Az elválasztásra, a határok meghúzására azért lenne szükség, hogy a Regnum egységét megőrizzük. A háromféle részlegre tulajdonképpen már ma is más-más viselkedési és idetartozási szabályok érvényesek, hiszen egy kisgyerekeket nevelő csoportvezetőnek egészen más a tevékenységi köre, mint egy negyvenéves, itt nevelt regnuminak, akinek pasztorális munkája másfelé irányul (családja, munkája, egyéb elkötelezettségei is vannak). A gyereknevelő részlegnél mindenképpen, de esetleg a felnőtt részlegnél is be kellene vezetni a próbaidőt, például az egyéves noviciátust. Mindhárom részleghez ki kellene dolgozni a megfelelő kritériumokat.

Módszereink és céljaink a gyereknevelésben változatlanul jók, csak bizonyos feltételek teljesítését – magunktól is, a gyerekektől is – meg kell követelnünk. Valamilyen irányban el kell mozdulnunk, mert a változó világ feltételeihez alkalmazkodnunk kell. A változások kidolgozása szerintem hosszabb időt fog igénybe venni, még hosszabbat a megvalósítása.”

* * *

Amolyan mini-szociográfiának is beillő eszmefuttatást adott közre a Galamb véleményrovatában az egyik aggódó civil, aki a regnumi papok megváltozott helyzetével kapcsolatban így fejtette ki álláspontját:

„A kezdeti paradicsomi állapotban az atyák álltak az élet középpontjában, »tőlük származott minden«. Nevünkön szólítottak valamennyiünket. Mi az övük voltunk és ők a mieink. Ahogy látom, a gyökeres változás ott következett be, amikor a fiatal papi generáció tagjai munkába álltak. Elkezdtek nagyon jól dolgozni ott, ahová helyezték őket. Alapvetően más helyzetbe kerültek, mint az öregek, a kereten kívüliek, akik számára a Regnum volt az otthon, az életcél.

A fiatal papság számára nem ez az út kínálkozott. Egyre inkább kezdte ki-ki saját világát felépíteni a plébánián, nagyon hasznosan és sikeresen. Emlékszem arra az időszakra, amikor ez a kérdés papjainkban, sok lelkiismereti konfliktus után, eldőlt. Hiszen őket az Egyház a plébániára helyezte, az ottaniakat bízta rájuk. A Regnum népe miatt nem szabad őket elhanyagolniuk! Laci bácsi ezt sokszor nem is értette meg. Ő a plébániát sokszor letudandó kötelességgént értelmezte, aminek elvégzése után jön az igazi élet a Regnumban.

Ezzel a folyamattal párhuzamosan haladva megindult a laikus réteg felnőtté válása, elhelyezkedése az életben, a Regnumban. Visszás módon ők lettek azok, akik számára (különösen azért, mert a munkahelyi önmegvalósítás – jó értelemben – csak nagyon kevesek számára volt nyitott) a munkahely lett a kötelességből elvégzendő pénzkeresés, az igazi élet, aktivitás pedig a Regnum és az Egyház. A regnumi feladatok így egyre inkább a laikusokra maradtak. Papságunk pedig ezt örömmel nyugtázta, hiszen így a Regnum ügyei is haladtak, és az ő energiájuk is szabaddá vált a plébániák számára. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy papjaink a Regnumban semmit sem csináltak, csak azt, hogy az arányok lényegesen megváltoztak.

Az a furcsa helyzet állt elő, hogy azok lettek a »legregnumibb« papok, akik a plébánián nem találták meg a helyüket. Mint például Beton atya, aki nem elsősorban mint Bajót plébános a Regnum egyik lelki központjának irányítója és minden egyéb magyar egyházi mozgás szabadúszó koordinátora... Félek, olyasmi történhet némely papunkkal, hogy, bár regnuminak vallják magukat, egyedül maradnak, »magánzókká« válnak. Pedig nem történhet meg, hogy valaki – miközben regnumi papnak tartja magát – végül is magára maradjon. Biztos vagyok benne, hogy nemcsak a közységnek van szüksége a papra – és nem csupán szolgáltatásaira, hanem órá személyesen –, de a papnak is a közösségre. Ács püspök urat idézem, aki egy családkongresszusi előadásában ezt mondta arról, amikor mélyebb kapcsolatba került egy laikus közösséggel: Úgy feküdtem a földön, mint egy összegyűrt papírdarab. Ők fölvettek, kisimítottak és üzenetet írtak rám.”

Missziós utak

Amint azt a Galambban megjelent cikkek is jelezték, a kilencvenes évek elején a közösség újabb mérföldkövéhez érkezett. Olyan pontra, amikor a körülmények változása – a rendszerváltás, a felszínre emelkedés – okán közösen is újra kellett gondolni, milyen utat tett meg a Regnum, mit tett jól, mit tett rosszul, s legfőképp: mi lesz a feladata a jövőben. Mindez abból az 1991 tavaszán kiadott tájékoztatóból is kiderül, amit a zánkai nagytábor előtt adtak ki a szervezők: „A Tábor elsősorban a Regnum zsinatának tekintjük, vagyis egy olyan alkalomnak, ahol a szokásos tábori együttlétén túlmenően meg akarjuk vitatni a Regnum jövőjét, hogy kik voltunk és mit akarunk. A múlt tevékenységei után, az új lehetőségek megnyíltával, újra át kell gondolnunk, hogy mit kell a jövőben csinálnunk, hogyan illeszkedünk az Egyházba. A tábor hat altábor együtteseként szervezzük. Az altáborokba való beosztás lényegében a rétegek felépítését követi.”

A zánkai nagytábor 1991. július 22–28. között összesen több mint ezer regnumi tagot, szimpatizánst fogadott. A játékos vetélkedőkkel, kirándulásokkal, „lelki tájfutásokkal” tarkított találkozón tartalmas előadások hangzottak el a tábor fő témájáról: az Egyházzal, s a szentségekben megújuló Regnumról. A közös gondolkodást Ratzinger bíborostól vett idézet segítette:

„Az Egyházat gyakorlatilag már-már csak a manipulálhatóság szempontjából nézzük. Azt kérdezzük, hogy mit lehet belőle csinálni. Az Egyház reformján való serény fáradozás végül elfeledtetett minden mást: ma már csak képződmény számunkra, amelyen változtatni lehet, s csak az a kérdés, mit változtassunk rajta... A reform, a megújulás eredetileg lelki folyamat, egészen közeli rokona a megtérésnek, s ilyen értelemben a kereszténység lényegéhez tartozik.

Az Egyház is abból él, hogy mindig újból megtér az Úrhoz, elfordul a megszokásba való belemerevedéstől, amely olyan könnyen kerül szembe az igazsággal. Ahol azonban a reformot kiszakítják ebből az összefüggésből, a megtérés fáradságos folyamatából, és az üdvösséget már csak mások megváltoztatásától, a korhoz való mindig újabb

alkalmazkodástól várják, ott történhet ugyan még valami hasznos, de egészében az ilyen reform önmagának torzképévé válik. Alapjában véve mindig csak azt tudja elérni, ami az Egyházban nem fontos, másodrangú. Nem csoda, hogy a végén még maga az Egyház is másodrangúnak tűnik neki.”

* * *

1991 elejére kristályosodott ki az elképzelés, hogy a nagytábort korosztályok szerinti altáborok együtteseként kell megszervezni. A szervezők kezdetben 3-4 altáborra gondoltak (4-500 fő résztvevővel), később nyilvánvalóvá vált, jóval többen vesznek majd részt a rendezvényen, tehát nagyobb méretekben kell tervezni.

„Már a tábor helyének kiválasztása sem volt egyszerű – meséli Deka, a nagytábor fő szervezője, aki ekkoriban tért vissza több évig tartó egyesült államokbeli útjáról. – Megnéztük a miskolci egyetemvárost, a tatai kempinget, a kiliántelepi Expressz-tábort. Szóba jött még a szombathelyi tanítóképző és a győri bencések kollégiuma is. Végül mégis Zánkára esett a választás. Az egykori úttörőváros mellett szóló érv volt, hogy olcsóbban kínálták, mint sok más helyet, és itt megfelelő számú, illetve nagyságú közös helyiség állt rendelkezésünkre.”

A zánkai táborozásnak hagyománya is volt: a közösségnek jóval korábban – 1958-ban – volt már a Balaton északi partjának ezen a pontján egy emlékezetes táborozása. Valaki úgy fogalmazott erről Zánkán: „Úgy éreztem, hogy a nagytábor az 58-as tábor szerves folytatása, s ha leásnánk, talán még az elkapart tábortűzre is rábukkannánk.”

A szervezőknek 1990 szeptemberétől szinte havonta kellett lejárniuk a terepre. Nehezítette az előkészítést, hogy a tárgyalópartnerek személye gyakran változott (az egyiket időközben elbocsátották, a másikat áthelyezték). Végül 1991 februárjában sikerült megkötni a szerződést.

A nagy résztvevői létszám ellenére a többnapos rendezvény lebonyolítása nagyobb zökkenők nélkül történt. Az előzetes aggodalmakkal ellenlétben nem okozott gondot a közel egy időben érkező több száz ember gyors elszállásolása. Négykor érkezett be a vonat, hatkor már kezdődött is a mise.

Érdekes színfoltja volt a tábornak a „GalamBOCSka” című napilap megjelentetése. Szerkesztői – Varga Péter, Ugron Zoltán, Kemenes Balázs, Aradi István – éjszakánként készítették el az újságot.

A tábor lényege természetesen a lelki program volt. Néhány előadás a sok közül: Blanckenstein Miklós – Az egyház, Barsi Balázs – Az Eucharisztia, Balás Béla – A papság, Binds Ferenc – Megtisztulás, Blanckenstein György – Lelkinap, elmélkedés. Az előadók és a beszélgetések résztvevői több ízben fejtették ki véleményüket arról, milyennek szeretnék látni a Regnumot.

Balás Béla például a mélytengerkutató Piccard professzor tevékenységéhez hasonlította a közösség működését. „A francia tudós – azért, hogy lemelessen a Mariana árok tízezer méteres mélységeibe – nagy nyomásbírású konstrukciót tervezett. Ahhoz, hogy megtaláljuk az ifjúságot, a Regnum egy új nyelvet fejlesztett ki. Messze-messze a pedagógiai reformok előtt egy csoportdinamikai újítás, egy szociológiai újdonság volt, amit közösségünk csinált: kiscsoportos vezetés, a civil vezetők bekapcsolása. Aztán jött az üldöztetés. Ezt is kibírtuk, mint Piccard professzor mélytengeri hajója, ami szédületes nyomásokat is elvisel” – mondta előadásában Beton, majd arra figyelmeztetett: új helyzet állt elő. „A följövetel a mélyből természetesen lassú. Egyszer a belga tengerparton néztem egy óriáshajót, ahogyan felszedte a

horgonyait, és félórába is telt, amíg egészen lassan megfordult. Aztán irány a tenger. Lehet, hogy a mi fordulatunkra rámegegy pár év.”

A tábor résztvevői között egyetértés mutatkozott abban, hogy alapvető változtatásokra nincsen szükség. „A politikai változás megmutatta, hogy az az irányvonal, amit a Regnum követett és képviselt, alapvető módosítást nem igényel. Minden megy tovább, csak nagyobb szabadság mellett; ha megint rosszabb idők jönnek, akkor szűkösséggel. Lelkületünk a politika szeleitől független” – hangzott el az egyik megbeszélésen. „Van egy partitúránk, egy nevelési rendszerünk, amit a gyermekeknek nem mondunk. S ettől szép a Regnum: nincs agyondumálva, agyonideologizálva. Azért azt persze mindenki tudja, miért van egy éjszakai riadó, miért kemény a túra... Azért, hogy ezek mind beépüljenek a jellemépítésbe” – fogalmaztak mások.

Szociológiai leírások szerint egy közösség az alapító „próféta” megjelenése után kialakuló lelkes baráti társaságból a misszionáláson keresztül nagy, felduzzadt, kevésbé lelkes tömeggé alakul át. Aztán következik a visszaesés. Volt, aki úgy vélte, a Regnum is túllőtt a saját célján és túlmisszionálta magát, így óhatatlan, hogy ne következzen be visszaesés az életében. „A nagytábor szervezése közben gyakran eszembe jutott Parkinson törvénye, amely szerint amikor felépül egy vállalat pompás irodaháza, akkor jut a vállalat csődbe” – mondta az egyik szervező. Koncz Levente arra figyelmeztetett egy, a táborozás idején megjelent írásában: „Ha nincsenek megfelelő vezetőink, ne indítsunk csoportokat. Ez evidens. Mégsem tartjuk be mindig. A Regnum 6-10 éves korban, a sátoztáborokkal kezdődik. Aki ezt elmulasztja, annak mindig hiányozni fog...”

Többen óva intették a tagokból és szimpatizánsokból álló hallgatóságot attól, hogy a Regnumot misztifikálják. „Nem vagyunk lángeszű emberek közössége. Az ember, amit tud, teheti jól, rosszul, lustán vagy serényen, a közösség ezekben a választásokban orientál, s önmagában is serkentő tényezővé válik” – szövegezte az egyik érvelő. Másvalaki viszont a közösség értékeinek alábecsülése ellen emelte fel szavát: „Attól eltekintve, hogy többen nincsenek elragadtatva színvonalunktól, értékeink azért vannak. Ezek közül szeretném kiemelni az egyszerűséget és a természetességet.” A felszólaló ugyanakkor nem tagadta a fogyatékoságokat sem: „Típushibáink az, értékek fonákjából fakadóak. Néha tudunk egyénenként és együtt nagy mellénnyel szájalmasan laposak és igénytelenek lenni. Tudunk félelmetesen mozgalomian viselkedni, magunkat és egymást együtt mozgó fogaskerekeknek nézni.”

Az utólagos reflexiók több év távlatából is azt jelzik, hogy Zánka meghatározó esemény volt mindazok életében, akik már a rendszerváltást megelőzően is részt vettek a Regnum munkájában. Még a fiatalok között is akadtak olyanok, akik generációs élményként élték át a tábor, amely lezárta az életükben egy fontos korszakot:

„Minden generáció életében van egy nagy esemény, ami a tagjainak egész sorsát meghatározza. Nem véletlen, hogy nagyapáink mindig a háborúról mesélnek, hisz az ő életük, fiatalságuk sorsfordító élménye az volt. Apáink-anyáink az ötvenes évek és 1956 nemzedéke. Kik vagyunk mi, a 30-40 évesek? Mi vagyunk a háború utáni békenemzedék, ahogy Nyugaton hívják, de mi vagyunk a beat-nemzedék is. Szürke kelet-európai világunkban persze ez a béke sem volt annyira egyértelmű. A mi világunk a hatvanas, hetvenes évek világa. A hidegháború szellemével, a II. vatikáni zsinat optimizmusával és a Beatles-szel. Nekünk, a regnumi »beat-nemzedéknek« szépségek és nehézségek jutottak: a földalatti, szegény Egyház építése, a hit óvása, ami annyira lelkesített, hogy a veszélyeken is átsegített. Ahogy kezdtünk ráérezni a Világegyházra, a fiktív meghívólevelekkel úgy

surrantunk ki az országból, szívtuk Taizé áhítatos és egyetemes levegőjét. Ez volt hát a mi időnk... Ma ritkán vagyunk együtt! Sok kilométert kell arányba állítani a régiek szobasomszedság közelségével.”

* * *

A rendszerváltás idején – de még az 1991-es zánkai nagytáborban is – gyakran vetődött fel a kérdés, mi lenne a jobb, ha a Regnum megmaradna a maga kissé zártabb és ezen keresztül adni akaró légkörében, vagy kifelé fordulna, s évtizedes tapasztalatait szélesebb körben is hasznosítaná (például úgy, hogy tagjai elvállalnának olyan szervezési feladatokat, amelyekre az egyházmegye vagy például a Magyar Katolikus Püspöki Kar igényt tart). Az elmúlt évek tapasztalata végül is azt bizonyítja, hogy a Regnum az utóbbi utat választotta. Ebben vélhetően Emődi atya intelmének is szerepe volt, ő ugyanis mindig óva intett attól, hogy a közösség úgymond „rezervátumba vonuljon”. A közösség papjai, civil vezetői azonban olykor talán már túlságosan is sokat vállaltak. Ezt a tagok közül többen, többször is nehezményezték, azt viszont senki nem vonta kétségbe, hogy ezek a „kifelé munkák” egyúttal a közösség hírnevét is öregbítették, elfogadottságát növelték az egyházban.

A regnumi papok iránti bizalom egyik jele volt, hogy amikor az esztergomi egyházmegye vezetése 1989-ben létrehozta az Országos Lelkipásztori Intézetet, Blanckenstein Miklóst nevezték ki az intézmény főtitkárává (majd 1992-ben igazgatójává). 1991-ben ugyanide kapott beosztást Györgydeák Márton atya is.¹⁰

Javarészt regnumiakból álló stáb kapott megbízást II. János Pál pápa és a magyarországi katolikus ifjúság találkozójának megszervezésére is. „Amikor a kelenföldi plébánián Kemenes Gábornál összeült a szentatya és az ifjúság találkozóját előkészítő team, úgy emlékszem, én voltam, aki az alapötletet adta: egy 15 tizedes szentolvasóra fűzzük fel 15 közösség 10-10 perces lelki fölvonulását – meséli Bajcsy Lajos. – Beton kezdte ötletekkel kitömni ezt a csontvázat. Sorra jelentkeztek az egyes közösségek, plébániák. Végül Balás Béla lett a lelki program fő koordinátora. A Regnum Marianum – Hajnal Gyurkával az élén – vállalta a Népstadionban sorra kerülő találkozó rendezését.”

A találkozó sikeres megszervezése is közrejátszott abban, hogy a pápalátogatás után nem sokkal Balás Bélát ifjúsági referenssé, majd veszprémi segédpüspökké nevezték ki. Az 1992. október 17-i püspökszentelést a Galamb krónikása így örökítette meg a lap hasábjain:

„Fél 11-kor kezdődik Esztergomban az ünnepi mise. Tömjénfüst száll. Felhangzik Werner Alajos, a Regnum egykori házfőnökének Mercedes miséje, amit börtönből való szabadulása után írt. Paskai László bíboros beszédében a regnumi elkötelezettségről is szól...

Fél 12 van, amikor a bíboros püspökké szenteli Balás Bélát, aki pásztorbotjával kezében szavakat mondja: Hálát adok az intézményes egyháznak, mert tevékenységére szükség volt. Hálát adok a sokat szenvedett földalatti egyháznak. A mise után a Regnum a közeli Dobó Katalin gimnáziumban ünnepli története ötödik püspökét. A közösség ajándéka egy háromszemélyes sátor: Beton, fogadd szeretettel. Ha táborozni jössz, ez lesz a lakosztályod. Te fekszel középen, egyik oldaladon a pásztorbotod, a másikon a hátizsákod.”

1993 májusában II. János Pál pápa döntést hozott a magyarországi katolikus egyházmegye határainak módosításáról, valamint két új egyházmegye – a debrecen-

¹⁰ Ebben az évben került sor a regnumi perekben elítélt papok rehabilitálására. Az 1961-es és 1965-ös pereket 1991. január 14-én koncepciósnak minősítette a Legfelsőbb Bíróság, majd – 1991 májusában – az 1971-ben meghozott ítéleteket is törvénysértőnek mondta ki.

nyíregyházi és a kaposvári – létrehozásáról. A veszprémi segédpüspök, Balás Bélát somogyországi püspökké nevezte ki a szentatya. Beton ugyancsak sajátosan regnumi stílusban foglalta el új állomáshelyét. Vitorlással érkezett, s a Balaton hullámain vette át Szendi József érsektől egyházmegyéje térképét.

* * *

A Regnum Marianum legújabbkori krónikáját nem lehet lezárni anélkül, hogy Balás Béla püspöki kinevezése mellett ne essék szó a zuglói – pontosabban a Zoborhegy téri – Regnum Marianum templom felépítéséről. (A korábbi Regnum-templom – mint arról már szó esett – 1951-ig állt a Városliget szélén, amikor is Rákosi leromboltatta.) Az építkezés fő motorja Hajnal György atya lett, akinek elsőként a közösségi házat sikerült tető alá hoznia. Az új templom alapkövét 1994. október 8-án – Magyarok Nagyasszonyának ünnepén – helyezték el (Ladocsi Gáspár tábori püspök szentelte meg).

Az egyházművészeti zsűri Illés-Kreutzer Attila építész terveit fogadta el. (Igaz, a győztes pályázónak nem akadt túl sok vetélytársa, mert a legtöbb építész, megismerve a környékre vonatkozó szigorú környezetvédelmi szabályokat, eleve lehetetlennek tartotta a megvalósítást. A tér tele hatalmas fákkal, körülötte egy-két szintes családi házak, akárcsak egyetlen bokor kivágása is az építési engedély visszavonását jelentette volna.) A hagyományos tájolású templom a magyar koronát mintázza. Falaiba beépült a lerombolt Regnum templom néhány – időközben föllelt – kődarabja is. Az épület számos technikai érdekességgel is szolgál. Ilyen például a napkollektoros fűtés.

Az építkezéshez az első jelentős támogatást az OTP nyújtotta, 10 millió forinttal járulva hozzá a munka megkezdéséhez. Hajnal atya hívei is – ki-ki pénztárcája szerint – támogatják a vállalkozást, sokan segítenek külföldről, és megbeszélések folynak intézményekkel, vállalatokkal a terhek közös viseléséről. A helyi önkormányzat is támogatta a tervek megvalósítását. Ezen kívül Hajnal atya létrehozta a Zoborhegy téri Regnum Marianum alapítványt, hogy a támogatók leírassák adóalapjukból a befizetett összeget.

Arcvonások

Gyerekek rajzán látni olyan emberkét, amelyiknek a feje egy nagy karika, szeme két kis karika, orra-szája pedig egy-egy vonás. Ki ez? Lehetsz te is, én is, bárki. A fantázia mindenkit beleképzelhet. De ha megállunk Mányoki Ádám II. Rákóczi Ferenc portréja előtt, aligha sikerül akár a legélénkebb fantáziával is másvalakit beleképzelnünk. Egy-két vonással megrajzolt arcba mindenki belefér, de amint növekszik az arcvonások száma, úgy csökken azoké, akik beleférnek. Erős kívánsága közösségünknek, hogy megrajzoljuk vonásainkat. Úgy, hogy lehetőleg sokan beleférjenek, mégis úgy, hogy a rendezetlen sokaság helyett Krisztus Testének jól működő tagja legyünk, amelyet éppen azért lehet más tagoktól megkülönböztetni, mert jól végzi a maga föladatát.”

E sorokat Emődi László, a Regnum Marianum egykori házfőnöke és krónikása 1985 augusztusában vetette papírra, tudatában annak, másra vár majd a feladat, hogy a közel száz esztendő múltja visszatekintő közösség portréját megrajzolja. Nem merném venni a bátorságot ahhoz, hogy Mányoki Ádámhoz hasonlítsam magam. Amikor a Regnum Marianum első száz évét bemutató Így – vagy sehogy! megírása után mégis kísérletet tettem a közösség közelmúltjának és jelenének feltárására, abban bíztam, az egyes fejezetekben fölvezetett vonásokból az „arckép” végül kirajzolódik.

A Regnum soha nem akart egyedi sztárokat nevelni; tagjait nem akarta burokbba rejteni vagy szembefordítani a társadalommal. Ezt – őszinte pillanataikban – még a hatósági emberek is elismerték. (Egyikük úgy fogalmazott egy kihallgatáson: „Mi nagyon jól tudjuk, hogy maguk semmi olyat nem csináltak, ami törvénybe ütköző, de tudomásul kell venniük, hogy itt proletárdiktatúra van, itt mi diktálunk.”) A vezetők nem akartak mást, mint, hogy neveltjeik harmonikus emberré váljanak. Ebbe az „egész”-séges életre nevelésbe éppúgy beletartozott – és beletartozik – a kirándulás, a tábor, mint az elmélyült tanulás. E folyamatban nem cél, hanem következmény volt, hogy a közösség egyfajta katolikus szellemi műhellyé – a reagálás helyévé – is vált (gondoljunk például a szellemi olimpiákra, a szabadegyetemre, a vezetőképzőkre, a folyóiratokra). Bár a kultúrában való jártasságot a közösség mindig kíváncsún tartotta, soha nem titkolta, hogy tagjaiban elsősorban a kreativitást, a reflexív gondolkodás képességét akarta fejleszteni. (Ebből a szemléletmódból következik, hogy a Regnumban ugyanolyan értékes az öt éves gyermek „bütykölése”, mint a csúcsképzett ember szellemi alkotása.)

„A prédikáció és a hitoktatás önmagában még nem jelent értelmiségi tevékenységet, csak akkor, ha kreativitással párosul – mondta egyszer Blanckenstein Miklós, magyarázatul hozzátéve: nézzük meg, hány doktorált papja van az egyháznak, de attól kezdve, hogy doktoráltak, szellemileg semmit nem alkottak. Az iskolai oktatási-nevelési rendszer vizsgarendszer, az embertől nem vár el kreativitást. Pedig enélkül meghal a nevelés. A Regnumban nem az a fontos, hogy a gyerek többet tudjon a társánál. Itt országos szinten kell gondolkodni.”

A közösség az elmúlt évtizedekben – akarva akaratlanul – egyfajta kultúrmissziót is betöltött. A fiatal katolikus értelmiség bekapcsolása az ország szellemi vérkeringésébe regnumi papok működéséhez is köthető. A nyolcvanas években például a szellemi élet élvonalába tartozó tudósok, kutatók tucatjai fordultak meg a Blanckenstein Miklós által működtetett értelmiségi szalonban.

A közéletben való jelenlétet a Regnum a társadalom preevangelizálásának is tekintette. Arra azonban az atyák is figyelmeztettek, nem járható út a tolakodó, erőszakos térítgetés. Emődi László – sok éven át tartó gyári munkája alatt szerzett tapasztalatain okulva – mondta: „Ne beszélj Istenről csak akkor, ha kérdeznak, viszont élj úgy, hogy kérdezzenek.”

A Regnum minden tagjától elvárja, hogy az egyház parancsai szerint éljen, annak tudatában persze: „az egyház nem a tökéletesek, hanem a tökéletességre törekvők közössége”. Az etikai bizottság egyik ide vonatkozó állásfoglalásában ez áll: „Itt a bűnös és gyalogló ember irgalomra talál, a közösség szeretete megtérésre segíti. Aki elbotlik, azt a közösségnek – elsősorban a hozzá legközelebb állónak – támogatnia kell, nehogy kétségbeesése újabb bűnbe vagy ballépésbe sodorja, és hogy legyen ereje hibáit belátni, megbánni és jóvátenni.” Aki botrányt okozott – főleg a „kicsinyek” előtt –, mindent meg kell tennie azért, hogy jóvátegye vagy a károkat a minimumra csökkentse.

„Aki az egyház erkölcsi tételét elvben tagadja vagy életében nem hajlandó követni, azt az evangéliumi szabály szerint türelmes szeretettel figyelmeztetjük, de ha továbbra sem változtat elvén vagy életén, nincs helye a Regnum közösségében” – szól az állásfoglalás. A személyes kapcsolatot azonban ilyen esetben sem szakítják meg, mert – mint az állásfoglalás készítői írják – „aki gyenge, annak még nagyobb szüksége van a megtérésre, a segítségre, és sorsa akkor sem maradhat közömbös számunkra, ha tetteivel nem értünk egyet.”

Zártabb közösségekben mindig megvan a veszélye, hogy nem az ember áll a dolgok központjában, hanem az az ügy, amit a társaság képvisel. Ilyenkor élő problémaként jelentkezhet a kontraszelekciós kiválasztódás: a túlszervezett közösség azokat az irányítókat választja ki, akik hajlandók az „ügynek” minden mást alárendelni, így keletkeznek a „mozgalmi özevgyek”. A túlszervezettség épp a harmonikus élet lehetőségétől fosztja meg a tagokat. A kisközösségek másik nagy veszélye az elszigetelődés. A regnumi atyák, civil vezetők mindig ügyeltek arra, hogy se egyik, se másik irányba ne csússzon el a közösség (azaz, hogy a Regnum az illegalitás időszakában is bennmaradjon az egyház életáramában, a közösség ne váljék olyan értelemben mozgalmommá, amely már „agyonyüti” a tagok személyes fejlődését).

Gyerekközpontúsága ellenére a Regnum soha nem akarta a tagjait gyerekké konzerválni. Csak annyit kívánt elérni, hogy a hozzá tartozók felnőtt korukban is a lelki gyermekiség – nem kiskorúság – állapotának megfelelően fogékonyak, nyíltak és befogadóképesek legyenek.

A Regnumot az elmúlt évtizedekben sokszor illették „bázisközösség” jelzővel. A bázis szó regnumi felfogásban azt jelentette, hogy a közösség valaminek a bázisán dolgozik, tehát nemcsak belső feladatai vannak saját emberei felé, hanem valamiképp mintává kell válnia mások számára. Nem egyedüli, hanem egy lehetséges mintát akart felmutatni. Talán épp ennek is köszönhető, hogy el tudta kerülni a bázistól, a katolikus egyháztól való elszakadást, a szektásodást, hogy nem folytatott fantomháborúkat a hitért, nem kívánt tagjaitól mártírkodást.

Mindez nem jelenti azt, hogy egyfajta „túlzott öntudat” ne kísértette volna meg időnként a közösség tagjait. Beton mondta erről Zánkán: „Nagy kegyelemnek tartom, hogy észrevettem, mennyi fájdalmat okozhatok azzal, ha lelkesen elmesélem, nálunk milyen jól mennek a dolgok. Bármilyen furcsa, bizonyos helyzetekben nem oszthatom meg az örömet azzal a kívülállóval, akinek nem lehetett része abban, amiben nekem. Kedvességemnek, a másik ember felé hajlásomnak kell arra késztetnie a társaságomban lévőket, hogy megkérdezzék: Hát te hova tartozol, hol voltál? Hiszen előbb-utóbb szemet kell, hogy szúrjon, nagyságrendekkel jobban érzem magam.”

„Az Evangéliumot csak közösségben lehet megélni, s erre a Regnum nagyon jó keretet ad azzal, hogy az összes korosztályt befogadja. Nagyon jó az, ahogyan a különböző korosztályok együtt élnek és mégsem élnek együtt, mert hiszen a rétegekben különböző elvárási szintekkel találkoznak” – fogalmazott a „nagyságrendekkel jobb érzés” okáról Zánkán egy szimpatizáns. „A Regnum nagyon életszerű, csak azt kívánja, hogy természetesek legyünk” – mondta ugyanerről egy kisközösségi tag, aki szerint jól bevált az a gyakorlat is, hogy „nálunk csak az kritizálhat, aki jobban mond a megkritizált dolog helyett”.

Meglehet, szubjektívnek tűnik, ha végezetül két olyan idézettel zárom a Regnum Marianum legújabbkori történetét bemutató könyvet, ami, ha úgy tetszik, rózsaszínű képet rajzol a közösségről. Ám, aki végigolvasta az eddig írottakat, talán megérti azt a ragaszkodást, amit az alább olvasható idézetben megszólalók – elsőként egy csoporttag, másodjára egy szimpatizáns – szavai kifejeznek.

„A Regnum lelkisége imponál. Ennél normálisabb közösséget nem ismerek. Tamási Áron Ábel című regényének főszereplőjével mondatja ki: azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne. Az otthon azonban nem négy fal, meg bútorok, hanem légkör. Számomra a Regnumnak atmoszférája van, itt engem elfogadnak, én is szeretek mindenkit. Itt lehetek együtt másokkal és építhetem a holnap egyházát. Én otthon vagyok a Regnumban, nekem a Regnum: otthon.”

„Akik benne vannak a Regnumban, nem is tudják, milyen nagyszerű dologban vannak benne, akik kívül vannak, viszont azt nem tudják, milyen nagyszerű dologtól maradnak ki.”

Kronológia

A Regnum Marianum közösség 1970 előtti történetéről ebben a könyvben kevés szó esik, mert – amiként arra a bevezetőben is utaltam – ez megismerhető az „Így – vagy sehogy!” című, 1991-ben megjelent könyvből. A könnyebb tájékozódás kedvéért azonban az alábbiakban vázlatos áttekintést adok a lelkeségi mozgalom főbb állomásairól.

1896. Prohászka Ottokár tanítványai létrehozzák a Philippinum papi egyesületet, amely néhány éven keresztül fiú internátust működtet. (Előbb a Pál utcában, majd a Damjanich utca 28. számú ház második emeletén.)

1901. Mailáth Gusztáv erdélyi püspök megveszi, majd a közösség rendelkezésére bocsátja a Damjanich utca 50. számú házat. A közösség fölveszi a Regnum Marianum nevet. (1902. szeptember 24-én – „Szeplőtelen Fogantatásról nevezett Mária Kongregáció” néven – Rómában bejegyzik a kongregációk anyakönyvébe.) Az internátus megszűnik.

1931. június 14. Serédi Jusztinián felszenteli a Városliget szélén felépült Regnum Marianum templomot.

1944. július 2. Egy amerikai légiakna romba dönti a közösség Damjanich utcai kápolnáját (újjaépítésére nem kerül sor).

1951. augusztus 1. Beresztóczy Miklós érseki általános helytartó mindenfajta pasztorációs tevékenységet betilt a Damjanich utca 50-ben.

1951. szeptember: Rákosi Mátyás parancsára lerombolják a Regnum Marianum templomot, helyére 1957-ben a Tanácsköztársaság szobra kerül.

1951. november 24. A közösség papjai kényszerűségből elhagyják a Házat (az atyákat az egyházmegye vezetése különféle plébániákra „dobja szét”).

1952. Tavaszi seregszemle Makkosmárián.

1957. Elkészül a Regnum Marianum lelkeségét összefoglaló konstitúció.

1960. november: Pantol Márton atya temetésén több százan vesznek részt, november 22-én éjjel letartóztatják az atyákat.

1961. Az első per. (Elítéltek: Werner Alajos, Tompa Nándor, Keglevich István, Rózsavölgyi László, László Gábor, Hagyó József, Opálény Magdolna, Orosz Ferenc.) A Magyar Katolikus Püspöki Kar nyilatkozatban ítéli el az „összeesküvő papokat”.

1963. Amnesztiával szabadulnak a letartóztatott regnumiak.

1964. Seregszemle a Virágosnyeregben.

1965. Mozgó tábor a Magas Tátrában. Második per. (Elítéltek: Emődi László, Keglevich István, Rózsavölgyi László, Thiry István, Hagyó József, Werner Alajos, Somogyi Sándor.)

1970. nyara: Zádorvári táborozás.

1970. szeptember: Újabb letartóztatások.

1971. A harmadik per. (Elítéltek: Hagemann Frigyes, Tury Lajos, Somogyi Sándor, Katona István, Duskár Balázs, Hegyi Veronika.)

1968–76. A vezetőképző újjáélesztése. Regnumi szabadegyetem. Házigyűlések a hárshegyi Gödörben. Bokor-Regnum dialógus bizottság.

1976. Az első újkori házfőnökválasztás.

1977. Megindul az újpesti helyi Regnum szervezése.

1979–80. Új struktúra kialakítása: Intézőbizottság és rétegek létrehozása.

1980. Lékai László első látogatása a nagymarosi ifjúsági találkozón.

1982. A Patkoló beindítása.

1983–85. A Tétéleink és a Törekvéseink című alapidokumentumok elfogadása. Megalakul a máriaremete helyi Regnum.

1988. Paskai László látogatása a Kövi Szűz Mária egyházközség plébániáján tartott regnumi házigyűlésen.

1988. december 24. Emődi László atya halála.

1989. február. A lelkiségi mozgalmak első magyarországi találkozója.

1991. július 22–28. Nagytábor Zánkán.

1991. augusztus 19. II. János Pál pápa és a magyarországi katolikus fiatalok találkozója.

1992. október 17. Balás Béla püspökké szentelése.

1993. június: Balás Béla kaposvári megyéspüspök lesz.

1994. május: Tompa Nándor halála.

1994. október 8. A Regnum Marianum templom alapkövetétele a budapesti Zoborhegy téren.

Házfőnökök:

I.

Dr. Krywald Ottó 1900–1919
Shvoy Lajos 1919–1927
Witz Béla 1927–1936
Jandik József 1936–1942
Fuhrmann Ernő 1942–1948
Werner Alajos 1948–1963
Hagyó József 1963–1964
Hagemann Frigyes 1964–1970

II.

1970–76 interregnum
(Balás Béla titkos házfőnöksége 1972–73)

III.

Nagy Zoltán 1976–1979
Emődi László 1980–1988
Györgydeák Márton 1989–

Az Intézőbizottság tagjai:

1980. Emődi László, Blanckenstein György, Diószegi László, Rendessy Annamária

1983. Emődi László, Blanckenstein Miklós, Diószegi László, Varga Péter, Rendessy Annamária

1986. Emődi László, Blanckenstein Miklós, Duskár Balázs, Elek Károly, Varga Péter (Csere: 1988-ban Duskár Balázs helyett Györgydeák Márton)

1989. Györgydeák Márton, Blanckenstein Miklós, Hajnal György, Deák András, Varga Péter

1992. Györgydeák Márton, Blanckenstein Miklós, Molnár Alajos, Deák István, Elek Károly

1995. Györgydeák Márton, Vigassy Mihály, Somogyi Sándor, Deák Judit, Elek Károly

Hosszabb-rövidebb ideig rétegvezetők voltak (vagy a könyv megírásakor is azok): Bányász Ákos, Bleicher Márta, Bodó Mária, Borka Balázs, Darvas László, Deák András, Deák István, ifj. Deák István, Deákné Hajba Jutka, Eglesz Mihály, Elek Károly, Fodor Judit, Gyorgyovich Miklósné, Hollik István, Krómer István, Láng József, Meleg Gábor, Plósz Etelke, Soltész Miklós, Soós Tamás, Tolonics Gyula, Török Péter, Varga Péter, Varga Veron.

Irodalom

- Deme 1989. – Deme Tamás: *Iffúságnevelő ország, avagy ki rehabilitálja a papot*; Hitel, 1989. augusztus 9., 54. l.
- Dobszay 1991. – Dobszay János: „Így – vagy sehogy!” – *Fejezetek a Regnum Marianum életéből*; Zászlónk Kiadó, Budapest, 1991.
- Emődi 1989. – Emődi László: *A Regnum Marianum története*; Magyar Egyházzociológiai Intézet, Bécs, 1989.
- Gergely J. 1990. – Gergely Jenő: *Az 1950-es egyezmény és a szerzetesrendek feloszlása Magyarországon*; Vigilia Kiadó 1990.
- Gergely F. 1989. – Gergely Ferenc: *A magyar cserkészlet története*, Göncöl Kiadó, 1989. 374–379. l.
- Hetényi V. 1985. – Hetényi Varga Károly: *Akiket üldöztek az igazságért*; Ecclesia, Budapest, 1985.
- Hetényi V. 1992. – Hetényi Varga Károly: *Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában*; Lámpás Kiadó, Budapest, 1992.
- Horváth Á. 1989. – Horváth Árpád: Emődi László 1919–1988; Egyházforum 1989/1.
- Horváth Zs. 1987. – Horváth Zsuzsa: *Az egyház kovásza: bázisközösségi mozgalmak Magyarországon*; Egyházforum, 1987/2.
- Kamarás 1989. – Kamarás István: *Lelkierőmű Nagymaroson*; Vita, Budapest, 1989.
- Kamarás 1992. – Kamarás István: *Búvópatakok*; Márton Áron Kiadó, 1992.
- KIPA, 1982. – KIPA-Interview: *A kis lépések egyházpolitikája*; 1982. október 18.
- Tomka M. 1991. – Tomka Miklós: *Magyar katolicizmus 1991*; Országos Lelkipásztori Intézet Katolikus Társadalomtudományi Akadémia, Budapest, 1991.
- Tomka M. 1995. – Tomka Miklós: *Csak katolikusoknak*; Corvinus, Budapest, 1995.
- Ungváry 1994. – Ungváry Krisztián: *Konszolidáció és megtorlás az ELTE Bölcsészkarán*; Valóság 1994/1. 88–89. l.